

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Wydział Psychologii i Kognitywistyki
Zakład Seksuologii Społecznej i Klinicznej

Dominika Bartoszak

**FUNKCJONOWANIE EMOCJONALNE SPRAWCÓW
PRZESTĘPSTW SEKSUALNYCH WOBEC DZIECI**

Emotions in child sexual abuse offenders

**Praca doktorska
napisana pod kierunkiem
Prof. dr hab. Marii Beisert**

Poznań 2021

Dziękuję

*Pani Profesor dr hab. Marii Beisert
za poświęcony czas, okazaną życzliwość
oraz cenne uwagi i wskazówki w trakcie powstawania niniejszej pracy.*

*Rodzicom
za miłość, wsparcie oraz niesłabnącą wiarę we mnie i mój potencjał.*

*Mężowi
za bycie nieustającym źródłem miłości, wsparcia i zrozumienia
oraz za to, że zawsze jest przy mnie.*

*Filipowi Szumskiemu
za wsparcie merytoryczne i pozamerytoryczne
w konfrontacji z rzeczywistością badań nad przestępczością seksualną.*

*Katarzynie Pilarskiej i Oldze Węglerskiej,
których wsparcie i zaangażowanie doprowadziły do pomyślnego zakończenia
prac badawczych.*

Funkcjonowanie emocjonalne sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci

Słowa kluczowe: etiologia przestępczości seksualnej, zaburzenia regulacji emocji, radzenie sobie poprzez seks, wykorzystanie seksualne dziecka, przestępcy seksualni.

Problem: Badania miały na celu eksplorację roli zaburzeń regulacji emocji w procesie popełniania przestępstwa seksualnych wobec dzieci. Zidentyfikowano możliwe mechanizmy (poziomy) ich działania, które następnie osadzono w szerszym kontekście etiologicznym, odwołując się do Zintegrowanej Teorii Przestępczości Seksualnej (Ward i Beech, 2006, 2008). Sprawdzano, w jaki sposób takie czynniki etiologiczne jak: cechy temperamentalne, neurotyczność, specyfika rozwoju seksualnego w okresie adolescencji, stosowanie używek, rodzaj zakładu karnego, w którym przebywa sprawca oraz długość pobytu wiążą się z zaburzeniami regulacji emocji. Weryfikowano również zależności między zaburzeniami regulacji emocji i cechami popełnionych czynów oraz recydywą seksualną. W ostatnim kroku zbadano, czy relacja między zaburzeniami regulacji a cechami czynów jest zapośredniczona przez strategię radzenia sobie ze stresem (szczególnie radzenie poprzez seks). Dokonano także porównań sprawców wykorzystania seksualnego dziecka z grupami kontrolnymi – sprawców przestępstw przeciw mieniu oraz mężczyzn niekaranych, pod względem poziomu zaburzeń regulacji emocji oraz stosowanych strategii radzenia sobie ze stresem.

Metoda: Zbadano 219 mężczyzn: 74 sprawców wykorzystania seksualnego dziecka, 72 sprawców przestępstw przeciw mieniu i 73 mężczyzn niekaranych. Zaburzenia regulacji emocji mierzono kwestionariuszowo - Kwestionariuszem Trudności w Regulacji Emocji (Gratz i Roemer, 2004) oraz quasi-eksperymentalnie – zmodyfikowanym testem dodawania bodźców słuchowych PASAT-C (Lejuez, Kahler i Brown, 2003) oraz testem wykonawczym hamowania reakcji Stop Signal Task (Logan i Cowan, 1984). Pomiaru strategii radzenia sobie ze stresem poprzez seks dokonano narzędziami własnej konstrukcji: Kwestionariuszem Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych Poprzez Fantazje Seksualne oraz Skalą Radzenia Sobie Poprzez Seks, natomiast styl radzenia sobie ze stresem zbadano Kwestionariuszem Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych (Endler i Parker, 1990a). Czynniki etiologiczne badano przy użyciu: Formalnej Charakterystyki Zachowania – Kwestionariusz Temperamentu w wersji zrewidowanej, FCZ-KT(R) (Cyniak-Cieciura, Zawadzki i Strelau, 2016), Kwestionariusza IPIP-BFM-20 (Topolewska, Skimina, Strus, Ciecuch i Rowiński, 2014) oraz autorskiej Wystandardyzowanej Rozmowy Klinicznej. Dane o cechach czynu i otoczenia oraz o recydywie pochodziły z Akt Penitencjarnych. Czyny oceniano również przy użyciu Skali Przemocy i Skali Inwazyjności Czynu (Beisert, 2012).

Wyniki: Sprawcy wykorzystania seksualnego dziecka przejawiali zróżnicowane nasilenie zaburzeń regulacji emocji. Zaburzenia regulacji emocji były związane z reaktywnością, wytrzymałością, neurotycznością, specyfiką rozwoju seksualnego w okresie adolescencji, stosowaniem używek oraz rodzajem zakładu karnego, w którym przebywa sprawca, cechami czynu (natężenie przemocy oraz wielopostaciowość czynu) oraz recydywą. Dodatkowo odnotowano związki między radzeniem sobie ze stresem a reaktywnością, wytrzymałością, neurotycznością, specyfiką rozwoju seksualnego w okresie adolescencji, stosowaniem używek oraz długością kary, a także w obrębie samych symptomów, a więc między zaburzeniem regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem. Sprawcy seksualni okazali się charakteryzować niższym poziomem zaburzeń regulacji emocji od sprawców przestępstw przeciw mieniu. Sprawcy wykorzystania seksualnego dziecka cechują się największym nasileniem stylu skoncentrowanego na emocjach ze wszystkich badanych grup oraz większym nasileniem stylu skoncentrowanego na unikaniu niż mężczyźni niekarani. Sprawcy przestępstw seksualnych oraz sprawcy przestępstw przeciwko mieniu charakteryzuje większe natężenie stosowania strategii radzenia sobie poprzez aktywność seksualną niż mężczyzn niekaranych. Uzyskane wyniki nie pozwoliły potwierdzić mediacyjnej roli radzenia sobie ze stresem we wpływie zaburzeń regulacji emocji na cechy czynu.

Wnioski: Przeprowadzone badania wspierają założenie o występujących w grupie sprawców przestępstw seksualnych trudności w zakresie regulowania emocji, poczynione przez innych badaczy oraz klinicystów (Langton i Marshall, 2000; Marshall, Cripps, Anderson i Cortoni, 1999; Smallbone i Dadds, 2000; Ward i Hudson, 2000; Ward, Hudson, Keenan, 1998). Badania potwierdziły również cyrkularność mechanizmu działania zaburzeń regulacji emocji w tej grupie. Mianowicie, deficyty w regulacji stanów afektywnych nie tylko przyczyniają się do procesu przestępczego, lecz stanowią również czynnik ryzyka związany z późniejszą recydywą przestępstwa seksualnego (por. Howells, Day, Wright, 2004; Hanson i Harris, 2000, 2001; Thornton, 2002).

Key words: etiology of sexual offending, emotion regulation disturbance, coping using sex, child sexual abuse, sexual offenders

Problem: The research was aimed at exploring the meaning and role of emotion regulation disturbance in child sexual abuse. Possible mechanisms were identified and embedded in a wider etiological context, referring to the Integrated Theory of Sexual Offending (Ward & Beech, 2006, 2008). It was explored how etiological factors such as temperamental traits, neuroticism, sexual development during adolescence, the use of psychoactive substances, the type of prison and the length of a prison sentence served are associated with disturbances in emotion regulation. The relationships between emotion regulation disturbance and characteristics of an offense as well as sexual recidivism were verified. In the last step, it was examined whether the relationship between regulatory disturbances and characteristics of an offense is mediated by the strategies of coping with stress (especially by using sex). The child sexual abuse offenders were compared with control groups – property offenders and nonoffenders in terms of the level of emotion regulation disturbance and the stress coping strategies.

Method: 219 males participated in this study: 74 child sexual abuse offenders, 72 property offenders and 73 nonoffenders. Emotion regulation disorders were measured with the Emotion Regulation Difficulty Questionnaire (Gratz & Roemer, 2004) and quasi-experimentally with the PASAT-C (Lejuez, Kahler & Brown, 2003) and the Stop Signal Task (Logan & Cowan, 1984). Coping with stress by using sex was measured with one's own designed methods: the Coping Using Sexual Fantasies Inventory and the Coping Using Sex Scale, while the coping style was examined with the Coping Inventory for Stressful Situations (Endler & Parker, 1990a). Etiological factors were examined using: The Formal Characteristics of Behaviour-Temperament Inventory – Revised (Cyniak-Cieciura, Zawadzki & Strelau, 2016), IPIP-BFM-20 Questionnaire (Topolewska, Skimina, Strus, Ciecuch & Rowiński, 2014) and the author's Standardized Clinical Interview. Data about characteristics of an offense, environment and about recidivism came from penitentiary files. Offence characteristics were also evaluated based on Scale of Violence and the Scale of Invasiveness of Action (Beisert, 2012).

Results: The child sexual abuse offenders manifested differential intensity of emotion regulation disturbance. Emotion regulation disturbance was associated with reactivity, endurance, neuroticism, sexual development during adolescence, the use of psychoactive substances, type of prison, the characteristics of the offence (intensity of violence and the multiform nature of the offence) and recidivism. In addition, relationships were noted between coping with stress and reactivity, endurance, neuroticism, sexual development during adolescence, the use of stimulants and the length of a prison sentence served as well as within the symptoms themselves - between disturbed emotion regulation and coping with stress. Child sexual abuse offenders turned out to be characterized by a lower level of emotion regulation disturbance than property offenders. Sexual offenders showed the highest level of emotion-focused coping style from all the studied groups and a highest level of the avoidance-focused coping style than nonoffenders. Child sexual abuse offenders and property offenders showed higher level of the coping with stress by using sex than nonoffenders. The results did not confirm the mediating role of coping with stress in the influence of emotion regulation disturbance on the characteristics of an offense.

Conclusion: The research supports the assumption made by researchers and clinicians that disturbed emotional regulation is an important factor in child sexual abuse (Langton & Marshall, 2000; Marshall, Cripps, Anderson & Cortoni, 1999; Smallbone & Dadds, 2000; Ward & Hudson, 2000; Ward, Hudson & Keenan, 1998). The research also confirmed the circular nature of the emotion regulation disturbance mechanism in this group. Deficits in the emotion regulation not only contribute to the criminal behavior, but are also an important risk factor associated with sexual recidivism (Howells, Day & Wright, 2004; Hanson & Harris, 2000, 2001; Thornton, 2002).

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	1
ROZDZIAŁ 1. WYKORZYSTANIE SEKSUALNE DZIECKA - CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA Z PERSPEKTYWY SPRAWCY	2
1.1. Sprawstwo wykorzystania seksualnego dziecka – definicje oraz pojęcia pokrewne.....	2
1.2. Rozpowszechnienie zjawiska	9
1.3. Etiologia przemocy seksualnej wobec dzieci – przegląd teorii.....	12
ROZDZIAŁ 2. ZABURZENIA FUNKCJONOWANIA EMOCJONALNEGO SPRAWCÓW WYKORZYSTANIA SEKSUALNEGO DZIECKA.....	16
2.1. Regulacja emocji i jej zaburzenia – ustalenia definicyjne	16
2.2. Konceptualizacja zaburzeń regulacji emocji u sprawców przemocy seksualnej przeciwko dzieciom oraz analiza czynników etiologicznych.....	20
2.3. Zaburzenia procesu zaradczego jako wzmocnienie zaburzeń regulacji emocji.....	32
ROZDZIAŁ 3. MODEL TEORETYCZNY OPISUJĄCY UDZIAŁ ZABURZEŃ SFERY EMOCJONALNEJ W GENEZIE I PODTRZYMYWANIU ZACHOWAŃ PEDOFILNYCH.....	39
3.1. Mechanizm działania zaburzeń emocjonalnych.....	39
ROZDZIAŁ 4. METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ WŁASNYCH.....	44
4.1. Problem i hipotezy badawcze.....	44
4.2. Zmienne i ich operacjonalizacja.....	57
4.2.1. Zmienne niezależne.....	57
4.2.1.1. Temperament.....	57
4.2.1.2. Neurotyczność.....	57
4.2.1.3. Rozwój seksualny w okresie adolescencji	58
4.2.1.4. Stosowanie używek	58
4.2.1.5. Rodzaj zakładu karnego.....	58
4.2.1.6. Czas spędzony w zakładzie karnym.....	59
4.2.1.7. Zaburzenia regulacji emocjonalnej.....	59
4.2.1.7.1. Zaburzenia regulacji emocjonalnej – pomiar kwestionariuszowy.....	59
4.2.1.7.2. Zaburzenia regulacji emocjonalnej – pomiar quasi-eksperymentalny...	60
4.2.1.8. Radzenie sobie ze stresem.....	60
4.2.1.8.1. Styl radzenia sobie ze stresem.....	60
4.2.1.8.2. Radzenie sobie ze stresem poprzez seks.....	61

4.2.1.8.2.1. Radzenie sobie ze stresem poprzez fantazje seksualne.....	61
4.2.1.8.2.2. Radzenie sobie ze stresem poprzez czynności seksualne.....	61
4.2.2. Zmienne zależne.....	61
4.2.2.1. Cechy popełnionego czynu.....	61
4.2.2.1.1. Liczba ofiar.....	61
4.2.2.1.2. Czas trwania.....	62
4.2.2.1.3. Surowość czynu.....	62
4.2.2.1.4. Inwazyjność czynu.....	62
4.2.2.1.5. Wielopostaciowość czynu.....	62
4.2.2.2. Recydywa w zakresie przestępstwa z art. 200§1.....	62
4. 3. Struktura zmiennych.....	63
4.4. Zastosowane narzędzia do pomiaru zmiennych	65
4.4.1. Narzędzia stworzone na potrzeby projektu badawczego.....	65
4.4.1.1. Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych Poprzez Fantazje Seksualne.....	65
4.4.1.2. Skala Radzenia Sobie Poprzez Seks.....	66
4.4.1.3. Ankieta Informacji z Akt Penitencjarnych.....	68
4.4.1.4. Wystandaryzowana Rozmowa Kliniczna.....	68
4.4.2. Pozostałe narzędzia.....	68
4.4.2.1. Formalna Charakterystyka Zachowania – Kwestionariusz Temperamentu w wersji zrewidowanej	69
4.4.2.2. Kwestionariusz IPIP-BFM-20.....	69
4.4.2.3. Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych.....	69
4.4.2.4. Kwestionariusz Trudności w Regulacji Emocji.....	69
4.4.2.5. Paced Auditory Serial Addition Test (PASAT-C)	70
4.4.2.6. Stop Signal Task.....	71
4.4.2.7. Skala Przemocy Fizycznej.....	72
4.4.2.8. Skala Inwazyjności Czynu.....	72
4.5. Plan i organizacja badań	72
4.6. Grupa badana.....	74
4.6.1. Charakterystyka socjodemograficzna.....	74
4.6.2. Charakterystyka czynów popełnionych przez sprawców wykorzystania seksualnego dziecka.....	75

ROZDZIAŁ 5. WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH.....	77
5.1. Wprowadzenie.....	77
5.2. Weryfikacja hipotez	77
5.2.1. Weryfikacja hipotez dotyczących związku metod do pomiaru zaburzeń regulacji emocji.....	77
5.2.2. Weryfikacja hipotez dotyczących roli zaburzeń regulacji emocji w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dzieci.	79
5.2.3. Weryfikacja hipotez dotyczących roli radzenia sobie ze stresem w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dzieci.	101
5.2.4. Weryfikacja hipotez dotyczących związku między zaburzeniami regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem.	123
5.2.5. Weryfikacja hipotez dotyczących czynników pośredniczących w relacji między zaburzeniami regulacji emocji i cechami czynu.....	125
5.2.6. Weryfikacja hipotez dotyczących różnic między poszczególnymi grupami w zakresie nasilenia zaburzeń regulacji emocji.....	130
5.3. Podsumowanie.....	133
ROZDZIAŁ 6. INTERPRETACJA WYNIKÓW I WNIOSKI.....	138
6.1. Interpretacja wyników dotyczących związków między metodami badania zaburzeń regulacji emocji	138
6.2. Interpretacja wyników dotyczących działania poszczególnych mechanizmów biorących udział w cyklu wykorzystania seksualnego dziecka.	139
6.2.1. Interpretacja wyników dotyczących działania mechanizmu I: związków czynników istotnych w etiologii sprawstwa wykorzystania seksualnego dziecka z symptomami klinicznymi – nisza dalsza.....	139
6.2.2. Interpretacja wyników dotyczących działania mechanizmu I: związków czynników istotnych w etiologii sprawstwa wykorzystania seksualnego dziecka z symptomami klinicznymi – nisza bliższa.....	143
6.2.3. Interpretacja wyników dotyczących działania mechanizmu II: związków symptomów z cechami popełnionego czynu.....	145
6.2.4. Interpretacja wyników dotyczących działania mechanizmu III: związków między zaburzeniami regulacji emocji z cechami popełnionego czynu zapośredniczonymi przez radzenie sobie ze stresem	146
6.2.5. Interpretacja wyników dotyczących działania mechanizmu IV: związków symptomów z recydywą	148

6.3. Interpretacja wyników dotyczących związków zaburzeń regulacji emocji i radzenia sobie ze stresem.....	148
6.4. Interpretacja wyników dotyczących zróżnicowania zaburzeń regulacji emocji.....	149
6.5. Interpretacja wyników dotyczących różnic między badanymi grupami.....	149
6.6. Podsumowanie.....	151
6.7. Ograniczenia zastosowanej procedury badawczej.....	154
6.8. Aplikacyjne znaczenie uzyskanych wyników.....	155
6.9. Kierunki dalszych badań.....	156
ZAKOŃCZENIE.....	159
LITERATURA.....	160
ZAŁĄCZNIKI.....	197
Załącznik 1 – Kwestionariusz Radzenia Sobie Poprzez Fantazje Seksualne	
Załącznik 2 – Skala Radzenia Sobie Poprzez Seks	
Załącznik 3 – Wystandardyzowana Rozmowa Kliniczna – wersja dla badacza	
Załącznik 4 – Wystandardyzowana Rozmowa Kliniczna – wersja dla badanego	
Załącznik 5 – Ankieta Informacji z Akt Penitencjarnych	

SPIS TABEL

Nr tabeli	Tytuł	Nr strony
Tab. 1.1.	Przegląd definicji przemocy seksualnej wobec dzieci	3
Tab. 1.2.	Zbiór artykułów zawierających czyn o znamionach wykorzystania seksualnego	8
Tab. 1.3.	Odsetek osób, które doświadczyły przemocy seksualnej w dzieciństwie w świetle polskich badań	11
Tab. 1.4.	Teorie wyjaśniające zjawisko wykorzystywania seksualnego dzieci	13
Tab. 2.1.	Koncepcje regulacji emocji	17
Tab. 2.2.	Doniesienia z badań nad zaburzeniami sfery funkcjonowania emocjonalnego sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci	25
Tab. 2.3.	Strategie radzenia sobie ze stresem wg Lazarusa i Folkman	33
Tab. 2.4.	Podobieństwa i różnice między procesem copingu i regulacji emocji	34
Tab. 2.5.	Przegląd badań dotyczący radzenia sobie ze stresem u sprawców przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom	37
Tab. 4.1.	Pozycje, kategoryzacja i punktacja Kwestionariusza Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych Poprzez Fantazje Seksualne	66
Tab. 4.2.	Pozycje i punktacja Skali Radzenia Sobie Poprzez Seks	67
Tab. 4.3.	Etapy realizacji projektu badawczego	72
Tab. 4.4.	Charakterystyka socjodemograficzna zbadanych mężczyzn	74
Tab. 4.5.	Cechy ofiar i relacja z nią	76
Tab. 5.1.	Związki pomiędzy zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i eksperymentalnie	77
Tab. 5.2.	Korelacje między wymiarami zaburzeń regulacji emocji - trudnością w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel a trudnością w kontroli impulsów – r Pearsona	78

Tab. 5.3.	Korelacje między wymiarami regulacji emocji - zdolnością realizacji zachowań ukierunkowanych na cel (PASAT-C) a trudnością w kontroli impulsów (Stop Signal Task) – r Pearsona.	79
Tab. 5.4.	Korelacje między dwoma pomiarami za pomocą zadania Stop Signal Task – r Pearsona	79
Tab. 5.5.	Korelacje między wymiarami temperamentu – wytrzymałością oraz reaktywnością a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona	80
Tab. 5.6.	Związki pomiędzy wymiarami temperamentu – wytrzymałością oraz reaktywnością a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji.	80
Tab. 5.7.	Korelacja między neurotycznością a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona	81
Tab. 5.8.	Związki między neurotycznością a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji	82
Tab. 5.9.	Korelacja między częstotliwością masturbacji a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – rho Spermmana	83
Tab. 5.10.	Korelacja między wiekiem inicjacji w zakresie różnych form aktywności seksualnej a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona	83
Tab. 5.11.	Test Kołomogorowa-Smirnowa dla zmiennych zaburzenia regulacji emocji (pomiar kwestionariuszowy oraz quasi-eksperymentalny)	84
Tab. 5.12.	Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn korzystających oraz niekorzystających z pornografii w okresie adolescencji– t studenta	84
Tab. 5.13.	Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn	85

korzystających oraz niekorzystających z pornografii w okresie adolescencji - U Manna-Whitney'a

Tab. 5.14.	Związki pomiędzy rozwojem seksualnym w okresie adolescencji a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji	86
Tab. 5.15.	Korelacja między stosowaniem używek a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – rho Spearmana	87
Tab. 5.16.	Związki pomiędzy stosowaniem używek a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji	88
Tab. 5.17.	Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn przebywających w zakładach karnych dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy oraz zakładach karnych dla recydywistów – t Studenta.	89
Tab. 5.18.	Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn przebywających w zakładach karnych dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy oraz zakładach karnych dla recydywistów – test U Manna-Whitney'a	90
Tab. 5.19.	Związki pomiędzy rodzajem zakładu karnego, w którym przebywa sprawca a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji	91
Tab. 5.20.	Korelacja między długością kary a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona	92
Tab. 5.21.	Korelacja między liczbą ofiar a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona	92
Tab. 5.22.	Korelacja między czasem trwania czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona	93

Tab. 5.23.	Korelacja między poziomem surowości czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – rho Spearmana	93
Tab. 5.24.	Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzowało niskie oraz wysokie natężenie przemocy fizycznej – t Studenta	94
Tab. 5.25.	Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzowało niskie oraz wysokie natężenie przemocy fizycznej – test U Manna-Whitney’a	94
Tab. 5.26.	Związek między poziomem surowości czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi quasi-eksperymentalnie – analiza regresji	95
Tab. 5.27.	Korelacja między poziomem inwazyjności czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – rho Spearmana	95
Tab. 5.28.	Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzował niski oraz wysoki poziom inwazyjności – t Studenta	96
Tab. 5.29.	Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzował niski oraz wysoki poziom inwazyjności – test U Manna-Whitney’a	96
Tab. 5.30.	Korelacja między liczbą form aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Perasona	97
Tab. 5.31.	Związek między liczbą form aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji	97

Tab. 5.32.	Związek między liczbą form aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynu a zaburzeniami regulacji emocji w zakresie kontroli impulsów mierzonych quasi-eksperymentalnie – analiza regresji	98
Tab. 5.33.	Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, którzy popełnili czyn po raz pierwszy oraz recydywistów – test t Studenta	98
Tab. 5.34.	Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, którzy popełnili czyn po raz pierwszy oraz recydywistów – test U Manna-Whitney’a	99
Tab. 5.35.	Skupienia według zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo	100
Tab. 5.36.	Skupienia według zaburzeń regulacji emocji mierzonych quasi-eksperymentalnie	101
Tab. 5.37.	Test Kołomogorowa-Smirnowa dla zmiennych radzenie sobie ze stresem	102
Tab. 5.38.	Korelacje między wymiarami temperamentu – wytrzymałością oraz reaktywnością a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana	102
Tab. 5.39.	Związek między wytrzymałością oraz reaktywnością a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji	103
Tab. 5.40.	Korelacje między neurotycznością a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana	104
Tab. 5.41.	Związek między neurotycznością a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji	104
Tab. 5.42.	Korelacje między częstotliwością masturbacji w okresie adolescencji a radzeniem sobie ze stresem – rho Spearmana	105
Tab. 5.43.	Korelacje między wiekiem inicjacji w zakresie poszczególnych form aktywności seksualnej w adolescencji a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana	106

Tab. 5.44.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn korzystających oraz niekorzystających z pornografii w okresie adolescencji– t studenta	107
Tab. 5.45.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn korzystających oraz niekorzystających z pornografii w okresie adolescencji - U Manna-Whitney'a	107
Tab. 5.46.	Związki pomiędzy rozwojem seksualnym w okresie adolescencji a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji	109
Tab. 5.47.	Korelacja między stosowaniem używek a radzeniem sobie ze stresem – rho Spearmanas	110
Tab. 5.48.	Związki pomiędzy stosowaniem używek a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji	112
Tab. 5.49.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn przebywających w zakładzie karnym dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy oraz zakładzie karnym dla recydywistów – t Studenta	113
Tab. 5.50.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn przebywających w zakładzie karnym dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy oraz zakładzie karnym dla recydywistów - U Manna-Whitney'a	114
Tab. 5.51.	Korelacja między długością kary a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana	115
Tab. 5.52.	Związki pomiędzy długością kary a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji.	116
Tab. 5.53.	Korelacja między liczbą ofiar a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana	116

Tab. 5.54.	Korelacja między czasem trwania czynu a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana	117
Tab. 5.55.	Związek między czasem trwania czynu a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji	117
Tab. 5.56.	Korelacja między surowością czynu a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana	118
Tab. 5.57.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzowało niskie oraz wysokie natężenie przemocy fizycznej – t Studenta	118
Tab. 5.58.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzowało niskie oraz wysokie natężenie przemocy fizycznej – test U Manna-Whitney’a	119
Tab. 5.59.	Korelacja między inwazyjnością czynu a radzeniem sobie ze stresem – rho Spearmana	120
Tab. 5.60.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzował niski oraz wysoki poziom inwazyjności – t Studenta	120
Tab. 5.61.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzował niski oraz wysoki poziom inwazyjności – test U Manna-Whitney’a	121
Tab. 5.62.	Korelacja między liczbą form aktywności seksualnej podejmowanych w ramach czynu a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana	121
Tab. 5.63.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, którzy popełnili przestępstwo po raz pierwszy oraz recydywistów – t Studenta	122

Tab. 5.64.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, którzy popełnili przestępstwo po raz pierwszy oraz recydywistów – test U Manna-Whitney’a	122
Tab. 5.65.	Korelacja między zaburzeniami regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona	123
Tab.5.66.	Związki pomiędzy zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji.	124
Tab. 5.67.	Współczynniki regresji dla relacji zmiennej niezależnej zaburzenia regulacji emocji i mediatora radzenie sobie ze stresem a zmienną zależną liczba ofiar.	126
Tab. 5.68.	Współczynniki regresji dla relacji zmiennej niezależnej zaburzenia regulacji emocji i mediatora radzenie sobie ze stresem a zmienną zależną czas trwania czynu.	126
Tab. 5.69.	Współczynniki regresji dla relacji zmiennej niezależnej zaburzenia regulacji emocji i mediatora radzenie sobie ze stresem a zmienną zależną surowość czynu.	127
Tab. 5.70.	Współczynniki regresji dla relacji zmiennej niezależnej zaburzenia regulacji emocji i mediatora radzenie sobie ze stresem a zmienną zależną inwazyjność czynu.	128
Tab. 5.71.	Współczynniki regresji dla relacji zmiennej niezależnej zaburzenia regulacji emocji i mediatora radzenie sobie ze stresem a zmienną zależną wielopostaciowość wykorzystania	129
Tab. 5.72.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych zaburzenia regulacji emocji, w trzech podgrupach: przestępców seksualnych, przestępców przeciw mieniu oraz mężczyzn niekaranych – jednoczynnikowa analiza wariancji z testami post hoc HSD Tuckey’a.	130
Tab. 5.73.	Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, w trzech podgrupach: przestępców seksualnych, przestępców	132

przeciw mieniu oraz mężczyzn niekaranych – jednoczynnikowa
analiza wariancji z testami post hoc HSD Tuckey'a.

Tab. 5.74. Podsumowanie weryfikacji hipotez

134

SPIS RYSUNKÓW

Nr rysunku	Tytuł	Nr strony
Rys. 1.1.	Przemoc seksualna i pojęcia pokrewne	2
Rys. 1.2.	Ujmowanie pedofilii w perspektywie prawniczej i klinicznej Źródło: opracowanie własne	7
Rys. 1.3.	Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej małoletniego	9
Rys. 1.4.	Zintegrowana Teoria Przystępczości Seksualnej	14
Rys. 2.1.	Zależności między zjawiskiem samoregulacji, regulacji emocji oraz impulsywnością	19
Rys. 2.2.	Czynniki etiologiczne z perspektywy zaburzeń regulacji emocji	27
Rys. 3.1.	Mechanizmy działania zaburzeń regulacji emocji w Zintegrowanej Teorii Przystępczości Seksualnej	40
Rys. 4.1.	Struktura zależności pomiędzy przedstawionymi zmiennymi	64
Rys. 5.1.	Skupienia według zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo	100
Rys. 5.2.	Skupienia według zaburzeń regulacji emocji mierzonych quasi-eksperymentalnie	101
Rys. 6.1.	Podsumowanie wyników badań	153

WPROWADZENIE

Badanie uwarunkowań wykorzystania seksualnego dzieci wciąż stanowi dla współczesnej nauki ogromne wyzwanie i nie pozostaje bez znaczenia dla tworzenia skutecznych form przeciwdziałania krzywdzeniu. Wyraz takiego stanu rzeczy dają statyki policyjne wskazujące na skalę patologii – w Polsce liczba wszczętych postępowań na przestrzeni ostatnich czternastu lat (1999-2019) wynosiła od 1148 do 2791 (tendencja wzrostowa). Trwają poszukiwania efektywnych interwencji wobec przestępców seksualnych, które doprowadzą do zmniejszenia tej skali. Większość prowadzonych oddziaływań terapeutycznych wobec sprawców bazuje na podejściu poznawczo-behawioralnym i koncentruje się przede wszystkim na identyfikowaniu i restrukturyzowaniu zniekształceń poznawczych (Hall, 1996; Marshall, Anderson i Fernandez, 1999). Wyniki badań wskazują, że choć tego rodzaju interwencje obniżają powrotność do czynu, nie eliminują go w sposób ewidentny (Hanson, Bourgon, Helmus i Hodgson, 2009). W związku z tym, obecnie poszukuje się innych obszarów pracy ze sprawcami, ułatwiających radzenie sobie z emocjami i podnoszących kompetencje społeczne, których uwzględnienie w procesie terapii i doprowadziłoby do lepszych rezultatów w zakresie zmniejszania ryzyka powrotności do przestępstwa (Moster, Wnuk i Jeglic, 2008).

Celem niniejszej pracy uczyniono charakterystykę zjawiska wykorzystania seksualnego dziecka, jego uwarunkowań, a przede wszystkim, określenie znaczenia i roli zaburzenia regulacji emocji w procesie stawania się sprawcą.

W rozdziale pierwszym przedstawiono funkcjonujące w literaturze definicje przemocy seksualnej wobec dzieci, ujęte w perspektywie klinicznej, prawniczej oraz społecznej, opisano skalę zjawiska oraz przedstawiono teorie wyjaśniające mechanizm sprawstwa wykorzystania seksualnego dziecka. Rozdział drugi zawiera przegląd koncepcji regulacji emocji oraz ich analizę w kontekście omawianego zjawiska, a także przedstawia dotychczasowe badania wpływu regulacji emocji na przestępstwo seksualne. Rozdział trzeci natomiast, zawiera opis autorskiego modelu stanowiący odzwierciedlenie dokonanych w poprzednich rozdziałach analiz podejmowanego zagadnienia. W rozdziałach 4 do 5 zaprezentowano plan i wyniki badań własnych. Rozdział 6 obejmuje ich omówienie i dyskusję.

ROZDZIAŁ 1. WYKORZYSTANIE SEKSUALNE DZIECKA - CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA Z PERSPEKTYWY SPRAWCY

1.1. Sprawstwo wykorzystania seksualnego dziecka – definicje oraz pojęcia pokrewne

Zjawisko przemocy seksualnej rozpatrywać należy nie tylko w kategoriach nieustannie aktualnego problemu społecznego, ale także – przedmiotu dociekań naukowych seksuologii, stanowiącego dlań szczególne wyzwanie. W obrębie zagadnień związanych z przemocą seksualną, przemoc seksualna wobec dzieci jest zjawiskiem niejednorodnym, definiowanym na różne sposoby.

Przemoc seksualna definiowana jest jako każda forma ingerencji w seksualność drugiej osoby bez jej zgody poprzez użycie przymusu, bez względu na relację z ofiarą, czy kontekst zdarzenia. Wymuszenie może przyjąć m.in. następujące formy: przemocy fizycznej, zastraszenia, szantażu, przemocy czy gróźb (Krug, 2002 s. 149). Przytoczona definicja określa ramy omawianego zjawisko w sposób niezwykle szeroki, zawierając w sobie kategorie węższe. Owe kategorie wyznaczane są poprzez stosowanie różnorodnych kryteriów, np. wieku, stąd, w literaturze mówi się o przemocy seksualnej wobec dorosłych oraz dzieci. W niniejszej pracy w centrum zainteresowania stawia się zjawisko przemocy seksualnej wobec dzieci, która przyjmować może dwie formy – wykorzystania w rodzinie i poza nią (por. Rys. 1.1.).

Rys. 1.1. Przemoc seksualna i pojęcia pokrewne.
Źródło: opracowanie własne.

Wartościowanie zjawiska wykorzystania seksualnego dziecka, tak na gruncie analiz teoretycznych, jak praktycznych odbywa się obecnie na trzy sposoby. Pierwsze stanowisko

wiąże się z negatywną oceną zjawiska. Łączenie w kontakcie seksualnym zaspakajania potrzeb dorosłego i dziecka uznaje się za zdarzenie rozwojowo niekorzystne dla dziecka, przede wszystkim ze względu na jego brak zdolności do podjęcia takiej formy kontaktu seksualnego, która leży w repertuarze osób dorosłych. Dodatkowo brak równości między dzieckiem a dorosłym, nie pozwala temu pierwszemu na zrozumienie natury owego kontaktu, która polega na realizacji celów i dążeń dorosłego. Drugie stanowisko polega na pewnego rodzaju relatywizacji zjawiska, a samo zdarzenie traktowane jest jako neutralne. Jego ocena w kategoriach negatywne – pozytywne zależy będzie od szeregu czynników: cech uczestników, cech działania, czy cech sytuacji. Ocenie poddaje się nie samo zjawisko pedofilii, lecz konkretne zdarzenie. Z kolei przedstawiciele trzeciego stanowiska, wykorzystanie seksualne dziecka traktują jako zjawisko pożądane i pozytywne. Zwolennicy „pozytywnej pedofilii” akcentują „korzyści” płynące z kontaktu seksualnego dorosły – dziecko, a szczególnie przewagę dorosłego, która pozwala na przekazanie odpowiednich wartości i zdobycie przez dziecko doświadczeń seksualnych w bezpiecznym, sterowanym przez dorosłego kontakcie (Beisert i Izdebska, 2012). W obecnym opracowaniu oparto się na stanowisko pierwszym, uznawanym za jedyne zasadne, tak z perspektywy psychologicznej, jak i prawnej.

W literaturze przedmiotu odnaleźć można mnogość terminów definiujących zjawisko kontaktów seksualnych dorosłego z dzieckiem (m.in.: pedofilia, wykorzystanie seksualne, nadużycie seksualne, molestowanie seksualne). Wśród nich wyróżnia się następujące ich rodzaje: definicje kliniczne, definicje prawnicze oraz społeczne. Zestawienie definicji z poszczególnych grup przedstawia Tab. 1.1.

Tab. 1.1. Przegląd definicji przemocy seksualnej wobec dzieci.

Rodzaj definicji	Autor/autorzy/ źródło definicji	Opis ofiary	Opis sprawcy	Opis czynności
Kliniczne	Finkelhor i Araj (1986)	Dziecko	Dorosły	Każdy kontakt seksualny dorosłego z dzieckiem, bez względu na jego motyw.
	Faller (1988)	Osoba na niższym poziomie rozwoju	Osoba na wyższym poziomie rozwoju	Każdy akt, którego celem jest seksualna gratyfikacja osoby na wyższym stopniu rozwoju
	ICD-10 (2007)	Dziecko w wieku przed pokwitaniem	Osoba ma co najmniej 16 lat, i jest co najmniej 5 lat starsza od dziecka	Aktywność seksualna z dzieckiem lub dziećmi w wieku przed pokwitaniem.
	DSM-V (2013)	Dziecko w wieku przed pokwitaniem (na ogół w wieku 13 lat lub młodsze)	Osoba ma przynajmniej 16 lat i jest co najmniej 5 lat starsza niż dziecko	Nawracające, silne podniecające seksualnie fantazje, seksualne impulsy lub zachowania obejmujące aktywność seksualną z dzieckiem lub dziećmi w wieku

	SCOSAC (Standing Committee on Sexually Abused Children)(za: Glaser i Frosh, 1995)	Jednostka w wieku bezwzględnej ochrony	Osoba dojrzała seksualnie	przed pokwitaniem (na ogół w wieku 13 lat lub młodszymi). (...) jakkolwiek aktywność natury seksualnej, której intencją jest seksualne zaspokojenie osoby dorosłej.
	WHO (World Health Organization)(za: Sajkowska, 2002)	Dziecko	Dorosły bądź dziecko, jeśli te osoby (sprawca i ofiara) ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w relacji opieki, zależności, władzy	Aktywność seksualna, której dziecko nie jest w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody i/lub na którą nie jest dojrzałe rozwojowo i nie może zgodzić się w ważny prawnie sposób i/lub która jest niezgodna z normami prawnymi lub obyczajowymi danego społeczeństwa. Aktywności taka może dotyczyć: 1) namawiania lub zmuszania dziecka do angażowania się w prawnie zabronione czynności seksualne; 2) wykorzystywanie dziecka do prostytucji lub innych prawnie zakazanych praktyk o charakterze seksualnym; 3) wykorzystywanie dziecka do produkcji materiałów lub przedstawień o charakterze pornograficznym.
	CAPTA (Child Abuse Prevention and Treatment Act)(za: Sajkowska, 2002)	Dziecko	Osoba odpowiedzialna a za opiekę nad dzieckiem bądź spokrewniona z dzieckiem	Niewłaściwe zachowanie seksualne z udziałem dziecka, takie jak: dotykanie genitaliów dziecka i doprowadzanie do dotykania przez dziecko genitaliów innej osoby, stosunek seksualny z dzieckiem, kazirodztwo, gwałt, sodomia, ekshibicjonizm i komercyjna eksploatacja dziecka.
Prawnicze	Kodeks karny art. 200	Osoba poniżej 15 r.ż.	Każdy, kto dopuszcza się wobec małoletniego: obcowania płciowego, prezentowania treści pornograficznych, prezentowania wykonania czynności seksualnej, prowadzenia reklamy lub	Obcowanie płciowe, prezentowanie treści pornograficznych, prezentowanie wykonania czynności seksualnej, prowadzenie reklamy lub promocja działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób

			promocja działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu	umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu
	Kodeks karny art. 201	Osoba w relacji pokrewieństwa wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, lub będąca rodzeństwem wobec sprawcy	Każdy, kto dopuszcza się obcowania płciowego w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry	Obcowanie płciowe
Spoleczne	Respondenci z populacji polskiej (Zawadzka i Karoń, 2002 za: Sajkowska, 2002)	Dziecko lub nastolatek; Cechy: samotność, opuszczenie, zaniedbanie	Osoba przejawiająca dewiację, chorobę psychiczną	Brak danych
	Respondenci z populacji polskiej (Lewandowska, 2007 za: Beisert, 2012)	Brak danych	Starszy mężczyzna, pracujący w zawodach dających mu łatwy dostęp do dzieci, raczej zamożny, o zróżnicowanym wykształceniu, znany dziecku	Świadome krzywdzenie dziecka spowodowane dążeniem do zaspokojenia popędu płciowego, w trakcie którego mężczyzna wykorzystuje szeroki wachlarz strategii mających skłonić dziecko do poddania się proponowanym czynnościom.

Źródło: opracowanie własne.

W niniejszej pracy za podstawę ujmowania zjawiska przemocy seksualnej wobec dziecka służyć będzie definicja SCOSAC (za: Glaser i Frosh, 1995, s. 19), która brzmi:

Za dziecko seksualnie wykorzystane uznać można każdą jednostkę w wieku bezwzględnej ochrony, jeśli osoba dojrzała seksualnie, czy to przez świadome działanie, czy też przez zaniedbywanie swoich społecznych obowiązków lub obowiązków wynikających ze specyficznej odpowiedzialności za dziecko, dopuszcza się zaangażowania dziecka w jakąkolwiek aktywność natury seksualnej, której intencją jest seksualne zaspokojenie osoby dorosłej.

Wydaje się najbardziej adekwatna z kilku powodów. Przede wszystkim precyzyjnie charakteryzuje osobę ofiary („wiek bezwzględnej ochrony”) wpisując się jednocześnie w obowiązujące w danym systemie prawnym normy oraz w sposób szeroki, a zarazem dokładny i bez zbędnej kazuistyki, opisuje czynności stanowiące wykorzystanie seksualne. Definicja ta rozstrzyga problem, czy czynności te wiążą się z jakąkolwiek formą przymusu, czy dotyczą kontaktów genitalnych lub fizycznych, czy są przez dziecko inicjowane i wreszcie, czy pozostawiają dostrzegalne krótkotrwałe lub długotrwałe szkody.

Analiza przytoczonych definicji pozwala na wyłonienie dwóch kategorii sprawców – sprawców wykorzystania seksualnego dziecka oraz pedofilów. Pierwsza grupa sprawców

charakteryzowana jest jedynie poprzez podjęcie określonego czynu wobec osoby o określonych charakterystykach, natomiast druga wyznaczana jest poprzez posiadaną cechę, tzn. zaburzenia preferencji seksualnych. Dokonuje się więc rozróżnienia dychotomicznego, tzn. na pedofilów preferencyjnych i niepreferencyjnych (Imieliński, 1970) lub fiksacyjnych i regresyjnych (Groth i in., 1982, s. 129), tzn. takich, dla których jedynym obiektem popędu seksualnego są niedojrzałe płciowo dzieci i takich, którzy swój popęd seksualny zaspokajają z dorosłym partnerem, jednak pod wpływem określonej sytuacji mogą dokonać czynu na tle pedofilnym (dziecko staje się zastępczym obiektem seksualnym). Badania przeprowadzone przez Abel'a i Harlowa (2001) w grupie 2429 dorosłych pedofilów wykazały, iż tylko 7% badanych mężczyzn identyfikowało siebie jako wyłącznie kierujących popęd na dziecko, z kolei według Eastvold, Suchy i Straaberga (2011) około połowy sprawców wykorzystania seksualnego nie ma zaburzeń preferencji seksualnych. Przegląd badań dotyczących preferencji seksualnych sprawców wykorzystania seksualnego dziecka dokonany przez Seto (2008) również potwierdza wysoką heterogeniczność grupy – najniższy odsetek wynosił 30%, najwyższy – 50%.

Biorąc pod uwagę opisaną powyżej heterogeniczność populacji sprawców przestępstw seksualnych przeciw małoletnim, zdecydowano, że o zakwalifikowaniu osoby do grupy badawczej decydować będzie dopuszczenie się określonego zachowania, a nie określona rzeczywistość intrapsychiczna (w tym kontekście – zaburzenia preferencji seksualnych) – por. Rys. 1.2. Innymi słowy, zachowanie sprawcy, które ukierunkowane jest na zaangażowanie dziecka w aktywność seksualną bez względu na preferowany przez sprawcę obiekt¹ pobudzania.

Art. 200§1 kk. stanowi co następuje: „Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.”. Obcowanie płciowe² oraz inna czynność seksualna³ definiowane są w odniesieniu do Uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1999 (I KZP 17/99). W obecnie obowiązującym kodeksie karnym przyjmuje się, że osoba małoletnia poniżej 15 roku życia

---

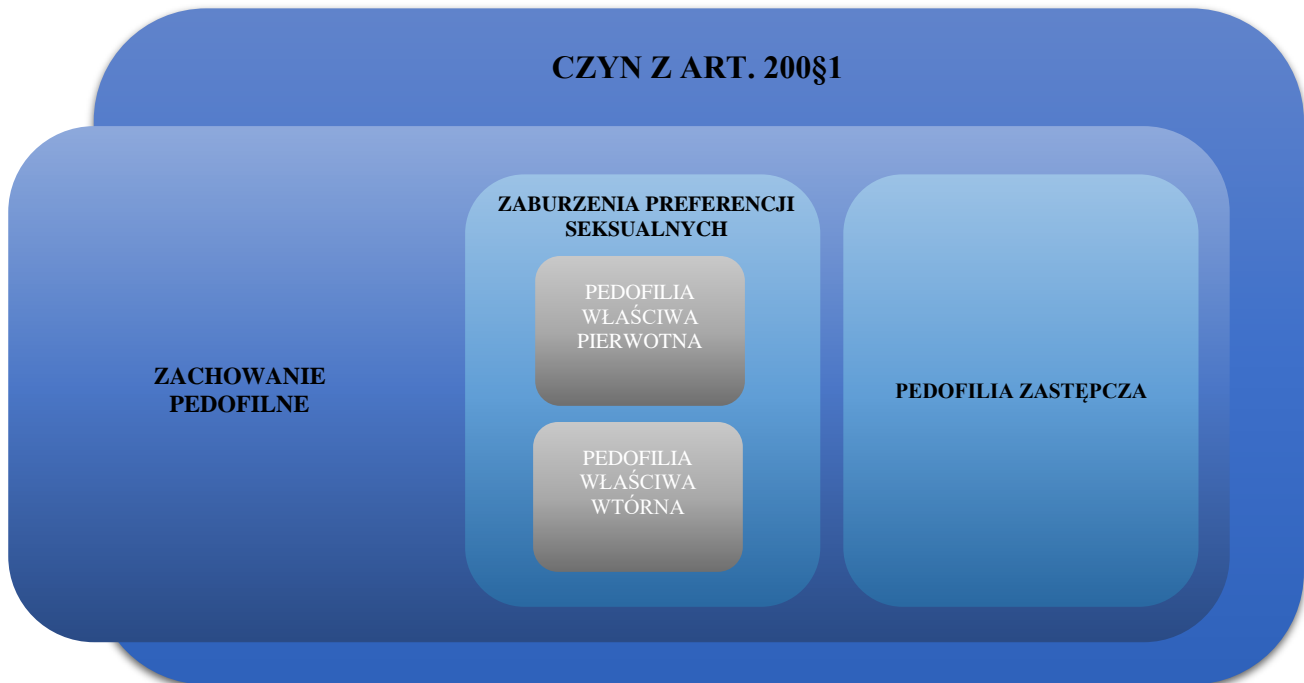
¹ w tym kontekście rozumiane są osoby będące w kręgu zainteresowania seksualnego lub przedmioty (w wariacie pozanormatywnym)

² „akty spółkowania oraz jego surogaty, które można traktować jako ekwiwalentne spółkowaniu gdy czynność sprawcza polega na bezpośrednim kontakcie płciowym ciała sprawcy z organami płciowymi ofiary lub też z tymi częściami jej ciała, które sprawca traktuje równoważnie i na których lub za pomocą których wyładowuje swój popęd seksualny” (I KZP 17/99, OSNKW 1999, nr 7-8, poz. 37)

³ „takie zachowanie, nie mieszczące się w pojęciu "obcowania płciowego", które związane jest z szeroko rozumianym życiem płciowym człowieka, polegające na kontakcie cielesnym sprawcy z pokrzywdzonym lub przynajmniej na cielesnym i mającym charakter seksualny zaangażowaniu ofiary” (I KZP 17/99, OSNKW 1999, nr 7-8, poz. 37)

pozbawiona jest zdolności do wyrażenia prawnie skutecznie zgody na wszelkie formy aktywności seksualnej, w związku z tym dorosły ponosi pełną odpowiedzialność za czyn, nawet jeśli małoletni namawia go do zachowania lub tego zachowania żąda (Beisert, 2012). Jedyne wyjątek stanowi zgwałcenie przez małoletniego (Warylewski, 2001).

Rys. 1.2. Ujmowanie pedofilii w perspektywie prawniczej i klinicznej.⁴
Źródło: opracowanie własne.

Oprócz przestępstw z art. 200 § 1 kk., czyny o znamionach wykorzystania seksualnego obejmują również: art. 197 § 3 pkt 2 kk., art. 199 § 2 kk., art. 199 § 3 kk., art. 200 § 2 kk., art. 200 § 3 kk., art. 200 § 4 kk., art. 200 § 5 kk., art. 202 § 2 kk., art. 202 § 4b kk., art. 204 § 3 kk. – por Tab. 1.2. Jednocześnie, należy podkreślić, iż w przypadku większości czynów z tych artykułów znamiona przestępstwa z art. 200 § 1 kk. także są spełnione. W opracowaniu wzięto pod uwagę wyłącznie przepisy ukierunkowane ściśle na ochronę małoletnich, choć istnieje również grupa regulacji obejmujących przestępstwa, które potencjalnie mogą zostać

⁴ Ujmowanie zjawiska pedofilii z perspektywy prawniczej jest szerokie. Mieszczą się tam zachowania pedofilne, które nie są motywowane preferencjami seksualnymi, a więc dziecko nie stanowi jedynego i najbardziej pożądanego obiektu seksualnego oraz zachowania pedofilne, które stanowią wynik określonych preferencji seksualnych (pedofilii). Jednocześnie należy podkreślić, że istnieją takie zachowania pedofilne, które wykraczają poza klasyfikację jako czyn z art. 200 kk, np. gdy sprawca nagrywa nagie dziecko nie odczuwając przy tym podniecenia, czyniąc to wyłącznie w celu osiągnięcia korzyści finansowych.

Warto w tym miejscu wskazać, że między zachowaniami realizującymi znamiona przestępstwa z art. 200§1 kk. a pedofilią w rozumieniu klinicznym zachodzą relacje krzyżowe. Istnieją bowiem takie zachowania, które wypełniają znamiona przestępstwa z art. 200 § 1 kk, a są podejmowane przez osoby nieposiadające zaburzenia preferencji seksualnych w postaci pedofilii. Z drugiej strony istnieją osoby posiadające wskazane zaburzenia, które nie realizują swojego popędu przez podejmowanie aktywności seksualnej z dziećmi, ograniczając się wyłącznie do fantazji.

popelnione na ich szkodę, np. art. 198 kk. – czyn polegający na wykorzystaniu bezradności innej osoby lub wynikającego z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej braku zdolności do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem w celu doprowadzenia jej do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności.

Tab. 1.2. Zbiór artykułów zawierających czyn o znamionach wykorzystania seksualnego.

Numer artykułu	Opis do czynu o znamionach wykorzystania seksualnego
art. 197 § 3 pkt 2 kk.	Czynność seksualna przez nadużycie zależności w stosunku do małoletniego – tzw. zgwałcenie pedofilne
art. 199 § 2 kk.	Czynność seksualna przez nadużycie zależności w stosunku do małoletniego
art. 199 § 3 kk.	Seksualne wykorzystanie małoletniego przez nadużycie zaufania lub udzielenie korzyści
art. 200 § 1 kk.	Obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszczanie się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadzanie do poddania się takim czynnościom
art. 200 § 3 kk.	Prezentowanie treści pornograficznych albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający małoletniemu zapoznanie się z nimi
art. 200 § 4 kk.	Prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej - tzw. ekshibicjonizm pedofilny
art. 200 § 5 kk.	Reklama lub promocja działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu
art. 202 § 2 kk.	Prezentowanie małoletniemu treści pornograficznych
art. 202 § 4b kk.	Produkcja treści pornograficznych z udziałem małoletniego
art. 204 § 3 k.k.	Stręczycielstwo lub sutenerstwo w stosunku do małoletniego

Źródło: opracowanie własne na podst. Kodeks Karny na podst. Sitarz (red.), 2018.

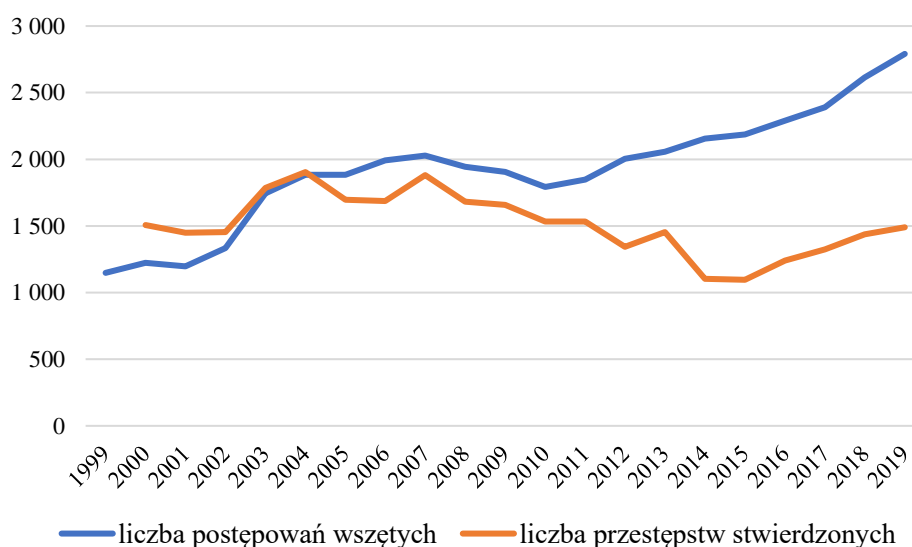
Z kolei pojęcie „pedofilia” w niniejszej pracy rozumiana będzie jako ściśle zdefiniowane zaburzenie seksualne, poprzez odwołanie do kryteriów diagnostycznych zawartych w obowiązującej w Polsce Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (ICD-10, International Statistical Classification of Diseases) (ICD-10, 2007). Zgodnie z ICD-10 kryteria dzielą się na ogólne, właściwe dla wszystkich zaburzeń preferencji seksualnych oraz specyficzne - właściwe dla określonej postaci. Do pierwszej grupy kryteriów należą następujące: (G.1.) osoba doświadcza powtarzającego się, nasilonego popędu i wyobrażeń seksualnych dotyczących niezwykle przedmiotów lub działań; (G.2.) osoba albo realizuje ten popęd, albo odczuwa z tego powodu wyraźne cierpienie; (G.3.) preferencja występuje od co najmniej 6 miesięcy Natomiast na kryteria specyficzne składają się dwa następujące: (B) utrwalona lub dominująca skłonność do aktywności seksualnej z dzieckiem lub dziećmi w wieku przed pokwitaniem oraz (C) osoba ma co najmniej 16 lat i jest co najmniej 5 lat starsza od dziecka lub dzieci z kryterium B.

1.2. Rozpowszechnienie zjawiska

Próby określania skali zjawiska wykorzystania seksualnego dzieci obarczone są trudnościami dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, mówi się o pewnej niedoskonałości danych, które poddawane są analizie dla określenia rozmiarów zjawiska. Po drugie, poruszana tematyka należy do szczególnie trudnych z perspektywy psychologicznej zarówno dla ofiary, jak i sprawcy przestępstwa. Rejestrację danych w tym kontekście utrudniają: wstyd, lęk przed oceną innych, czy wyparcie z pamięci (Sajkowska, 2002).

Dane na temat skali problemu pochodzą z trzech źródeł. Pierwszym z nich są rejestry instytucji przyjmujących zgłoszenia przypadków krzywdzenia dzieci oraz deklaracje przedstawicieli różnych służb (incidence study). Dane te to liczby ujawnionych przypadków wykorzystywania seksualnego dzieci w skali roku (Ibidem).

Drugim źródło stanowią statystyki instytucji wymiaru sprawiedliwości. Dotyczą one jednak tylko tych przypadków wykorzystywania seksualnego dzieci, w których uruchomione zostały procedury prawa karnego (Ibidem). Rys. 1.3. przedstawia liczbę wszczętych postępowań oraz stwierdzonych przestępstw w latach 1999-2019. Odnotować należy tendencję wzrostową w zakresie liczby wszczętych postępowań, przy braku takiej tendencji w zakresie liczby przestępstw stwierdzonych.

Rys. 1.3. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej małoletniego.

Źródło: opracowanie własne na podst. danych Komendy Stołecznej Policji.

Ostatnie źródło to badania retrospektywne (prevalence study), które polegają na dostarczaniu danych przez osobę wykorzystaną w przeszłości przy pomocy metody self-report. Wielu badaczy uważa, iż tylko w ten sposób oszacować można rzeczywistą liczbę osób

wykorzystanych seksualnie. W tym miejscu warto przytoczyć polskie badania przeprowadzone opisaną metodą:

1. **Raport z badań „Postawy i doświadczenia dorosłych Polaków”** autorstwa Fluderskiej i Sajkowskiej (2001). Badania zostały przeprowadzone na 1058-osobowej, ogólnopolskiej, reprezentatywnej próbie dorosłych Polaków. Największa liczba badanych doświadczyła obnażania się osoby dorosłej w ich obecności w celach erotycznych (6,5%). W połowie takich przypadków, których świadkami byli badani, obnażaniu towarzyszyła masturbacja osoby obnażającej się. Kolejnymi ze względu na częstość doświadczeniami badanych były: obecność przy stosunku seksualnym osób dorosłych wbrew własnej woli (5,8%), dotykanie intymnych bądź innych części ciała w celach erotycznych (3,7%), oglądanie z osobami dorosłymi, za ich namową, pism lub filmów pornograficznych (3,3%), stosunek seksualny przed 15r.ż. (1,3%).
2. **Raport z badań „Raport Seksualności Polaków”** autorstwa Lwa-Starowicza (2002). Badania zostały przeprowadzone na reprezentatywnej próbie 796 dorosłych Polaków powyżej 18. r.ż. Łącznie, następujących form wykorzystania seksualnego do 15. roku życia - wykorzystywanie bez kontaktu fizycznego (ekshibicjonizm), dotykanie intymnych części ciała, kontakty seksualne, usiłowanie gwałtu, gwałt, doświadczyło 14% badanych kobiet oraz 18% mężczyzn.
3. **Raport z badań „Raport z doświadczeń młodych Polaków. Wiktyimizacja dzieci i młodzieży”** autorstwa Sajkowskiej (2010). W 2009 roku 1000 osób (49% kobiet i 51% mężczyzn) w wieku od 15 do 18 lat, w 2010 r. proporcje płci wynosiły 50:50%. Najczęstszą formą wykorzystywania seksualnego doświadczonego przez badanych było molestowanie werbalne. Formy wykorzystania pod postacią dotykania intymnych części ciała przed ukończeniem 15. roku życia doświadczyło 6% respondentów, a do stosunku płciowego zmuszonych zostało 4% badanych. Badania wykazały, iż częściej nadużyć doświadczały kobiety, a sprawcami były głównie osoby znane (Sajkowska, 2009).
4. **Raport z badań „The Baltic Sea Regional Study on Adolescent Sexuality”** przeprowadzonych na terenie Polski przez Zbigniewa Izdebskiego przy współpracy z Ośrodkiem Badania Opinii Publicznej (Izdebski, 2007). Badania zostały przeprowadzone na reprezentatywnej próbie 5173 uczniów II klasy szkół ponadgimnazjalnych. Wyniki badań wskazały, że co trzeci uczeń (33,8%) przynajmniej raz w życiu doświadczył nacisku, namowy lub przymusu do podjęcia niechcianej aktywności seksualnej. Najczęściej sytuacja taka miała miejsce tylko raz (27%). Większość osób takich nienormalnych zdarzeń doświadczyło przed ukończeniem 15 r.ż. (34,2%). 13,8% badanych doświadczyło

przemocy między 15-16r.ż., 30% między 16-17 r.ż., a tylko 2,6% osób między 17-18r.ż. W każdym przedziale wiekowym ofiarami częściej były kobiety. Sprawcą najczęściej był chłopak/dziewczyna osoby – 31,98%. W dalszej kolejności osoby badane wskazały: kolegę/koleżankę (29,28%), kogoś obcego (12,61%), kogoś znajomego spoza rodziny (12,16%).

5. **Raport z badań „Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci”** przeprowadzonych przez zespół Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę (Włodarczyk, Makaruk, Michalski, Sajkowska, 2018). Badania zostały przeprowadzone na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie 1155 uczniów w wieku 11–17 lat. 7% badanych w wieku 13–17 lat doświadczyło kiedykolwiek wykorzystania seksualnego. Przemocy seksualnej ze strony rówieśników i kontaktu seksualnego do 15 r.ż. z osobą dorosłą istotnie częściej doświadczały starsze nastolatki niż młodsze (odpowiednio, 5% vs 2%, $p < 0,01$ i 3% vs 1%, $p < 0,01$). Niechciane doświadczenia seksualne, które osoby badane przeżyły w kontakcie z osobą dorosłą objęły: dotyk (2%) ze strony znajomego dorosłego, dotyki ze strony nieznanego dorosłego (2%), kontakt seksualny przed ukończeniem 15 r.ż. (2%), komercyjne wykorzystanie seksualne (2%).

Podsumowanie wszystkich opisanych badań przedstawia Tab. 1.3.

Tab.1.3. Odsetek osób, które doświadczyły przemocy seksualnej w dzieciństwie w świetle polskich badań.

Autor	Próba	Formy przemocy seksualnej	Kobiety (%)	Mężczyźni (%)
Fluderska, Sajkowska (2001)	reprezentatywna próba 1057 Polaków powyżej 18. roku życia	ekshibicjonizm, namawianie do oglądania pornografii i, dotykanie, współżycie seksualne; do 15. roku życia; z osobą dorosłą	16	12
Lew– Starowicz (2002)	reprezentatywna próba 796 dorosłych Polaków powyżej 18. roku życia	ekshibicjonizm, pieszczoty seksualne, kontakty seksualne, usiłowanie gwałtu, gwałt, do 15. roku życia	14	18
Izdebski (2007)	5173 uczniów II klasy szkół ponadgimnazjalnych	ekshibicjonizm, zmuszanie do masturbacji, rozbieranie, dotykanie intymnych części ciała, stosunek seksualny, oralny, analny; brak granicy wieku, podst. kryterium – brak świadomej zgody	25,8	8,4 ⁵
Sajkowska (2009, 2010)	reprezentatywna próba 1000 Polaków w wieku 15–18 lat	dotykanie seksualne, współżycie; do 15. roku życia; z osobą dorosłą	11	6
Włodarczyk, Makaruk, Michalski, Sajkowska (2018)	reprezentatywna próba 1155 uczniów w wieku 11–17 lat	kontakt seksualny przed 15 r.ż. z osobą dorosłą, niechciany dotyk ze strony znajomego dorosłego oraz nieznanego dorosłego, wykorzystanie komercyjne	7	5

Źródło: opracowanie własne.

⁵ Podano wyniki dla osób, które doświadczyły przemocy seksualnej przed ukończeniem 15 r.ż.

1.3. Etiologia przemocy seksualnej wobec dzieci – przegląd teorii

Na przestrzeni lat, badacze sformułowali wiele teorii wyjaśniających zjawisko przemocy seksualnej. Aby zrozumieć teoretyczne oraz metodologiczne powiązania, jakie między nimi występują powstała konieczność stworzenia ich klasyfikacji. Jako pierwsi dokonali jej Ward i Mann (1998) przyjmując za kryterium poziom ogólności teorii. W wyniku analiz wyróżnili trzy poziomy teorii. Poziom pierwszy obejmuje teorie wyjaśniające etiologię przemocy seksualnej poprzez odwołanie się do wielu czynników oraz relacji zachodzących między nimi. Teorie z poziomu drugiego wyjaśniają etiologię przemocy seksualnej poprzez odwołanie się do jednego czynnika. Natomiast wyjaśnienia z trzeciego poziomu odwołują się do cyklu przemocy seksualnej i obejmują teorie deskryptywne.

Ward, Polaschek i Beech (2005) bazując na przedstawionej klasyfikacji dokonali najbardziej kompletnego dotąd opisu koncepcji wyjaśniających przemoc seksualną. Koncepcje i modele opisujące zjawisko przemocy seksualnej przeciwko dzieciom przedstawia Tab. 1.4.

Teorie pierwszego poziomu obejmują teorie wieloczynnikowe i opisują zjawisko przemocy seksualnej poprzez definiowanie zbioru czynników istotnych dla jej powstania i przebiegu. Zakwalifikowano do tej grupy sześć teorii, z czego cztery ostatnie tłumaczą etiologię wykorzystania seksualnego dziecka: Model Konfluencji Malamutha (1991), Ewolucyjne Wyjaśnienia Przystępczości Seksualnej (Bailey, 1988; Malamuth i Heilmann, 1998; Thornhill i Palmer, 2000; Figueredo, Sales, Becker i Kaplan., 2000; Quinsey i Lalumiere, 1995; Freund, 1990; Freund, Scher i Hucker, 1983), Czteroczynnikowy Model Finkelhora i Araji (1986), Zintegrowana Teoria Etiologii Przystępczości Seksualnej Marshalla i Barbaree'ego (1990), Czterostronna Teoria Molestowania Dziecka Halla i Hirschmana (1992) oraz stanowiący niejako integrację teorii wcześniejszych – Model Ścieżek Warda i Siegerta (2002).

Na drugim poziomie znalazły się teorie, które wyjaśniają przemoc seksualną w odniesieniu do pojedynczego kryterium, stąd często zarzuca się im jednostronność i zbyt uproszczenie, jednocześnie stanowią zbiór koncepcji najczęściej potwierdzanych empirycznie. Obejmuje on kilka grup: teorie dotyczące zniekształceń poznawczych, deficytów empatii, dewiacyjnych preferencji seksualnych, deficytów intymności, teorie feministyczne oraz teorie ryzyka. Wśród nich wyróżnia się teorie tłumaczące etiologię sprawstwa wykorzystania seksualnego dziecka: biologiczne (odwołujące się m. in. do zaburzeń układu endokrynnego, zaburzeń chromosomalnych oraz zaburzeń struktury i funkcji mózgu), psychologiczne (m.in. teorie psychodynamiczne oraz teorie społecznego uczenia się) oraz związane z uwarunkowaniami społeczno-kulturowymi (m. in. teorie chaosu społecznego, czy feministyczne) (Beisert, 2012).

Na ostatnim, trzecim poziomie, autorzy wyróżnili: teorie zapobiegania powrotowi do czynu, teorie samoregulacji oraz teorie odwołujące się do cyklu przestępczego.

Tab. 1.4. Teorie wyjaśniające zjawisko wykorzystywania seksualnego dzieci.

Poziom ogólności teorii	Nazwa teorii
Teorie pierwszego poziomu (wieloczynnikowe)	Czteroczynnikowy Model autorstwa Finkelhora i Araj (1986)
	Zintegrowana Teoria Etiologii Przeszłości Seksualnej autorstwa Marshalla i Barbaree'ego (1990)
	Czterostronna Teoria Molestowania Dziecka autorstwa Halla i Hirshmana (1992)
	Model Ścieżek autorstwa Warda i Siegerta (2002)
Teorie drugiego poziomu (jednoczynnikowe)	Teorie biologiczne (zaburzenia chromosomalne, układu endokrynnego, struktury i funkcji mózgu)
	Teorie środowiskowe (teorie psychodynamiczne, teorie społecznego uczenia się, teorie społecznego chaosu, teorie feministyczne)
Teorie trzeciego poziomu (modele opisowe)	Teorie zapobiegania powrotowi do czynu
	Teorie samoregulacji
	Teorie odwołujące się do cyklu przestępczego

Źródło: opracowanie własne na podst. Beisert, 2012.

Analizując opisane modele wyjaśniające zjawisko przemocy seksualnej wobec dzieci zaobserwować można ich liczne wady.

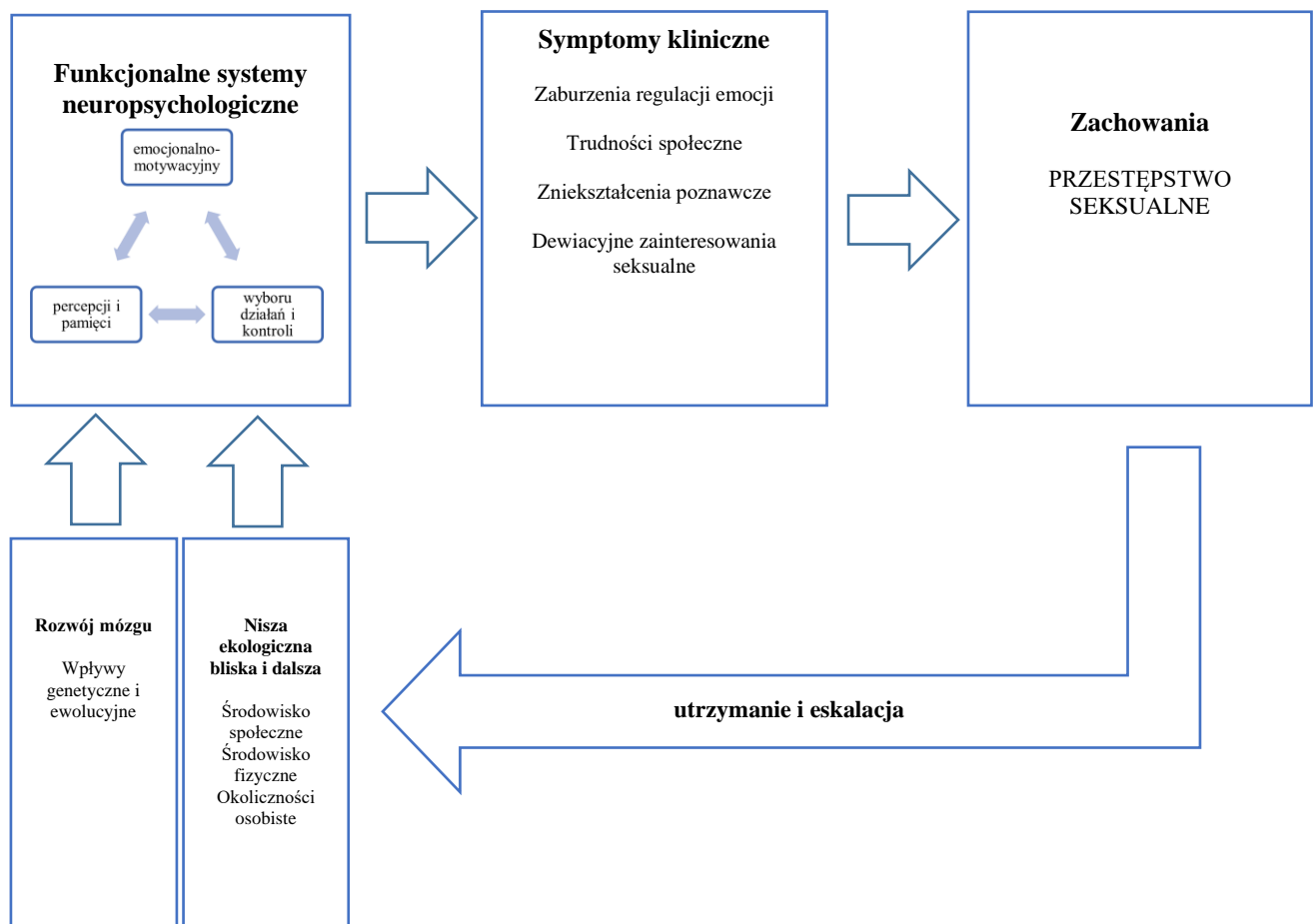
Na pierwszy plan wysuwa się nieprecyzyjne scharakteryzowanie związków pomiędzy różnego rodzaju czynnikami, pominięcie znaczenia pewnych czynników (np. biologicznych), na rzecz innych (np. psychologicznych), czy brak integracji wniosków pochodzących z modeli poszczególnych poziomów (Beech i Ward, 2004; Ward i Beech, 2004, 2006, 2016). Dostrzegając te braki Ward i Beech (2006) zaproponowali Zintegrowaną Teorię Przeszłości Seksualnej (ITSO), która obecnie, ze względu na uwzględnienie wielu aspektów zjawiska wykorzystania seksualnego dziecka (opis etiologii, mechanizmów oraz rozwoju procesu stosowania przemocy seksualnej), jawi się jako użyteczna i kompletna.

Autorzy konstruując własną koncepcję odwołali się teorii Penningtona (2002), zgodnie z którą wyjaśnianie ludzkiego zachowania i psychopatologii powinno uwzględniać cztery poziomy analizy, z czego każdy kolejny nabudowywany jest na poprzednim:

1. Poziom etiologiczny (wpływ czynników biologicznych i środowiskowych),
2. Poziom rozwoju mózgu (wpływ czynników etiologicznych na rozwój mózgu),

3. Poziom neuropsychologiczny (procesy neuropsychologiczne będące wynikiem funkcjonowania mózgu),
4. Poziom symptomów (fenomeny kliniczne charakteryzujące poszczególne rodzaje patologii).

Pomiędzy poszczególnymi poziomami zachodzą zależności i oddziaływania na zasadzie sprzężeń zwrotnych. Czynniki etiologiczne, pod postacią uwarunkowań genetycznych oraz środowiskowych (środowisko społeczne i kulturowe, okoliczności osobiste, środowisko fizyczne) determinują rozwój mózgu i jego dalsze funkcjonowanie. Następnie, określony sposób funkcjonowania struktur mózgowych wpływa w sposób bezpośredni na funkcjonalne systemy neuropsychologiczne, a pośredni na formowanie się klinicznego obrazu symptomów. Zróżnicowany obraz owych symptomów wynika ze specyficznego wzoru działania czynników wcześniejszych i warunkuje zróżnicowanie czynów. Popelnienie określonego przestępstwa seksualnego wpływa na wzmocnienie symptomów, a dalej – ich podtrzymywanie i eskalację. Zależności między poszczególnymi czynnikami wyróżnionymi w ITSO prezentuje Rys. 1.4.

Rys. 1.4. Zintegrowana Teoria Przystępczości Seksualnej.
 Źródło: opracowanie własne na podst. Ward i Beech, 2006.

Ze względu na tematykę pracy, skupiono się na wątku zaburzeń regulacji emocji⁶. Trudności w zakresie regulacji emocji u sprawców przestępstw seksualnych wynikają wg autorów z zaburzeń w zakresie dwóch systemów neuropsychologicznych: emocjonalno-motywacyjnego oraz wyboru działań i kontroli. Pierwszy, implikować będzie trudności w sferze regulacji nastroju, natomiast drugi – kontroli zachowań. Autorzy sugerują, iż dysregulacja emocji jest najprawdopodobniej wynikiem ukształtowanego w toku rozwoju połączenia między realizacją seksualną a poczuciem dobrostanu. Badacze taki stan rzeczy tłumaczą znaczącą ekspozycją na aktywności seksualne (np. kompulsywna masturbacja w okresie adolescencji) w połączeniu z brakiem dostępu do alternatywnych strategii regulacji emocji (Cortoni i Marshall, 2001). Deficyty w sferze funkcjonowania emocjonalnego zwiększają prawdopodobieństwo doświadczania negatywnych emocji w odpowiedzi na problemy życia codziennego, czy stres (np. kłótnia z partnerem lub utrata pracy). Opisywane trudności w zakresie regulacji emocji, skutkować mogą utratą kontroli nad zachowaniem lub podejmowaniem aktywności seksualnej jako strategii radzenia sobie i zaspakajania jednocześnie potrzeb emocjonalnych i seksualnych, szczególnie, gdy towarzyszą im sytuacyjne czynniki ryzyka jak np. bycie pod wpływem substancji psychoaktywnych (Ward i Beech, 2004, 2006, 2016).

---

⁶ Szersze omówienie zagadnienia zaburzeń regulacji emocji u sprawców przestępstw seksualnych przeciw małoletnim znajduje się w rozdziale 2.2. niniejszej pracy.

ROZDZIAŁ 2. ZABURZENIA FUNKCJONOWANIA EMOCJONALNEGO SPRAWCÓW WYKORZYSTANIA SEKSUALNEGO DZIECKA

Emocjonalne funkcjonowanie sprawców uznane jest za istotny czynnik uczestniczący w genezie pedofilii aż w czterech zintegrowanych teoriach przestępczości seksualnej wobec dzieci - Czteroczynnikowym Modelu autorstwa Finkelhora i Araj (1986) (kongruencja emocjonalna), Modelu Ścieżek autorstwa Warda i Siegerta (2002) (deficyty w zakresie regulacji emocji), Czterostronnej Teorii Molestowania autorstwa Halla i Hirshmana (1992) (zaburzenia kontroli afektywnej), Zintegrowanej Teorii Etiologii Przystępczości Seksualnej autorstwa Warda i Beecha (2004, 2005, 2016) (dysregulacja emocjonalna).

Należy podkreślić, iż badania nad funkcjonowaniem emocjonalnym sprawców wciąż stanowią mniejszość w grupie badań nad czynnikami warunkującymi wykorzystanie seksualne dziecka. Dotychczas podejmowane badania nad udziałem komponentu emocjonalnego w etiologii przemocy seksualnej wydają się niewystarczające przynajmniej z dwóch względów. Po pierwsze, brak jednoznacznej konceptualizacji, nie pozwala na integrowanie wyników poszczególnych badań, co z kolei uniemożliwia ich generalizację. Po drugie, większość analiz empirycznych, pozbawiona jest kontekstu etiologicznego, co ogranicza możliwość skonstruowania kompletnego programu działań tak zapobiegawczych, jak naprawczych.

2.1. Regulacja emocji i jej zaburzenia – ustalenia definicyjne

Istnieje wiele koncepcji opisujących proces regulacji emocji, a każda z nich, próbując odpowiedzieć na pytanie jakie fenomeny obejmuje oraz w jaki sposób proces ten przebiega, nacisk kładzie na odmienne czynniki. Tabela 2.1. przedstawia ich podsumowanie.

Pierwszą grupę stanowi grupa teorii biologicznych, według których największe znaczenie dla przebiegu regulacji emocji mają czynniki biologiczne, takie jak funkcjonowanie centralnego układu nerwowego, czy układu endokrynnego. Druga grupa akcentując znaczenie procesów poznawczych (pamięci, percepcji, myślenia) regulację emocji rozumie jako wynik adekwatnej ewaluacji bodźców płynących z otoczenia, nadawania im znaczeń i tworzenia ich reprezentacji, a także efektywnego wykorzystywania szeregu regulacyjnych strategii poznawczych i behawioralnych.

Tab. 2.1. Konceptje regulacji emocji.

	Koncepcja
Koncepcje biologiczne	Koncepcja neuronalnego obwodu regulacji emocji (Davidson i in., 2000)
	Koncepcja wpływu hormonów płciowych (van Wingen i in. 2011)
Koncepcje poznawczo-behawioralne	Model Regulacji Emocji wg Gross'a (1998a)
	Regulacja emocji jako komponent działań samoregulacyjnych wg Tice i Bratslavsky (2000)
	Poszerzony Procesualny Model Regulacji Emocji (Sheppes, Suri, Gross, 2015)
Koncepcje zintegrowane	Koncepcja Regulacji Emocji wg Thompson'a (1994)
	Wielopoziomowe Modele Regulacji Emocji (Leventhal, 1982; Power i Dalglish, 1997; Smith i Kirby, 2000; Teasdale i Barnard, 1993; Philippot, Baeyens, Douilliez, Francart, 2004)
	Zintegrowana Koncepcja Regulacji Emocji (Gratz i Roemer, 2004)

Źródło: opracowanie własne.

Ostatnia grupa koncepcji obejmuje teorie zintegrowane niższego rzędu (np. koncepcja regulacji emocji wg Thompson'a), które regulację emocji definiują w odwołaniu do zbioru czynników (biologicznych, psychologicznych oraz społecznych), których symultaniczne działanie stanowi o jej wyniku. Do grupy tej zalicza się również teorie zintegrowane wyższego rzędu, tzn. wielopoziomowe modele regulacji emocji opisujące interakcje zachodzące między poznawczymi mechanizmami przetwarzania informacji oraz ich neuronalnym podłożem a zewnętrznymi wskaźnikami - zachowaniem, reakcjami fizjologicznymi. Wśród koncepcji zintegrowanych swoje miejsce znalazła również koncepcja regulacji emocji autorstwa Gratz i Roemer (2004), która zostanie omówiona szczegółowo poniżej.

W procesach regulacji emocji udział biorą czynniki intrapsychiczne (emocje, poznanie) oraz czynniki zewnętrzne działające w sposób bezpośredni (inni ludzie) oraz pośredni (zinternalizowane standardy). W niniejszej pracy rozumienie procesu regulacji emocji wywiedzione będzie głównie z koncepcji Thompsona i Calkinsa (1996), który zwraca szczególną uwagę na znaczenie tych pierwszych – kładąc nacisk na kwestie związane z monitorowaniem i ewaluowaniem afektywnego doświadczenia w połączeniu z modyfikowaniem oraz podkreślając jednocześnie znaczenie świadomości i rozumienia emocji. Ten sposób rozumienia regulacji emocji wykorzystali Gratz i Roemer (2004), poszerzając go nieco o wymiar behawioralnej manifestacji tej zdolności i opisując regulację emocji na

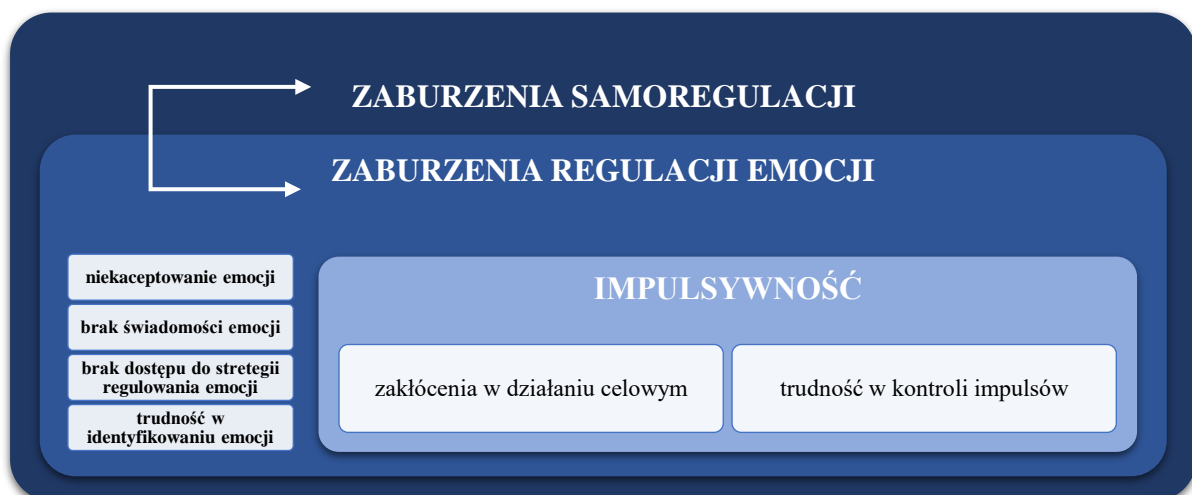
podstawie dwóch grup umiejętności. Pierwsza dotyczy świadomości emocji i ich akceptacji, natomiast druga kontroli zachowania, a dokładniej możliwości zaangażowania się w działania, realizację celu w stanie pobudzenia emocjonalnego. Owa koncepcja stała się ramą dla konceptualizacji pojęcia zaburzeń regulacji emocji w niniejszej pracy. Jak można zauważyć, aspekt poznawczy i behawioralny traktowane są jako regulatory emocji. Należy również pamiętać, że pierwszy ma wpływ na drugi, co oznacza, że aby można było kontrolować zachowanie, trzeba mieć świadomość emocji i je akceptować (Gratz i Roemer, 2004). Koncepcja Gratz i Romer dotycząca regulacji emocji doprowadziła do powstania teorii określającej naturę zaburzeń tego procesu. Autorki wyróżniły cztery rodzaje zdolności wpływających na regulację emocji. Należą do nich: (1) świadomość i rozumienie emocji, (2) akceptacja emocji, (3) zdolność do kontrolowania zachowań impulsywnych oraz działania zgodnego z pożądanym celem, mimo doświadczania emocji negatywnych, (4) zdolność elastycznego wykorzystania sytuacyjnie odpowiednich strategii regulacji emocji do modulowania reakcji emocjonalnych w taki sposób, który pozwala na realizowanie indywidualnych celów i spełnianie zewnętrznych wymagań. Relatywny brak którejkolwiek z wymienionych lub wszystkich zdolności wskazuje na występowanie trudności w zakresie regulacji emocji, inaczej określanych jako dysregulacja emocji (por. Linehan, 2007). Co istotne w omawianej koncepcji odnaleźć można również inny ważny konstrukt, który omawiany jest w kontekście sprawstwa wykorzystania seksualnego dziecka – impulsywność. Impulsywność rozumiana jest tutaj zarówno w jej wymiarze poznawczym – niezdolność do prawidłowej oceny konsekwencji teraźniejszych i przyszłych wydarzeń i działań, jak i behawioralnym – niezdolność zahamowania odpowiedzi na bodziec, a więc mowa tutaj zarazem o impulsywnych działaniach, jak i impulsywnych decyzjach (por. Moeller, Barratt, Dougherty, Schmitz i Swann., 2001; Congdon i Canli, 2008; Arce i Santisteban, 2006).

W celu ostatecznego doprecyzowania rozumienia pojęcia regulacji emocji w odniesieniu do sprawców przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom istotne wydaje się wprowadzenie terminu – „samoregulacji” i jego zdefiniowanie w tym kontekście. Proces samoregulacji najogólniej rozumiany jest jako zbiór mechanizmów psychologicznych, przy pomocy których ludzie kierują procesami związanymi z planowaniem, realizowaniem, monitorowaniem i modyfikowaniem działań. Obejmuje również wiedzę o tym, jak i kiedy przeżywać emocje w odniesieniu do konkretnego kontekstu osobistego i społecznego (Saarni, 1999). W efekcie, samoregulacja wiążąc się ze zdolnością do kierowania swoimi reakcjami w odpowiedzi na bodźce zewnętrzne służy zmianie zachowania, co z kolei umożliwia realizację założonych celów (Baumeister, Heatherton i Tice, 1993; Carver i Scheier, 1999).

Zdania badaczy dotyczące związków między omawianymi procesami są podzielone i sprowadzają się do trzech podstawowych podejść – uznania samoregulacji oraz regulacji emocji za zjawiska interferujące, trudne do rozróżnienia (por. Tice, Bratslavsky i Baumeister, 2001), założenia, że regulacja emocji pełni rolę facylitującą wobec drugiego procesu (por. Koole i Kuhl, 2007), bądź ujęcia regulacji emocji jako zjawiska węższego od samokontroli, bowiem nie obejmującego wiedzy na temat standardów zachowania w określonym kontekście (por. Saarni, 1999).

Większość form samoregulacji opiera się na zaprzeczaniu impulsom i postępowaniu wbrew hedonistycznym tendencjom, innymi słowy, zastępowaniu celów krótkoterminowych, celami długoterminowymi (Mischel, 1974a, 1974b; Mischel i in., 1989). Działanie wbrew owym impulsom, czy potrzebom, połączone z brakiem adaptacyjnych strategii regulowania emocji, często prowadzi do powstawania negatywnego afektu (Kozłowski i Herman, 1984), a on staje się przyczyną poddania się impulsom i podjęcia aktywności ukierunkowanej na jego zniesienie, a więc skutkuje nieefektywną samoregulacją. Dodatkowo, zaangażowanie się w dane działanie powoduje zmianę afektu na pozytywy i dążenie do jego podtrzymania⁷. W związku z tym zaobserwować można dwojaki udział regulacji w procesie samoregulacji. Pierwszy związany z inicjowaniem działań impulsywnych (w odpowiedzi na bodźce bieżące, bądź przeszłe, uaktywniane w pamięci) oraz drugi, związany z ich podtrzymywaniem (Baumeister i Heatherton, 1996).

Zależność między wszystkimi omawianymi procesami przedstawia Rys. 2. 1.

Rys. 2.1. Zależności między zjawiskiem samoregulacji, regulacji emocji oraz impulsywnością.
Źródło: opracowanie własne.

⁷ Pojawienie się pozytywnych emocji może mieć charakter krótkotrwały. Pozytywny afekt zastępują wtedy negatywne emocje (np. poczucie winy, złość), które wynikają ze świadomości jednostki, że postępuje niezgodnie ze standardami własnymi lub zewnętrznymi, bądź zastosowała strategię, która jest nieadaptacyjna (niepożądana).

2.2. Konceptualizacja zaburzeń regulacji emocji u sprawców przemocy seksualnej przeciwko dzieciom oraz analiza czynników etiologicznych

Konceptualizacja zaburzeń funkcjonowania emocjonalnego sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci wciąż nie ma usystematyzowanego i jednoznacznego charakteru. Analiza koncepcji teoretycznych wyjaśniających etiologię sprawstwa przestępstw seksualnych oraz doniesień empirycznych, ze szczególnym uwzględnieniem sfery emocjonalnej, pozwoliła na wyłonienie trzech podstawowych podejść. Pierwsze z nich koncentruje się na zaburzeniach procesów samoregulacji, drugie na zaburzeniach regulacji emocji, a trzecie – na impulsywności sprawców. W niniejszej pracy, zdecydowano się dokonać konceptualizacji o charakterze integracyjnym, w której uwzględniono wszystkie wspomniane wyżej wątki.

Konceptualizacje związane z zaburzeniem procesów samoregulacji. Za najbardziej usystematyzowaną teorię opartą o konstrukt samoregulacji uznaje się model wyjaśniający proces angażowania się w przestępstwo seksualne opracowany przez Warda, Hudsona i Keenana (1998). Proces samoregulacji rozumiany jest jako proces o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym, który pozwala jednostce realizować działania podporządkowane konkretnym celom. Głównym założeniem modelu jest to, że zachowanie sprawców jest silnie zorientowane na cel i polega na dążeniu do osiągnięcia stanów pożądaných, a unikania stanów niechcianých. Według autorów, samoregulacja zawiera takie elementy jak: wybór celów, planowanie, monitorowanie, ewaluacja oraz modyfikacja zachowania, które podporządkowane są wyznaczonym celom. Istnieją dwa ich typy: cele pożądané (approach goals) (związane z dążeniem do wywołania określonego stanu, czy sytuacji) oraz cele unikane (avoidance goals) (związane z unikaniem stanów, czy sytuacji). Badacze opisują również trzy style samoregulacji związane z sprawstwem przestępstw seksualnych, do których zalicza się: (1) niedostateczną samoregulację definiowaną jako niezdolność kontrolowania własnego zachowania wiążącą się z doświadczaniem zarówno emocji pozytywnych, jak i negatywnych, (2) niewłaściwą samoregulację, gdy osoba angażuje się w powstrzymanie od popełnienia przestępstwa, ale jej starania zostają przemieszczone, np. używania alkoholu do kontrolowania dewiacyjnych fantazji; wiąże się głównie z negatywnymi emocjami oraz (3) efektywną samoregulację, gdy celem jest popełnienie przestępstwa, co wiąże się głównie z pozytywnymi emocjami. W oparciu o wskazane cele oraz style samoregulacji autorzy opisali cztery ścieżki prowadzące do przestępstwa:

- 1) ścieżka pasywnego unikania (avoidant-passive) – charakteryzuje ją niewystarczający poziom samoregulacji i dążenie do uniknięcia popełnienia przestępstwa przy braku wystarczających umiejętności zaradczych, aby mu zapobiec;

- 2) ścieżka aktywnego unikania (avoidant-active) – charakteryzuje ją niewłaściwa samoregulacja oraz podejmowane nieefektywne strategii mających za zadanie odwrócić uwagę od celu (dążenie do kontrolowania dewiacyjnych myśli i fantazji), które nie zapobiegają przestępstwu
- 3) ścieżka pasywnego (automatycznego) zbliżania (approach-automatic) – charakteryzuje ją niewystarczający poziom samoregulacji, który skutkuje wyuczonymi strategiami seksualnymi w radzeniu sobie oraz impulsywnym zachowaniem;
- 4) ścieżka jawnego zbliżania (approach-explicit) – charakteryzuje ją efektywna samoregulacja oraz chęć popełnienia przestępstwa (pozyskanie obiektu warunkującego zaspokojenie własnych dewiacji seksualnych) przy dokładnym jego zaplanowaniu.

Podsumowując, sprawcy unikowi (avoidant offenders) mają tendencję do doświadczania wysokiego poziomu negatywnego afektu i często przestępstwa popełniają w momencie przeciążenia emocjonalnego i stresu (Groth, Hobson i Gary, 1982; Ward i in., 1998; Hudson i in., 1999), natomiast sprawców zbliżających (approach offenders) charakteryzuje nieadekwatna (pozytywna) ocena kontaktów seksualnych dorosłego z dzieckiem, stąd doświadczają oni większej ilości pozytywnych emocji w toku całego cyklu przestępstwa (Hudson i in., op.cit.). W pierwszej grupie sprawców umiejętności samoregulacyjne rozwinięte są w sposób właściwy, lecz niewystarczający, natomiast w drugiej, zniekształcone, bądź podporządkowane niewłaściwym celom, co prowadzi do popełnienia przestępstwa seksualnego.

W celu wyjaśniania zaburzeń regulacji emocji w popełnieniu przestępstwa na uwagę zasługuje jeszcze jedna teoria – Multimodalna Teoria Samoregulacji (Stinson, Becker, Sales, 2008), przede wszystkim ze względu na jej integracyjny charakter ujmujący dorobek różnych dziedzin nauki – teorie rozwojowe, poznawczo-behawioralne, osobowościowe oraz neurobiologiczne. Koncepcja zakłada, że nieadaptacyjne formy zachowań (w tym wypadku - przestępstwo seksualne) stanowi wynik deficytów w obszarze regulowania emocji, myśli oraz interakcji z innymi ludźmi. Zachowania, które przynoszą natychmiastową gratyfikację seksualną zostają utrwalone i włączone do stałego repertuaru strategii regulacyjnych. Jako przyczynę rozwoju takich dezadaptacyjnych strategii autorzy wskazują negatywne doświadczenia w okresie dzieciństwa, które wchodzi w interakcje z czynnikami o charakterze biologicznym (np. temperamentem).

W pozostałych koncepcjach pojęcie samoregulacji używany jest w sposób mniej usystematyzowany, niekiedy krzyżujący się z pojęciem regulacji emocji, co implikuje trudności w zakresie interpretowania wyników badań prowadzonych w tym obszarze. Część badaczy

definiuje zjawisko samoregulacji w sposób potoczny, część korzysta z autorskich definicji, a część operacjonalizuje je w odniesieniu do zastosowanego narzędzia badawczego, określając w ten sposób zbiór kompetencji składających się na ów proces.

Konceptualizacje związane z zaburzeniem regulacji emocji. Koncepcje zaburzeń regulacji emocji stanowią najrozleglejszą grupę teorii wskazujących istotną rolę dysfunkcji obszaru emocjonalnego funkcjonowania jako istotnego czynnika etiologicznego w sprawstwie przestępstw przeciwko dzieciom. Analiza literatury pozwala wyróżnić cztery podstawowe podejścia, których należą:

- a. *Zintegrowana Teoria Etiologii Przestępczości Seksualnej* autorstwa Warda i Beecha (rozdz. 1.3., s. 13).
- b. *Czterostronna Teoria Molestowania Dziecka* autorstwa Halla i Hirschmana. Teoria zaproponowana przez Halla i Hirschmana (1991) opiera się na założeniu o kluczowej roli osobowości sprawcy w powstawaniu patologii seksualnej. Autorzy zakładają, iż przemoc seksualna wobec dziecka stanowi efekt działania czterech czynników: pobudzenia seksualnego, zniekształceń poznawczych usprawiedliwiających uruchomienie agresji seksualnej, zaburzenia kontroli afektywnej oraz problemów osobowościowych. Jednocześnie nie wszystkie czynniki posiadają jednakowy status. Mianowicie, cechy osobowościowe sprawcy (deficyty) stanowią podstawowy czynnik ryzyka, który przy udziale określonych czynników kontekstowych uruchamia pozostałe komponenty. Mogą one skutkować wystąpieniem dewiacyjnego pobudzenia, zaburzeniami kontroli, a także zniekształceniami w myśleniu. Trzy pozostałe komponenty są określane jako stany, które sprawca osiąga. Mimo iż każdy może uruchamiać motywację do działania, to najczęściej jeden z komponentów ma znaczenie wiodące. Założenie o wiodącej roli jednego z czterech czynników pozwoliło na stworzenie klasyfikacji sprawców. Zaburzenia kontroli afektywnej zostały uznane za główny czynnik w typie sprawców określanych jako sytuacyjni – charakteryzuje ich podatność na przeżywanie negatywnych stanów emocjonalnych, impulsywność oraz zaburzenia w planowaniu i kontroli.
- c. *Model Ścieżek* autorstwa Warda i Siegerta. Według Warda i Siegerta (2002), molestowanie seksualne dziecka jest wynikiem działania czterech różnych, choć powiązanych ze sobą mechanizmów psychologicznych. Zalicza się do nich: deficyty w zakresie intymności i kompetencji społecznych, zaburzone skrypty seksualne, zaburzenia regulacji emocjonalnej i zniekształcenia poznawcze. W każdej ze ścieżek występują wszystkie cztery mechanizmy, chociaż jeden z nich zawsze ma znaczenie wiodące. Wiodącą rolę zaburzeń regulacji emocjonalnej uznaje ścieżka III. Sprawców znajdujących się w tej grupie scharakteryzować

można jako impulsywnych, bezrefleksyjnych, zewnątrzsterownych, niezdolnych do odrzucania gratyfikacji. Mechanizm podjęcia czynu przestępczego opiera się na zadziałaniu bodźca o sile przekraczającej próg wrażliwości sprawcy (przeżywanie negatywnych emocji, bądź dużego napięcia) i bezwolnym uruchomieniu reakcji w postaci dewiacyjnych zachowań seksualnych.

- d. *Negatywny afekt*. Wielu autorów za jedną z podstawowych kompetencji wchodzących w skład efektywnej regulacji emocji uznaje zdolność w zakresie regulowania negatywnych emocji i dystresu (redukcji ich intensywności i czasu trwania) (por. Kopp, 1989; Cole, Michel, O'Donnell- Teti, 1994; Gratz i Roemer, 2004, Aldao, Sheppes i Gross, 2015; Yoon, Maltby i Joormann, 2013). Naturalnym jest więc fakt, że wiele publikacji odnoszących się do zaburzeń regulacji emocji w grupie sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci i ich roli w mechanizmie wykorzystania małoletnich, koncentruje się właśnie na roli negatywnego afektu. Owo zainteresowanie poparte zostało licznymi badaniami, które potwierdziły udział negatywnych emocji w popełnieniu tego rodzaju przestępstwa (Frijda, 1987; Marshall i Marshall 2000; Smallbone i Dadds, 2000; Howells, Day i Wright, 2004; Wakeling, Webster, Mann, 2005). Badacze zwracają również uwagę na związek negatywnego afektu z recydywą seksualną – w grupie pedofilów szczególnie silnym predykatorem były doświadczenie dystresu, przygnębienia oraz lęku (Pithers, Kashima, Cumming, Beal i Buell, 1988; Hanson i Harris, 2000; Zamble i Quinsey, 1997). Znaczenie negatywnego afektu podkreśla się również w kontekście uruchamiania przez sprawców dewiacyjnych fantazji, a w ich wyniku angażowania się w czyn (por. Pithers i in., op.cit.; Pithers, Martin, Cummings, 1989; Looman, 1995; McKibben, Proulx, Lusignan, 1994; Proulx, McKibben i Lusignan, 1996).

Konceptualizacje związane z impulsywnością. Konceptje związane z impulsywnością i jej znaczeniem w etiologii sprawstwa przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom coraz częściej pojawia się w literaturze poświęconej preferencjom seksualnym (por. Stein i in., 2000). W większości przypadków brakuje jednak jednoznacznej definicji terminu, w tym rozróżnień na impulsywność poznawczą i behawioralną. Jednocześnie, obserwacje kliniczne niewątpliwie pozwalają odnaleźć w zachowania sprawców przestępstw seksualnych cechy impulsywności – nieuwzględnianie negatywnych konsekwencji dla sprawcy i ofiary, działanie gwałtowne w celu uzyskania natychmiastowej gratyfikacji, popędowy charakter zachowania. Pierwsze tego rodzaju teorie sięgają lat 70. – już wtedy Kazimierz Imieliński (1970), w oparciu o koncepcję Schorscha (1975) wyróżnił dwa typy dewiacji seksualnych – typ progresywny, który wiąże się ze świadomością własnych zaburzeń i doświadczeniem

głębokiego konfliktu intrapsychnicznego oraz impulsywny, w którym dewiacyjne potrzeby zostają wyparte, a do ich ujawnienia dochodzi w momencie zniesienia kontroli zachowania (w wyniku działania alkoholu, stresu, czy silnych emocji) (Krasowska, Jakubczyk, Czernikiewicz, Wojnar i Nasierowski., 2013).

Obecnie teorie wiążące sprawstwo przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom z impulsywnością próbują również wyjaśniać jej podłoże. Szczególnie dużo uwagi poświęca się badaniom neuroobrazowym, które doprowadziły m.in. do odkrycia, że u sprawców rejony mózgu odpowiedzialne za ocenę konsekwencji działań, wrażliwość na karę czy hamowanie zachowań są mniej aktywne niż w grupach kontrolnych. Z drugiej strony, istnieją badania, które wskazują, że sprawcy niepreferencyjni wykazują się większą impulsywnością niż ci, o preferencjach zaburzonych. Należy jednak założyć, że bez względu na posiadanie przez sprawcę zaburzeń preferencji, przekroczenie norm społecznych i prawnych w postaci wykorzystania seksualnego dziecka jest działaniem związanym, bądź z brakiem racjonalnej oceny własnych zachowań, bądź oceną zniekształconą, a więc musi w pewnym stopniu wiązać się z zaburzeniami sfery impulsów – przynajmniej u części z nich (Baltieri i Boer, 2015).

Dodatkowym argumentem, przytaczanym w celu wyjaśnienia udziału impulsywności w mechanizmie wykorzystania dziecka jest jej wysokie powiązanie z zachowaniami agresywnymi (por. Dolan i in., 2001) i działaniami przestępczymi w ogóle (Moffit, 1993; White i in., 1994). Większość wykorzystania seksualnych ma charakter dotykowy, związany z przekroczeniem granic cielesnych ofiary, a więc noszący znamiona działania agresywnego. Jednocześnie należy podkreślić, że nie każde zachowanie agresywne, jest zachowaniem impulsywnym. Baratt (1994) dokonał rozróżnienia na agresję impulsywną i nieimpulsywną. Ta pierwsza wiąże się z utratą kontroli zachowania w odpowiedzi na działanie czynników zewnętrznych, druga – obejmuje wyższy poziom kontroli i planowania. Impulsywność wydaje się być korelatem większości przestępstw, jednocześnie badania porównawcze nie pozwalają na jednoznaczne wskazanie rodzaju przestępstw, gdzie czynnik ten ma największe znaczenie. Jedne wskazują, że przestępcy nieseksualni stanowią grupę charakteryzującą się najwyższym poziomem impulsywności, inne, że grupę tę stanowią sprawcy zgwałceń. Jednocześnie grupa sprawców wykorzystania seksualnego dziecka osiąga zazwyczaj najniższe wyniki w tym wymiarze, choć nadal istotne statystycznie (por. Snoymen i Aicken, 2011; Perley-Robertson, Helmus, Derksen, Serin., 2016).

Wyniki badań uwzględniające zebrane w Rozdziale 2.2. konceptualizacje przedstawia Tab. 2.2.

Tab. 2.2. Doniesienia z badań nad zaburzeniami sfery funkcjonowania emocjonalnego sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci.

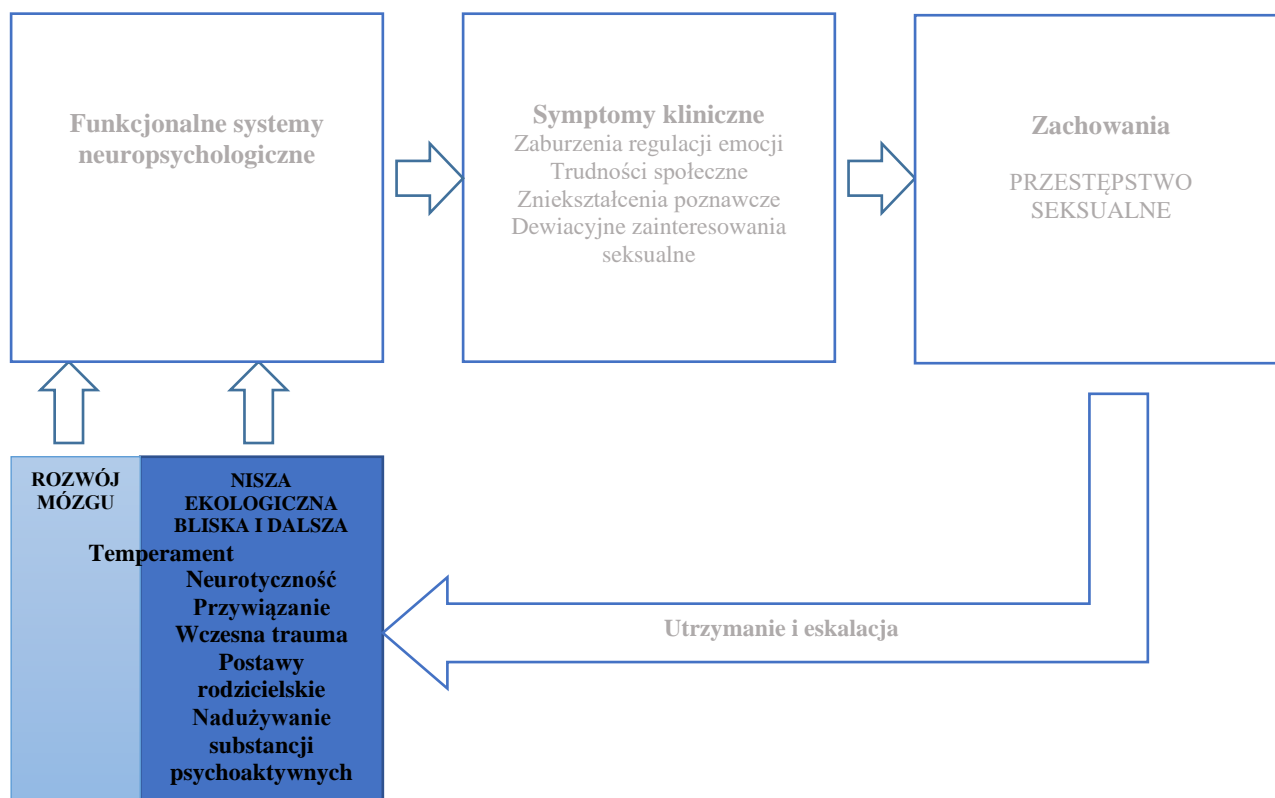
Badacze	Cel badań	Metody pomiaru	Konceptualizacja	Wyniki
Ross i Fontao (2006)	Określenie poziomu samoregulacji oraz sposobu doświadczania emocji u sprawców przestępstw seksualnych i nieseksualnych.	Volitional Components Questionnaire (VCQ; Kuhl i Fuhrmann, 1998) Emotional Experience Scale (SEE; Behr i Becker, 2004)	Samoregulacja	Sprawców przestępstw nieseksualnych charakteryzowała lepsza zdolność w zakresie regulacji nastroju (<i>mood management</i>) i mniejsza podatność na zagrażające/stresujące sytuacje.
Stinson, Robbins i Crow (2011)	Określenie związku między deficytami w obszarze samoregulacji a sprawstwem przemocy seksualnej wobec dorosłych i dzieci	analiza akt	Samoregulacja	Zaburzenia kontroli kognitywnej oraz emocjonalnej wiązały się istotnie statystycznie z zachowaniami przestępczymi, lecz tylko dysregulacji stanowiła istotny statystycznie predyktor dla popełnienia przestępstw seksualnych.
Kingston, Yates i Firestone (2012)	Ocena rzetelności i użyteczności modelu samoregulacji autorstwa Warda, Hudsona i Keenana w grupie sprawców przestępstw seksualnych	Protokół Kodowania Ścieżek Samoregulacji (Ward i in., 1998)	Samoregulacja	Sprawców wykorzystania kazirodczego klasyfikowano najczęściej do ścieżki aktywnego unikania, wykorzystania poza rodziną – pasywnego unikania, natomiast sprawców wykorzystujących zarówno w rodzinie jak i poza nią do ścieżki jawnego zbliżania.
Ross (2008)	Określenie poziomu samoregulacji oraz regulacji emocji w grupie przestępców i ich znaczenia dla praktyki terapeutycznej.	VCQ SEE	Samoregulacja Regulacja emocji	Sprawcy przestępstw seksualnych osiągnęli niższe wyniki na skalach dotyczących samoregulacji: trudności w regulacji nastroju (<i>mood management</i>) oraz stosowania strategii samouspokajania (<i>self-soothing strategies</i>), a także cechowały ich większe trudności w zakresie regulacji emocji.
Stinson i in. (2008)	Określenie związku między zaburzeniami w obszarze kontroli emocji a zaburzeniami preferencji, antyspołecznymi zachowaniami oraz nadużywaniem substancji psychoaktywnych w dwóch grupach sprawców - przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom i dorosłym	Millon Clinical Multiaxial Inventory (MCMI-III; Millon i in., 1997) wywiad kliniczny analiza akt	Regulacja emocji	Zaburzenia kontroli afektywnej okazały się być istotnym statystycznie predyktorem dla występowania zaburzeń preferencji seksualnych oraz zachowań antyspołecznych.

Lichev i Wolfradt (2016)	Porównanie poziomu zaburzeń regulacji emocji, aleksytymii oraz depersonalizacji w grupie sprawców przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom oraz mężczyzn niekaranych	Toronto Alexithymia Scale (TAS-26, (Kupfer Brosig i Brähler, 2001) Scale of Depersonalization Experiences (SDPE, Wolfradt, 1998) The Ruminatation-Reflection Questionnaire (RRQ, Trapnell i Campbell, 1999)	Regulacja emocji	Sprawcy przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom charakteryzowali się wyższym poziomem depersonalizacji oraz aleksytymii w porównaniu z grupą kontrolną. Wykazali również mniejszą zdolność w zakresie opisywania i regulowania stanów afektywnych.
Proulx, McKibben i Lusignan (1996)	Określenie istnienia (bądź braku) związku między afektem i dewiacyjnymi zachowaniami w grupie pedofilów i gwałcicieli	Fantasy Report (Proulx i in, 1996)	Negatywne emocje	Sprawcy wykorzystali seksualnych dzieci charakteryzowała większa trudność w radzeniu sobie z negatywnymi nastrojami, które poprzedzały czyn.
Looman (1995)	Określenie związku między negatywnym afektem a dewiacyjnymi fantazjami seksualnymi w grupie pedofilów	wywiad ustrukturyzowany	Negatywne emocje	W grupie pedofilów pojawianie się dewiacyjnych fantazji seksualnych wiązało się z występowaniem takich emocji jak strach, złość, poczucie winy, czy odrzucenia.
Fisher, Beech i Browne (1999)	Porównanie sprawców przestępstw przeciwko dzieciom z grupą mężczyzn niekaranych pod względem wybranych charakterystyk psychologicznych	Self-Esteem (Thornton, 1989) UCLA Emotional Loneliness Scale (Russell, Peplau i Curtona, 1980) General empathy—Interpersonal Reactivity Index (Davis, 1980) Kingston Sexual Behavior Clinic: Social Response Inventory (Keltner i in., 1981) Social Desirability Scale: Personal Reaction Inventory Children and Sex Cognitions Scale (Beckett, 1987)	Negatywne emocje	Grupę sprawców charakteryzował istotnie wyższy poziom trudności w obszarze radzenia sobie z negatywnymi emocjami.
Gee, Ward i Eccleston (2003)	Określenie związku między negatywnym afektem a dewiacyjnymi fantazjami seksualnymi w grupie sprawców seksualnych	wywiad częściowo ustrukturyzowany	Negatywne emocje	Stworzono model SFFM (<i>Sexual Fantasy Function Model</i>) opisujący funkcje fantazji seksualnych: regulacja afektu, regulacja pobudzenia seksualnego, radzenie sobie, modelowanie doświadczenia.
Ward Hudson, Marshall i Siegert (1995)	Określenie związku między negatywnym afektem a przestępstwem seksualnym	kwestionariusz opisu zmiennych środowiskowych, behawioralnych oraz emocjonalnych związanych z przestępstwem	Negatywne emocje	Stworzono model zawierający 9 ścieżek prowadzący do przestępstwa seksualnego – dwie z nich obejmują negatywny afekt jako zmienną występującą w sekwencji poprzedzającej przestępstwo.

Pithers i in. (1988)	Określenie czynników poprzedzających popełnienie przestępstwa seksualnego w grupie sprawców przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom oraz sprawców przestępstw seksualnych przeciwko dorosłym	analiza akt	Negatywne emocje	Silny negatywny afekt w momencie poprzedzającym popełnienie przestępstwa wystąpił w 89% przypadków. W grupie sprawców przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom najczęściej występowało poczucie przygnębienia lub lęk, a w grupie gwałcicieli – złość.
Hanson i Harris (2000)	Określenie związku negatywnego afektu z recydywą seksualną	samoopis analiza akt wywiady ze społecznością	Negatywne emocje	Grupa recydywistów charakteryzowała się doświadczaniem negatywnych emocji „tuż przed” powrotem do czynu.

Źródło: opracowanie własne.

Zaburzenia regulacji emocji to złożony konstrukt o niejasnej etiologii i wieloczynnikowym podłożu, jednak analiza literatury pozwala wyłonić najbardziej istotne czynniki wpływające na tę regulację. Należą do nich: temperament, przywiązanie, wczesna trauma, postawy rodzicielskie, stosowanie substancji psychoaktywnych – por. Rys. 2.2⁸.

Rys. 2.2. Czynniki etiologiczne z perspektywy zaburzeń regulacji emocji.

Źródło: opracowanie własne na podst. Ward, Beech, 2006.

⁸ Czynniki etiologiczne zostały zidentyfikowane w oparciu o analizę literatury, a następnie osadzone w ramach użytej teorii dla przyszłego planu badawczego.

Temperament. Temperament odpowiada za biologiczne uwarunkowania indywidualnych różnic w reaktywności emocjonalnej i samoregulacji. Ma niewyobrażalne znaczenie dla przebiegu regulacji emocji. Choć badania nad tymi powiązaniem mają wciąż charakter niszowy, powstały opracowania, które próbują określać ich naturę (por. Eisenberg, Hofer i Vaughan, 2007; Eisenberg, Valiente i Champion, 2004; Rothbart i Bates, 2006). Wskazuje one, że predyspozycje temperamentalne silnie warunkują ścieżkę rozwoju regulacji emocji. Np. Rothbart i Bates (op.cit.) stworzyli koncepcję bazującą na jednym z wymiarów temperamentu - czynniku wyężonej kontroli (effortfull control), który określa zdolność do hamowania dominującej odpowiedzi na bieżące bodźce w celu realizacji czynności ukierunkowanej na cel, którego reprezentację poznawczą jednostka sobie wytworzyła. Oznacza to, że temperament warunkuje stopień reaktywności jednostki, a więc poziom wrażliwości na sygnały płynące z otoczenia, które wywołując określone stany emocjonalne jednostki mogą wpływać na zdolność realizowania założonych celów. Aktualne doniesienia empiryczne pozwalają stwierdzić, że reaktywność oraz podatność na doświadczenie negatywnych emocji to dwa wymiary temperamentu, które najsilniej wiążą się z rozwojem umiejętności w zakresie regulacji emocji (Blair, Denham, Kochanoff i Whipple, 2004).

Calkins (1994) integrując wyniki badań dotyczące wpływu temperamentu oraz postaw rodzicielskich na rozwój kompetencji społecznych jednostki opisała zbiór czynników będących źródłem różnic osobniczych w zakresie zdolności regulowania emocji. Do zewnętrznych zaliczyła postawy rodzicielskie wobec emocji oraz styl rodzicielski, natomiast do czynników wewnętrznych - cechy temperamentne, w wymiarze charakterystyk biologicznych (regulacja pobudzenia) oraz behawioralnych (zdolność do samouspokojenia, reaktywność). Opisanie w tym modelu czynniki okazały się w sposób niezależny, choć równie istotny, wpływać na rozwój umiejętności regulacji stanów afektywnych dzieci. Na kanwie przedstawionej koncepcji, powstają kolejne, poszukujące związku między temperamentem a kształtem socjalizacji emocjonalnej. Np. Dix (199) zakłada, że dzieci bardziej impulsywne, charakteryzujące się tzw. trudnym temperamentem warunkują bardziej negatywne postawy i praktyki rodzicielskie, niż dzieci o bardziej łagodnych cechach temperamentalnych.

Neurotyczność. Neurotyczność to jedna z cech osobowości, której istotą jest tendencja do odczuwania lęku, popadania w stany lękowe, zamartwiania się, często określana jako brak stabilności emocjonalnej (Canli i in., 2001; Robinson, Ode, Wilkowski i Amodio 2007). Osoby z wysokim poziomem neurotyzmu charakteryzuje niska odporność na sytuacje stresowe, przeżywają je w sposób nadmiarowy i reagują silnym, negatywnym afektem (Saeed, 2016; Yoon i in., 2013). Złożona etiologia wysokiego poziomu neurotyczności, z jednej strony

wskazuje na znaczenie czynników biologicznych (m.in. zaburzenia neuroprzeżywalności) w jej powstawaniu, z drugiej – czynników psychologicznych i środowiskowych (w tym doświadczenia w relacjach z ważnymi figurami w dzieciństwie, wydarzenia traumatyczne, stresowe).

Liczne badania potwierdzają związek neurotyczności z posiadaniem mniejszego zasobu strategii adaptacyjnych oraz ze stosowaniem dezadaptacyjnych strategii regulacyjnych, m.in. takich jak ruminacje, czy wyparcie, co uzasadnia obecność negatywnego afektu (Haga, Kraft i Coby, 2009; Yoon i in., 2013). Osoby neurotyczne częściej odnoszą porażki podczas stosowania strategii adaptacyjnych, tzn. pomimo wyboru adekwatnej strategii, nie doprowadzają do przywołania pożądanego afektu (Dynes, 2010). Dodatkowo, badacze podkreślają, iż charakteryzuje je obniżona zdolność do regulowania owego negatywnego afektu, a więc zmniejszania jego natężenia na rzecz emocji pozytywnych (Harenski, Kim i Hamann, 2009). Oznacza to, że negatywny afekt u takich osób ma większe nasilenie i trwa dłużej w porównaniu do osób z niskim poziomem omawiane cechy (Suls, Green i Hillis, 1998).

Przywiązanie. Jednym z podstawowych czynników wiążących się z zaburzeniami w funkcjonowaniu emocjonalnym i stanowiących uwarunkowanie pedofilii jest niewłaściwy wzorzec przywiązania (Bartholomew i Horowitz, 1991; Marshall, 1989, 1993; Ward i in., 1995). Według teorii przywiązania, jakość wczesnych więzi uczuciowych dziecka wywiera kluczowy wpływ na jego dalszy rozwój społeczny i emocjonalny. Wiele badań wyraźnie wskazuje, iż brak lub zerwanie związku emocjonalnego z bliską osobą oraz brak właściwej opieki z jej strony implikuje wyraźne trudności w funkcjonowaniu emocjonalnym w życiu dorosłym. Greenberg (1999 za: Czub, 2003) wyróżnia cztery konsekwencje, które niesie ze sobą niewłaściwy wzorzec przywiązania, z czego aż dwie dotyczą funkcjonowania emocjonalnego: ustanowienie wewnętrznych modeli operacyjnych charakteryzujących się brakiem zaufania, gniewem i lękiem, nieprawidłowa regulacja emocji (wywierająca wpływ także na organizację neuronalną struktur mózgowych), nieprzystosowawcze wzorce zachowań oraz orientacja antyspołeczna (Czub, op.cit.).

Funkcja przywiązania w wymiarze emocjonalnym dotyczy zapewnienia dziecku potrzeby bezpieczeństwa, a w konsekwencji wiąże się z kształtowaniem umiejętności regulowania emocji oraz stosunków z otoczeniem (Schaffer, 2005). Obecność opiekuna powoduje redukcję fizjologicznego pobudzenia i prowadzi do wykształcenia w dziecku przekonania, że każdy poziom napięcia (nawet wysoki), poddaje się modyfikacji i nie musi doprowadzić do nieprzyjemnych odczuć. Tego rodzaju bezpieczne przywiązanie prowadzi do zdobycia przez dziecko kilku ważnych informacji dotyczących regulowania emocji:

wyrażanie uczuć może mieć pozytywne rezultaty, człowiek ma wpływ na otoczenie oraz określone afekty powodują określone reakcje (Fonagy, Gergely, Jurist i Target, 2002).

Wczesna trauma. Badania potwierdzają, że ekspozycja na traumatyczne zdarzenia w okresie dzieciństwa (doświadczenia przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej) niesie dla funkcjonowania jednostki szereg negatywnych konsekwencji o podłożu biologicznym (Kaufman, Plotsky, Nemeroff i Charney, 2000) i psychicznym (Cloitre, Miranda, Stovall-McClough i Han, 2005). W grupie tych drugich, najbardziej specyficznym i najszerzej scharakteryzowanym w literaturze wskaźnikiem doświadczenia wczesnej traumy jest zaburzenie regulacji emocji.

Liczne badania wskazują, że dotyka ono wszystkich wymiarów tego procesu: ekspresji emocji (Gaensbauer, 1982), rozpoznawania emocji (Camras, Sachs-Alter i Ribordy, 1996; Pollack, Cicchetti, Hornung i Reed, 2000), rozumienia emocji (Shipman, Zenan, Penza i Championsi, 2000), szczególnie tych negatywnych (Frodi i Lamb, 1980; Waldinger, Toth i Gerber, 2001; Rogosch, Cicchetti i Aber, 1995) oraz komunikowania stanów afektywnych (Beeghly i Cicchetti, 1994). Np. badania Ericksona, Egeland i Pianta (1989) wykazały, że dzieci funkcjonujące w relacjach z rodzicami, które charakteryzuje wysoki poziom nadużyć cechowała impulsywność, nieustępliwość, negatywny afekt oraz brak samokontroli. Trudności te mogą wynikać z częstego doświadczania przez dziecko wysokiego poziomu pobudzenia emocjonalnego, wobec którego nie zostały jeszcze wykształcone wystarczające strategie zaradcze, czego konsekwencją jest długotrwałe przeżywanie negatywnego afektu (Kim i Cicchetti, 2010). Z kolei Shipman i Zeman (1999; 2001) wymieniają następujące przyczyny powstawania deficytów w sferze regulacji emocji: brak pozytywnego afektu, surowa dyscyplina, czy brak przewidywalności i empatii ze strony opiekunów.

Choć początku tego rodzaju nieprawidłowości w obrębie sfery emocjonalnej doszukiwać należy się już w okresie niemowlęctwa i wczesnego dzieciństwa, często trudności te utrzymują się często także w dorosłości, np. w postaci obniżenia tolerancji pobudzenia emocjonalnego (Gratz i in., 2007). O rozległości ich konsekwencji natomiast często decyduje wiek dziecka, moment rozpoczęcia nadużycia wobec niego – im jest niższy, tym konsekwencje są bardziej rozległe (Bolger i Patterson, 2001; Keiley i in., 2001).

Postawy rodzicielskie. Oddziaływania rodzicielskie odkrywają istotną rolę w procesie kształtowania zdolności w zakresie regulacji emocji. W toku rozwoju jednostki socjalizacja regulacji emocjonalnej przez opiekunów wspiera tworzenie się kompetencji w zakresie zarządzania własnymi stanami afektywnymi oraz kształtuje sposób doświadczenia przez dziecko poszczególnych emocji (Eisenberg, Cumberland i Spinrad, 1998; Guerrero i Andersen, 1998; Eisenberg i Valiente, 2004; Power, 2004). Koncepcję udziału oddziaływań rodzicielskich

w kształtowaniu kompetencji regulacji emocji opisuje w wyczerpujący sposób Trójstronny Model Wpływu Rodzinnego autorstwa Moriss i wsp. (2007). Autorki w swojej koncepcji podkreślają, znaczenie charakterystyk opiekunów, takich jak przywiązanie dziecka do rodziców, jakość relacji między rodzicami, czy właśnie realizowany styl rodzicielski, jako czynników, które modyfikują doświadczenia emocjonalne dziecka, a w konsekwencji sprzyjają, bądź utrudniają rozwój regulacji emocji.

Liczne badania wskazują, że uczuciowość ze strony rodziców, częsta ekspresja pozytywnych emocji, ciepło oraz wspieranie autonomii połączone z autentycznym zaangażowaniem w proces wychowawczy kształtują wysokie zdolności w zakresie samoregulacji u dzieci, w tym regulacji emocji (Contreras, Kerns, Weimer, Gentzler i Tomich, 2000; Eisenberg i in., 2005; Finkenauer, Engels i Baumeister, 2005; Kadzikowska-Wrzosek, 2011). Z kolei postawy rodzicielskie charakteryzujące się surowością, nadmierną kontrolą i wrogością prowadzą do znacznego obniżenia zdolności regulacyjnych (Calkins, Smith, Gill i Johnson, 1999; Eisenberg i in., 1999; Gottman i Katz, 2002; Morris i in., op.cit.). Badania przeprowadzone przez Jabeen, Anis-ul-Haque i Rianza (2013) na grupie 194 adolescentów wskazały, że autorytatywny styl rodzicielski, a więc wiążący się z wysoką responsywnością i ciepłem rodziców przy jednoczesnym zachowaniu odpowiedniej kontroli, stanowił istotny predyktor dla rozwoju efektywnej regulacji emocji u nastolatka. Natomiast przyzwalający styl rodzicielski, wiążący się z wysokim poziomem ciepła, lecz niewystarczającym poziomem kontroli rodzicielskiej prowadził do powstawania deficytów w zakresie omawianej kompetencji.

Nadużywanie substancji psychoaktywnych. Trudności w obszarze funkcjonowania emocjonalnego są centralną charakterystyką wielu zaburzeń psychicznych, w tym uzależnień od substancji psychoaktywnych. Wielu badaczy szczególną uwagę poświęca uzależnieniu od alkoholu, wskazując na jego związek z szeregiem negatywnych konsekwencji w tym kontekście: brakami w zakresie świadomości emocji (de Timary, Luts, Hers i Luminets, 2008), zaburzeniami inteligencji emocjonalnej (w wymiarach: świadomość, identyfikowanie oraz regulowanie emocji) (Martinotti, Nicola, di Giannantonio i Janiri, 2009), zaburzeniami regulacji emocji (Kober, 2014; Sher i Grekin, 2007), trudnościami z rozpoznawaniem ekspresji mimicznych (Foisy i in., 2007), nasiloną agresywnością oraz impulsywnością (Andrade i Petry, 2012; Leeman i Potenza, 2012 Petry, 2001). Wszystkie te trudności prowadzą do dalszego rozwoju uzależnienia i podtrzymują je, a więc działają na zasadzie sprzężeń zwrotnych. Z kolei zaprzestanie nadużywania prowadzi do poprawy funkcjonowania w sferze emocjonalnej w następujących aspektach: redukcji objawów depresyjnych oraz lękowych (de Timary i in.,

op.cit.; Schuckit, 1994), normalizacji intensywności doświadczanych emocji (Kornreich i in., 2001), obniżenia poziomu negatywnego afektu (Cordovil de Sousa Uva i in., 2010) oraz aleksytymii (de Timary i in., op.cit.; Loas, Fremaux, Otmani, Lecercle i Delahousse, 1997), a także zwiększenia świadomości doświadczenia emocjonalnego (Fox, Hong i Sinha, 2008).

2.3. Zaburzenia procesu zaradczego jako wzmocnienie zaburzeń regulacji emocji

Coping, czyli proces radzenia sobie ze stresem oznacza najogólniej wszelką aktywność jednostki podejmowaną przez nią w sytuacji stresowej (Heszen-Niejodek, 1996, s. 18). Twórcy transakcyjnej teorii stresu - Lazarus i Folkman (1984) są autorami najczęściej cytowanej definicji radzenia sobie, rozumianego jako „stale zmieniające się poznawcze i behawioralne wysiłki (efforts), mające na celu opanowanie (to manage) określonych zewnętrznych i wewnętrznych wymagań, ocenianych przez osobę jako obciążające lub przekraczające jej zasoby” (Lazarus, Folkman op.cit., s. 141). Przytoczona definicja podkreśla znaczenie poznawczej oceny sytuacji dokonanej przez jednostkę oraz celowość podejmowanych przez nią działań (nawet jeśli ów cel nie jest uświadomiony). Radzenie sobie uznaje się za względnie stałą i specyficzną dla jednostki tendencję, która wyznacza rodzaj odpowiedzi człowieka na stres. Ową indywidualną strategię radzenia sobie z sytuacjami stresowymi nazywa się stylem. Endler i Parker (1990b), którzy są przedstawicielami powyższego ujmowania radzenia sobie, nawiązując do teorii Lazarusa i Folkman, zaproponowali trzy style radzenia sobie ze stresem:

- 1) styl skoncentrowany na zadaniu - osoby podejmują wysiłek zmierzający do rozwiązania problemu,
- 2) styl skoncentrowany na emocjach – osoby koncentrują się na sobie, na własnych przeżyciach emocjonalnych, takich jak: złość, napięcie czy poczucie winy,
- 3) styl skoncentrowany na unikaniu - osoby unikają myślenia, przeżywania czy doświadczania sytuacji stresowych; styl ten obejmuje dwie formy radzenia sobie ze stresem: angażowanie się w czynności zastępcze (np. myślenie o sprawach przyjemnych), druga natomiast – poszukiwanie kontaktów towarzyskich (Strelau, Jaworowska, Wrześniewski i Szczepaniak, 2005).

Radzenie sobie jest ujmowane w kategoriach procesu ze względu na rozciągnięcie działań osoby w czasie oraz zmienność ich przebiegu i stanowi, obok procesu oceny poznawczej oraz emocjonalnej, element transakcji stresowej. Kluczową rolę w modelu transakcji stresowej odgrywa ocena poznawcza, która stanowi kryterium uznania sytuacji za stresową. Pomiędzy wskazanymi ogniwami zachodzą określone zależności – ocena poznawcza warunkuje pojawienie się określonych strategii radzenia sobie oraz stanów afektywnych.

Przeżywane emocje są również modulowane przez efektywność realizowanych działań zaradczych.

Lazarus i Folkman (1984) wyróżnili dwie podstawowe funkcje radzenia sobie⁹. Pierwsza z nich, uznana za najbardziej efektywną, określana jako instrumentalna lub zadaniowa, obejmuje szereg działań, które prowadzą do poprawy niekorzystnej relacji między wymaganiami a możliwościami. Jednostka stosując strategie behawioralne uruchamia aktywność ukierunkowaną na radzenie sobie z trudnościami, natomiast stosując strategie poznawcze do zmiany sposobu postrzegania problemu, bądź minimalizowania jego negatywnych konsekwencji. Druga funkcja, uznawana za mniej użyteczną, określana jest mianem samoregulacji emocji i polega na obniżaniu nieprzyjemnego napięcia emocjonalnego oraz znoszenia przykrych stanów afektywnych. Odpowiednio do wskazanych funkcji autorzy zdefiniowali szereg sposobów radzenia sobie ze stresem, które mogą być realizowane w odniesieniu do każdej z nich (por. Tab 2.3.).

Tab.2.3. Strategie radzenia sobie ze stresem wg Lazarusa i Folkman.

	Rodzaj strategii	Charakterystyka
Strategie zadaniowe	konfrontacja	podjęcie działań ukierunkowanych na przeciwstawianie się trudnościom
	planowanie rozwiązania problem	zaplanowane działanie wobec sytuacji stresowej
Strategie zorientowane na emocje	dystansowanie się	dążenie do odsunięcia od siebie problemu, unikanie myślenia o nim
	unikanie	fantazjowanie, przeczekiwanie, myślenie życzeniowe
	samoobwinianie	samokrytyka, autoagresja
	poszukiwanie wsparcia	szukanie pomocy ze strony innych ludzi lub instytucji
	samokontrola	powstrzymanie negatywnych emocji
	pozytywne przewartościowanie	szukanie i podkreślanie dobrych stron sytuacji stresowej

Źródło: opracowanie własne na podst. Lazarus i Folkman, 1984.

Związek między procesem copingu a regulacją emocji jest złożony i wciąż niedookreślony. Badacze próbują odpowiedzieć na pytanie dotyczące stopnia podobieństwa tych procesów, stopnia ich wzajemnej zależności oraz kształtu relacji jaka między nimi zachodzi. Gross (1998a) dokonał konceptualizacji omawianych konstruktów tworząc model hierarchiczny, w którym coping, regulacja emocji, regulacja nastroju oraz mechanizmy obronne stanowią odmienne formy szerszego konstruktu jakim jest regulacja afektu. Przytoczona koncepcja nie wskazuje jednak poziomu autonomii obu procesów.

⁹ Folkman i Moskowitz (2000) w oparciu o dane empiryczne oraz kliniczną obserwację sformułowały trzecią funkcję radzenia sobie (poza zadaniową i emocjonalną) – skoncentrowaną na znaczeniu, która jest uruchamiana przez dystres, a jednostka, przewartościowując go, dąży do nadania zdarzeniom sensu i wzbudzenia emocji pozytywnych.

Mniej trudności nastęrcza badaczom próba określenia uwspólnionych oraz odrębnych charakterystyk obu procesów. Ich podsumowanie przedstawia Tab. 2.4.

W zakresie podobieństw, po pierwsze, oba konstrukty konceptualizowane są jako procesy regulowania. Jak zauważyli Eisenberg, Fabes i Guthrie (1997) radzenie sobie jest uruchamiane w wyniku doświadczanych bądź antycypowanych stanów emocjonalnych, a strategie podejmowane w ramach radzenia sobie ze stresem są podobne do tych, które przytaczane są w kontekście regulacji emocji. Wyraz takiego postrzegania radzenia sobie ze stresem odnaleźć można np. w konceptualizacji autorstwa Compasa i wsp. (2001), zgodnie z którą, stanowi proces regulowania obejmujący wysiłki (m.in.: inicjowanie, finalizowanie, opóźnianie, modyfikowanie treści, modulowanie ilości lub intensywności) mające na celu wywołać zmiany w obrębie myśli, zachowania, emocji lub reakcji fizjologicznej. Dodatkowo w kontekście obu konstruktów mówi się o szeregu działań jednostki rozciągniętych w czasie i ukierunkowanych na poprawę adaptacji (por. Compas i in., 2014; Compas i in., 2017; Thompson, 1991.).

Po drugie, oba procesy są ukierunkowane na lepsze radzenie sobie z wymaganiami środowiska, a w rezultacie lepszą adaptację osoby (por. Compas, op.cit., 2014; Gross, 2013).

Tab. 2.4. Podobieństwa i różnice między procesem copingu i regulacji emocji.

Podobieństwa	Różnice	
	Coping	Regulacja emocji
stanowią proces regulowania zawierają ukierunkowane działania jednostki	stanowi odpowiedź na stres	stanowi odpowiedź na szeroką gamę sytuacji (negatywnych oraz pozytywnych)
są procesami tymczasowymi	przebiega w sposób kontrolowany	przebiega w sposób kontrolowany i automatyczny
	proces przebiega na poziomie intrapsychoicznym	proces przebiega intrapsychoicznie lub interpersonalnie
	badania koncentrują się na okresie dorosłości	badania koncentrują się na okresie dzieciństwa

Źródło: opracowanie własne na podst. Compas i in., 2014.

Po trzecie, oba procesy charakteryzuje tymczasowość oraz zmienność w czasie – są podejmowane w odpowiedzi na antycypowaną lub rzeczywistą sytuację i stanowią odpowiedź na zmieniające się wymagania środowiskowe (por. Aspinwall i Taylor, 1997; John i Gross, 2004). Na przykład, choć większość form radzenia sobie jest postrzegana jako bezpośrednia odpowiedź na stresujące wydarzenia i okoliczności, część badaczy wskazuje na istnienie strategii określanej jako antycypacyjne radzenie sobie, czyli proces, który występuje przed wystąpieniem stresora, aby zapobiec, uprzedzić lub zmniejszyć nasilenie stresującego

wydarzenia (np. Aspinwall i Taylor, 1997). Podobnie regulacja emocji może obejmować modyfikację sytuacji przed wzbudzeniem emocji, a także modyfikację emocji, gdy już się pojawią.

Pomimo tych podobieństw, należy zaznaczyć, że radzenie sobie i regulacja emocji w kilku aspektach wyraźnie się od siebie różnią. Po pierwsze, regulacja emocji obejmuje zarówno procesy kontrolowane, jak i automatyczne, podczas gdy radzenie sobie obejmuje przede wszystkim kontrolowane procesy wolicjonalne. Wielu autorów umieszcza regulację emocji na kontinuum obejmującym zarówno automatyczne, jak i kontrolowane procesy, które mogą być świadome lub nieświadome (por. Mauss, Bunge i Gross; 2007; Gross, 2013). Chociaż niektóre konceptualizacje radzenia sobie uwzględniają automatyczne procesy (Sommerfield i McCrae, 2000), większość definicji wyraźnie określa zjawisko radzenia sobie jako kontrolowaną reakcję na stres uruchomioną przez osobę w sytuacji stresu i odróżnia od automatycznych procesów związanych z reaktywnością jednostki na stres (np. Compas i in., 2001)¹⁰.

Po drugie, radzenie sobie stanowi odpowiedź wyłącznie na przeżycia jednostki będące wynikiem stresu, natomiast regulacja emocji obejmuje procesy ukierunkowane na szersze spektrum doświadczeń – emocje zarówno pozytywne, jak negatywne, które zostają wzbudzone w warunkach tak normatywnych, jak stresujących (por. Folkman i Mosowitz, 2004; Webb Miles i Sheeran, 2012).

Po trzecie, regulacja emocji obejmuje zarówno procesy intrapsychiczne (gdy emocja regulowana jest przez osobę jej doświadczającą) oraz interpersonalne (gdy w regulowaniu emocji biorą udział inne osoby), natomiast radzenie sobie jest procesem realizowanym wyłącznie przez jednostkę, a wsparcie innych traktowane jest jedynie jako rodzaj zasobu (Endler i Parker, 1994; Thompson, 1994).

Po czwarte, różnice zauważyć można również w podejściach badawczych wobec obu konstruktów. Zagadnienie regulacji emocji chętnie podejmowane jest z perspektywy rozwojowej, na przestrzeni całego życia jednostki (ze szczególną koncentracją na okresie niemowlęctwa oraz dzieciństwa), natomiast zjawisko radzenia sobie jest badane przede

---

¹⁰ W literaturze mniej powszechny, choć obecny jest nurt ujmujący radzenie sobie ze stresem jako proces o dwójakiej naturze, a więc obejmujący nie tylko reakcje kontrolowane, lecz również automatyczne. Te drugie traktuje się jako będące wynikiem regularnego stosowania przez jednostkę określonych strategii, które z czasem mogą pojawiać się niezależnie od świadomej intencji i ułatwiać skuteczne radzenie sobie ze stresem (Bargh, Chartrand, 1999; Tugade, 2010). Jednocześnie warto podkreślić, iż badania wskazują że racjonalne (kontrolowane) przetwarzanie ma większe znaczenie dla skutecznego radzenia sobie. Automatyczne przetwarzanie i nieświadome uruchamianie radzenia sobie może czasami być adaptacyjne, ale zazwyczaj nie jest wystarczające w momencie doświadczania stresu i konfrontowania się z sytuacją stresową, co często wiąże się z rozwiązywaniem problemów wymagających analizy logicznej i rozumienia abstrakcyjnych relacji (Tugade, Fredrickson, Barret, 2004).

wszystkim w okresie późnego dzieciństwa, adolescencji oraz dorosłości. Tego rodzaju różnice wynikają z przekonania o wolicjonalnym wymiarze radzenia sobie, który nie może być realizowany na wczesnych etapach życia dziecka, ze względu na jego zależność od opiekunów (Skinner i Zimmer-Gembeck, 2007; Zimmer-Gembeck i Skinner, 2011).

Radzenie sobie ze stresem stanowi kluczowy element wielu modeli prewencji recydywy. Trudności w zakresie podejmowania efektywnych sposobów radzenia sobie są przyczyną doświadczania bezradności oraz obniżonego poczucia własnej skuteczności (George, 1989). Przeżywanie tego rodzaju stanów afektywnych konstituuje poważny czynnik ryzyka dla ponownego popełnienia przestępstwa, tym bardziej, że niekiedy stanowi ono formę radzenia sobie z własnymi emocjami.

W grupie przestępców seksualnych, powrotność do czynu bardzo często przedstawiana jest jako bezpośredni efekt niezdolności sprawcy do radzenia sobie z stresującą sytuacją lub negatywnym afektem (por. Hanson i Bussière, 1998; Hanson, 2000; Pithers Marques, Gibat, Marlatt, 1983; Rettenberger, Briken, Turner i Eher, 2014; Thornton, 2006). Cortoni (1998) jako pierwsza zaproponowała odmienną interpretację dotyczącą zagadnienia radzenia sobie ze stresem przez sprawców przestępstw seksualnych przeciwko małoletnim. Stwierdziła, że przestępcy seksualni nie zawsze charakteryzuje brak strategii radzenia sobie ze stresem, wręcz przeciwnie – mogą oni posiadać zbiór utrwalonych strategii, lecz o seksualnym i często dezadaptacyjnym charakterze, tzn. mogą podejmować czynności seksualne jako strategie radzenia sobie ze stresem. Badania Cortoni, a później - Cortoni i Marschalla (2001) potwierdzają, że dewiacyjna aktywność seksualna może być traktowana także jako strategia radzenia sobie, której celem jest zmniejszenie stresorów psychologicznych. Tego rodzaju strategię radzenia sobie ze stresem określiła mianem strategii radzenia sobie poprzez seks (coping using sex). W swojej koncepcji założyła, że ten sposób radzenia sobie ze stresem kształtuje się w okresie adolescencji, kiedy trudności społeczne oraz emocjonalne jednostki prowadzą do wykorzystania aktywności seksualnej (fantazje seksualne, używanie pornografii, masturbacja) jako podstawowej formy niwelowania złego samopoczucia (Cortoni i Marshall, op.cit.). Zaproponowany przez Cortoni model teoretyczny został potwierdzony w badaniach przy użyciu narzędzia jej autorstwa – *Coping Using Sex Inventory* (Cortoni, op.cit.), na grupie 79 mężczyzn (29 pedofilów, 30 gwałcicieli oraz 30 sprawców przemocy), które wykazały, że sprawcy przestępstw seksualnych częściej niż sprawcy przemocy używają różnych form aktywności seksualnej jako sposobu radzenia sobie, a w okresie adolescencji, w znacznie wyższym stopniu podejmowali aktywność seksualną w formie fantazji seksualnych, masturbacji oraz używania pornografii (Cortoni i Marshall, op.cit.). Kilka lat później, Feelgood,

Cortoni i Thompson (2005) powtórzyli badanie na grupie 36 pedofilów, 25 gwałcicieli oraz 25 sprawców przemocy i ponownie potwierdzili opisaną koncepcję, albowiem pedofile osiągnęli najwyższe wyniki w zakresie radzenia sobie poprzez aktywność seksualną. Z kolei Polaschek, Hudson, Ward i Siegert (2001) w badaniu na grupie 24 gwałcicieli przeprowadzonym przy użyciu wywiadu ustrukturyzowanego sformułowali dwa cele angażowania się w czyn przestępczy: poszukiwanie gratyfikacji seksualnej (polegającej na wzmocnieniu pozytywnego afektu lub zniesienia negatywnego) oraz zdobycie „rekompensaty” za doświadczone krzywdy, przy czym ten pierwszy rozumiany jest jako strategia radzenia sobie.

Przegląd badań dotyczący radzenia sobie ze stresem sprawców przestępstw seksualnych przedstawia Tab.2.5.

Tab. 2.5. Przegląd badań dotyczący radzenia sobie ze stresem u sprawców przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom.

Badacze	Metody pomiaru	Wnioski
Neidigh i Tomiko (1991)	Coping Strategies Inventory (CSI, Tobin, Holroyd, Reynolds, Wigal, 1989)	Sprawcy częściej stosują strategie związane z samouniejszaniem (self-denigration strategies) oraz unikaniem (avoidance strategies). Jednocześnie strategia samouniejszania wiązała się z doświadczeniem wyższego poziomu dysforii i negatywnego afektu. Żadna ze strategii nie zwiększała zdolności samokontroli.
Hastings, Anderson, Hemphill (1997)	Adolescent Coping Orientation for Problem Experiences (A-COPE, Patterson i McCubbin, 1987)	Nastoletni sprawcy oraz nastolatki z zaburzeniami zachowania osiągnęli istotnie statycznie wyższe wyniki w zakresie: radzenia sobie poprzez poszukiwania nowości oraz kontaktów towarzyskich, a także problemowych zachowań w postaci hiperaktywności oraz zachowań agresywnych niż nastolatki z grupy kontrolnej.
Marshall, Serran i Corton (2000)	The Coping Inventory for Stressful Situations (CISS, Endler i Parker, 1990a)	Dominującym stylem radzenia sobie u sprawców jest koncentracja na emocjach.
Cortoni i Marshall (2001)	Coping Using Sex Inventory (CUSI, Cortoni, 1998)	Sprawcy przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom częściej niż sprawcy przemocy oraz sprawcy przemocy seksualnej wobec dorosłych, używają różnych form aktywności seksualnej jako sposobu radzenia sobie
Feelgood i in. (2005)	Coping Using Sex Inventory (CUSI, Cortoni, 1998)	Sprawcy osiągnęli najwyższe wyniki w zakresie radzenia sobie poprzez aktywność seksualną (wobec grup porównawczych - sprawców przemocy oraz sprawców przemocy seksualnej wobec dorosłych)

Nezu, D'Zurilla i Nezu (2005)	wywiad kliniczny	Sprawcy przejawiają deficyty w zakresie rozwiązywania problemów - w sytuacjach trudnych czują się zagrożeni i mają niskie poczucie własnej skuteczności oraz postrzegają problemy jako nierozwiązywalne.
Beisert (2012)	Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych (CISS, Strelau i in. 2005)	Sprawcy, niezależnie od stylu radzenia sobie, mieszczą się w grupie wyników przeciętnych dla populacji. Sprawcy nieznanemu dziecku łączą styl emocjonalny z unikowym, a sprawcy znajomi - zadaniowy z unikowym.

Źródło: opracowanie własne.

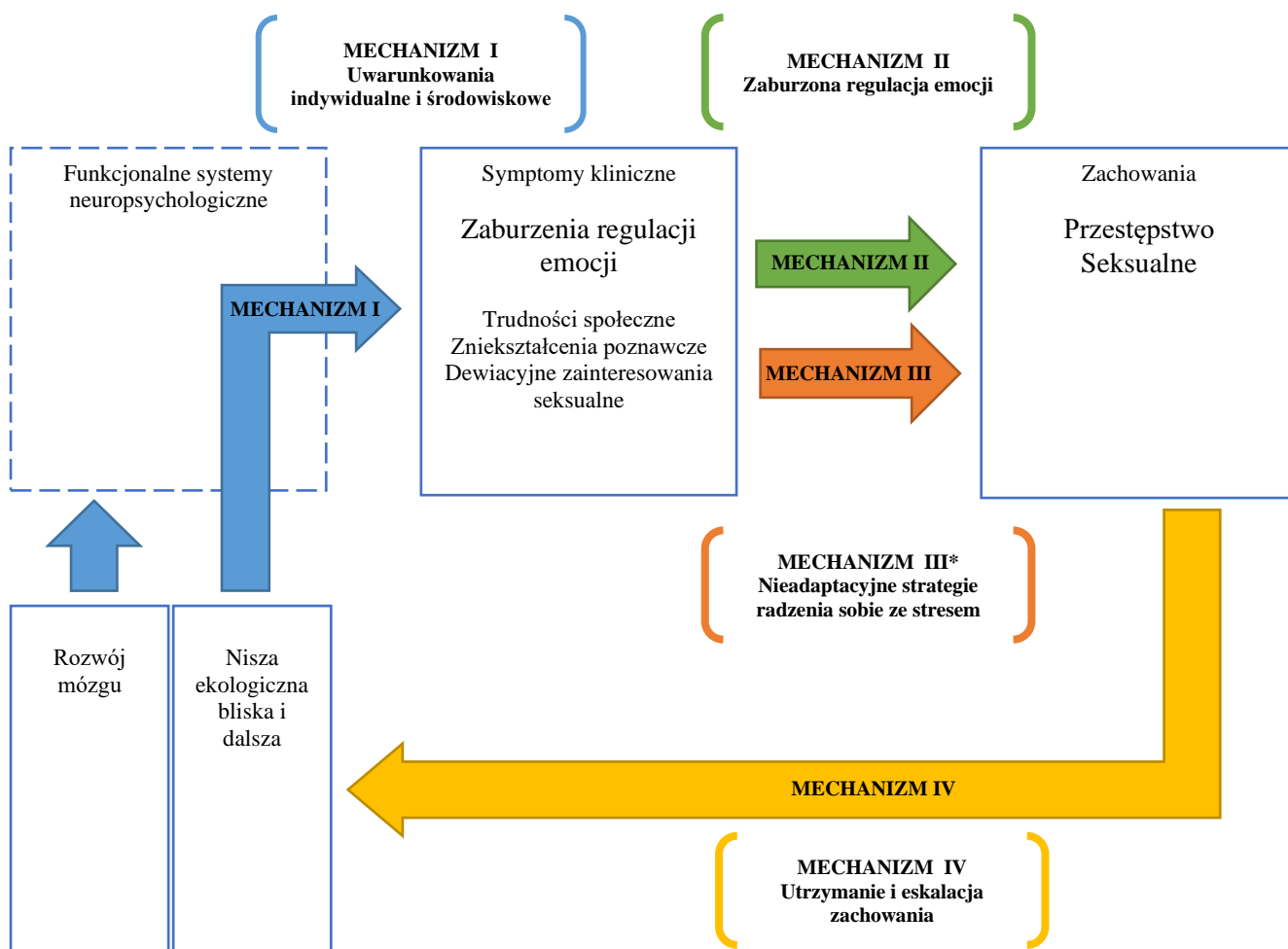

ROZDZIAŁ 3. MODEL TEORETYCZNY OPISUJĄCY UDZIAŁ ZABURZEŃ SFERY EMOCJONALNEJ W GENEZIE I PODTRZYMYWANIU ZACHOWAŃ PEDOFILNYCH

3.1. Mechanizm działania zaburzeń emocjonalnych

Zgodnie z Zintegrowaną Teorią Przystępczości Seksualnej grupa czynników etiologicznych (rozwój mózgu, nisza ekologiczna dalsza i bliższa i funkcjonalne systemy neuropsychologiczne) prowadzi do powstania różnego rodzaju symptomów, co z kolei znajduje swoje odbicie w zróżnicowaniu czynów (Ward i Beech, 2006, 2008). W niniejszej pracy szczególną uwagę poświęca się jednemu z powstających symptomów, czyli zaburzeniom emocjonalnym sprawcy i oraz ich wpływowi na podejmowanie czynu. Biorąc to pod uwagę, wyodrębniono cztery różne mechanizmy, które uczestniczą w genezie i podtrzymywaniu zachowań pedofilnych. Dla pełniejszego zrozumienia związków zaburzeń regulacji emocji z wykorzystaniem seksualnym dziecka mechanizmy zostały wkomponowane w Zintegrowaną Teorię Przystępczości Seksualnej (por. Rys. 3.1.).

Mechanizm I: Pierwszy mechanizm leżący u podłoża zaburzeń regulacji emocji zaczynać działać na wczesnych etapach życia sprawcy. Jako jeden z najważniejszych oddziałujących czynników etiologicznych należy wskazać temperament, szczególnie ten jego wymiar, który odnosi się do zmienności reaktywności emocjonalnej. Zarówno temperamentalna predyspozycja do zwiększonej wrażliwości na bodźce pochodzące z otoczenia oraz przeżywania negatywnych emocji, jak i niska kontrola hamowania są powiązane z trudnościami w zakresie regulowania stanów afektywnych. Tego rodzaju charakterystyka cech temperamentu sprawcy często napotyka na specyficzne cechy środowiska, w którym on dorasta. Związane są one z negatywnym klimatem emocjonalnym rodziny, słabą jakością więzów rodzinnych, czy niewłaściwymi praktykami rodzicielskimi stanowiącymi podstawę rozwoju regulacji emocji (Cole i in., 1994; Morris i in., 2007). Prowadzi to do szeregu negatywnych konsekwencji w zakresie zaburzonej zdolności regulowania własnych stanów emocjonalnych: uniemożliwia adekwatne rozpoznawanie własnych stanów emocjonalnych, czy rozwój właściwych strategii radzenia sobie z emocjami, sprzyja rozwojowi impulsywności i powoduje poczucie nieadekwatności w sytuacjach interpersonalnych, którym emocje towarzyszą.

Rys. 3.1. Mechanizmy działania zaburzeń regulacji emocji w Zintegrowanej Teorii Przystępczości Seksualnej. Źródło: opracowanie własne na podst. Ward i Beech, 2006.

* Wprowadzenie czynnika w postaci radzenie sobie ze stresem stanowi modyfikację pierwotnej koncepcji autorstwa Warda i Beecha.

Temperament wraz z opisanymi cechami środowiska tworzy z kolei podstawę do rozwoju neurotyzmu, który również stanowi predyspozycję do rozwoju zaburzeń regulacji emocji. Osoby o wysokim poziomie neurotyzmu cechują się odczuwaniem afektu negatywnego o większym natężeniu i częstotliwości niż inne osoby. Stosują również mniej aktywnych strategii regulowania emocji i mają więcej trudności w modyfikowania emocji negatywnych w kierunku pozytywnych (Bolger i Zuckerman, 1995; Boland i Cappelliez, 1997; Gross, 1998b). Osoby neurotyczne charakteryzuje również często negatywna samoocena oraz trudności w zakresie planowania działań, co sprzyja ruminacjom i „pograżaniu” się w negatywnym afekcie (Matsumoto, 2006; Yoon i in., 2013).

Nie należy również pominąć, czynników związanych z rozwojem seksualnym sprawcy, które jak potwierdzają badania, stanowią istotny element z perspektywy etiologii zaburzeń regulacji emocji (por. Beisert, 2012). W biografii często miejsce mają takie doświadczenia seksualne, z którymi przyszły sprawca w dzieciństwie lub okresie adolescencji nie potrafił sobie

konstruktywnie poradzić, gdyż nabywanie doświadczeń nastąpiło zbyt wcześnie, a więc ich ilość i jakość były nieadekwatne do jego fazy rozwoju.

Jako istotny czynnik etiologiczny, choć występujący zazwyczaj również w późniejszym (dorosłym) życiu sprawcy, należy wskazać stosowanie używek, których działanie prowadzi do obniżenia samokontroli, a tym samym wpływa na zdolności regulowania własnych stanów emocjonalnych.

Mechanizm II: Zaburzenia regulacji emocji ukształtowane na wcześniejszych etapach rozwoju manifestują się w dorosłym życiu sprawcy w postaci trudności z radzeniem sobie z negatywnymi emocjami oraz zwiększoną impulsywnością. Jego funkcjonowanie emocjonalne zostaje podporządkowane podstawowemu celowi – dążeniu do znoszenia negatywnego afektu, bądź podtrzymywaniu (intensyfikowaniu) emocji pozytywnych. Bardzo często cel ten jest osiąganym przy pomocy strategii związanych z aktywnością seksualną i osiągnięciem gratyfikacji seksualnej w wyniku angażowania się w nią (Polaschek i in. 2001; Polaschek i Ward. 2002). Przyszły sprawca poprzez czyn próbuje zaspokoić swoje potrzeby. Potrzeby te nie są różne od tych, które posiadają inni ludzie (np. potrzeba bliskości, czy chęć obniżenia napięcia seksualnego), jednocześnie ich realizacja nie mieści się w systemie norm prawnych i społecznych, co czyni ją nieakceptowalną i dewiacyjną.

Istotnym czynnikiem działającym na tym etapie jest również brak dostępu do alternatywnych i skutecznych strategii radzenia sobie z emocjami, czy stresem, których działanie przynosiłoby równie szybką gratyfikację i obniżenie napięcia (Ward i Beech, 2006). Dodatkowo, badania i modele teoretyczne sugerują, że negatywny afekt może być bezpośrednim prekursorem dewiacyjnych fantazji seksualnych, które wzmacniają pobudzenie seksualne i zwiększają prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa seksualnego (Serran i Marshall, 2006).

Mechanizm III: Działanie zaburzeń regulacji emocji na cechy czynu jawi się jako zapośredniczone przez dodatkowy symptom. Tym symptomem jest specyficzny sposób radzenia ze stresem przez sprawców. Reakcja na otaczające bodźce czy stresory jest indywidualna dla każdego człowieka i zależy, nie tylko od natury i intensywności tych bodźców, ale również zdolności regulacyjnych osoby. Oba konstrukty (zaburzenia regulacji emocji oraz radzenie sobie ze stresem) choć traktowane są raczej jako odrębne, posiadają jednak główny punkt wspólny, który wynika z faktu, iż oba procesy wiążą się z regulowaniem oraz adaptacją, która w wyniku tej regulacji ma zaistnieć. Proces radzenia sobie ze stresem jest

związany z redukowaniem siły emocji negatywnych na rzecz zwiększania doświadczenia pozytywnego, tak by doprowadzić do przystosowania jednostki do sytuacji (Bonanno i Burton, 2013; Sheppes i in., 2014). Wśród sprawców przestępstw seksualnych występuje grupa, którą charakteryzuje szczególnie intensywna (nieadekwatnie) reakcja emocjonalna (np. w postaci smutku, czy gniewu) pojawiająca się w odpowiedzi na działanie stresorów. Sprawcy w takich okolicznościach najczęściej wykorzystują strategie nieadaptacyjne - skoncentrowane na emocjach (np. obwinianie siebie, fantazjowanie), bądź unikaniu (stosowanie czynności zastępczych) (Cortoni i Marshall, 2001; Marshall, Serran i Cortoni, 2000). Wiele badań potwierdza, że stonowanie tego rodzaju strategii zwiększa poziom doświadczanego stresu oraz negatywnych emocji, co następnie zwiększa prawdopodobieństwo ponownego przestępstwa. Cortoni i Marshall (op.cit.) zauważyli, że duża część sprawców przestępstw seksualnych używa aktywności seksualnej jako strategii radzenia sobie ze stresem. Zarówno dla mężczyzn, którzy popełnili przestępstwa seksualnej wobec dorosłych, jak i dzieci typową odpowiedzią na stresujące zdarzenia jest poszukiwanie aktywności seksualnej (m.in. w postaci fantazji seksualnych, masturbacji, aktywności seksualnej z drugą osobą, korzystaniem z pornografii) normatywnej (tzn. aktywność seksualna z osobą dorosłą przy świadomej jej zgodzie), jak i pozanormatywnej (np. z osobą małoletnią, bądź dorosłą bez jej świadomej zgody). Dodatkowo, badania potwierdziły, że strategia seksualna wiąże się zarówno ze stylem radzenia sobie ze stresem skoncentrowanym na emocjach oraz unikaniu, co uwypukla ich nieefektywność. Mimo nieadaptacyjności strategii seksualnej (negatywne skutki długofalowe), ze względu na fakt, że prowadzi do natychmiastowej redukcji napięcia i dyskomfortu jest stosowana przez sprawców przewlekłe (Serran i Marshall, 2006). W związku z tym, zakłada się, że wpływ zaburzeń regulacji emocji na przestępstwo seksualne (cechy czynu) będzie modyfikowane przez rodzaj stylu (strategii) stosowanej przez sprawcę, a dokładniej, czy styl ten należy do adaptacyjnych, czy nie.

Mechanizm IV: Działanie mechanizmu czwartego rozpoczyna się po popełnieniu czynu. Działa on na dwóch etapach – krótko po popełnieniu czynu oraz w późniejszym okresie, gdy przestępstwo zostaje wykryte. Zaburzenia regulacji emocji powodują, że zaangażowanie w aktywność seksualną z dzieckiem znosi odczuwane napięcie, ale jednocześnie nie stanowi efektywnej strategii regulowania emocji w perspektywie długofalowej. Przeciwnie, powoduje wzrost ilości oraz natężenia odczuwanych negatywnych emocji w postaci poczucia winy, smutku, czy złości. Emocje te spotykają się ponownie z brakiem adekwatnych strategii i prowadzą do powstania zamkniętego cyklu nieadaptacyjnych reakcji. Zaburzenia regulacji

zostają również wzmożone w wyniku negatywnej reakcja otoczenia na czyn sprawcy, która jest rzeczywista lub jedynie przez niego antycypowana oraz w momencie osadzenia w zakładzie karnym, który stanowi otoczenie niesprzyjające nabywaniu nowych, bardziej przystosowawczych strategii regulowania emocji.

ROZDZIAŁ 4. METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ WŁASNYCH

4.1. Problem i hipotezy badawcze

Celem prezentowanych badań jest ustalenie znaczenia zaburzeń emocji w mechanizmie sprawstwa wykorzystywania seksualnego dzieci. Za podstawę teoretyczną programu badawczego przyjęto model przedstawiony w rozdziale 3.

Sformułowano siedem problemów głównych oraz kilka problemów dodatkowych, które pozwalają na bardziej precyzyjne określenie natury udziału zaburzeń regulacji emocji w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dziecka.

Problem 1. Czy różne metody (kwestionariuszowa i eksperymentalna) pomiaru zaburzeń regulacji emocji mierzą te same aspekty zaburzeń?

H_{1.1}. Nasilenie zaburzeń regulacji emocji w pomiarze kwestionariuszowym jest związane z nasileniem zaburzeń regulacji w pomiarach eksperymentalnych.

Przesłanki spodziewanego efektu: Do analiz wykorzystane zostaną dwa wymiary zaburzeń regulacji emocji zmierzone za pomocą kwestionariusza: trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel oraz trudności w kontroli impulsów. Owym wymiarom przyporządkowano zadania mające dokonać pomiaru tej samej cechy – PASAT-C (Lejuez, Kahler i Brown, 2003), które jest zadaniem mającym na celu wywołanie dystresu, a z modyfikacją wprowadzoną przez badacza mierzyć będzie zdolność realizowania celu w momencie jego doświadczenia oraz zadanie Stop Signal Task (Logan, 1982), które mierzy zdolność powstrzymywania się od impulsywnej reakcji. Oczekuje się, że wyniki pierwszej skali ujemnie korelować będą z czasem do momentu samodzielnego zakończenia zadania przez badanego w zadaniu PASAT-C oraz wyniki drugiej skali korelować będą dodatnio z czasem reakcji na sygnał – stop (Stop-Signal Reaction Time - SSRT) w zadaniu Stop Signal Task.

H_{1.2}. Nasilenie jednego aspektu zaburzeń regulacji emocji jest związane z nasileniem innego aspektu zaburzeń regulacji emocji w pomiarze kwestionariuszowym.

Przesłanki spodziewanego efektu: Badania prowadzone z wykorzystaniem skali DERS wskazują na dodatnie związki (na poziomie od umiarkowanych do silnych) zachodzące między poszczególnymi wymiarami zaburzeń regulacji emocji (por. Gratz i Roemer, 2004; Hallion, Steinman, Tolin i Diefenbach, 2018)

H_{1.3}. Nasilenie jednego aspektu zaburzeń regulacji emocji jest związane z nasileniem innego aspektu zaburzeń regulacji emocji w pomiarze eksperymentalnym.

Przesłanki spodziewanego efektu: PASAT-C (Lejuez i in. 2003) mierzy zdolność realizowania celu w momencie doświadczania dystresu, natomiast zadanie Stop Signal Task (Logan, 1982), mierzy zdolność powstrzymywania się od impulsywnej reakcji. Zakłada się, więc że zaburzenia regulacji emocji ujawniające się w zadaniu Stop Signal Task będą wiązać się z gorszym wynikiem w zadaniu PASAT-C.

H1.4. Istnieje związek między dwoma pomiarami eksperymentalnymi aspektu zaburzeń regulacji emocji w postaci trudności w kontroli impulsów.

Przesłanki spodziewanego efektu: Zakłada się, że wystąpi związek między dwoma pomiarami eksperymentalnymi trudności w kontroli impulsów, między którymi badani wykonają zadanie PASAT-C, tzn. wyjściowy wynik w zakresie trudności w kontroli impulsów będzie wiązał się z wynikiem uzyskanym po wykonaniu zadania wiążącego się z doświadczeniem dystresu.

Problem 2. Jaka rolę w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dzieci pełnią zaburzenia regulacji emocji?

Problem 2.1. Jakie czynniki determinują występowanie zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych¹¹?

H2.1.1. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z poziomem reaktywności emocjonalnej i wytrzymałości sprawcy.

Przesłanki spodziewanego efektu: Temperament jest jednym z najważniejszych czynników, które kształtują rozwój regulacji emocji od pierwszych lat życia, albowiem stanowi wrodzoną (uwarunkowaną biologicznie) predyspozycję jednostki do określonego doświadczania pobudzenia emocjonalnego (Blair, Denham, Kochanoff i Whipple, 2004). Oznacza to, że osoby o wyższym poziomie reaktywności emocjonalnej, które charakteryzuje znaczna tendencja do intensywnego reagowania na bodźce wywołujące emocje, wyrażająca się w niskiej odporności emocjonalnej, napotykają więcej wyzwań w procesie regulacji emocji, niżeli osoby o niewielkiej reaktywności. Może to skutkować tym, że osoby o niskiej reaktywności i niskich kompetencjach regulacyjnych oraz osoby o wysokiej reaktywności i wysokich kompetencjach regulacyjnych charakteryzować będzie ten sam poziom zdolności adaptacyjnych (Kagan, 1994). Ponadto, niski temperamentalny poziom reaktywności oraz wysoki poziom wytrzymałości zwiększa zdolność jednostki do przetwarzania bodźców i stwarza tym samym bardziej korzystne warunki dla przebiegu procesów regulacyjnych

---

¹¹ W niniejszej pracy określenie „przestępcy seksualni” odnosi się do sprawców wykorzystania seksualnego dziecka – mężczyzn skazanych prawomocnym wyrokiem sądowym z art. 200§1 kk.

(Bojanowska i Zalewska, 2017). Co więcej badania wskazują, że niska reaktywność emocjonalna wiąże się z wyższym dobrostanem jednostki ocenianym subiektywnie (większe zadowolenie i pozytywny afekt oraz niższy poziom afektu negatywnego) (Bojanowska, Zalewska, 2011).

H2.1.2. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z poziomem neurotyczności sprawcy.

Przesłanki spodziewanego efektu: Neurotyczność w literaturze przedmiotu najczęściej definiowana jest jako tendencja (predyspozycja) do przejawiania negatywnego afektu, czego podstawę stanowią liczne badania i metaanalizy ukazujące silne powiązania między tymi konstruktami (por. Diener, Oishi i Lucas, 2003; Fujita, Diener, Sandvik, 1991; Lucas i Fujita, 2000). Część badaczy uznaje wręcz zaburzenia regulacji emocji jako jedną z form ujawniania się wysokiego poziomu negatywnego afektu. Takie rozumienie zaburzeń regulacji emocji znajduje odzwierciedlenie w wielu współczesnych modelach psychopatologii, które podkreślają ich wpływ na powstawanie i podtrzymywanie zaburzeń (Bradley i in., 2011).

Ponadto, wiele badań wskazuje na bezpośrednie powiązania między tendencją do częstego i uporczywego doświadczania negatywnego afektu a zaburzeniami regulacji emocji, ujawniającymi się m.in. jako stosowanie nieadaptacyjnych strategii regulacji oraz podtrzymywanie i wzmacnianie negatywnych emocji w ich wyniku (Baumeister i Scher, 1988; Westen, 1998; Gratz i in., 2008; Markey i Vander, 2007).

H2.1.3. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się ze specyfiką rozwoju seksualnego w okresie adolescencji¹².

Przesłanki spodziewanego efektu: Badania potwierdzają, że ekspozycja na traumatyczne zdarzenia w okresie dzieciństwa (doświadczania przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej) niesie dla funkcjonowania jednostki szereg negatywnych konsekwencji o podłożu biologicznym (Kaufman, Plotsky, Nemeroff i Charney 2000) i psychicznym (Cloitre, Miranda, Stovall-McClough i Han, 2005). Ekspozycja na wczesne, nieadekwatne do etapu rozwoju doświadczenia seksualne skutkować może szeregiem symptomów klinicznych, w tym zaburzeniami regulacji emocji (Frodi i Lamb, 1980; Waldinger, Toth i Gerber., 2001; Rogosch Cicchetti i Aber, 1995).

---

¹² Cechy rozwoju seksualnego, które wzięto pod uwagę to: częstotliwością masturbacji, wiek inicjacji w zakresie poszczególnych form aktywności seksualnej oraz korzystanie z pornografii.

H2.1.4. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się ze stosowaniem używek przez sprawcę.

Przesłanki spodziewanego efektu: Badania wskazują, że osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych charakteryzuje niższy poziom zahamowań oraz zdolności do odrzucania gratyfikacji. Dodatkowo nadużywanie substancji uzależniających i rozwój uzależnienia wykazuje dość wyraźny związek z nasiloną agresywnością oraz impulsywnością (Andrade i Petry, 2012; Leeman i Potenza, 2012; Petry, 2001). Takie wyniki badań, pozwalają założyć, że stosowanie używek nie tylko stanowić będzie wynik trudności radzenia sobie z emocjami, ale może również być przyczyną ich pogłębiania się.

H2.1.5. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z typem zakładu karnego, w którym przebywa sprawca.

Przesłanki spodziewanego efektu: Liczne badania wskazują, iż adaptacja psychologiczna do warunków w zakładzie karnym wymaga od osadzonego specyficznego funkcjonowania emocjonalnego, związanego z przejawianiem emocji negatywnych, generujących wysokie pobudzenie organizmu (np. złość), które odzwierciedlać mają męskość, czy dominację (Crewe, Warr, Bennett i Smith 2013), a których regulowanie wymaga dużo większych kompetencji i stanowi większe wyzwanie dla osadzonych, na co wskazują liczne badania (por. Hanson, Harris, 2000). Mężczyźni przebywający w zakładach karnych dla recydywistów penitencjarych stanowią kategorię skazanych bardzo surowo traktowanych, co wyraża się w większym stopniu izolacji i mniejszym zakresie uprawnień (Buczyńska, b.d.), a co za tym idzie większym poziomem frustracji i ograniczonym dostępem do pewnych strategii regulowania emocji (np. unikanie bodźców) (Laws i Crewe, 2016). Taki rodzaj okoliczności prowadzić będzie prawdopodobnie do większych zaburzeń w zakresie regulacji emocji wśród mężczyzn osadzonych w zakładach karnych dla recydywistów penitencjarych.

H2.1.6. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z długością pobytu sprawcy w zakładzie karnym.

Przesłanki spodziewanego efektu: Badania wskazują, iż przebywanie w zakładzie karnym prowadzi do doświadczania szeregu negatywnych emocji, takich jak: lęk, depresja, frustracja, złość (Chen, Xu, You, Zhang i Ling, 2017; Koenig, Johnson, Bellard, Denker i Fenlon, 1995; Unver, Yuce, Bayram i Bilgel, 2013), a więc, jak wspomniano wyżej, stanów afektywnych, których regulowanie stanowi szczególne wyzwanie dla sprawców przestępstw seksualnych (Hanson i Harris, 2000). W związku z tym zakłada się, że długość pobytu sprawcy będzie wpływała na pogłębianie zaburzeń regulacyjnych .

Problem 2.2. Czy poziom zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych związany jest z cechami popełnionego przez nich czynów?

H2.2.1. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a liczbą ofiar.

Przesłanki spodziewanego efektu: Ze względu na dużą impulsywność działania towarzyszącą zaburzeniom regulacji emocji i dążenie do natychmiastowego znoszenia nieprzyjemnych emocji poprzez angażowanie się w aktywność seksualną przez sprawców przestępstw seksualnych (Cortoni i Marhall, 2001; Polaschek i in., 2001), zakłada się, że liczba ofiar będzie większa w przypadku mężczyzn o wyższym poziomie zaburzeń regulacji.

H2.2.2. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a czasem trwania czynu.

Przesłanki spodziewanego efektu: Zaburzenia regulacji emocji u sprawców wykorzystania seksualnego dziecka wiążą się bardzo często z utrwalonym na wcześniejszych (adolescencja) etapach rozwoju radzenia sobie z emocjami poprzez strategie seksualne (np. masturbację) (Beech i Ward, 2004; Cortoni i Marshall, 2001; Ward i Beech, 2004). Angażowanie się w aktywność seksualną z dzieckiem, która efektywnie znosi przykre stany emocjonalne sprawcy może doprowadzić do włączenia jej w repertuar strategii radzenia sobie i stosowania przez długi czas.

H2.2.3. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a poziomem surowości czynu.

Przesłanki spodziewanego efektu: Zaburzenia regulacji emocji przejawiane są m.in. w postaci trudności w utrzymaniu kontroli zachowania w sytuacji doświadczania negatywnych emocji, a więc impulsywności (Gratz i Roemer, 2004). Wiele badań wskazuje na istotne miejsce negatywnego afektu doświadczanego przez sprawcę w cyklu wykorzystania seksualnego dziecka (Looman, 1995; McKibben i in., 1994; Proulx i in., 1996). Doświadczenie negatywnego afektu i niezdolność do jego regulowania doprowadzić może do zniesienia kontroli zachowania, a w jego wyniku - do uruchomienia przemocy fizycznej. Wiele badań wskazuje na bezpośrednie powiązania między zaburzeniami regulacji emocji a przemocą fizyczną (por. Vitiello i Stoff, 1997; Haller i Kruk, 2006; Neumann, Veenema i Beiderbeck, 2010).

H2.2.4. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a inwazyjnością czynu.

Przesłanki spodziewanego efektu: Jak wskazują przytoczone powyżej badania zaburzenia regulacji emocji wiążą się z impulsywnością w działaniu i przemocą fizyczną.

Wykorzystanie seksualne dziecka stanowi formę przemocy fizycznej o charakterze seksualnym. Poziom agresji seksualnej wyznaczany jest stopniem przekroczenia intymności i granic ofiary (penetracja). Zakłada się, że wyższy poziom zaburzeń regulacyjnych skutkować będzie podejmowaniem aktywności o wyższym stopniu ingerencji w ciało ofiary.

H2.2.5. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a wielopostaciowością czynu.

Przesłanki spodziewanego efektu: Zaburzenia regulacji emocji u sprawców przestępstw seksualnych manifestują się nie tylko w postaci trudności z nastrojem, ale również skłonnością do impulsywnych zachowań w odpowiedzi na owe trudności (Beech i Ward, 2004; Ward i Beech, 2004). Oznacza to, że sprawcy częściej działać będą w sposób impulsywny, co przekładać może się na dążenie do szybkiego znoszenia negatywnego afektu poprzez realizację potrzeby seksualnej w ramach jednej (najłatwiej dostępnej) aktywności seksualnej w danych okolicznościach, w przeciwieństwie do angażowania się w wiele różnorodnych działań wobec ofiary (Cortoni, 1999, Cortoni i Marshall, 2001; Marshall, Cripps, Anderson i Cortoni, 1999; Marshall i in., 2000).

Problem 2.3. Czy poziom zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych jest związany z recydywą w zakresie tego rodzaju czynów?

H2.3.1. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a powrotnością do czynu.

Przesłanki spodziewanego efektu: Brak zdolności sprawców wykorzystania seksualnego dziecka w zakresie regulowania negatywnych emocji wiąże się z większym poziomem impulsywności działania i potrzebą podejmowania strategii ukierunkowanych na szybkie ich znoszenie (Dafoe, 2011). Badania nad funkcjonowaniem emocjonalnym sprawców wykorzystania seksualnego dziecka (por. Pithers i in., 1989; Proulx i in., 1996; Cortoni i Marshall, 2001) potwierdzają, że sprawcy przestępstw seksualnych wobec dzieci charakteryzują styl radzenia sobie związany z aktywnością seksualną. Oznacza to, że powrót do czynu przestępczego (realizowanie dewiacyjnych zachowań seksualnych) stanowi efekt niezdolności sprawcy do regulowania negatywnego afektu. Zakłada się, że poziom zaburzeń regulacji wpływa dodatnio na prawdopodobieństwo ponownego popełnienia tego samego przestępstwa.

Problem 3. Czy nasilenie zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych jest zróżnicowane?

H3.1. Istnieje grupa przestępców seksualnych cechujących się podwyższonym nasileniem zaburzeń regulacji emocji.

Przesłanki spodziewanego efektu: Według Zintegrowanej Teorii Teorię Przystępczości Seksualnej (ITSO) (Ward i Beech, 2006) symptomy tworzące obraz kliniczny funkcjonowania sprawców przestępstw seksualnych obejmuje: trudności z regulacją emocji, trudności w funkcjonowaniu społecznym zniekształcenia poznawcze oraz dewiacyjne zainteresowania seksualne. Zróżnicowanie oddziaływań ze strony procesów neuropsychologicznych, które wchodzi w różny sposób w interakcje z bliską i daleką niszą ekologiczną może prowadzić do powstania jednej lub kilku grup symptomów klinicznych oraz zróżnicowania indywidualnego w zakresie ich występowania oraz nasilenia. Z tego powodu założono, że część sprawców cechuje się podwyższonym poziomem zaburzeń regulacji emocji.

Problem 4. Jaka rolę w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dzieci pełnią radzenie sobie ze stresem poprzez emocje i unikanie oraz poprzez seks?

Problem 4.1. Jakie czynniki determinują występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu w grupie przestępców seksualnych?

H4.1.1. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z poziomem reaktywności emocjonalnej i wytrzymałości sprawcy.

Przesłanki spodziewanego efektu: Wiele cech temperamentu ma związek z powstawaniem i przebiegiem procesów radzenia sobie ze stresem i pomaga w ich zrozumieniu (Strelau, 1995, 1996). Badania wskazują, że cechy temperamentale, charakteryzujące energetyczny poziom zachowania (np. wytrzymałość), sprzyjają kształtowaniu się stylu radzenia zorientowanego na rozwiązywanie problemu i działanie, a te zorientowane na emocje (np. reaktywność emocjonalna) to charakterystyki, na bazie których kształtuje się styl radzenia sobie oparty na emocjach oraz unikaniu (Szczepaniak, Strelau, Wiśniewski, 1996). Zakłada się więc, że wysoki poziom reaktywności oraz niski poziom wytrzymałości wiązać będzie się ze stylem radzenia sobie ze stresem skoncentrowanym na emocjach i unikaniu oraz strategią radzenia sobie poprzez aktywność seksualną będącą formą tego drugiego. Dodatkowo, badania potwierdzają, że istnieje grupa sprawców przemocy, w której wysoka reaktywność oraz niska wytrzymałość prowadzą do wykorzystania strategii ucieczkowych/unikania w momencie

doświadczania dystresu psychologicznego (Rode, 2010). Mają one spowodować złagodzenie negatywnych stanów emocjonalnych oraz obniżenie przykrego napięcia w sytuacji trudnej.

H4.1.2. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z poziomem neurotyczności sprawcy.

Przesłanki spodziewanego efektu: Jak wskazują badania, neurotyczność, charakteryzowana jako doświadczanie w sposób dominujący negatywnych stanów afektywnych, wiąże się ze stylem radzenia sobie ze stresem skoncentrowanym na emocjach i przejawia się skupieniem na negatywnym afekcie i w rezultacie - jego wzmacnianiu. Dodatkowo, emocjonalne funkcjonowanie sprawców przestępstw seksualnych charakteryzuje dominacja negatywnych stanów seksualnych, a zarazem dążenie do natychmiastowego znoszenia nieprzyjemnych emocji. Powoduje to wybieranie strategii przynoszących natychmiastową gratyfikację, jak np. angażowanie się w aktywność seksualną będącą formą stylu radzenia sobie ze stresem skoncentrowanego na unikaniu (Cortoni i Marshall, 2001; Neidigh i Tomiko, 1991; Marshall i in., 2000; Polaschek i in., 2001; Serran i Marshall, 2006).

H4.1.3. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się ze specyfiką rozwoju seksualnego w okresie adolescencji.

Przesłanki spodziewanego efektu: Zgodnie z koncepcją Cortoni (1998), strategie związane ze stosowaniem aktywności seksualnej rozwijają się w okresie adolescencji i wiążą się z ilością oraz jakością doświadczeń seksualnych osoby w tym okresie. Badania wskazują, że sprawcy przemocy seksualni charakteryzują się szczególnym zaabsorbowaniem seksualnością na etapie dorastania (większa częstotliwość masturbacji, wcześniejszy wiek inicjacji seksualnej oraz większa ekspozycja na pornografię), co powoduje utrwalenie tego rodzaju unikowych, przynoszących natychmiastową gratyfikację strategii.

H4.1.4. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się ze stosowaniem używek przez sprawcę.

Przesłanki spodziewanego efektu: Badania wskazują, iż stosowanie używek przy braku odpowiednich kompetencji zaradczych może doprowadzić do wzmocnienia i utrwalenia radzenia sobie ze stresem poprzez strategie unikowe (Kassel i in., 2006). Dodatkowo, osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych charakteryzuje większa skłonność do doświadczania trudności w sferze funkcjonowania emocjonalnego – częstsze przeżywanie nastroju negatywnego, labilność emocjonalna, które skłaniają do koncentracji na przykrych emocjach i dążeniu do znoszenia ich, a tym samym stosowania stylu skoncentrowanego na emocjach (Madden i in., 1995; Valtonen i in., 2006; Kuper i in., 2010).

H4.1.5. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z typem zakładu karnego, w którym przebywa sprawca.

Przesłanki spodziewanego efektu: Występowanie radzenia sobie ze stresem skoncentrowanego na emocjach i unikaniu oraz poprzez seks charakteryzować będzie mężczyzn przebywających w zakładach karnym dla recydywistów penitencjarnych z dwóch powodów. W zakładach karnych dla odbywających karę po raz pierwszy osadzeni mogą korzystać z zatrudnienia, nauczania oraz zajęć społeczno-wychowawczych i sportowych, a więc posiadają znacznie większą ilość swobód, a tym samym przestrzeń do stosowania bardziej adaptacyjnych strategii radzenia sobie ze stresem (Buczyńska, b.d.). Dodatkowo, kryterium decydującym o zakwalifikowaniu do zakładów karnych dla recydywistów penitencjarnych jest fakt uprzedniego odbywania kary pozbawienia wolności, co oznacza, że mężczyźni tych charakteryzuje pewna dyspozycja do nieefektywnego radzenia sobie i wykorzystywania utrwalonych wcześniej strategii (Marshall, Cripps, Anderson i Cortoni, 1999; Marshall i in., 2000).

H4.1.6. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z długością pobytu sprawcy w zakładzie karnym.

Przesłanki spodziewanego efektu: Badania nad stresem wśród mężczyzn przebywających w zakładach karnych wskazują, że style radzenia sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach oraz unikaniu są używane istotnie częściej niż styl zadaniowy, przy czym w wypadku skazanych osadzonych po raz pierwszy w początkowych miesiącach wykorzystują oni przeważnie strategię emocjonalnego rozładowania. W miarę upływu czasu ekspresja niekontrolowanych emocji jako sposób radzenia sobie ze stresem maleje (Gullone, Jones i Cumminis, 2000; Ireland, Boustead i Ireland 2005; Mohino, Kirchner i Santacana, 2004; Zamble i Porporino, 1990) i wykorzystują częściej strategię skoncentrowane na unikaniu.

Problem 4.2. Czy poziom radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu w grupie przestępców seksualnych związany jest z cechami popełnionego przez nich czynów?

H4.2.1. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a liczbą ofiar.

Przesłanki spodziewanego efektu: Sprawców charakteryzuje sztywność w zakresie stosowania dezadaptacyjnych stylów radzenia sobie ze stresem i dążenie do natychmiastowego znoszenia nieprzyjemnych emocji poprzez angażowanie się w aktywność seksualną (Cortoni i Marshall, 2001; Polaschek i in., 2001). W związku z tym zakłada się, że liczba ofiar będzie

większa w przypadku mężczyzn stosujących styl skoncentrowany na emocjach, unikaniu oraz radzenie poprzez seks, bowiem w momencie dostępności ofiary będą dążyć do realizacji wyuczonych strategii.

H4.2.2. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a czasem trwania czynu.

Przesłanki spodziewanego efektu: Sprawców charakteryzuje niski poziom zasobów wspierających adaptacyjne sposoby radzenia sobie ze stresem oraz sztywność w stosowaniu stylów i strategii dezadaptacyjnych (takich jak styl skoncentrowany na emocjach i unikaniu) utrwalonych na wczesnym etapie rozwoju. Radzenie sobie przez aktywność seksualną ze względu na przynoszenie natychmiastowej gratyfikacji i znoszenie przykrych stanów afektywnych działa na zasadzie sprzężeń zwrotnych, podtrzymując wyuczone sposoby i sprawiając, że sprawca stosuje je przez długi czas (często do momentu wykrycia przestępstwa) (Cortoni, 1999, Cortoni i Marshall, 2001; Marshall, Cripps, Anderson i Cortoni, 1999; Marshall i in., 2000).

H4.2.3. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a poziomem surowości czynu.

Przesłanki spodziewanego efektu: Skłonność do agresywnego zachowania kształtuje się przede wszystkim pod wpływem doświadczeń jednostki, ale istotnym czynnikiem ryzyka jest również nieprawidłowo ukształtowana kontrola emocjonalna, obecność w ostatnim czasie czynników stresowych oraz dezadaptacyjne strategie radzenia sobie podejmowane przez jednostkę w odpowiedzi na te czynniki (Veenema, Blume, Niederle, Buwalda i Neumann, 2006). Przyjmuje się więc, że sprawcy stosujący radzenie sobie skoncentrowanym na emocjach i unikaniu oraz poprzez seks używać będą wyższego natężenia przemocy wobec ofiary.

H4.2.4. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a poziomem inwazyjności czynu

Przesłanki spodziewanego efektu: Sprawcy wykorzystania seksualnego dziecka, niskie kompetencje w zakresie radzenia sobie ze stresem, często wiążą się z problemami w zakresie kontroli zachowania (wysoka impulsywność w działaniu) (Hastings i in., 1997). Zakłada się więc, że stosowanie stylu skoncentrowanego na emocjach, unikaniu oraz radzenia poprzez aktywność seksualną potęguje problemy z kontrolą zachowania i może skutkować podejmowaniem aktywności o wyższym stopniu ingerencji w ciało ofiary.

H_{2.2.5}. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a wielopostaciowością czynu.

Przesłanki spodziewanego efektu: Sprawcy częściej działać będą w sposób impulsywny, co przekładać może się na dążenie do szybkiego znoszenia negatywnego afektu poprzez realizację potrzeby seksualnej w ramach jednej (najłatwiej dostępnej) aktywności seksualnej w danych okolicznościach, w przeciwieństwie do angażowania się w wiele różnorodnych działań wobec ofiary (Cortoni, 1999, Cortoni i Marshall, 2001; Marshall, Cripps, Anderson i Cortoni, 1999; Marshall i in., 2000).

Problem 4.3. Czy nasilenie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu w grupie przestępców seksualnych jest związane z recydywą w zakresie tego rodzaju czynów?

H_{4.3.1}. Istnieje związek między poziomem radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a wielokrotnymi skazaniami.

Przesłanki spodziewanego efektu: Badania wskazują, że sprawcy przestępstw seksualnych są bardziej skłonni stosować strategie skoncentrowane na emocjach oraz unikaniu niż inni przestępcy, czy mężczyźni niekarani, a dodatkowo charakteryzuje ich większa ogólna dyspozycja do nieefektywnego radzenia sobie i wykorzystywania utrwalonych dezadaptacyjnych strategii opartych o radzenie sobie poprzez aktywność seksualną. Taki wzorzec (wraz z pośredniczącym wpływem negatywnych stanów emocjonalnych oraz dewiacyjnych fantazji seksualnych) zwiększa prawdopodobieństwo ponownego popełnienia przestępstwa (Cortoni, 1999, Cortoni i Marshall, 2001; Marshall, Cripps, Anderson i Cortoni, 1999; Marshall i in., 2000).

Problem 5. Czy zachodzi związek między zaburzeniami regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem w grupie przestępców seksualnych?

H₅. Istnieje związek między stylem skoncentrowanym na emocjach, unikaniu oraz radzenia sobie ze stresem poprzez seks a zaburzeniami regulacji emocji u przestępców seksualnych.

Przesłanki spodziewanego efektu: Zaburzenia regulacji emocji sprawców przestępstw seksualnych charakteryzuje impulsywność oraz niezdolność realizowania zachowań ukierunkowanych na cel w momencie doświadczania negatywnego afektu, a więc zmniejszają

prawdopodobieństwo sięgania po strategie skoncentrowane na zadaniu, które wymaga zdolności radzenia sobie z negatywnym afektem. Badania potwierdzają, że sprawcy przestępstw seksualnych (zarówno sprawcy przestępstw przeciwko dzieciom, jak i gwałciciele) w odpowiedzi na trudne, stresujące sytuacje i negatywne emocje częściej wykorzystują strategie skoncentrowane na emocjach oraz unikaniu (Looman i in., 2004; Marshall, i in., 1999; Marshall, i in., 2000; McKibben i in., 2001; Neidigh i Toiko, 1991). Badania wskazują, iż najbardziej powszechną strategią realizowaną w ramach stylu skoncentrowanego na unikaniu stosowaną przez sprawców przestępstw seksualnych jest strategia związana z aktywnością seksualną. Jako łatwo dostępna i przynosząca natychmiastową gratyfikację chętnie wykorzystywana jest przez sprawców (Proulx i in., 1996; Cortoni i Marshall, 2001).

Problem 6. Jakie są czynniki pośredniczące w relacji między zaburzeniami regulacji emocji i cechami czynu w grupie przestępców seksualnych?

Hipoteza₆. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i cechami czynu jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

Przesłanki spodziewanego efektu: W oparciu o analizę literatury sformułowano hipotezę o występowaniu zaburzeń regulacji emocji jako istotnym, ale niewystarczającym do całościowego wyjaśnienia cyklu występowania przestępstwa seksualnego w formie wykorzystania seksualnego dziecka. Badania wskazują, iż kluczowe znaczenie ma obecność specyficznej strategii radzenia sobie ze stresem, mianowicie radzenie sobie poprzez zachowania seksualne (Cortoni, 1998; Cortoni i Marshall, 2001; Cortoni i in., 2005; McKibben i in., 1996; Polaschek i in., 2001; Beech i Ward, 2004; Ward i Beech, 2004). W związku z tym, założono, że ten rodzaj strategii stanowi element pośredniczący między zaburzeniami regulacji emocji a zachowaniem, które przyjmuje postać wykorzystania seksualnego dziecka, a tym samym stanowi sposób regulowania afektu przez sprawcę (znoszenie negatywnego nastroju oraz przekierowanie uwagi z przykrych doświadczeń) i osiągnięcia natychmiastowej gratyfikacji.

H_{6.1}. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i liczbą ofiar jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

H_{6.2}. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i czasem trwania czynu jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

H6.3. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i przemocą fizyczną jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

H6.4. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i inwazyjnością czynu jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

H6.5. W grupie sprawców wykorzystania seksualnego dziecka związek między zaburzeniami regulacji emocji i wielopostaciowością wykorzystania jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

Problem 7. Jakie różnice w zakresie regulacji emocji oraz radzenia sobie ze stresem występują między poszczególnymi grupami mężczyzn – przestępcami seksualnymi, przestępcami przeciw mieniu¹³ oraz mężczyznami niekaranymi?

Problem 7.1. Czy nasilenie zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych jest większe niż u przestępców przeciw mieniu i mężczyzn niekaranych?

H7.1.1. Przestępcy seksualni przejawiają większe nasilenie zaburzeń regulacji emocji niż przestępcy przeciw mieniu i mężczyźni niekarani.

Przesłanki spodziewanego efektu: Liczne badania wskazują, iż sprawców wykorzystania seksualnego dziecka charakteryzuje wyższy poziom zaburzeń regulacji emocji objawiający się m.in. jako: mniejsza zdolności do modulowania stanów emocjonalnych, mniejsza odporność na sytuacje trudne/stresowe, mniejsza zdolność do znoszenia stanów napięcia, mniejsza kontrola impulsów (por. Fisher i in., 1999; Ward i Hudson, 2000; Ross i Fontao, 2006).

Problem 7.2. Czy nasilenie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych jest większe niż u przestępców przeciw mieniu i mężczyzn niekaranych?

---

¹³ W niniejszej pracy określenie „przestępca przeciw mieniu” odnosi się do mężczyzn skazanych prawomocnym wyrokiem z art. 286§1 kk, którego brzemieniem jest następujące: Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8 (Dz.U.2020.1444). Do grupy zakwalifikowano tylko takie osoby, których przestępstwa nie nosiły znamion przemocy fizycznej wobec drugiego człowieka.

H7.2.1. Przestępcy seksualni przejawiają większe nasilenie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu niż przestępcy przeciw mieniu i mężczyźni niekarani.

Przesłanki spodziewanego efektu: W badaniach Marshalla i wsp. (2000) nad stylami zaradczymi sprawców wykorzystujących dzieci, wykazano, że dominującym stylem radzenia sobie u pedofilów jest koncentracja na emocjach. Sprawcy przed popełnieniem czynu, fantazjują i koncentrują się na swoich potrzebach, ze względu na chęć obniżenia przykrego napięcia oraz pragnienia doprowadzenia do szybkiej gratyfikacji (satysfakcji seksualnej). Nezu i wsp. (2005), założyła, że sprawcy przestępstw wykorzystania dziecka w sytuacjach trudnych uruchamiają strategie polegające na unikaniu lub zaprzeczaniu oraz dewiacyjnych fantazjach seksualnych, co znalazło potwierdzenie w badaniach.

4.2. Zmienne i ich operacjonalizacja

4.2.1. Zmienne niezależne

4.2.1.1. Temperament

X₁. Temperament

Zmienna rozumiana jest w oparciu o Regulacyjną Teorię Temperamentu Strelaua (2001) i odnosi się do „...podstawowych, względnie stałych, czasowo cech osobowości, które manifestują się w formalnej charakterystyce zachowania (parametrach energetycznych i czasowych)” (Zawadzki i Strelau, 1997, s.12).

Autorzy (Cyniak-Cieciura, Zawadzki i Strelau, 2016) wyodrębnili następujące cechy charakteru: (1) żwawość (2) perseweratywność (3) wrażliwość sensoryczna (4) reaktywność emocjonalna (5) wytrzymałość (6) aktywność (7) rytmiczność.

Do analiz wykorzystane zostaną dwie skale:

X_{1.1}. Reaktywność emocjonalna - tendencja do intensywnego reagowania na bodźce wywołujące emocje, wyrażająca się w dużej wrażliwości i niskiej odporności emocjonalnej

X_{1.2}. Wytrzymałość - zdolność do adekwatnego reagowania w sytuacjach wymagających długotrwałej lub wysoko stymulującej aktywności oraz w warunkach silnej stymulacji zewnętrznej

4.2.1.2. Neurotyczność¹⁴

Zmienna konceptualizowana jest w oparciu pięcioczynnikowy model osobowości (w skrócie PMO) autorstwa Costy i McCrae (1992). Wyróżnione zostały następujące czynniki: (1) ekstrawersja (2) ugodowość (3) sumienność (4) stabilność emocjonalna (5) intelekt

Do analiz wykorzystanie zostanie jedna skala – stabilność emocjonalna – poziom pobudliwości i zrównoważenia emocjonalnego, odporności emocjonalnej i tolerancji na frustrację; osoby osiągające niskie wyniki w tej skali charakteryzuje wysoka neurotyczność:

X2. Neurotyczność - - dominujący negatywny afekt - lęklivość, nerwowość, tendencja do zamartwiania i reagowania złością oraz labilność

4.2.1.3. Rozwój seksualny w okresie adolescencji

X4 Rozwój seksualny w okresie adolescencji

X4.1. Częstotliwość masturbacji - odnosi się do częstotliwości stosowania masturbacji w okresie adolescencji

X4.2. Wiek inicjacji w zakresie poszczególnych form aktywności seksualnych- odnosi się do wieku osoby w momencie inicjacji następujących form aktywności seksualnych: **pettingu, stosunku oralnego, stosunku genitalnego oraz stosunku analnego**

X4.3. Korzystanie z pornografii – przyjmuje ona dwie wartości - korzystanie lub nie korzystanie z różnych form pornografii (gazety, filmy, Internet) w okresie adolescencji

4.2.1.4. Stosowanie używek

X3 Stosowanie używek - odnosi się do częstotliwości stosowania poszczególnych używek (papierosów, alkoholu, narkotyków) od momentu osiągnięcia pełnoletniości

4.2.1.5. Rodzaj zakładu karnego

X5. Przyjmuje ona dwie wartości. Jedna z nich oznacza zakład karny dla odbywających karę po raz pierwszy, a druga zakład karny dla recydywistów penitencjarnych, czyli dla osób, które odbywały już wcześniej karę pozbawienia wolności (art. 69 k.k.w.; Postulski, 2012).

---

¹⁴ Operacjonalizowana jako niski wynik na skali stabilności emocjonalnej

4.2.1.6. Czas spędzony w zakładzie karnym

X₆. Zmienna odpowiada liczbie dni spędzonych przez badanego w zakładzie karnym. Jej wartość jest obliczona w oparciu o różnice dwóch dat: daty osadzenia i daty badania.

4.2.1.7. Zaburzenia regulacji emocjonalnej

X₇ Zaburzenia regulacji emocjonalnej

Kim L. Gratz i Lizabeth Roemer (Gratz, Roemer, 2004), w rezultacie analiz licznych koncepcji regulacji emocji przyjęły, że regulacja emocji obejmuje: 1) świadomość i rozumienie emocji, 2) akceptację emocji, 3) zdolność do kontrolowania zachowań impulsywnych oraz działania zgodnego z pożądanym celem, mimo doświadczania emocji negatywnych, 4) zdolność elastycznego wykorzystania sytuacyjnie odpowiednich strategii regulacji emocji do modulowania reakcji emocjonalnych w taki sposób, który pozwala na realizowanie indywidualnych celów i spełnianie zewnętrznych wymagań. Na podstawie tych założeń wyróżniły następujące wymiary dysregulacji: (1) nieakceptowanie reakcji emocjonalnych (2) trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel (3) trudności w kontroli impulsów (4) braki w świadomości emocji (5) ograniczony dostęp do strategii regulacji emocji (6) braki w rozumieniu emocji.

4.2.1.7.1. Zaburzenia regulacji emocjonalnej – pomiar kwestionariuszowy

X_{7.1}. Zaburzenia regulacji emocjonalnej – pomiar kwestionariuszowy

Do analiz wykorzystane zostaną dwie skale oraz wynik ogólny:

X_{7.1.1}. trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel - zmienna dotyczy poziomu trudności w utrzymaniu koncentracji na celu i jego osiągnięciu, w sytuacji doświadczania negatywnych emocji

X_{7.1.2}. trudności w kontroli impulsów - zmienna dotyczy poziomu trudności w utrzymaniu kontroli zachowania w sytuacji doświadczania negatywnych emocji

X_{7.1.4}. ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji – zmienna stanowi sumę punktów uzyskanych we wszystkich sześciu wymiarach

4.2.1.7.2. Zaburzenia regulacji emocjonalnej – pomiar quasi-eksperymentalny

X7.2. Zaburzenia regulacji emocjonalnej – pomiar quasi-eksperymentalny

X7.2.1. trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel - zmienna ma charakter ilościowy i odnosi się do czasu realizacji zadania PASAT-C¹⁵

X7.2.2. trudności w kontroli impulsów – zmienna ma charakter ilościowy i odnosi się do czasu reakcji na bodziec w zadaniu Stop Signal Task¹⁶

4.2.1.8. Radzenie sobie ze stresem

X8 Radzenie sobie ze stresem

Zmienna odnosi się do strategii radzenia sobie (rozumianego jako stała i specyficzna cecha jednostki) z sytuacjami stresowymi.

4.2.1.8.1. Styl radzenia sobie ze stresem

X8.1. Styl radzenia sobie ze stresem

Endler i Parker (1990a) konceptualizacji stylów radzenia sobie dokonali w odwołaniu do teorii Lazarusa i Folkman (1984), dołączając do zaproponowanych przez nich dwóch strategii – skoncentrowanej na zadaniu oraz skoncentrowanej na obniżaniu napięcia emocjonalnego, trzecią formę zachowania – unikanie. Wyróżnia się następujące style:

X8.1.1. Styl skoncentrowany na emocjach – polega na koncentrowaniu się na sobie oraz swoich przeżyciach emocjonalnych

X8.1.2. Skoncentrowany na unikaniu – polega na unikaniu myślenia, przeżywania czy doświadczania sytuacji stresowych; może przyjmować dwie formy:

X8.1.2.1. Angażowanie się w czynności zastępcze - oglądanie telewizji, objadanie się, myślenie o sprawach przyjemnych, robienie niepotrzebnych zakupów, chęć rozrywki itp.

X8.1.2.1. Poszukiwanie kontaktów towarzyskich - telefon do zaprzyjaźnionej osoby, odwiedzanie przyjaciół lub bliskich, rozmowa a autorytetem, chęć bycia w grupie

---

¹⁵ Im niższy wynik w zadaniu PASAT-C tym wyższy poziom zaburzeń regulacji emocji w zakresie trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel.

¹⁶ Im wyższy wynik w zadaniu Stop Signal Task tym wyższy poziom zaburzeń regulacji emocji w zakresie trudności w kontroli impulsów.

4.2.1.8.2. Radzenie sobie ze stresem poprzez seks

X8.2. Radzenie sobie ze stresem poprzez seks

Zmienna odnosi się do strategii radzenia sobie z sytuacjami stresowymi poprzez czynności seksualne.

4.2.1.8.2.2. Radzenie sobie ze stresem poprzez fantazje seksualne

X8.2.1. Radzenie sobie ze stresem poprzez fantazje seksualne

X8.2.1.1. Zażyłość/intymność – fantazje seksualne na temat aktywności seksualnej z kochaną osobą, bądź takiej, która odbywa się w fizycznej i psychicznej intymności (bliskości)

X8.2.1.2. Poszukiwanie wrażeń – fantazje seksualne na temat aktywności seksualnej kierowanej na poszukiwanie nowych doznań

X8.2.1.3. Seks bezosobowy – fantazje seksualne na temat aktywności seksualnej, która realizowana jest bez fizycznego kontaktu z drugą osobą

X8.2.1.4. Sadomasochizm – fantazje seksualne na temat aktywności seksualnej obejmującej używanie przemocy, poniżanie

4.2.1.8.2.2. Radzenie sobie ze stresem poprzez czynności seksualne

X8.2.2. Radzenie sobie ze stresem poprzez czynności seksualne – angażowanie się w aktywności seksualne podczas doświadczania negatywnych emocji

4.2.2. Zmienne zależne

4.2.2.1. Cechy popełnionego czynu

Wszystkie zmienne dotyczące popełnionego czynu odnoszą się do informacji zawartych w sentencji lub uzasadnieniu prawomocnego wyroku skazującego za przestępstwo z art. 200 § 1 znajdującego się w Aktach Penitencjarnych A lub B.

4.2.2.1.1. Liczba ofiar

Y1. Odnosi się do łącznej (ze wszystkich czynów z art. 200 § 1) liczby ofiar sprawcy.

4.2.2.1.2. Czas trwania

Y₂. Czas trwania

Zmienna ta ma charakter interwałowy i odpowiada ilości dni liczonych od początku do końca trwania czynu określonego w prawomocnym wyroku skazującym za przestępstwo z art. 200 § 1. Jej wartość jest obliczona w oparciu o różnice dwóch dat: datę początku czynu i datę końca czynu. Do jej pomiaru zastosowano Ankiety Informacji z Akt Penitencjarnych.

4.2.2.1.3. Surowość czynu

Y₃. Surowość czynu

Zmienna ta ma charakter porządkowy i odnosi się poziomu agresji występującej w czynie wykorzystania seksualnego dziecka. Czyny sprawców uszeregowano od nie zawierających przemocy fizycznej do zawierających ekstremalne natężenie przemocy fizycznej. Wartość zmiennej odnosi się do czynu, w którym sprawca zastosował przemoc fizyczną o największym nasileniu. Do jej pomiaru posłużono się Skalą Przemocy Fizycznej (Beisert, 2012).

4.2.2.1.4. Inwazyjność czynu

Y₄ Inwazyjność czynu

Zmienna ta ma charakter porządkowy i odnosi się do "poziomu angażowania osoby (ciała) ofiary przez sprawcę w trakcie aktywności seksualnej" (Beisert, op.cit., s. 328). Poszczególne czyny uszeregowano od najmniej do najbardziej inwazyjnych tworząc 16 kategorii. Im większa wartość zmiennej, tym bardziej inwazyjny czyn. Wartość zmiennej odnosi się do najbardziej inwazyjnego czynu, jakiego dopuścił się sprawca. Do jej pomiaru posłużono się Skalą I (A) oceniającą inwazyjność czynu (Beisert, op.cit.).

4.2.2.1.5. Wielopostaciowość czynu

Y₅ Wielopostaciowość czynu

Zmienna ma charakter ilościowy i odnosi się do liczby form aktywności seksualnych realizowanych w ramach wykorzystania.

4.2.2.2. Recydywa w zakresie przestępstwa z art. 200 § 1

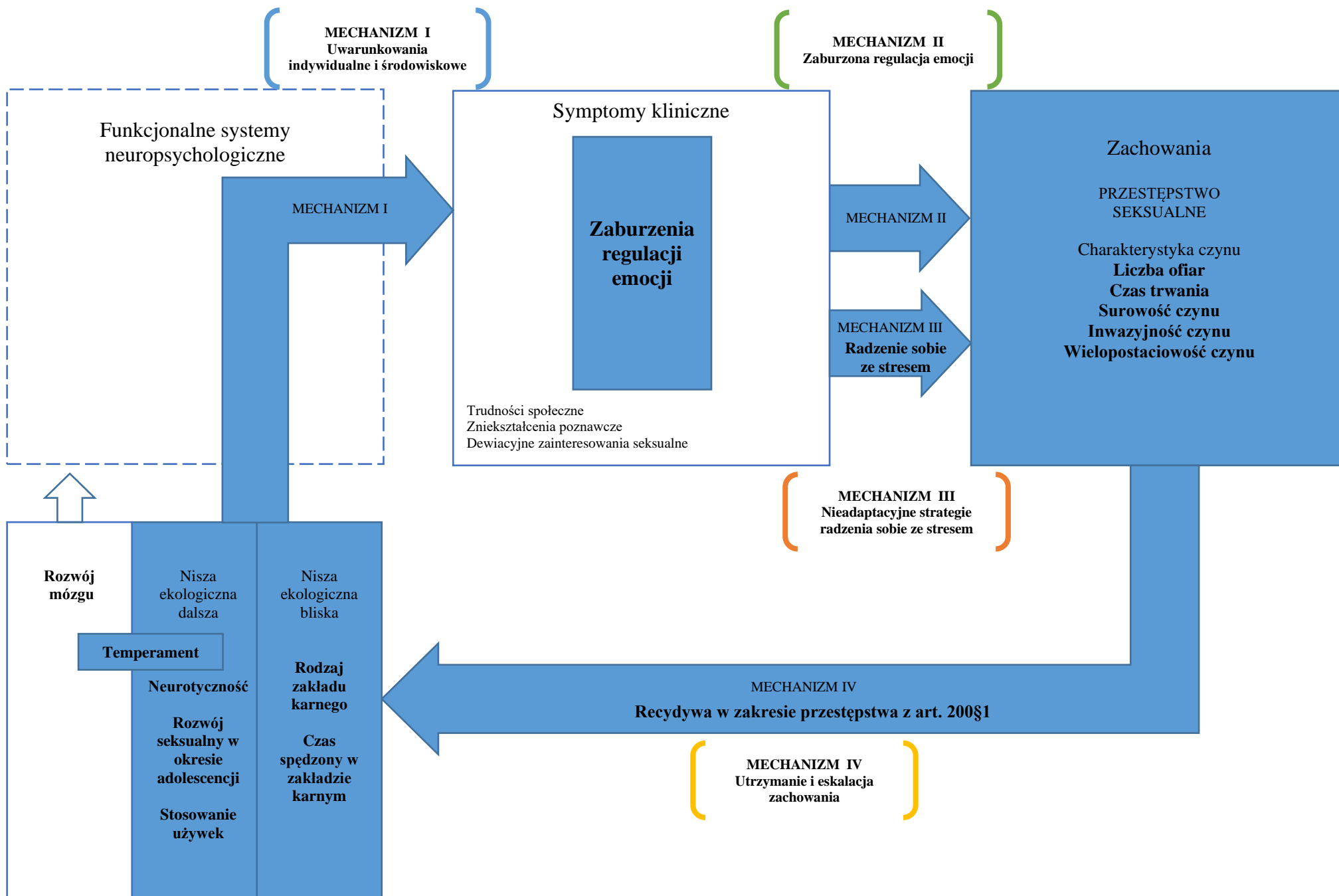
Y₆ Recydywa w zakresie przestępstwa z art. 200 § 1

Zmienna ta ma charakter nominalny i odnosi się do tego, czy sprawca popełnił takie przestępstwo pierwszy czy kolejny raz. Przyjmuje ona dwie wartości odpowiadające tym możliwościom.

4. 3. Struktura zmiennych

Na podstawie przedstawionych wcześniej hipotez skonstruowano obraz struktury zmiennych. Przedstawia go Rysunek 4.1.

Rys. 4.1. Struktura zależności pomiędzy przedstawionymi zmiennymi.
Źródło: opracowanie własne.

4.4. Zastosowane narzędzia do pomiaru zmiennych

4.4.1. Narzędzia stworzone na potrzeby projektu badawczego

4.4.1.1. *Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych Poprzez Fantazje Seksualne* (konstrukcja własna na podst. Wilson, 1978)

Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych Poprzez Fantazje Seksualne bada natężenie radzenia sobie ze stresem poprzez aktywność seksualną w postaci fantazji seksualnych. Został opracowany w oparciu o Kwestionariusz Sekretnych Fantazji Erotycznych autorstwa Glenna Wilsona (1978). Dla celów badania kwestionariusz przekształcono w narzędzie o charakterze projekcyjnym. Zmianie uległa część pozycji, ze względu na występowanie treści zagrażających dla osób badanych (np. „Uprawiam seks kazirodczy”) oraz brak reprezentatywności dla poszczególnych skal. Zmian dokonano w oparciu o oceny sędziów kompetentnych, w skład których wchodził psychologowie specjalizujący się w seksuologii.

Inwentarz na etapie pilotażu składał się z 20 pozycji testowych zawierających opis fantazji seksualnych skoncentrowanych wokół czterech zespołów tematycznych - kategorii fantazji: (1) zażyłość (Z) – aktywność seksualna z kochaną osobą, bądź taka, która odbywa się w fizycznej i psychicznej intymności (bliskości) (2) poszukiwanie wrażeń (PW) – aktywność seksualna ukierunkowana na poszukiwanie nowych doznań (3) seks bezosobowy (SB) – określa taki rodzaj aktywności seksualnej, w której realizowana jest ona bez fizycznego kontaktu z drugą osobą (4) sadomasochizm (SM) – aktywność seksualna obejmująca używanie przemocy, poniżanie. Każda skala zawierała 5 itemów. Zadaniem osoby badanej jest określenie prawdopodobieństwa wykorzystania poszczególnych fantazji w stresującej sytuacji, biorąc pod uwagę sześciostopniową skalę.

Przeprowadzono pilotaż na 66 skazanych mężczyznach, co pozwoliło na ocenę właściwości psychometrycznych kwestionariusza. Miara KMO (Kaiser-Meyer -Olkin measure of sampling adequacy) wyniosła 0,809, co wskazuje, iż na danych można przeprowadzić analizę czynnikową (Kim, Mueller, 1978). Przeprowadzono eksploracyjną analizę czynnikową metodą głównych składowych (PCA; principal component analysis) ze znormalizowaną rotacją Varimax. Na etapie teoretycznym zakładano istnienie czterech czynników (zażyłość, poszukiwanie wrażeń, seks bezosobowy, sadomasochizm) – założenie to uzyskało potwierdzenie - wyłoniono 4 składowe wyjaśniające łącznie 73,89% wariacji. Uwzględniając wielkość ładunków czynnikowych (większe niż 0,7) oraz wartość merytoryczną poszczególnych pozycji, wyeliminowano te, które okazały się nietrafne. Ostatecznie poszczególne skale zawierają następującą ilość pozycji – skala Z – 4, skala PW – 4, skala SB – 2, natomiast dla skali SM – 5. Zgodnie z zaleceniem Cronbacha (1951), współczynniki

zgodności wewnętrznej alfa Cronbacha zostały obliczone oddzielnie dla każdej skali i wyniosły, odpowiednio: dla skali Z – 0,848, dla skali PW – 0,861, dla skali SB – 0,924, zaś dla skali SM – 0,930.

Sposób kategoryzacji odpowiedzi i ich punktację przedstawiono w tabeli (Tabela 4.1.).

Tab.4.1. Pozycje, kategoryzacja i punktacja Kwestionariusza Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych Poprzez Fantazje Seksualne.

Item	Treść pozycji kwestionariusza	Kategoria	Punktacja
1	Stosunek seksualny z ukochaną osobą		1-6
2	Namiętne pocałunki z drugą osobą	Zażyłość/ intymność	1-6
3	Kochanie się z partnerką/partnerem w romantycznych okolicznościach		1-6
4	Prowadzenie czulej gry wstępnej z partnerką/partnerem – przytulanie, głaskanie		1-6
5	Wymienianie się seksualnymi partnerami w czasie stosunku	Poszukiwanie wrażeń	1-6
6	Uczestniczenie w zbiorowym seksie		1-6
7	Stosunek seksualny z dwiema osobami naraz		1-6
8	Uprawianie seksu pod wpływem substancji psychoaktywnych (alkoholu, narkotyków)		1-6
9	Oglądanie filmów pornograficznych	Seks bezosobowy	1-6
10	Oglądanie zdjęć erotycznych		1-6
11	Poddawanie się partnerce seksualnej/partnerowi seksualnemu, który zadaje ból podczas uprawiania seksu		1-6
12	Dostawanie klapsów lub bycie biczowanym przez partnerkę seksualną/partnera seksualnego podczas uprawiania seksu	Sadomasochizm	1-6
13	Bycie wiązany podczas uprawiania seksu		1-6
14	Zadawanie bólu partnerowi seksualnemu/partnerce seksualnej podczas uprawiania seksu		1-6
15	Wiązanie partnerki seksualnej/partnera seksualnego podczas uprawiania seksu		1-6

Źródło: opracowanie własne.

4.4.1.2. Skala Radzenia Sobie Poprzez Seks (konstrukcja własna)

Narzędzie powstało w oparciu o metodę indukcji afektu autorstwa Veltena (1968) polegającą na przedstawieniu badanemu opisu sytuacji, która wygenerować ma określony afekt. Skala Radzenia Sobie Poprzez Seks ma charakter projekcyjny, została zbudowana w oparciu o założenie, że indywidualne przekonania, doświadczenia osoby ujawniają się m.in. w sytuacji reagowania na materiał bodźcowy przedstawiający sytuacje o nacechowaniu emocjonalnym. Narzędzie na etapie pilotażu obejmuje opisy dwunastu sytuacji, których wyobrażenie doprowadzić ma do wywołania przykrych i negatywnych emocji (lęku, smutku, wstydu, złości). Każda z wymienionych emocji została uwzględniona w trzech różnych opisach. W narzędziu opisane zostały również trzy sytuacje mające na celu wywołanie emocji przyjemnych. Emocje negatywne zostały wybrane na podstawie wyników badań dotyczących

emocji odczuwanych przez sprawców wykorzystania seksualnych dziecka przed dokonaniem czynu. Zadaniem osoby badanej jest określenie przy użyciu dziesięciostopniowej skali, na ile silne emocje odczuwa bohater przedstawionej historii oraz jakie jest prawdopodobieństwo wykorzystania przez niego strategii seksualnych¹⁷ do poradzenia sobie z tymi emocjami.

Przeprowadzono pilotaż na 66 skazanych mężczyznach, co pozwoliło na ocenę właściwości psychometrycznych kwestionariusza. W pierwszym kroku odrzucono te pozycje, które wywoływały odmienne (słabsze) natężenie emocji od pozostałych, tak, aby owo nasilenie utrzymywało się na podobnym poziomie przy każdym opisie. Następnie dokonano weryfikacji możliwości przeprowadzenia analizy czynnikowej - miara KMO (Kaiser-Meyer -Olkin measure of sampling adequacy) wyniosła 0,890. Przeprowadzono eksploracyjną analizę czynnikową metodą głównych składowych ze znormalizowaną rotacją Varimax. W wyniku analizy wyodrębniono jeden czynnik składający się z 8 składowych. Wariancja wyjaśniona przez ten czynnik wyniosła 77,25%. Współczynnik zgodności wewnętrznej alfa Cronbacha wyniósł 0,957.

Sposób kategoryzacji odpowiedzi i ich punktację przedstawiono w tabeli (Tabela 4.2.).

Tab.4.2. Pozycje i punktacja Skali Radzenia Sobie Poprzez Seks.

Item	Treść pozycji kwestionariusza	Punktacja
1	Mężczyznę od kilku tygodni mocno bolał brzuch. Poszedł z tym do lekarza. Lekarz zbadał brzuch i powiedział, że nie jest dobrze. To może być nawet rak, ale żeby się dowiedzieć, trzeba zrobić badania. Mężczyzna czeka teraz na badania i jest cały roztrzęsiony.	0-10
2	Miesiąc temu mężczyźnie zmarła mama, którą bardzo kochał. Mężczyzna nie odwiedził jej w szpitalu, bo robił inne rzeczy. Mężczyzna jest załamany. Bardzo chciałby, żeby mama nadal żyła.	0-10
3	Mężczyzna przed chwilą rozmawiał z szefem. Został zwolniony z pracy. W firmie nie było zamówień i pieniędzy na pensje. Co teraz z nim będzie? Co będzie dalej? Za co kupi jedzenie i jak zapłaci rachunki? Czy nie wyląduje teraz na ulicy?	0-10
4	Pół roku temu mężczyzna dowiedział się o śmierci swojego najbliższego przyjaciela. Zginął w wypadku samochodowym. Przez cały pogrzeb płakał. Do dziś chce mu się płakać, gdy myśli, że został kompletnie sam.	0-10
5	Mężczyzna poszedł z kumplem do baru na piwo. Nagle jakiś pijak wylał mu na głowę cały kufel piwa! Gdy mężczyzna wstał wkurzony, żeby zobaczyć o co chodzi, tamten gość zaśmiał mu się prosto w twarz i odszedł, jak gdyby nigdy nic. Mężczyzna stał cały mokry i czuł, że zaraz wybuchnie z wściekłości!	0-10
6	Mężczyzna na randce opowiadał kobiecie jakim jest super mechanikiem samochodowym. Powiedział, że wszystko w swoim aucie potrafi sam naprawić. Nigdy nie jeździ do serwisu. Po randce odwoził kobietę do domu. Pechowo przebiła się opona. Przez godzinę próbował zmienić koło i nawet nie potrafił podnieść auta na lewarku. Kobieta zaczęła się z niego śmiać. Mężczyzna zrobił się czerwony jak burak.	0-10
7	Mężczyzna w dzieciństwie przewrócił się na rowerze i bardzo mocno uderzył się w krocze. W szpitalu okazało się, że jedno jądro jest zmiążdżone i trzeba je usunąć. Przez	0-10

¹⁷ Definiowanych jako podejmowanie jednej, bądź wielu z następujących aktywności: oglądanie pornografii, fantazjowanie o seksie, masturbowanie się, wysyłanie sms-ów o charakterze seksualnym, stosunek genitalny, stosunek oralny, stosunek analny

---

całe życie nikt poza rodziną nie wiedział, że mężczyzna ma tylko jedno jądro. W wieku 18 lat stanął przed Komisją Wojskową i musiał rozebrać się do naga. Kiedy ściągnął majtki, zrobiło mu się bardzo głupio. Czuł, że robi się czerwony na twarzy, kiedy dwie lekarki i jeden lekarz z Komisji patrzyli ze zdziwieniem na jego krocze.

- 8 Mężczyzna długo szukał pracy i wreszcie znalazł coś ekstra. Powiedział o tym swojemu kumplowi. Gdy pojechał do przyszłego szefa, aby dowiedzieć się kiedy zaczyna pracę, bardzo się zdziwił, bo pracy już nie było. Okazało się, że kumpel sprzątnął mu ją sprzed nosa. Był naprawdę na gościa wściekły!
-

Źródło: opracowanie własne.

4.4.1.3. Ankieta Informacji z Akt Penitencjarnych (opracowanie własne na podst. ankiety Filipa Szumskiego, 2013)

Narzędzie to służy do utrwalenia informacji o sprawcy pochodzących z akt penitencjarnych A i B dotyczących jego osoby, jego sytuacji w zakładzie karnym i jego czynu.

4.4.1.4. Wystandardyzowana Rozmowa Kliniczna (opracowanie własne)

W indywidualnej rozmowie badani są pytani o: rozwój seksualny w okresie dorastania (zachowania autoerotyczne i kontakty seksualne z dostępnymi w tym czasie osobami, edukacja seksualna), sposoby radzenia sobie ze stresem w okresie dorastania wraz z ich źródłem oraz doświadczenia związane z używkami. Całość rozmowy jest zapisywana i kodowana przez badającego w trakcie jej trwania na przygotowanych arkuszach.

4.4.2. Pozostałe narzędzia

4.4.2.1. Formalna Charakterystyka Zachowania – Kwestionariusz Temperamentu w wersji zrewidowanej (Cyniak-Cieciura i in., 2016)

Podobnie jak poprzednia wersja inwentarza, jest narzędziem służącym do diagnozowania podstawowych, pierwotnie biologicznie uwarunkowanych wymiarów temperamentu, stanowiącego część składową osobowości zgodnie z Regulacyjną Teorią Temperamentu i odnosi się do formalnego, nie zaś treściowego aspektu zachowania. Składa się ze 100 pozycji, do których badany ustosunkowuje się na 4-stopniowej skali odpowiedzi.

FCZ-KT(R) ma siedem skal treściowych: sześć analogicznych do FCZ-KT, choć częściowo zmienionych pod względem treści pozycji: Żwawość, Perseweratywność, Wrażliwość sensoryczna, Wytrzymałość, Reaktywność emocjonalna i Aktywność, oraz jedną całkowicie nową skalę: Rytmiczność.

4.4.2.2. Kwestionariusz IPIP-BFM-20 (Topolewska, Skimina, Strus, Ciecuch i Rowiński, 2014)

Kwestionariusz mierzy pięć cech (ekstrawersja, ugodowość, sumienność, stabilność emocjonalną, intelekt) i składa się z 20 pozycji. Jest skróconą wersją 50-stwierdzeniowego kwestionariusza Big Five Markers z zasobów International Personality Item Pool, którego polską wersję przygotowali Strus i wsp. (2014). Analizie poddane zostanie wyłącznie skala określana mianem stabilności emocjonalnej (w tradycji leksykalnej) lub neurotycznością (w tradycji kwestionariuszowej).

4.4.2.3. Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych (Endler i Parker, 1990a; Strelau i in., 2005)

CISS składa się z 48 stwierdzeń dotyczących różnych zachowań, jakie ludzie mogą podejmować w sytuacjach stresowych. Badany określa na 5-stopniowej skali częstotliwość, z jaką podejmuje dane działanie w sytuacjach trudnych, stresowych. Wyniki ujmowane są na trzech skalach: SSZ - styl skoncentrowany na zadaniu; SSE - styl skoncentrowany na emocjach; SSU - styl skoncentrowany na unikaniu. Ten ostatni styl może przyjmować dwie formy: ACZ - angażowanie się w czynności zastępcze i PKT - poszukiwanie kontaktów towarzyskich.

4.4.2.4. Kwestionariusz Trudności w Regulacji Emocji (Gratz i Roemer, 2004; Czub, 2012)

Narzędzie w polskiej wersji składa się z 23 pozycji i służy do badania sześciu różnych rodzajów trudności, jakich ludzie doświadczają w procesie regulacji własnych emocji: (1) nieakceptowanie reakcji emocjonalnych („nieakceptowanie” – 4 pozycje, np. Kiedy jestem zdenerwowany, czuję się winny z powodu swoich uczuć), (2) trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel („cel” – 4 pozycje, np. Kiedy jestem zdenerwowany, trudno mi dokończyć rozpoczętą pracę), (3) trudności w kontroli impulsów („impulsy” – 4 pozycje, np. Kiedy jestem zdenerwowany, jest mi trudno kontrolować swoje zachowanie), (4) braki w świadomości emocji („świadomość” – 3 pozycje, np. Zwracam uwagę na to, co czuję), (5) ograniczony dostęp do strategii regulacji emocji („strategie” – 5 pozycji, np. Kiedy jestem zdenerwowany, to wydaje mi się, że nie mogę nic zrobić, aby poczuć się lepiej), (6) braki w rozumieniu emocji („rozumienie” – 3 pozycje, np. Nie mam pojęcia, jak się czuję).

Osoby badane udzielają odpowiedzi na skali pięciopunktowej - od 1 do 6 pkt. Wyniki w zakresie poszczególnych wymiarów oblicza się poprzez zsumowanie punktów reprezentujących odpowiedzi na pozycje wchodzące w skład danego wymiaru. Można również obliczyć wynik całkowity dla skali DERS/PL, który stanowi sumę punktów uzyskanych w

poszczególnych sześciu wymiarach. Wyniki wysokie wskazują na występowanie poważnych trudności w regulacji emocji.

Struktura czynnikowa narzędzia w badanej próbie była zadowalająca [wyniki confirmacyjnej analizy czynnikowej: χ^2 (215) = 872.29; CFI = .94; RMSEA = .06], współczynnik alfa-Cronbacha dla poszczególnych skal wyniósł w całej próbie odpowiednio: .77, .88, .92, .64, .87, .67, a dla wyniku ogólnego .91.

4.4.2.5. Paced Auditory Serial Addition Test (PASAT-C) (Lejuez i in., 2003)

PASAT-C jest narzędziem eksperymentalnym służącym indukowaniu emocjonalnego dystresu w postaci lęku, złości i frustracji oraz monitorowania zdolności do podtrzymywania aktywności ukierunkowanej cel pomimo doświadczania tych emocji. Przed rozpoczęciem zadania na ekranie komputera oraz werbalnie przekazany zostanie następujący komunikat:

Przed Panem kolejne zadanie. Zadanie mierzyć będzie Pana zdolności w zakresie rozwiązywania problemów matematycznych. Aby określić, ile czasu otrzyma Pan na rozwiązanie zadania, przejdzie Pan najpierw fazę próbną. Proszę starać się rozwiązywać zadania najszybciej i najbardziej poprawnie jak to możliwe. Pana odpowiedzi będą oceniane na bieżąco i zdeterminują ilość czasu, którą otrzyma Pan we właściwym zadaniu.

Podczas zadania, na ekranie komputera, sekwencyjnie wyświetlane są cyfry, a zadaniem osoby badanej jest sumowanie dwóch ostatnich i zaznaczanie odpowiedzi poprzez wybranie (za pomocą kliknięcia) odpowiedniego wyniku na ekranie. Po udzieleniu każdej odpowiedzi w postaci określonej sumy, osoba badana zmuszona jest ją zignorować i dokonać zsumowania kolejnych dwóch ostatnich cyfr. Prawidłowa odpowiedź powoduje zwiększenie liczby punktów (o jeden) wyświetlanej w prawej górnej części ekranu, natomiast błędna odpowiedź – generuje dźwięk eksplozji, a punktacja nie zmienia się. Zadanie składać będzie się z czterech etapów. Kolejne poziomy charakteryzować będzie malejący czas latencji w wyświetlaniu kolejnych cyfr. Pierwszy trwa minutę, a latencja - 3 sekundy, drugi trwa 2 minuty, z latencją 2 sekund, a 3 - 1 minutę z latencją 1 sekundową. Trzeci poziom jest zaplanowany, w taki sposób, aby dokonanie prawidłowej odpowiedzi było niemożliwe, co prowadzi do powstania dystresu. Czwarty poziom charakteryzuje taka sama latencja jak poziom 3, jednak trwa 7 minut, a osoba badana w każdej chwili może przerwać rozwiązywanie zadania. Po zakończeniu trzeciego poziomu nastąpi 60 sekundowa przerwa, po czym na ekranie komputera oraz werbalnie przekazany zostanie następujący komunikat:

Zakończył się etap próbny. Teraz przejdzie Pan do wykonania właściwego zadania. Niestety, ze względu na dużą liczbę błędów, nie otrzyma Pan maksymalnej ilości czasu na wykonanie zadania i gromadzenie punktów. Jednak im więcej punktów Pan zdobędzie tym krótsza będzie dalsza część dzisiejszych badań. Proszę zauważyć, że w przeciwieństwie do poprzedniego etapu, tym razem, może Pan w dowolnym momencie zrezygnować z dalszego wykonywania zadania poprzez naciśnięcie przycisku – REZYGNACJA.

Czas od rozpoczęcia poziomu 4 do zakończenia zadania przez osobę badaną uznany zostanie za wskaźnik zdolności do realizacji zachowań ukierunkowanych na cel pomimo doświadczania negatywnych emocji.

Po zakończeniu badania osoby badane zostaną poinformowane o konieczności wprowadzenia manipulacji eksperymentalnej oraz o intencjonalnym zastosowaniu komunikatów dla realizacji celów badawczych.

4.4.2.6. Stop Signal Task (Logan i Cowan, 1984; Gambin i Świącicka, 2009)

Zadanie powstało w celu określania zdolności hamowania zainicjowanej reakcji w odpowiedzi na dany bodziec, ma charakter wizualno-słuchowy i realizowane jest na komputerze przy pomocy klawiatury. W 25% przypadków wyświetlania się bodźców wzrokowych towarzyszy dźwięk oznaczający STOP (powstrzymanie się od reakcji). Osoba badana dokonuje rozróżnień między wyświetlanym na ekranie kwadratami oraz kołami poprzez przyciśnięcie odpowiedniego klawisza na klawiaturze. Bodziec wizualny wyświetlany jest do momentu udzielenia przez badanego odpowiedzi, lecz nie dłużej niż przez 1250 milisekund, a następnie zanika. W przypadku sygnału STOP, po pojawieniu się bodźca wzrokowego, w zmiennym czasie (początkowo 250 milisekund) pojawia się sygnał dźwiękowy, który oznacza, że osoba badana powinna powstrzymać się od reakcji. Jeśli osoba badana nie zareaguje na bodziec wzrokowy, pojawianie się sygnału STOP zostanie spowolnione o 50 milisekund, jeśli zareaguje - zostanie przyspieszone o 50 milisekund. Zadanie rozpoczyna faza próbna (praktyki), która obejmuje 32 próby i jest kontynuowana przez fazę eksperymentalną, która obejmuje 64 próby. Za wskaźnik impulsywności uznawany jest średni czas reakcji osoby na sygnał – STOP.

Narzędzie zostanie użyte dwukrotnie – przed oraz po przeprowadzeniu manipulacji eksperymentalnej za pomocą komputerowego testu PASAT-C, tak, by móc wyodrębnić poziom impulsywności reagowania (niezdolności hamowania zainicjowanej reakcji w odpowiedzi na dany bodziec) pierwotny oraz ujawniający się w momencie doświadczania negatywnego afektu oraz wykluczyć kwestię wpływu potencjału poznawczego osoby badanej .

4.4.2.7. Skala Przemocy Fizycznej (Beisert, 2012)

Narzędzie to służy do pomiaru natężenia przemocy fizycznej. Zastosowanie narzędzia polega na ocenie przez minimum dwóch sędziów kompetentnych przestępstw seksualnych. Sędziowie ci, opierając się na danych z akt penitencjarnych, przyporządkowują czynom wartości odpowiadające czynom o określonych charakterystykach. Wynik na skali przybiera wartości od 0 do 7.

4.4.2.8. Skala Inwazyjności Czynu (Beisert, 2012)

Poszczególne czyny uszeregowano od najmniej do najbardziej inwazyjnych tworząc 16 kategorii. Im większa wartość zmiennej, tym bardziej inwazyjny czyn.

4.5. Plan i organizacja badań

Omawiany projekt był realizowany w ramach własnego grantu badawczego przyznawanego przez Instytut Psychologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (decyzja z dn. 09.07.2018r.). Realizacja projektu badawczego obejmowała szereg etapów, które zostały przedstawione w Tab. 4.3.

Tab. 4.3. Etapy realizacji projektu badawczego.

Działanie	Komentarz
Uzyskanie zgody Komisji Etyki ds. Projektów Badawczych Instytutu Psychologii UAM na prowadzenie badań	Uzyskano akceptację dn. 7 listopada 2016 roku
Przygotowanie metod badawczych, w tym konstrukcja narzędzi własnych Konstrukcja Kwestionariusza Radzenia Sobie W Sytuacjach Stresowych Poprzez Fantazje Seksualne oraz Skali Radzenia Sobie Poprzez Seks Przygotowanie polskiej wersji językowych zadania: PASAT-C	Narzędzia zostały przygotowane, a na podstawie pilotażu dokonano oceny ich właściwości psychometrycznych. Uzyskano zadawalające wyniki (por. rozdz. 4.4.1). Przygotowano polską wersję językową programu komputerowego zadania PASAT-C Uzyskano zgodę autorek polskiej wersji zadania Stop Signal Task na jego użycie w badaniach
Dobór i szkolenie współwykonawców projektu. Współwykonawcami będzie dwóch psychologów posiadający doświadczenie badawcze lub kliniczne dotyczące przestępczości seksualnej oraz studenci, którzy są uczestnikami seminarium magisterskiego poświęconego przestępczości seksualnej prowadzonego przez prof. dr hab. M. Beisert.	Szkolenie z zakresu używania poszczególnych narzędzi oraz przebiegu procedury badawczej (m.in. kolejność wykorzystywanych narzędzi, sposób informowania osób badanych o procedurze – całym jej przebiegu oraz poszczególnych etapach). Przygotowanie osób (uwzględniając terapeutów zatrudnionych w zakładach karnych) odpowiedzialnej za niwelowanie negatywne skutki procedury badawczej.
Ustalenie z Okręgowym Inspektorem Służby Więziennej w Poznaniu terminu	Uzyskano zgodę na badania na terenie wielkopolski. Wyznaczone zostały następujące zakłady karne: ZK

badan i Zakladu Karnego, w ktorym beda one mialy miejsce. Omowienie procedury prowadzenia badan z pracownikami sluzby wieziennej i uzyskaniem akceptacji dla przedstawionych warunkow.

Gębarzewo, ZK Rawicz, ZK Wronki, ZK Koziegłowy, ZK Goleniów.

Poczyniono ustalenia dotyczące terminów.

Etap badan wlasciwych.

Mial miejsce w okresie:

Przeprowadzenie badan wzrod osob przynalezajacych do trzech grup:

16.07 – 31.08.2018r. oraz 04.02-28.02.2019r. - dla męzczyzn osadzeni w zakladach karnych

(1) przestępcy seksualni

02.03. – 30.04.2019r. - dla męzczyzn niekaranych

(2) przestępcy przeciw mieniu

Badania osob przynalezajacych do grup męzczyzn karanych odbyly sie na terenie Zakladow Karnych. Kontakt z męzczyzna rozpoczynal terapeuta w zakladzie karnym, badz inny pracownik zakladu, delegowal do badania. Na tym etapie osadzeni zostali poinformowani o mozliwosci uczestniczenia w projekcie badawczym. Pozwolilo to na uzyskanie wstepnej zgody osadzonego.

(3) męzczyzni niekarani

Następnym krokiem bylo poinformowanie osob badanych o zasadach przeprowadzenia badania i przyslugujacych im prawach oraz uzyskanie ich zgody na udzial w badaniu. Etap ten realizowany byl przez osoby z zespolu badawczego.

Kolejny etap obejmowal rozwiazanie zadani komputerowych oraz wypełnianie kwestionariuszy.

W celu zminimalizowania przykrosci związanych z badaniami i ich negatywnych skutkow dla osob w nich uczestniczacych, zastosowano okresloną kolejnosc narzedzi – poczynajac od tych, poruszajacych najmniej intymne kwestie:

1. Formalna Charakterystyka Zachowania – Kwestionariusz Temperamentu w wersji zrewidowanej, FCZ-KT(R),
2. Kwestionariusz IPIP-BFM-20,
3. Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych,
4. Kwestionariusz Trudności w Regulacji Emocji,
5. Wystandardyzowana Rozmowa Kliniczna,
6. Stop Signal Task
7. Paced Auditory Serial Addition Test (PASAT-C),
8. Stop Signal Task,
9. Skala Radzenia Sobie Poprzez Seks,
10. Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych Poprzez Fantazje Seksualne

Badania męzczyzn niekaranych odbyly sie na terenie Instytutu Psychologii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, w wydzielonym pomieszczeniu. Osob badanych poszukiwano za pomoca ogloszen w Internecie oraz różnorodnych i instytucjach (np. Domy

	Pomocy Społecznej, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie). Zastosowaną identyczną procedurę badania.
Badanie bez udziału osób badanych	Obejmowało wypełnienie przez badacza z Akt Penitencjarnych: Ankiety Informacji z Akt Penitencjarnych (opracowanie własne na podstawie ankiety Filipa Szumskiego, 2013) i odbywało się równoległe z badaniami mężczyzn osadzonych.
Kodowanie zebranych danych z wykorzystaniem pakietów statystycznych (IBM SPSS) i ich statystyczna analiza	
Interpretacja uzyskanych rezultatów, formułowanie wniosków i upowszechnienie rezultatów projektu	
Źródło: opracowanie własne.	

4.6. Grupa badana

4.6.1. Charakterystyka socjodemograficzna

Osobami badanymi byli sprawcy wykorzystania seksualnego dziecka, sprawcy przestępstw przeciwko mieniu w postaci oszustw oraz mężczyźni niekarani. Kryterium doboru do pierwszych dwóch grup był prawomocny wyrok skazujący za przestępstwo z artykułu, odpowiednio: 200§1 kk. oraz 286§1 kk. Do grupy mężczyzn skazanych z art. 286§1 kk. zakwalifikowano tylko takich, których przestępstwa nie nosiły znamion przemocy fizycznej wobec drugiej osoby. Mężczyzn niekaranych dobierano w taki sposób, by utworzyć grupę zbliżoną pod względem wieku i wykształcenia do grupy sprawców wykorzystania seksualnego dziecka. Łącznie zbadano 224 osoby. 5 dokonanych pomiarów odrzucono. Przyczyną był znaczny poziom niekompletności uzyskanych wyników lub nierzetelny sposób wypełniania kwestionariuszy. Tabela 4.4. zawiera wybrane charakterystyki badanych mężczyzn.

Tab. 4.4. Charakterystyka socjodemograficzna zbadanych mężczyzn.

Zmienna		Sprawcy wykorzystania seksualnego dziecka N=74	Sprawcy przestępstw przeciw mieniu N=72	Mężczyźni niekarani N=73
Wiek	M	42,84	41,28	41,99
	Me	42,00	39,00	39,00
	Min	22	24	20
	Max	74	75	72
	SD	13,564	11,454	15,860
	Braki danych	0	0	0

Wykształcenie	Podstawowe	18	16	5
	Gimnazjalne	8	8	2
	Zawodowe	29	26	19
	Średnie	11	17	39
	Wyższe	8	5	8
	Braki danych	0	0	0
Miejsce zamieszkania	Wieś	27	6	7
	miasto do 10 tys. mieszkańców	7	5	7
	miasto 10 - 50 tys. mieszkańców	16	19	5
	miasto 50 - 100 tys. mieszkańców	9	14	34
	miasto powyżej 100 tys. mieszkańców	15	26	20
	Braki danych	0	2	0
Stan cywilny	Kawaler	39	31	33
	Żonaty	8	2	16
	W separacji	2	1	7
	Rozwiedziony	12	26	12
	Konkubinat	8	11	5
	Wdowiec	0	1	0
	Braki danych	5	0	0
Dzietność	M	1,09	1,13	,64
	Me	1	1,00	,00
	Min	0	0	0
	Max	7	11	4
	SD	1,443	1,482	,963
	Braki danych	6	0	0

Źródło: opracowanie własne.

4.6.2. Charakterystyka czynów popełnionych przez sprawców wykorzystania seksualnego dziecka

Z pośród 74 zbadanych sprawców wykorzystania seksualnego dziecka 50% było recydywistami. W przypadku 10 z nich (13,5%) recydywa polegała na ponownym przestępstwie z art. 200 § 1. 12,5% sprawców dopuściło się jednokrotnego wykorzystania seksualnego dziecka, 6,8% dwukrotnego, 54,1% dopuściło się czynu wielokrotnego, a w przypadku 13,5% czyn miał charakter ciągły. 32,7% badanych wykorzystywało dzieci przez okres od dnia do tygodnia, 7,3% dłużej niż tydzień, ale krócej niż miesiąc, 25,3% dłużej niż miesiąc, ale krócej niż rok, a 34,7% dłużej niż rok.

Tabela 4.5. zawiera dane dotyczące cech ofiar i relacji z nią.

Tab. 4.5. Cechy ofiar i relacja z nią.

	Liczba ofiar	Wiek ofiar*	Płeć ofiar		Rodzaj relacji ze sprawcą	
M	2,4225	9,7097	Dziewczynki	45	Kazirodcza**	21
Me	2,0000	10,0000	Chłopcy	17	Bliska rodzina	3
Min	1	2	Dziewczynki i chłopcy	10	Dalsza rodzina	3
Max	30	14			Osoba znajoma niespokrewniona	14
SD	3,61608	3,37487			Osoba obca	23
Braki danych	3	12	Braki danych	10	Braki danych	10

*Gdy sprawca wykorzystywał wiele dzieci brano pod uwagę wiek najmłodszego z nich

**Przez relację kazirodczą rozumiana jest relacja wynikająca z pokrewieństwa biologicznego – 13 osób oraz relacja naśladowcza (mężczyzna pełni rolę ojca) – 8 osób

Źródło: opracowanie własne.

ROZDZIAŁ 5. WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

5.1. Wprowadzenie

Przy weryfikacji hipotez zostały użyte następujące procedury badawcze: współczynnik korelacji Pearsona, współczynnik korelacji rang Spearmana, test U Manna - Whitney'a, test t Studenta, jednoczynnikowa analiza wariancji z testami post hoc dla danych niezależnych, analiza regresji liniowej metodą wprowadzania oraz analiza regresji liniowej metodą eliminacji wstecznej oraz analiza regresji logistycznej.

5.2. Weryfikacja hipotez

5.2.1. Weryfikacja hipotez dotyczących związku metod do pomiaru zaburzeń regulacji emocji.

Problem 1. Czy różne metody (kwestionariuszowa i eksperymentalna) pomiaru zaburzeń regulacji emocji mierzą te same aspekty zaburzeń?

H_{1.1}. Nasilenie zaburzeń regulacji emocji w pomiarze kwestionariuszowym jest związane z nasileniem zaburzeń regulacji w pomiarach eksperymentalnych.

W celu określenia, czy nasilenie zaburzeń regulacji emocji mierzonych eksperymentalnie pozwala przewidzieć nasilenie zaburzeń regulacji emocji w pomiarze kwestionariuszowym przeprowadzono analizę regresji liniowej metodą wprowadzania. Zmiennymi zależnymi były zaburzenia regulacji emocji mierzone kwestionariuszowo, a predyktorami zaburzenia regulacji emocji mierzone eksperymentalnie. Gdyby metody te mierzyły dokładnie to samo, to dla zmiennej zależnej ujawniłby się istotny i silny predyktor odpowiadający temu samemu aspektowi zaburzeń regulacji emocji. Zestawienie wyników zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.1.

Tab. 5.1. Związki pomiędzy zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i eksperymentalnie.

Zmienna zależna - zaburzenia regulacji emocji mierzone kwestionariuszowo	Predyktory - zaburzenia regulacji emocji mierzone eksperymentalnie	Wyniki analizy regresji
trudność w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	-	F(1, 216)= ,168 p= ,682 R= ,028 R ² = ,001
trudność w kontroli impulsów	-	F(2,211)=,203 p= ,816 R= ,044 R ² = ,002

Źródło: opracowanie własne.

Żaden z testowanych modeli nie okazał się istotny. W związku z brakiem związku między tymi metodami, w dalszej części pracy będą równolegle prezentowane wyniki dotyczące obu tych narzędzi.

H_{1.2}. Nasilenie jednego aspektu zaburzeń regulacji emocji jest związane z nasileniem innego aspektu zaburzeń regulacji emocji w pomiarze kwestionariuszowym.

W celu określenia, czy nasilenie jednego aspektu zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo związane jest z innym aspektem zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona. Zestawienie wyników zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.2.

Tab. 5.2. Korelacje między wymiarami zaburzeń regulacji emocji - trudnością w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel a trudnością w kontroli impulsów – r Pearsona.

	trudności w kontroli impulsów
trudność w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	,569**

** korelacja istotna na poziomie 0.01

Źródło: opracowanie własne.

Analiza pozwala stwierdzić, że między badanymi aspektami zachodzi umiarkowanie silny, dodatni związek, a więc wzrost natężenia zmiennej - trudności w kontroli impulsów mierzonych kwestionariuszowo powoduje wzrost natężenia zmiennej - zdolności do realizacji zachowań ukierunkowanych na cel i odwrotnie.

H_{1.3}. Nasilenie jednego aspektu zaburzeń regulacji emocji jest związane z nasileniem innego aspektu zaburzeń regulacji emocji w pomiarze eksperymentalnym.

W celu określenia, czy nasilenie jednego aspektu zaburzeń regulacji emocji mierzonych eksperymentalnie związane jest z innym aspektem zaburzeń regulacji emocji mierzonych eksperymentalnie wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona. Zestawienie wyników zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.3. Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że między zmiennymi zachodzi słaby, ujemny związek, tzn. wzrost zmiennej związanej z wynikiem w PASAT-C powoduje spadek zmiennej w postaci wyniku w Stop Signal Task i odwrotnie.

Tab. 5.3. Korelacje między wymiarami regulacji emocji - zdolnością realizacji zachowań ukierunkowanych na cel (PASAT-C) a trudnością w kontroli impulsów (Stop Signal Task) – r Pearsona.

	Stop Signal Task 1 ¹⁸	Stop Signal Task 2
PASAT-C ¹⁹	-,236*	-,331**

* Korelacja istotna na poziomie 0.05

** Korelacja istotna na poziomie 0.01

Źródło: opracowanie własne.

H_{1.4}. Istnieje związek między dwoma pomiarami eksperymentalnymi aspektu zaburzeń regulacji emocji w postaci trudność w kontroli impulsów.

W celu określenia, czy nasilenie aspektu zaburzeń regulacji emocji w postaci trudność w kontroli impulsów mierzone eksperymentalnie związane jest z ponownym pomiarem tego aspektu za pomocą tego samego zadania wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona. Zestawienie wyników zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.4.

Tab. 5.4. Korelacje między dwoma pomiarami za pomocą zadania Stop Signal Task – r Pearsona.

	Stop Signal Task 2
Stop Signal Task 1	,703**

** Korelacja istotna na poziomie 0.01

Źródło: opracowanie własne.

Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że między zmiennymi zachodzi umiarkowanie silny, dodatni związek.

5.2.2. Weryfikacja hipotez dotyczących roli zaburzeń regulacji emocji w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dzieci.

Problem 2. Jaką rolę w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dzieci pełnią zaburzenia regulacji emocji?

Problem 2.1. Jakie czynniki determinują występowanie zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych?

H_{2.1.1}. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z poziomem reaktywności emocjonalnej i wytrzymałości sprawcy.

W celu określenia, czy zaburzenia regulacji emocji związane są z poziomem reaktywności emocjonalnej oraz wytrzymałości sprawcy wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona. Zestawienie wyników zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.5. Analiza tabeli

¹⁸ Skrótom Stop Signal Task 1 oraz 2 (dwukrotny pomiar) oznaczono zmienną trudności w kontroli impulsów w pomiarze quasi-eksperymentalnym

¹⁹ Skrótom PASAT-C oznaczono zmienną trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel w pomiarze quasi-eksperymentalnym

pozwala stwierdzić, że związki na poziomie – od słabych do silnych zachodzą ze wszystkimi pomiarami zaburzeń regulacji emocji mierzonymi metodą kwestionariuszową. Związek zmiennej wytrzymałość z pozostałymi ma charakter ujemny, z kolei zmiennej reaktywność dodatni. Nie odnotowano związku ze zmiennymi z pomiaru eksperymentalnego.

Tab. 5.5. Korelacje między wymiarami temperamentu – wytrzymałością oraz reaktywnością a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona.

	Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny			
	trudności w kontroli impulsów	trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT-C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2	
wytrzymałość	r	-,367**	-,752**	-,603**	,102	-,067	-,116
	p	,000	,000	,000	,394	,576	,337
reaktywność	r	,393**	,580**	,612**	-,074	,121	,110
	p	,000	,000	,000	,531	,305	,353

** Korelacja istotna na poziomie 0.01

Źródło: opracowanie własne.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między zaburzeniami regulacji emocji a podanymi wymiarami cech temperamentu przeprowadzono analizę regresji metodą wprowadzania. Jej wyniki przedstawia Tabela 5.6.

Tab. 5.6. Związki pomiędzy wymiarami temperamentu – wytrzymałością oraz reaktywnością a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji.

Zmienna zależna	Pomiar kwestionariuszowy		Pomiar quasi-eksperymentalny		
	Predyktory	Wyniki analizy regresji	Zmienna zależna	Predyktory	Wyniki analizy regresji
trudność w kontroli impulsów	wytrzymałość	F(2,69)= 8,257 p< ,001 R= ,439 R ² = ,193 Beta t p -,228 -1,822 0,73	Stop Signal Task 1	-	F(2,69)=,271 p= ,764 R= ,088 R ² = ,008
	reaktywność	Beta t p ,279 2,230 0,29	Stop Signal Task 2	-	F(2,69)=,589 p= ,558 R= ,130 R ² = ,017
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	wytrzymałość	F(2,69)= 56,076 p< ,001 R= ,787 R ² = ,619 Beta t p -,619 -7,212 ,000	PASAT-C	-	F(2,69)=,569 p= ,569 R= ,127 R ² = ,016
	reaktywność	Beta t p ,266 3,096 ,003			
zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	wytrzymałość	F(2,69)= 34,487 p< ,001 R= ,707 R ² = ,500 Beta t p -,389 -3,959 ,000			
	reaktywność	Beta t p ,426 4,333 ,000			

Źródło: opracowanie własne.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były poszczególne wymiary zaburzeń regulacji emocji oraz ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji mierzone kwestionariuszowo pozwoliła stwierdzić, iż:

1. **trudność w kontroli impulsów** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest niska. Jeden predyktor okazał się istotny. Im większe nasilenie reaktywności tym większe nasilenie trudności w kontroli impulsów.
2. **trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest umiarkowana. Oba predyktory okazały się istotne. Im większe nasilenie reaktywności oraz im mniejsze nasilenie wytrzymałości tym większe nasilenie trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel
3. **zaburzenia regulacji emocji – wynik łączny** – Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest umiarkowana. Oba predyktory okazały się istotne. Im większe nasilenie reaktywności oraz im mniejsze nasilenie wytrzymałości tym większe zaburzenia regulacji emocji.

Z pośród modeli, w których zmiennymi zależnymi były zaburzenia regulacji emocji mierzone eksperymentalnie żaden model nie okazał się istotny.

H2.1.2. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z poziomem neurotyczności sprawcy.

W celu określenia, czy zaburzenia regulacji emocji związane są poziomem neurotyczności sprawcy wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona. Zestawienie wyników zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.7. Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że związki o charakterze ujemnym zachodzą na poziomie umiarkowanym ze wszystkimi pomiarami zaburzeń regulacji emocji mierzonymi metodą kwestionariuszową.

Tab. 5.7. Korelacja między neurotycznością a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona.

		Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny		
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT-C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
Neurotyczność²⁰	r	-,434**	-,284*	-,474**	-,014	-,055	-,010
	p	,000	,014	,000	,909	,639	,935

** Korelacja istotna na poziomie 0.01

* Korelacja istotna na poziomie 0.05

Źródło: opracowanie własne.

²⁰ Operacjonalizowana jako niski wynik na skali stabilności emocjonalnej.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między zaburzeniami regulacji emocji a neurotycznością przeprowadzono analizę regresji metodą wprowadzania. Ze względu na brak związków ze zmiennymi dotyczącymi zaburzeń regulacji emocji mierzonymi eksperymentalnie oraz faktem, iż do modelu wprowadzany jest jeden predyktor, analizę regresji przeprowadzono wyłącznie dla pomiarów metodą kwestionariuszową. Wyniki zawiera Tabela 5.8.

Tab.5.8. Związki między neurotycznością a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktor	Wyniki analizy regresji
trudność w kontroli impulsów	Neurotyczność	F(1,72)= 6,341 p=,014 R= ,284 R ² = ,081 Beta t p -,284 -2,518 ,014
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	Neurotyczność	F(1,72)= 16,671 p< ,001 R= ,434 R ² = ,188 Beta t p -,434 -4,083 ,000
zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	Neurotyczność	F(1,72)= 20,872 p< ,001 R= ,474 R ² = ,225 Beta t p -,474 -4,569 ,000

Źródło: opracowanie własne.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były poszczególne wymiary zaburzeń regulacji emocji oraz ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji mierzone kwestionariuszowo pozwoliła stwierdzić, iż:

- 1. trudność w kontroli impulsów** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest niska. Predyktor okazał się istotny. Im mniejszy poziom neurotyczności tym mniejsze nasilenie trudności w kontroli impulsów.
- 2. trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest niska. Predyktor okazał się istotny. Im mniejszy poziom neurotyczności tym mniejsze nasilenie trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel
- 3. zaburzenia regulacji emocji – wynik łączny** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest niska. Predyktor okazał się istotny. Im mniejszy poziom neurotyczności tym mniejsze zaburzenia regulacji emocji.

H2.1.3. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się ze specyfiką rozwoju seksualnego sprawcy w okresie adolescencji.

W celu określenia, czy zaburzenia regulacji emocji związane są częstotliwością masturbacji sprawcy w okresie adolescencji wykorzystano współczynnik korelacji rho Spermmana. Zestawienie wyników zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.9. Nie obserwuje się związków między zaburzeniami regulacji emocji i częstotliwością masturbacji w okresie adolescencji.

Tab.5.9. Korelacja między częstotliwością masturbacji a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – rho Spermmana.

		Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar eksperymentalny		
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT-C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
Częstotliwość masturbacji	rho	-,024	,073	-,022	-,039	,142	,007
	p	,849	,564	,862	,759	,258	,959

Źródło: opracowanie własne.

W celu określenia, czy zaburzenia regulacji emocji związane są z wiekiem inicjacji w zakresie różnych form aktywności seksualnej sprawcy wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona. Wyniki przedstawia Tabela 5.10.

Tabela 5.10. Korelacja między wiekiem inicjacji w zakresie różnych form aktywności seksualnej a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona.

		Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny		
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT-C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
Pierwszy petting	R	,040	,073	,047	,022	,227	,210
	P	,760	,577	,724	,866	,080	,110
Pierwszy stosunek pochwowy	R	,154	,248	,210	-,077	-,084	,047
	P	,218	,044	,090	,541	,502	,709
Pierwszy stosunek oralny	R	,025	,026	-,025	-,098	,070	,049
	P	,869	,866	,869	,523	,650	,752
Pierwszy stosunek analny	R	,084	-,072	-,070	,005	,154	,001
	P	,698	,738	,745	,981	,471	,997

Źródło: opracowanie własne.

Nie obserwuje się związków między wiekiem inicjacji w zakresie różnych form aktywności seksualnej a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie.

Następnie zbadano związek zaburzeń regulacji emocji z korzystaniem z pornografii w okresie adolescencji. Dla weryfikacji tej części hipotezy zastosowano test t Studenta (Tabela 5.12.) lub test U Manna-Whitneya (Tabela 5.13.) (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach²¹ – por. Tab. 5.11.).

Tab. 5.11. Test Kołmogorowa-Smirnowa dla zmiennych zaburzenia regulacji emocji (pomiar kwestionariuszowy oraz quasi-eksperymentalny).

	Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny		
	trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT-C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
M	13,7162	,057	65,6081	202,57184	350,32636	334,00421
SD	4,97258	-,061	17,08225	175,704569	110,614584	105,940592
K-S	,088	,155	,061	,220	,178	,160
P	,200	,000	,200	,000	,000	,000

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5.12. Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn korzystających oraz niekorzystających z pornografii w okresie adolescencji– t Studenta.

Zmienna	Grupa mężczyzn korzystających z pornografii			Grupa mężczyzn nie korzystających z pornografii			t	Df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	44	13,64	4,40	30	13,83	5,79	-,158	50,995	,875
zaburzenia regulacji emocji – wynik łączny	44	64,91	13,89	30	66,63	21,13	-,393	45,917	,696

Źródło: opracowanie własne.

²¹ Sprawdzono normalność rozkładu zmiennych zaburzenia regulacji emocji (pomiar kwestionariuszowy oraz quasi-eksperymentalny) wykorzystując test Kołmogorowa-Smirnowa. W przypadku zmiennych trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel oraz zaburzenia regulacji emocji – wynik łączny rozkład jest normalny, a w pozostałych, odstaje kształtem od rozkładu normalnego.

Tab. 5.13. Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn korzystających oraz niekorzystających z pornografii w okresie adolescencji - U Manna-Whitney'a.

Zmienna	Grupa mężczyzn korzystających z pornografii				Grupa mężczyzn nie korzystających z pornografii				Z	p
	N	M	SD	Śr. ranga	N	M	SD	Śr. Ranga		
trudności w kontroli impulsów	44	10,68	3,70	109,91	30	11,20	5,08	107,09	-,200	,841
PASAT-C	44	222,36	178,13	123,18	30	173,55	170,89	92,68	-1,267	,205
Stop Signal Task 1	44	344,57	109,06	97,48	30	358,77	114,18	116,61	-,495	,620
Stop Signal Task 2	43	316,52	77,67	96,87	30	359,06	134,26	115,95	-1,127	,260

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie porównania wskazały na brak różnic w zakresie zaburzeń regulacji emocji między sprawcami, którzy korzystali z pornografii w okresie adolescencji oraz tymi, którzy tego nie robili.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między zaburzeniami regulacji emocji a specyfiką rozwoju seksualnego w adolescencji przeprowadzono analizę regresji. W celu jej przeprowadzenia dokonano transformacji zmiennych o charakterze porządkowym (częstotliwość masturbacji) oraz nominalnym (korzystanie z pornografii w okresie wczesnej adolescencji) na zmienne ilościowe. Ze względu na eksploracyjny charakter hipotezy wybrano metodę eliminacji wstecznej. Na podstawie tej procedury weryfikowano modele, w których zmiennymi zależnym były wymiary zaburzeń regulacji emocji a predyktorami poszczególne charakterystyki rozwoju seksualnego w okresie adolescencji. Całą procedurę przeprowadzono oddzielnie dla zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo i eksperymentalnie (por. Tab. 5.14.).

Tab. 5.14. Związki pomiędzy rozwojem seksualnym w okresie adolescencji a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktory	Wyniki analizy regresji	Zmienna zależna	Predyktory	Wyniki analizy regresji	
trudności w kontroli impulsów	-	F(12,7)=1,052; p=,495 R= ,802 R ² = ,643	Stop Signal Task 1		F(12,7)=,849; p=,617 R= ,770 R ² = ,593	
			Stop Signal Task 2		F(6,13)=,3,497; p=,028 R= ,786 R ² = ,617	
			Masturbacja 2 razy w tygodniu	Beta t p -,831 -3,271 ,006		
			Pierwszy petting	Beta t p ,668 2,734 ,017		
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	-	F(12,7)=,599; p=,792 R= ,712 R ² = ,507	PASAT-C		F(7,12)=3,009; p=,045 R= ,798 R ² = ,637	
				Pierwszy stosunek oralny	Beta t p -1,869 -3,204 ,008	
				Pierwszy stosunek analny	Beta t p 1,560 3,406 ,005	
zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	-	F(12,7)=,558; p=,821 R= ,699 R ² = ,489				

Źródło: opracowanie własne.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były poszczególne wymiary zaburzeń regulacji emocji oraz ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji mierzone kwestionariuszowo wykazała, iż żaden model nie okazał się istotny.

Z kolei dla pomiarów metodą eksperymentalną, dwa modele okazały się istotne:

1. **trudności w kontroli impulsów – pomiar 1 (Stop Signal Task 1)** - Model jest nieistotny.
2. **trudności w kontroli impulsów – pomiar 2 (Stop Signal Task 2)** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest zadowalająca. Dwa predyktory okazały się istotne. Nasilenie trudności w kontroli impulsów u osób, które masturbowały się 2 razy w tygodniu jest niższe niż u osób, które się nie masturbowały oraz im wyższy wiek inicjacji w zakresie pettingu tym wyższe nasilenie trudności w kontroli impulsów.
3. **trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel (PASAT-C)** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest zadowalająca. Dwa predyktory okazały się istotne. Im wyższy wiek pierwszego stosunku oralnego tym mniejsze nasilenie

trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel oraz im wyższy wiek stosunku analnego tym większe nasilenie tych trudności.

H2.1.4. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się ze stosowaniem używek przez sprawcę.

Dla weryfikacji hipotezy zastosowano analizę korelacji z wykorzystaniem testu rho Spearmana (Tabela 5.15.).

Tab.5.15. Korelacja między stosowaniem używek a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – rho Spearmana.

		Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny		
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT- C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
Papierosy	rho	-,080	,165	,118	-,302	-,119	,085
	P	,503	,166	,324	,010	,318	,481
Alkohol	rho	,070	,352*	,182	-,035	-,014	,090
	P	,554	,002	,121	,768	,907	,450
Narkotyki	rho	-,152	,165	-,064	-,131	,264*	,242*
	P	,201	,166	,593	,271	,025	,042

* Korelacja istotna na poziomie 0.05

Źródło: opracowanie własne.

W pomiarze kwestionariuszowym odnotowano dodatni, słaby związek między trudnością w kontroli impulsów oraz używaniem alkoholu. W pomiarze eksperymentalnym odnotowano dodatni, słaby związek między dwoma pomiarami trudności w kontroli impulsów a używaniem narkotyków.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między zaburzeniami regulacji emocji a stosowaniem używek przeprowadzono analizę regresji (por. Tab. 5.16.). W celu jej przeprowadzenia dokonano transformacji zmiennej, która miała charakter porządkowy. Na podstawie tej procedury weryfikowano modele, w których zmiennymi zależnym były wymiary zaburzeń regulacji emocji a predyktorami częstotliwość stosowania poszczególnych używek. Wybrano metodę eliminacji wstecznej ze względu na mnogość i szczegółowość zmiennych niezależnych. Całą procedurę przeprowadzano oddzielnie dla zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo i eksperymentalnie.

Tab.5.16. Związki pomiędzy stosowaniem używek a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktor	Wyniki analizy regresji	Zmienna zależna	Predyktor	Wyniki analizy regresji
trudności w kontroli impulsów		F(12,60)= 2,054 p= ,034 R= ,540 R ² = ,292	Stop Signal Task 1		F(8,64)= 2,287; p= ,032 R= ,471 R ² = ,222
	Papierosy raz w tygodniu	B t p -1,556 -2,138 ,037		-	
	Papierosy kilka razy w tygodniu	B t p 1,515 3,244 ,002		Stop Signal Task 2	F(2,69)=3,404 p= ,039 R= ,300 R ² = ,090
	Alkohol codziennie	B t p ,287 2,311 ,024			
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	-	F(14,58)= ,682; p= ,782 R= ,376 R ² = ,141	PASAT-C		F(3,69)=3,049; p= ,034 R= ,342 R ² = ,117
				Papierosy kilka razy w tygodniu	B t p -,310 -2,652 ,010
zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny		F(9,63)=2,050; p=048 R= ,476 R ² = ,227			
	Papierosy kilka razy w tygodniu	B t p 1,169 2,687 ,009			
	Alkohol raz w roku	B t p -,246 -2,072 ,042			

Źródło: opracowanie własne.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były poszczególne wymiary zaburzeń regulacji emocji oraz ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji mierzone kwestionariuszowo pozwoliła stwierdzić, iż dwa modele okazały się istotne:

1. **trudności w kontroli impulsów** - Model jest istotny, ale jego wartość predycyjna niezadowalająca. Trzy predyktory okazały się istotne. Osoby, które palą papierosy kilka razy w tygodniu oraz osoby, która piją alkohol codziennie przejawiają wyższy poziom nasilenia trudności w kontroli impulsów w porównaniu do osób, które nigdy nie stosowały tych używek. Osoby, które palą papierosy raz w tygodniu przejawiają niższy poziom nasilenia trudności w kontroli impulsów w porównaniu do osób, które nigdy nie paliły.
2. **trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel** – Model jest nieistotny.
3. **zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny** - Model jest istotny, ale jego wartość predycyjna niezadowalająca. Dwa predyktory okazały się istotne. Nasilenie zaburzeń

regulacji emocji jest wyższe u osób, które palą papierosy kilka razy w tygodniu w porównaniu do osób, które nie palą oraz nasilenie zaburzeń regulacji emocji jest niższe u osób, które spożywają alkohol raz w roku w porównaniu do osób, które w ogóle nie piją.

Z kolei dla pomiarów metodą eksperymentalną uzyskano następujące wyniki:

1. **trudności w kontroli impulsów (Stop Signal Task 1)** – Model jest istotny, ale jego wartość predykcyjna niezadowalająca. Żaden predyktor nie jest istotny.
2. **trudności w kontroli impulsów (Stop Signal Task 2)** - Model jest istotny, ale jego wartość predykcyjna niezadowalająca. Żaden predyktor nie jest istotny.
3. **trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel (PASAT – C)** - Model jest istotny, ale jego wartość predykcyjna niezadowalająca. Jeden predyktor okazał się istotny. Nasilenie trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel jest większe u osób, które palą kilka razy w tygodniu w porównaniu do osób, które nigdy nie paliły.

H_{2.1.5}. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z typem zakładu karnego, w którym przebywa sprawca.

Dla weryfikacji hipotezy zastosowano test t Studenta (Tabela 5.17.) lub test U Manna-Whitney'a (Tabela 5.18.) (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach – por. Tab. 5.11.)

Tab. 5.17. Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn przebywających w zakładach karnych dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy oraz zakładach karnych dla recydywistów – t Studenta.

Zmienna	Zakład karny dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy			Zakład karny dla recydywistów			t	Df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
	trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	44	14,43	4,63	30	12,67			
zaburzenia regulacji emocji – wynik łączny	44	66,50	15,72	30	64,30	19,11	-541	72	,590

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5.18. Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn przebywających w zakładach karnych dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy oraz zakładach karnych dla recydywistów – test U Manna-Whitney'a.

Zmienna	Zakład karny dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy				Zakład karny dla recydywistów				Z	p	*rg	Charakter różnic
	N	M	SD	Śr. ranga	N	M	SD	Śr. ranga				
trudności w kontroli impulsów	44	10,93	4,256	37,38	30	10,83	4,41	37,68	-0,061	,951	-,008	-
PASAT-C	44	257,18	177,80	42,86	30	122,48	140,30	29,63	-2,601	,009	,357	nierecydywista > recydywista²²
Stop Signal Task 1	44	335,81	80,99	35,25	30	371,62	142,42	40,80	-1,090	,276	-,150	-
Stop Signal Task 2	43	314,96	83,29	33,71	30	361,31	128,48	41,72	-1,586	,113	-,216	-

*rg – rangowy współczynnik korelacji dwuseryjnej Glassa (miara wielkości efektu)

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników wykazała, że różnica między sprawcami, którzy odbywają karę w zakładzie karnym dla osób odbywających karę po raz pierwszy i tymi, którzy odbywają karę w zakładzie dla recydywistów penitencjarnych w zakresie poziomu zaburzeń regulacji emocji jest istotna statystycznie wyłącznie w zakresie poziomu trudności realizacji zachowań ukierunkowanych na cel w taki sposób, że recydywiści posiadają większy poziom zaburzeń od nierecydywistów.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między zaburzeniami regulacji emocji a rodzajem zakładu karnego, w którym przebywa sprawca przeprowadzono analizę regresji metodą wprowadzania. W celu jej przeprowadzenia dokonano transformacji zmiennej, która miała charakter nominalny. Na podstawie tej procedury weryfikowano modele, w których zmiennymi zależnym były wymiary zaburzeń regulacji emocji a predyktorem rodzaj zakładu karnego, w którym przebywa sprawca. Całą procedurę przeprowadzono oddzielnie dla zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo i eksperymentalnie. Wyniki analiz zawiera Tabela 5.19.

²² Wyższy wynik w zadaniu PASAT-C oznacza wyższe kompetencje w zakresie realizacji zachowań ukierunkowanych na cel.

Tab. 5.19. Związki pomiędzy rodzajem zakładu karnego, w którym przebywa sprawca a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktor	Wyniki analizy regresji	Zmienna zależna	Predyktor	Wyniki analizy regresji
trudności w kontroli impulsów	-	F(1,72)=,009 p= ,924 R= ,011 R ² = ,000	Stop Signal Task 1	-	F(1,72)= 1,892 p= ,173 R= ,160 R ² = ,026
			Stop Signal Task 2	-	F(1,72)= 3,500 p= ,065 R= ,217 R ² = ,047
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	-	F(1,72)= 2,287 p= ,135 R= ,175 R ² = ,031	PASAT-C	Zakład karny, dla osób które popełniły przestępstw o po raz pierwszy	F(1,72)= 12,073 p<,001 R= ,379 R ² = ,144 Beta t p ,379 3,475,001
zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	-	F(1,72)= ,293 p= ,590 R= ,064 R ² = ,004			

Źródło: opracowanie własne.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były poszczególne wymiary zaburzeń regulacji emocji oraz ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji mierzone kwestionariuszowo pozwoliła stwierdzić, iż żaden model nie okazał się istotny. Dla zaburzeń regulacji emocji mierzonych eksperymentalnie istotny statystycznie okazał się model dla zmiennej – trudności w realizacji zadań ukierunkowanych na cel, mianowicie osoby przebywające w zakładzie karnym po raz pierwszy osiągnęły wynik o 0,379 wyższy niż osoby, które przebywają w zakładzie karnym dla recydywistów, a więc cechuje je mniejsza trudność w realizacji zadań ukierunkowanych na cel. Wartość predykcyjna modelu jest niska.

H2.1.6. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z długością pobytu sprawcy w zakładzie karnym.

Dla weryfikacji hipotezy zastosowano analizę korelacji wykorzystując współczynnik korelacji r Pearsona (Tabela 5.20.).

Tab.5.20. Korelacja między długością kary a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona.

		Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny		
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT- C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
długość kary	r	-,141	-,110	-,131	-,147	-,027	,080
	p	,235	,356	,269	,214	,819	,505

Źródło: opracowanie własne.

Nie obserwuje się związków między zaburzeniami regulacji emocji i długością pobytu sprawcy w zakładzie karnym.

Problem 2.2. Czy poziom zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych związany jest z cechami popełnionego przez nich czynów?

H2.2.1. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a liczbą ofiar.

Dla weryfikacji hipotezy wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona (Tabela 5.21.).

Tab.5.21. Korelacja między liczbą ofiar a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona.

		Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny		
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT- C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
Liczba ofiar	r	-,071	-,174	-,134	,132	,022	,005
	p	,555	,147	,264	,273	,854	,966

Źródło: opracowanie własne.

Nie obserwuje się związków między zaburzeniami regulacji emocji i liczbą ofiar.

H2.2.2. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a czasem trwania czynu.

Dla weryfikacji hipotezy wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona (Tabela 5.22.).

Tab.5.22. Korelacja między czasem trwania czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona.

		Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny		
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT- C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
Czas trwania czynu	r	-,107	-,069	-,106	,096	-,118	-,128
	p	,439	,617	,440	,484	,392	,358

Źródło: opracowanie własne.

Nie obserwuje się związków między zaburzeniami regulacji emocji i czasem trwania czynu.

H2.2.3. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a poziomem surowości czynu.

Dla weryfikacji hipotezy zastosowano analizę korelacji z wykorzystaniem testu rho Separmana (Tabela 5.23.).

Tab.5.23. Korelacja między poziomem surowości czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – rho Spearmana.

		Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny		
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT- C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
Surowość czynu	rho	-,147	-,005	-,044	-,272	,170	,312
	p	,235	,965	,724	,026	,170	,011

Źródło: opracowanie własne.

Zaobserwowano ujemny, słaby związek między poziomem surowości czynu i zdolnością do realizowania zachowań ukierunkowanych na cel, tzn. im większe zdolność w realizowaniu zachowań ukierunkowanych na cel tym mniejszy poziom surowości czynu i odwrotnie.

Następnie przeprowadzono procedurę polegającą na porównaniu natężenia zaburzeń regulacji emocji u sprawców uzyskujących niskie i wysokie wyniki w zakresie surowości czynu (stosowanej przemocy fizycznej). Za czyny o niskim nasileniu przemocy fizycznej uznano te, gdzie nasilenie przemocy było nie większe niż niskie (wyniki od 0 do 3 na Skali Przemocy Fizycznej), a za czyny o wysokim nasileniu te, w których nasilenie te było średnie lub większe (wyniki od 4 do 7 na Skali Przemocy Fizycznej). Zastosowano test t studenta (Tabela 5.24.) lub

test U Manna-Whitney'a (Tabela 5.25.) (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach – por. Tab. 5.11.).

Tab. 5.24. Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzowało niskie oraz wysokie natężenie przemocy fizycznej – t Studenta.

Zmienna	Niskie natężenie przemocy fizycznej			Wysokie natężenie przemocy fizycznej			t	df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	51	14,51	5,19	16	11,81	4,20	1,891	65	,063
zaburzenia regulacji emocji – wynik łączny	51	67,57	18,59	16	61,06	12,10	1,312	65	,194

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5.25. Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzowało niskie oraz wysokie natężenie przemocy fizycznej – test U Manna-Whitney'a.

Zmienna	Niskie natężenie przemocy fizycznej				Wysokie natężenie przemocy fizycznej				Z	p	*rg	Charakter różnic
	N	M	SD	Śr. ranga	N	M	SD	Śr. ranga				
trudności w kontroli impulsów	51	11,16	4,73	34,40	16	10,44	3,098	32,72	-,305	,761	,050	-
PASAT-C	51	236,22	176,98	36,94	16	128,38	153,20	24,63	-2,207	,027	,367	Niska przemoc > Wysoka przemoc ²³
Stop Signal Task 1	51	342,01	84,26	34,33	16	372,19	173,12	32,94	-,250	,803	,041	-
Stop Signal Task 2	50	324,38	91,45	32,42	16	359,65	138,79	36,88	,808	,419	-,133	-

*rg – rangowy współczynnik korelacji dwuseryjnej Glassa (miara wielkości efektu)

Źródło: opracowanie własne.

Analiza tabel pozwala stwierdzić, że występuje jedna różnica międzygrupowa, mianowicie sprawcy, którzy stosowali niższy poziom przemocy fizycznej charakteryzuje lepsza zdolność w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel.

²³ Wyższy wynik w zadaniu PASAT-C oznacza wyższe kompetencje w zakresie realizacji zachowań ukierunkowanych na cel.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między zaburzeniami regulacji emocji a natężeniem przemocy fizycznej przeprowadzono analizę regresji logistycznej metodą wprowadzania (Tabela 5.26.). Całą procedurę przeprowadzono wyłącznie dla zaburzeń regulacji emocji mierzonych eksperymentalnie, ze względu na wcześniej wykryte związki. Na podstawie wyników analizy stwierdzono, że model istotnie przewiduje natężenie przemocy $\chi^2(3)=22,713$; $p<0,001$. Na podstawie kryterium Hosmera i Lemeshowa stwierdzono, że model był dobrze dopasowany do danych $\chi^2(7)=6,485$; $p=0,484$. Współczynnik determinacji pseudo R^2 Nagelkerkego $R^2=0,388$ wskazywał, że model zmienności w zakresie zaburzeń regulacji emocji wyjaśniał znaczną część zmienności w zakresie natężenia przemocy.

Tab. 5.26. Związek między poziomem surowości czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi quasi-eksperymentalnie – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktor	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)
Surowość czynu	PASAT-C	-,004	,002	6,436	1	,011	,996

Źródło: opracowanie własne.

H2.2.4. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a inwazyjnością czynu.

Dla weryfikacji hipotezy zastosowano analizę korelacji z wykorzystaniem testu rho Separmana (Tabela 5.27.).

Tab.5.27. Korelacja między poziomem inwazyjności czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – rho Spearmana.

		Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny		
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT- C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
Inwazyjność czynu	rho	-,153	,004	-,134	-,162	-,104	-,036
	p	,207	,976	,267	,179	,393	,771

Źródło: opracowanie własne.

Nie obserwuje się związków między zaburzeniami regulacji emocji i najbardziej inwazyjnym rodzajem aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynów.

Następnie przeprowadzono procedurę polegającą na porównaniu natężenia zaburzeń regulacji emocji u sprawców uzyskujących niskie i wysokie wyniki w zakresie inwazyjności czynów. Za czyny o niskiej inwazyjności uznano te, które nie obejmują penetracji (wyniki od

1 do 12 w podskali Inwazyjność), a za czyny o wysokiej te które ją obejmują (wyniki od 13 do 16 w podskali Inwazyjność). Zastosowano test t Studenta (Tabela 5.28.) lub test U Manna-Whitney'a (Tabela 5.29.) (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach – por. Tab.5.10.).

Tab. 5.28. Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzował niski oraz wysoki poziom inwazyjności – t Studenta.

Zmienna	Niski poziom inwazyjności			Wysoki poziom inwazyjności			T	df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	30	13,90	5,23	40	13,73	4,94	,143	68	,887
zaburzenia regulacji emocji – wynik łączny	30	65,30	17,10	40	66,50	17,64	-,285	68	,776

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5.29. Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzował niski oraz wysoki poziom inwazyjności – test U Manna-Whitney'a.

Zmienna	Niski poziom inwazyjności				Wysoki poziom inwazyjności				Z	p
	N	M	SD	Śr. ranga	N	M	SD	Śr. ranga		
trudności w kontroli impulsów	30	10,40	3,71	33,27	40	11,43	4,712	37,18	,804	,421
PASAT -C	30	233,02	172,42	38,63	40	194,17	178,64	33,15	-1,116	,264
Stop Signal Task 1	30	345,05	73,29	37,73	40	350,95	130,38	33,83	-,795	,427
Stop Signal Task 2	29	327,12	90,92	35,59	40	331,22	113,31	34,58	-,207	,836

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników wykazała, że różnica między sprawcami, którzy stosowali czyny o wysokim i niskim poziomie inwazyjności, w zakresie poziomu zaburzeń regulacji emocji nie jest istotna statystycznie.

H_{2.2.5}. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a wielopostaciowością czynu.

Dla weryfikacji hipotezy 2.2.5. wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona (Tabela 5.30.).

Tab.5.30. Korelacja między liczbą form aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – r Pearsona.

		Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny		
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT- C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
wielopostaciowość czynu	r	-,089	-,122	-,114	,174	-,246	-,105
	p	,474	,327	,360	,159	,045	,399

Źródło: opracowanie własne.

Zaobserwowano ujemny, słaby związek między liczbą form aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynów i trudnością w kontroli impulsów mierzonych metodą eksperymentalną, tzn. im większe trudności w kontroli impulsów tym mniejsza liczba podjętych aktywności (wielopostaciowość wykorzystania).

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między zaburzeniami regulacji emocji a liczbą form aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynów przeprowadzono analizę regresji metodą wprowadzania (Tabela 5.31.). Całą procedurę przeprowadzono oddzielnie dla zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo i eksperymentalnie.

Tab.5.31. Związek między liczbą form aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynu a zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo i quasi-eksperymentalnie – analiza regresji.

Zmienna zależna	Pomiar kwestionariuszowy		Pomiar quasi-eksperymentalny	
	Predyktor	Wyniki analizy regresji	Predyktor	Wyniki analizy regresji
wielopostaciowość czynu	-	F(3,62)= ,332 p= ,802 R= ,125 R ² = ,016	-	F(3,62)= 2,015 p= ,121 R= ,298 R ² = ,089

Źródło: opracowanie własne.

Żaden z modeli nie okazał się istotny statystycznie.

W toku dalszych analiz ustalono jednak, że pomiar eksperymentalny zdolności do realizacji zachowań ukierunkowanych na cel jest istotnym predyktorem liczby form aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynów w modelu, w którym jest jedyną zmienną niezależną. Model ten cechuje niska wartość wyjaśniająca. Im większe trudności w kontroli impulsów tym mniejsza liczba podjętych aktywności (wielopostaciowość wykorzystania).

Wyniki tych analiz znajdują się w Tabeli 5.32.

Tab.5.32. Związek między liczbą form aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynu a zaburzeniami regulacji emocji w zakresie kontroli impulsów mierzonych quasi-eksperymentalnie – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktor	Pomiar quasi-eksperymentalny	
		Wyniki analizy regresji	
wielopostaciowość czynu	Stop Signal Task 1	F(1,65)= 4,185 p= ,045	
		R= ,246 R ² = ,060	
		B	t p
		-,246	-2,046 ,045

Źródło: opracowanie własne.

Problem 2.3. Czy poziom zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych jest związany z recydywą w zakresie tego rodzaju czynów?

H_{2.3.1}. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a wielokrotnymi skazaniami.

Dla weryfikacji hipotezy 2.3.1. zastosowano test t Studenta (Tabela 5.33.) lub test U Manna-Whitney'a (Tabela 5.34.) (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach – por. Tab. 5.10)

Tab. 5.33. Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, którzy popełnili czyn po raz pierwszy oraz recydywistów – test t Studenta.

Zmienna	Recydywiści z art. 200§1			Ni-recydywiści			t	df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	10	13,20	7,25	64	13,80	4,59	,252	10,157	,806
zaburzenia regulacji emocji – wynik łączny	10	64,50	24,68	64	65,78	15,84	,159	10,190	,877

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5.34. Różnice międzygrupowe w zakresie zaburzeń regulacji emocji, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, którzy popełnili czyn po raz pierwszy oraz recydywistów – test U Manna-Whitney’a.

Zmienna	Recydywiści z art. 200§1				Nierecydywiści				Z	p	*rg	Charakter różnic
	N	M	SD	Śr. ranga	N	M	SD	Śr. ranga				
trudności w kontroli impulsów	10	11,10	5,87	35,10	64	10,86	4,047	37,88	-,384	,701	-,075	-
PASAT-C	10	104,23	120,36	28,00	64	217,94	178,68	38,98	-1,503	,133	-,177	-
Stop Signal Task 1	10	458,92	177,22	56,30	64	333,36	86,76	34,56	-2,973	,003	,150	recydywista > nierecydywista
Stop Signal Task 2	10	418,61	150,50	53,80	63	320,57	91,69	34,33	-2,695	,007	,219	recydywista > nierecydywista

*rg – rangowy współczynnik korelacji dwuseryjnej Glassa (miara wielkości efektu)

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników wykazała, że różnica między sprawcami, którzy popełnili czyn z art. 200§1 po raz pierwszy i tymi, którzy popełnili go po raz kolejny w zakresie poziomu zaburzeń regulacji emocji jest istotna statystycznie pod względem poziomu trudności w kontroli impulsów mierzonych metodą eksperymentalną, w taki sposób, że recydywiści posiadają większy poziom zaburzeń od nie recydywistów.

Problem 3. Czy nasilenie zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych jest zróżnicowane?

H3.1. Istnieje grupa przestępców seksualnych cechujących się podwyższonym nasileniem zaburzeń regulacji emocji.

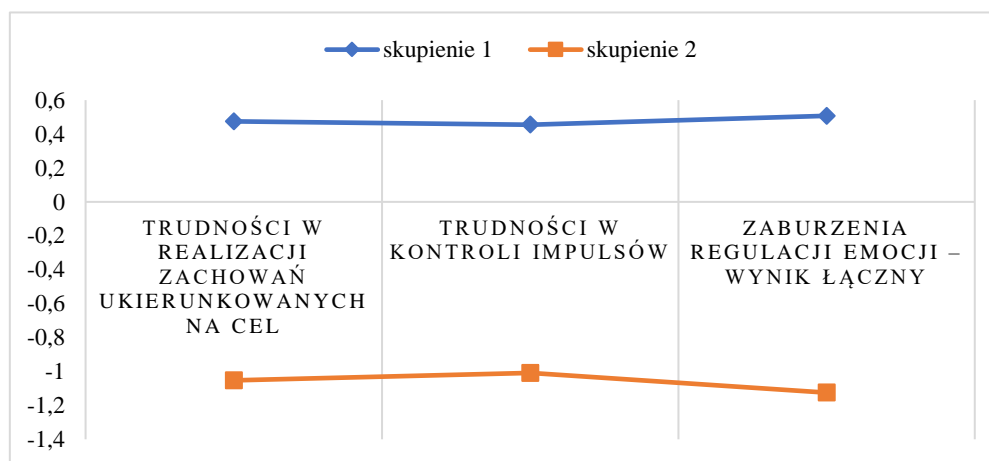
W celu weryfikacji hipotezy 3.1. posłużono się analizą skupień metodą k-średnich, na wynikach wystandaryzowanych, która pozwoliła na przyporządkowanie badanych do grup różniących się w zakresie nasilenia zaburzeń regulacji emocji. Wyniki przeprowadzonej analizy w odniesieniu do zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo znajdują się w Tabeli 5.35. i na Rysunku 5.1.

Tab.5.35. Skupienia według zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo.

	Skupienie 1	Skupienie 2
N	51	23
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	,47505	-1,05337
trudności w kontroli impulsów	,45490	-1,00869
zaburzenia regulacji emocji – wynik łączny	,50733	-1,12496

Źródło: opracowanie własne

Pierwszą wyodrębnioną grupę tworzą sprawcy, których cechuje średnie nasilenie wszystkich wymiarów zaburzeń regulacji emocji oraz średnie ogólne nasilenie zaburzenia regulacji emocji. Drugą wyodrębnioną grupę tworzą sprawcy, których cechuje niskie nasilenie wszystkich wymiarów zaburzeń regulacji emocji oraz niskie ogólne nasilenie zaburzenia regulacji emocji. Taki układ uzyskanych skupień pozwala potwierdzić hipotezę 3.1. w odniesieniu do zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo.

Rys.5.1. Skupienia według zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo.

Źródło: opracowanie własne.

Następnie przeprowadzono analizę skupień metodą k-średnich dla zaburzeń regulacji emocji mierzonych eksperymentalnie. Bez względu na liczbę przyjętych skupień, pojawiało się jedno duże skupienie i kilka małych. Analiza wyników analizy wariancji dla poszczególnych wymiarów zaburzeń regulacji emocji mierzonych eksperymentalnie pozwoliła ustalić, że tendencja ta może być spowodowana bardzo niską wariancją dla wymiaru trudność w kontroli impulsów oraz znacznie wyższą dla wymiaru – trudności w realizowaniu zadań ukierunkowanych na cel. W związku z tym, z analiz wyłączono wymiar charakteryzujący się niską wariancją, pozostawiając tylko jeden. Uzyskano w ten sposób rozwiązanie polegające na

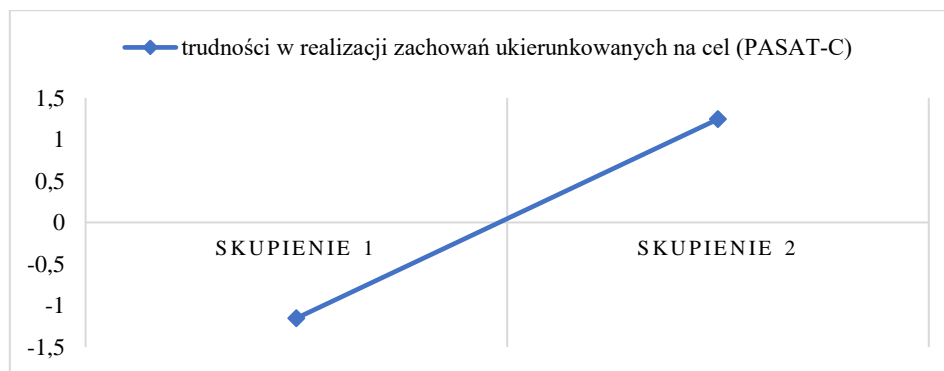
wyodrębnieniu dwóch skupień. Wyniki przeprowadzonej analizy w odniesieniu do zaburzeń regulacji emocji mierzonych eksperymentalnie znajdują się w Tabeli 5.36. i na Rysunku 5.2.

Tab.5.36. Skupienia według zaburzeń regulacji emocji mierzonych quasi-eksperymentalnie.

	Skupienie 1	Skupienie 2
N	45	29
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel (PASAT-C)	-1,15291	1,24403

Źródło: opracowanie własne.

Centrum pierwszego z nich cechuje się wysokim nasileniem trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel (niskie wyniki PASAT), a drugiego – niskim ich nasileniem (wysokie wyniki PASAT). Taki układ uzyskanych skupień pozwala częściowo potwierdzić hipotezę 3.1. w odniesieniu do zaburzeń regulacji emocji mierzonych quasi-eksperymentalnie

Rys.5.2. Skupienia według zaburzeń regulacji emocji mierzonych quasi-eksperymentalnie.

Źródło: opracowanie własne.

5.2.3. Weryfikacja hipotez dotyczących roli radzenia sobie ze stresem w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dzieci.

Problem 4. Jaka rolę w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dzieci pełnią radzenie sobie ze stresem poprzez emocje i unikanie oraz poprzez seks?

Problem 4.1. Jakie czynniki determinują występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu w grupie przestępców seksualnych?

H4.1.1. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z poziomem reaktywności emocjonalnej i wytrzymałości sprawcy.

W celu określenia, radzenie sobie poprzez seks oraz skoncentrowane na emocjach i unikaniu związane są poziomem reaktywności emocjonalnej oraz wytrzymałości sprawcy wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona oraz ρ Spearmana (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach²⁴ – por. Tab. 5.37.). Zestawienie wyników zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.37.

Tab. 5.37. Test Kołmogorowa-Smirnowa dla zmiennych radzenie sobie ze stresem.

	Style radzenia sobie ze stresem				Radzenie ze stresem poprzez seks					
	Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne
N	74	74	74	74	74	74	74	74	74	74
M	47,9189	50,2838	22,2162	18,0000	37,1486	12,1892	7,1216	16,8108	5,2432	36,9324
SD	10,19637	8,58083	5,52025	3,74166	23,47291	3,56419	2,99293	5,36522	2,39755	10,42433
K-S	,056	,078	,090	,095	,115	,116	,162	,138	,135	,106
p	,200	,200	,200	,092	,017	,016s	,000	,001	,002	,040

Źródło: opracowanie własne.

Tab.5.38. Korelacje między wymiarami temperamentu – wytrzymałością oraz reaktywnością a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz ρ Spearmana.

	Style radzenia sobie ze stresem					Radzenie ze stresem poprzez seks						
		Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne	
wytrzymałość	r	,500**	-,081	-,172	,129	rho	,145	,146	,048	-,119	-,109	,145
	p	,000	,500	,148	,281	p	,223	,221	,688	,320	,360	,223
reaktywność	r	,728**	,266*	,303**	,053	rho	,053	,022	-,101	,080	-,120	,053
	p	,000	,022	,009	,656	p	,656	,852	,394	,501	,307	,656

** Korelacja istotna na poziomie 0.01

Źródło: opracowanie własne.

Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że zachodzi ujemny, umiarkowany związek między poziomem wytrzymałości sprawcy a stylem skoncentrowanym na emocjach. Większą liczbę

²⁴ Sprawdzono normalność rozkładu zmiennych radzenie sobie ze stresem wykorzystując test Kołmogorowa-Smirnowa. W przypadku zmiennych style radzenia sobie ze stresem rozkład jest normalny, a w przypadku zmiennych radzenie sobie stresem poprzez seks odstaje kształtem od rozkładu normalnego.

związków odnotować można z poziomem reaktywności emocjonalnej sprawcy. Dodatkowo związki, od niskich do silnych, zachodzą z stylem skoncentrowanym na emocjach, unikaniu oraz strategią polegającą na podejmowaniu czynności zastępczych.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między radzeniem sobie ze stresem a podanymi wymiarami cech temperamentu przeprowadzono analizę regresji metodą wprowadzania. Jej wyniki przedstawia Tabela 5.39.

Tab.5.39. Związek między wytrzymałością oraz reaktywnością a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktory	Wyniki analizy regresji
emocje		F(2,69)= 39,619 p<,000 R= ,731 R ² = ,535
	wytrzymałość	Beta t p -,191 -2,007 ,049
	reaktywność	Beta t p ,617 6,498 ,000
unikanie	-	F(2,69)= 1,399 p= ,254 R= ,197 R ² = ,039
czynności zastępcze	-	F(2,69)= 2,512 p=,088 R= ,261 R ² = ,068
poszukiwanie kontaktów tow.	-	F(2,69)=,699 p=,500 R= ,141 R ² = ,020

Źródło: opracowanie własne.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były radzenie sobie skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzenie sobie poprzez seks pozwoliła stwierdzić, iż tylko jeden model okazał się istotny – dla zmiennej radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach. Wartość predykcyjna modelu jest umiarkowana. Oba predyktory okazały się istotne. Im większe nasilenie reaktywności oraz im mniejsze nasilenie wytrzymałości tym większy poziom radzenia sobie skoncentrowanego na emocjach.

H4.1.2. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z poziomem neurotyczności sprawcy.

W celu określenia, czy radzenie sobie poprzez seks oraz skoncentrowane na emocjach i unikaniu związane są poziomem neurotyczności sprawcy wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona oraz rho Spearmana. Zestawienie wyników zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.40. Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że związki o charakterze ujemnym zachodzą na poziomie umiarkowanym wyłącznie ze stylem radzenia sobie ze stresem skoncentrowanym na emocjach.

Tab.5.40. Korelacje między neurotycznością a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana.

Style radzenia sobie ze stresem					Radzenie ze stresem poprzez seks							
	Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne		
Neurotyczność	r	-,496	-,032	-,122	,086	rho	-,053	-,117	-,132	-,132	-,194	-,199
	p	,000	,786	,299	,467	p	,652	,319	,264	,263	,097	,088

** Korelacja istotna na poziomie 0.01

Źródło: opracowanie własne.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między radzeniem sobie ze stresem a neurotycznością przeprowadzono analizę regresji metodą wprowadzania. Wyniki prezentuje Tabela 5.41.

Tab.5.41. Związek między neurotycznością a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktory	Wyniki analizy regresji
emocje	Neurotyczność	F(1,72)= 23,518 p<,001
		R= ,496 R²= ,246
unikanie	-	Beta t p
		-,496 -4,850 ,000
czynności zastępcze	-	F(1,72)= ,075 p= ,786
		R= ,032 R ² = ,001
poszukiwanie kontaktów tow.	-	F(1,72)= 1,092 p=,299
		R= ,122 R ² = ,015
poszukiwanie kontaktów tow.	-	F(1,72)= ,535 p=,467
		R= ,086 R ² = ,007

Źródło: opracowanie własne.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były radzenie sobie skoncentrowane na emocjach i unikaniu pozwoliła stwierdzić, iż tylko jeden model okazał się istotny – dla zmiennej radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach. Wartość predykcyjna modelu jest słaba. Im mniejsza neurotyczność tym mniejszy poziom radzenia sobie skoncentrowanego na emocjach.

H4.1.3. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się ze specyfiką rozwoju seksualnego w okresie adolescencji.

W celu określenia, czy radzenie sobie ze stresem jest związane są częstotliwością masturbacji sprawcy w okresie adolescencji wykorzystano współczynnik korelacji rho Spearmana. Wyniki zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.42.

Tab.5.42. Korelacje między częstotliwością masturbacji w okresie adolescencji a radzeniem sobie ze stresem – rho Spearmana.

		Style radzenia sobie ze stresem				Radzenie ze stresem poprzez seks					
		Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne
Częstotliwość masturbacji	rho	,099	-,048	,013	-,058	-,289*	-,192	-,161	-,242	-,198	-,261*
	p	,434	,706	,918	,643	,020	,124	,201	,052	,114	,036

* Korelacja istotna na poziomie 0.05

Źródło: opracowanie własne.

Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że ujemny, słaby związek zachodzi między częstotliwością masturbacji w okresie adolescencji a strategią radzenia sobie ze stresem poprzez czynności seksualne oraz poprzez fantazje seksualne.

W celu określenia, czy radzenie sobie ze stresem jest związane z wiekiem inicjacji w zakresie różnych form aktywności seksualnej sprawcy wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona oraz rho Spearmana. Zestawienie wyników zastosowanej procedury zawiera Tabela 5.43.

Tab.5.43. Korelacje między wiekiem inicjacji w zakresie poszczególnych form aktywności seksualnej w adolescencji a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana.

		Style radzenia sobie ze stresem				Radzenie ze stresem poprzez seks						
		Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne	
Pierwszy petting	r	,255*	,060	-,044	,188	rho	-,157	-,008	-,087	-,097	,010	-,037
	p	,050	,651	,739	,151	p	,231	,951	,509	,459	,942	,777
Pierwszy stosunek pochwoy	r	,237	-,067	-,019	-,131	rho	-,056	,117	,011	-,098	,000	,003
	p	,055	,591	,879	,296	p	,654	,347	,928	,434	,998	,979
Pierwszy stosunek oralny	r	,145	-,270	-,256	-,153	rho	-,056	,117	,011	-,098	,000	,003
	p	,341	,073	,090	,315	p	,654	,347	,928	,434	,998	,979
Pierwszy stosunek analany	r	-,049	-,237	-,305	-,024	rho	-,054	-,007	,042	-,125	-,010	-,053
	p	,819	,264	,148	,911	p	,727	,963	,782	,415	,950	,727

** Korelacja istotna na poziomie 0.01

Źródło: opracowanie własne.

Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że istotny statystycznie, lecz słaby związek zachodzi między wiekiem inicjacji w zakresie pettingu a stylem radzenia sobie ze stresem poprzez emocje. Związek w obu przypadkach ma charakter dodatni, co oznacza, że im wyższy wiek inicjacji w zakresie pettingu, tym większe nasilenie radzenia sobie ze stresem poprzez emocje.

Następnie zbadano związek radzenia sobie ze stresem z korzystaniem z pornografii w okresie adolescencji. Dla weryfikacji ostatniej części hipotezy 4.1.3. zastosowano test t Studenta (Tabela 5.44.) lub test U Manna-Whitney'a (Tabela 5.45.) (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach – por. tab. 5.38.).

Tab. 5.44. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn korzystających oraz niekorzystających z pornografii w okresie adolescencji – t Studenta.

Zmienna	Grupa mężczyzn korzystających z pornografii			Grupa mężczyzn nie korzystających z pornografii			t	df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
	emocje	44	46,95	9,98	30	49,33			
unikanie	44	50,80	8,37	30	49,53	8,974	,619	72	,538
czynności zastępcze	44	22,45	4,98	30	21,87	6,30	,447	72	,656
poszukiwanie kontaktów tow.	44	18,1818	3,84147	30	17,7333	3,63824	,504	72	,616

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5.45. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn korzystających oraz niekorzystających z pornografii w okresie adolescencji - U Manna-Whitney'a.

Zmienna	Grupa mężczyzn korzystających z pornografii				Grupa mężczyzn nie korzystających z pornografii				Z	p	*rg	Charakter różnic
	N	M	SD	Śr. ranga	N	M	SD	Śr. ranga				
	radzenie poprzez czynności seksualne	44	37,98	23,53	38,55	30	35,93	23,74				
sadomasochizm	44	12,95	3,39	42,50	30	11,07	3,56	30,17	-2,438	,015	,333	korzystający> niekorzystający
poszukiwanie wrażeń	44	7,70	3,16	41,66	30	6,27	2,54	31,40	-2,053	,040	,277	korzystający> niekorzystający
zażyłość-intymność	44	17,84	4,61	41,33	30	15,30	6,07	31,88	-1,861	,063	,255	-
seks bezosobowy	44	5,68	2,26	41,57	30	4,6	2,48	31,53	-1,991	,047	,271	korzystający> niekorzystający
radzenie poprzez fantazje seksualne	44	39,54	9,12	43,05	30	33,10	11,15	29,37	-2,689	,007	,370	korzystający> niekorzystający

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników wykazała, że różnica między sprawcami, którzy korzystali z pornografii w okresie adolescencji oraz tymi, którzy tego nie robili jest istotna statystycznie wyłącznie w zakresie niektórych wymiarów strategii radzenia sobie poprzez seks – radzenia sobie poprzez fantazje seksualne: o charakterze sadomasochistycznym, poszukiwania wrażeń oraz bezosobowym, a także ogólnego poziomu radzenia sobie przez fantazje seksualne.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowaniem na emocjach i unikaniu a specyfiką rozwoju seksualnego w adolescencji przeprowadzono analizę regresji. Ze względu na eksploracyjny charakter hipotezy wybrano metodę eliminacji wstecznej. Na podstawie tej procedury weryfikowano modele, w których zmiennymi zależnym były wymiary radzenia sobie ze stresem a predyktorami poszczególne charakterystyki rozwoju seksualnego w okresie adolescencji. Wyniki analiz prezentują Tabela 5.46.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były radzenie sobie skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzenie sobie poprzez seks pozwoliła stwierdzić, iż:

1. **Styl skoncentrowany na emocjach** - Model nie jest istotny.
2. **Styl skoncentrowany na unikaniu** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna niska. Dwa predyktory okazały się istotne. Osoby, które stosowały masturbację 5-6 razy w tygodniu przejawiają mniejsze nasilenie stylu skoncentrowanego na unikaniu w porównaniu do osób, które w ogóle się nie masturbowały. Im wyższy wiek pierwszego stosunku oralnego tym mniejsze nasilenie stylu skoncentrowanego na unikaniu.
4. **Angażowanie się w czynności zastępcze** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna niska. Trzy predyktory okazały się istotne. Osoby, które stosowały masturbację 5-6 razy w tygodniu przejawiają mniejsze nasilenie angażowania się w czynności zastępcze w porównaniu do osób, które w ogóle się nie masturbowały. Im wyższy wiek inicjacji w zakresie stosunku pochwowego, tym większe nasilenie strategii oraz im wyższy wiek inicjacji w zakresie stosunku oralnego tym niższe zastosowanie strategii.
5. **Angażowanie się w kontakty towarzyskie** - Model nie jest istotny.
6. **Radzenie poprzez czynności seksualne** – Model nie jest istotny.
7. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze sadomasochistycznym** - Model nie jest istotny.
8. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze poszukiwania wrażeń** - Model nie jest istotny.

Tab. 5.46. Związki pomiędzy rozwojem seksualnym w okresie adolescencji a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktory	Wyniki analizy regresji
emocje	-	F(12,7)= ,266 p= ,978 R= ,559 R ² = ,313
unikanie	masturbacja 5-6 razy w tygodniu	F(6,13)= 3,180 p= ,038 R= ,771 R ² = ,595 B t p -,449 -2,328 ,037
	pierwszy stosunek oralny	B t p -1,248 -3,168 ,007
czynności zastępcze		F(8,11)=3,448; p=,031 R= ,846 R ² = ,715
	masturbacja 5-6 razy w tygodniu	B t p -,639 -3,663 ,004
	pierwszy stosunek pochwowy	B t p 1,050 2,970 ,013
	pierwszy stosunek oralny	B t p -,716 -2,455 0,32
poszukiwanie kontaktów tow.	-	F(12,7)=1,935; p=,194 R= ,877 R ² = ,768
radzenie poprzez czynności seksualne	-	F(12,7)=,982; p=,534 R= ,792 R ² = ,627
sadomasochizm	-	F(12,7)=,997; p= ,526 R= ,794 R ² = ,631
poszukiwanie wrażeń	-	F(12,7)= ,566 p= ,816 R= ,702 R ² = ,492
zażyłość-intymność	-	F(12,7)= ,851 p= ,616 R= ,770 R ² = ,593
seks bezosobowy		F(7,12)= 3,013; p= ,045 R= ,798 R ² = ,637
	masturbacja kilka razy w ogóle	B t p -,432 -2,284 ,041
	pierwszy stosunek pochwowy	B t p 1,339 3,729 ,003
	korzystanie z pornografii w adolescencji	B t p ,922 3,305 ,006
radzenie poprzez fantazje seksualne	-	F(12,7)= ,878 p= ,598 R= ,775 R ² = ,601

Źródło: opracowanie własne.

9. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze zażyłości i intymności** - Model nie jest istotny.
10. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze bezosobowym** – Model jest istotny a jego wartość predykcyjna zadowalająca. Trzy predyktory okazały się istotne. Nasilenie stosowania radzenia sobie przez fantazje seksualne o charakterze bezosobowym u osób korzystających z pornografii w okresie adolescencji jest wyższe niż u osób które z niej nie korzystały. Im wyższy wiek inicjacji w zakresie stosunku pochwowego, tym większe nasilenie stosowania radzenia sobie przez fantazje seksualne o charakterze bezosobowym. Osoby, które stosowały masturbację kilka razy w ogóle przejawiają mniejsze nasilenie niż osoby, które nie masturbowały się wcale.
11. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne – wynik łączny** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna zadowalająca, jednak żaden predyktor nie okazał się istotny.

H4.1.4. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się ze stosowaniem używek przez sprawcę.

Dla weryfikacji hipotezy zastosowano analizę korelacji z wykorzystaniem współczynnika korelacji rho Spearmana (Tabela 5.47).

Tab.5.47. Korelacja między stosowaniem używek a radzeniem sobie ze stresem – rho Spearmana.

	Style radzenia sobie ze stresem				Radzenie ze stresem poprzez seks						
	Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne	
Papierosy	rho	,101	,068	,123	-,042	,200	,007	,095	,026	,010	,042
	p	,397	,568	,305	,724	,093	,955	,427	,828	,935	,728
Alkohol	rho	,116	-,088	,098	-,212	-,172	-,090	,076	-,217	,015	-,052
	p	,326	,458	,406	,070	,142	,446	,519	,063	,899	,657
Narkotyki	rho	-,121	,040	,056	-,063	-,141	,184	,327*	-,012	,102	,215
	p	,310	,739	,643	,601	,238	,122	,005	,918	,395	,070

* Korelacja istotna na poziomie 0.05

Źródło: opracowanie własne.

Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że zachodzi dodatni, słaby związek między używaniem narkotyków przez sprawcę a stylem radzenia sobie ze stresem poprzez fantazje seksualne o charakterze poszukiwania wrażeń.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu a stosowaniem używek przeprowadzono analizę regresji. Na podstawie tej procedury weryfikowano modele, w których zmiennymi zależnym były wymiary strategii oraz stylów radzenia sobie ze stresem a predyktorami częstotliwość stosowania poszczególnych używek. Wybrano metodę eliminacji wstecznej ze względu na mnogość i szczegółowość zmiennych niezależnych. Całą procedurę przeprowadzono oddzielnie dla strategii związanych z aktywnością seksualną i dla tych, które się z nią nie wiążą. Wyniki analizy prezentuje Tabela 5.48.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były radzenie sobie skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzenie sobie poprzez seks pozwoliła stwierdzić, iż:

1. **Styl skoncentrowany na emocjach** - Model jest istotny, ale jego wartość predycyjna niezadawalająca. Jeden predyktor okazał się istotny. Sprawcy, którzy palą papierosy kilka razy w tygodniu posiadają wyższe nasilenie stosowania stylu skoncentrowanego od sprawców, którzy w ogóle nie palą.
2. **Styl skoncentrowany na unikaniu** – Model nie jest istotny.
3. **Angażowanie się w czynności zastępcze** - Model jest istotny, ale jego wartość predycyjna niezadawalająca. Dwa predyktory okazały się istotne. Żaden predyktor nie okazał się istotny.
4. **Angażowanie się w poszukiwanie kontaktów towarzyskich** - Model nie jest istotny.
5. **Radzenie poprzez czynności seksualne** - Model jest istotny, ale jego wartość predycyjna niezadawalająca. Pięć predyktorów okazało się istotnych. Nasilenie stosowania radzenia sobie poprzez seks u sprawców, którzy palą papierosy kilka razy w tygodniu jest wyższe niż u tych, którzy nie palą. Nasilenie stosowania radzenia sobie poprzez seks u sprawców, którzy stosują narkotyki raz w roku, raz w miesiącu i kilka razy w tygodniu jest niższe niż u sprawców którzy nie stosują narkotyków. Nasilenie stosowania radzenia sobie poprzez seks u sprawców, którzy stosują narkotyki raz w tygodniu jest wyższe niż u sprawców którzy nie stosują narkotyków.

Tab.5.48. Związki pomiędzy stosowaniem używek a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktor	Wyniki analizy regresji	Zmienna zależna	Predyktor	Wyniki analizy regresji
emocje	papierosy kilka razy w tygodniu	F(4,68)=2,692; p=.038 R= ,370 R ² = ,137 B t p 1,033 2,351 ,022	radzenie poprzez czynności seksualne		F(9,63)= 2,081; p= ,045 R= ,479 R ² = ,229
				papierosy raz w tygodniu	B t p ,290 2,404 ,019
				narkotyki raz w roku	B t p -1,339 -2,134 ,037
				narkotyki raz w tygodniu	B t p 4,980 2,403 ,019
				narkotyki raz w miesiącu	B t p -1,513 -2,593 ,012
				narkotyki kilka razy w tygodniu	B t p -1,422 -2,344 ,022
			sadomasochizm	-	F(14,58)= ,375; p= ,977 R= ,288 R ² = ,083
unikanie	-	F(14,58)=,587; p=.864 R= ,352 R ² = ,124	poszukiwanie wrażeń		F(5,67)=2,471; p= ,041 R= ,395 R ² = ,156 B t p 1,161 2,024 ,047
			narkotyki codziennie		
czynności zastępcze	-	F(5,67)= 2,401; p= ,046 R= ,390 R ² = ,152	zażyłość-intymność	-	F(14,58)= ,669; p= ,794 R= ,373 R ² = ,139
poszukiwanie kontaktów tow.		F(14,58)= ,500 p= ,924 R= ,328 R ² = ,108	seks bezosobowy	-	F(14,58)=,562; p= ,883 R= ,346 R ² = ,119
			radzenie przez fantazje seksualne	-	F(14,58)=,560; p= ,885 R= ,345 R ² = ,119

Źródło: opracowanie własne.

6. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze sadomasochistycznym** - Model nie jest istotny.
7. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze poszukiwania wrażeń** - Model jest istotny, ale jego wartość predykcyjna niezadawalająca. Jeden predyktor okazał się istotny. Nasilenie stosowania radzenia sobie poprzez seks u sprawców, którzy stosują narkotyki codziennie jest wyższe niż u sprawców którzy nie stosują narkotyków.
8. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze zażyłości i intymności** - Model nie jest istotny.
9. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze bezosobowym** - Model nie jest istotny.
10. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne – wynik łączny** – Model nie jest istotny.

H4.1.5. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z typem zakładu karnego, w którym przebywa sprawca.

Dla weryfikacji hipotezy 4.1.4. zastosowano test t Studenta (Tabela 5.49.) lub test U Manna-Whitney'a (Tabela 5.50.) (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach – por. Tab.5.38.).

Tab. 5.49. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn przebywających w zakładzie karnym dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy oraz zakładzie karnym dla recydywistów – t Studenta.

Zmienna	Zakład karny dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy			Zakład karny dla recydywistów			t	df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
emocje	44	49,27	9,29	30	45,93	11,26	1,392	72	,168
unikanie	44	50,84	8,86	30	49,47	8,23	,674	72	,503
czynności zastępcze	44	22,23	5,52	30	22,20	5,62	,021	72	,984
poszukiwanie kontaktów tow.	44	18,50	3,72	30	17,27	3,71	1,401	72	,165

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5.50. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn przebywających w zakładzie karnym dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy oraz zakładzie karnym dla recydywistów - U Manna-Whitney'a.

Zmienna	Zakład karny dla osób odbywających wyrok po raz pierwszy				Zakład karny dla recydywistów				Z	p	Charakter różnic
	N	M	SD	Śr. ranga	N	M	SD	Śr. ranga			
radzenie poprzez czynności seksualne	44	34,04	23,44	34,70	30	41,70	23,15	41,60	-1,356	,175	-
sadomasochizm	44	12,09	3,88	35,43	30	12,33	3,10	40,53	-1,008	,313	-
poszukiwanie wrażeń	44	6,68	2,94	34,03	30	7,77	3,00	42,58	-1,711	,087	-
zażyłość- intymność	44	17,25	5,27	39,01	30	16,17	5,53	35,28	-,734	,463	-
seks bezosobowy	44	5,27	2,63	37,26	30	5,20	2,06	37,85	-,117	,907	-
radzenie poprzez fantazje seksualne	44	36,73	10,73	36,45	30	37,23	10,13	39,03	-,507	,612	-

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników wykazała, że różnica między sprawcami, którzy odbywają karę w zakładzie karnym dla osób odbywających karę po raz pierwszy i tymi, którzy tego odbywają karę w zakładzie dla recydywistów penitencjarnych pod względem stylów oraz strategii radzenia sobie ze stresem, nie jest istotna statystycznie.

H4.1.6. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z długością pobytu sprawcy w zakładzie karnym.

Dla weryfikacji hipotezy 4.1.5. wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona oraz rho Spearmana (Tabela 5.51.).

Tab.5.51. Korelacja między długością kary a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana.

		Style radzenia sobie ze stresem				Radzenie ze stresem poprzez seks						
		Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne	
długość kary	r	-,064	-,254*	-,198	,027	rho	-,042	-,066	,066	-,052	,073	-,048
	p	,588	,030	,093	,820	p	,726	,577	,577	,662	,540	,685

* Korelacja istotna na poziomie 0.05

Źródło: opracowanie własne.

Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że zachodzi ujemny, słaby związek między długością pobytu sprawcy w zakładzie karnym a stylem radzenia sobie ze stresem skoncentrowanym na unikaniu.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między radzeniem sobie skoncentrowanym na emocjach i unikaniu a długością pobytu sprawcy w zakładzie karnym przeprowadzono analizę regresji metodą wprowadzania. Wyniki prezentuje Tabela 5.52.

Tab.5.52. Związki pomiędzy długością kary a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktor	Wyniki analizy regresji
emocje	-	F(1,71)= ,296 p= ,588 R= ,064 R ² = ,004
unikanie	-	F(1,71)= 4,903 p= ,030 R= ,254 R ² = ,065
czynności zastępcze	długość pobytu w zakładzie karnym	B t p -,254 -2,214 ,030
poszukiwanie kontaktów tow.	-	F(1,71)=2,903 p= ,093 R= ,198 R ² = ,039
	-	F(1,71)=3,663 p= ,060 R= ,221 R ² = ,049

Źródło: opracowanie własne.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były radzenie sobie skoncentrowane na emocjach i unikaniu pozwoliła stwierdzić, iż:

1. **Styl skoncentrowany na emocjach** - Model nie jest istotny.

2. **Styl skoncentrowany na unikaniu** – Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest niska. Długość pobytu w zakładzie karnym wiąże się ze spadkiem stosowania radzenia sobie skoncentrowanego na unikaniu
3. **Angażowanie się w czynności zastępcze** - Model nie jest istotny.
4. **Angażowanie się w poszukiwanie kontaktów towarzyskich** - Model nie jest istotny.

Problem 4.2. Czy poziom radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych związany jest z cechami popełnionego przez nich czynów?

H_{4.2.1}. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a liczbą ofiar.

Dla weryfikacji hipotezy 4.2.1. wykorzystano współczynnik korelacji r Pearsona oraz rho Spearmana (Tabela 5.53.).

Tab.5.53. Korelacja między liczbą ofiar a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana.

		Style radzenia sobie ze stresem				Radzenie ze stresem poprzez seks						
		Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne	
liczba	r	-,126	-,036	-,052	,009	rho	-,005	-,007	,056	,019	,082	,021
ofiar	p	,295	,764	,668	,938	p	,964	,954	,645	,875	,497	,861

Źródło: opracowanie własne.

Nie obserwuje się związków między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu i liczbą ofiar.

H_{4.2.2}. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a czasem trwania czynu.

Dla weryfikacji hipotezy 4.2.2. zastosowano współczynnik korelacji r Pearsona oraz rho Spearmana (Tabela 5.54.).

Tab.5.54. Korelacja między czasem trwania czynu a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana.

		Style radzenia sobie ze stresem				Radzenie ze stresem poprzez seks						
		Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne	
czas	r	-,126	-,036	-,052	,009	rho	-,127	,203	,146	,207	,296	,250
trwania	p	,295	,764	,668	,938	p	,356	,137	,289	,130	,028	,065
czynu												

Źródło: opracowanie własne.

Zaobserwowano słaby, dodatni związek między radzeniem sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze bezosobowym i czasem trwania czynu.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu a czasem trwania czynu przeprowadzono analizę regresji metodą wprowadzania. Całą procedurę przeprowadzono dla strategii związanych z aktywnością seksualną i dla tych, które się z nią nie wiążą. Wyniki analizy prezentuje Tabela 5.55.

Tab.5.55. Związek między czasem trwania czynu a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji.

		Style radzenia sobie ze stresem		Radzenie ze stresem poprzez seks	
Zmienna zależna	Predyktor	Wyniki analizy regresji		Predyktor	Wyniki analizy regresji
Czas trwania	-	F(10,44)= 1,170; p= ,336 R= ,458 R ² = ,210		-	F(6,48)= 1,402; p= ,233 R= ,386 R ² = ,149
czynu					

Źródło: opracowanie własne.

Żaden z testowanych modeli nie okazał się istotny statystycznie.

H_{4.2.3}. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a poziomem surowości czynu.

Dla weryfikacji hipotezy 4.2.3. zastosowano analizę korelacji z wykorzystaniem testu rho Spearmana (Tabela 5.56.).

Tab.5.56. Korelacja między surowością czynu a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana.

		Style radzenia sobie ze stresem				Radzenie ze stresem poprzez seks					
		Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne
Surowość czynu	rho	,080	-,049	-,066	,025	,027	-,027	-,041	,006	-,032	-,034
	p	,522	,695	,596	,844	,830	,826	,741	,961	,796	,782

Źródło: opracowanie własne.

Nie obserwuje się związków między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu i poziomem surowością czynu.

Następnie przeprowadzono procedurę polegającą na porównaniu natężenia zaburzeń regulacji emocji u sprawców uzyskujących niskie i wysokie wyniki w zakresie stosowanej przemocy fizycznej. Za czyny o niskim nasileniu przemocy fizycznej uznano te, gdzie nasilenie przemocy było nie większe niż niskie (wyniki od 0 do 3 na Skali Przemocy Fizycznej), a za czyny o wysokim nasileniu te, w których nasilenie te było średnie lub większe (wyniki od 4 do 7 na Skali Przemocy Fizycznej). Zastosowano test t studenta (Tabela 5.57.) lub test U Manna-Whitney'a (Tabela 5.58.) (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach – por. Tab. 5.38.).

Tab. 5.57. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzowało niskie oraz wysokie natężenie przemocy fizycznej – t Studenta.

Zmienna	Niskie natężenie przemocy fizycznej			Wysokie natężenie przemocy fizycznej			t	df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
emocje	51	48,08	10,81	16	47,19	8,22	,303	65	,763
unikanie	51	50,40	8,59	16	47,50	8,68	1,175	65	,244
czynności zastępcze	51	22,04	5,69	16	21,12	5,17	,572	65	,569
poszukiwanie kontaktów tow.	51	18,16	3,72	16	17,06	4,074	1,003	65	,319

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5.58. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzowało niskie oraz wysokie natężenie przemocy fizycznej – test U Manna-Whitney’a.

Zmienna	Niskie natężenie przemocy fizycznej				Wysokie natężenie przemocy fizycznej				Z	p	Charakter różnic
	N	M	SD	Śr. ranga	N	M	SD	Śr. ranga			
radzenie poprzez czynności seksualne	51	34,10	23,65	31,93	16	45,56	21,06	40,59	1,554	,120	-
sadomasochizm	51	11,92	3,63	33,60	16	12,50	3,83	35,28	,304	,761	-
poszukiwanie wrażeń	51	7,02	2,84	34,35	16	6,87	3,01	32,88	-,271	,787	-
zażyłość-intymność	51	16,25	5,66	33,20	16	17,62	4,88	36,56	,605	,545	-
seks bezosobowy	51	5,35	2,56	35,06	16	4,69	2,15	30,63	-,803	,422	-
radzenie poprzez fantazje seksualne	51	36,35	10,62	34,27	16	36,75	10,74	33,13	-,206	,837	-

Źródło: opracowanie własne.

Nie odnotowano istotnych statycznie różnic w zakresie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wśród mężczyzn, którzy popełnili czyn charakteryzujący się niską i wysoką przemocą fizyczną.

H4.2.4. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a poziomem inwazyjności czynu.

Dla weryfikacji hipotezy 4.2.4. zastosowano analizę korelacji z wykorzystaniem testu rho Separmana (Tabela 5.59.).

Tab.5.59. Korelacja między inwazyjnością czynu a radzeniem sobie ze stresem – rho Spearmana.

	Style radzenia sobie ze stresem				Radzenie ze stresem poprzez seks						
	Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne	
Inwazyjność	rho	-,145	-,083	-,009	-,058	-,077	,036	,167	-,042	-,022	,034
czynu	p	,232	,497	,939	,635	,527	,770	,167	,732	,855	,782

Źródło: opracowanie własne.

Nie obserwuje się związków między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu i najbardziej inwazyjnym rodzajem aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynów.

Następnie przeprowadzono procedurę polegającą na porównaniu natężenia radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu u sprawców uzyskujących niskie i wysokie wyniki w zakresie inwazyjności czynów. Za czyny o niskiej inwazyjności uznano te, które nie obejmują penetracji (wyniki od 1 do 12 w podskali Inwazyjność), a za czyny o wysokiej te które ją obejmują (wyniki od 13 do 16 w podskali Inwazyjność). Zastosowano test t studenta (Tabela 5.61.) lub test U Manna-Whitney’a (Tabela 5.60.) (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach – por. Tab. 5.38.).

Tab. 5.60. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzował niski oraz wysoki poziom inwazyjności– t Studenta.

Zmienna	Niski poziom inwazyjności			Wysoki poziom inwazyjności			t	df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
emocje	30	48,23	9,74	40	47,57	10,96	,261	68	,795
unikanie	30	49,60	7,33	40	50,17	9,60	-,273	68	,785
czynności zastępcze	30	21,33	5,15	40	22,47	5,826	-,852	68	,397
poszukiwanie kontaktów tow.	30	17,93	3,68	40	17,90	3,966	,036	68	,972

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5.61. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, których czyn charakteryzował niski oraz wysoki poziom inwazyjności – test U Manna-Whitney’a.

Zmienna	Niski poziom inwazyjności				Wysoki poziom inwazyjności				Z	p	Charakter różnic
	N	M	SD	Śr. ranga	N	M	SD	Śr. ranga			
radzenie poprzez czynności seksualne	30	39,47	22,77	36,97	40	35,85	24,38	34,40	-,523	,601	-
sadomasochizm	30	11,80	3,53	34,38	40	12,30	3,66	36,34	,400	,689	-
poszukiwanie wrażeń	30	6,67	2,83	32,80	40	7,45	3,19	37,53	,982	,326	-
zażyłość-intymność	30	16,70	5,84	36,33	40	16,75	5,19	34,88	-,298	,766	-
seks bezosobowy	30	5,40	2,50	37,05	40	5,12	2,42	34,34	-,558	,577	-
radzenie poprzez fantazje seksualne	30	36,03	10,94	34,93	40	37,35	10,30	35,93	,202	,840	-

Źródło: opracowanie własne.

Nie odnotowano istotnych statycznie różnic w zakresie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wśród mężczyzn, którzy popełnili czyn charakteryzujący się niską i wysoką inwazyjnością.

H4.2.5. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a wielopostaciowością czynu.

Dla weryfikacji hipotezy 4.2.4 zastosowano współczynnik korelacji r Pearsona oraz rho Spearmana (Tabela 5.62.).

Tab.5.62. Korelacja między liczbą form aktywności seksualnej podejmowanych w ramach czynu a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona oraz rho Spearmana.

	Style radzenia sobie ze stresem				Radzenie ze stresem poprzez seks							
	Emocje	Unikanie	Czynności zastępcze	Poszukiwanie kontaktów tow.	Radzenie poprzez czynności seksualne	Sadomasochizm	Poszukiwanie wrażeń	Zażyłość-intymność	Seks bezosobowy	Radzenie poprzez fantazje seksualne		
Wielopostaciowość czynu	r	-,021	-,156	-,117	-,087	rho	-,132	,115	,029	-,022	-,024	,017
	p	,863	,208	,346	,482	p	,288	,352	,813	,859	,849	,893

Źródło: opracowanie własne.

Nie obserwuje się związków między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu i liczbą form aktywności seksualnej podejmowanej w ramach czynów.

Problem 4.3. Czy poziom radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu w grupie przestępców seksualnych jest związany z recydywą w zakresie tego rodzaju czynów?

H4.3.1. Istnieje związek między poziomem radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a wielokrotnymi skazaniami.

Dla weryfikacji hipotezy 4.3.1. zastosowano test t Studenta (Tabela 5.63.) lub test U Manna-Whitney'a (Tabela 5.64.) (w przypadku zmiennych, które nie miały rozkładu normalnego w badanych grupach – por. Tab. 5.38.).

Tab. 5.63. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które mają rozkład normalny w podgrupach mężczyzn, którzy popełnili przestępstwo po raz pierwszy oraz recydywistów – t Studenta.

Zmienna	Recydywiści z art. 200§1			Nierecydywiści			t	df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
emocje	10	49,00	10,79	64	47,75	10,18	-,358	72	,721
unikanie	10	53,70	9,031	64	53,70	8,46	-1,362	72	,178
czynności zastępcze	10	24,90	5,26	64	21,80	5,48	-1,673	72	,099
poszukiwanie kontaktów tow.	10	18,50	4,01	64	17,92	3,72	-,452	72	,653

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5.64. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych radzenie sobie ze stresem, które nie mają rozkładu normalnego w podgrupach mężczyzn, którzy popełnili przestępstwo po raz pierwszy oraz recydywistów – test U Manna-Whitney'a.

Zmienna	Recydywiści z art. 200§1			Nierecydywiści			Z	p	Charakter różnic
	N	M	SD	N	M	SD			
radzenie poprzez czynności seksualne	10	40,90	19,11	64	36,56	24,16	-1,356	,800	-
sadomasochizm	10	13,50	3,17	64	11,98	3,60	-1,008	,081	-
poszukiwanie wrażeń	10	7,50	2,59	64	7,06	3,06	-1,711	,499	-
zażyłość-intymność	10	17,5	5,72	64	16,70	5,35	-,734	,563	-
seks bezosobowy	10	5,20	5,25	64	5,25	2,44	-,117	,955	-

radzenie poprzez fantazje seksualne	10	38,80	10,17	64	36,64	10,51	-,507	,323	-
--	----	-------	-------	----	-------	-------	-------	------	---

Źródło: opracowanie własne.

Różnica wyników między sprawcami, którzy popełnili czyn z art. 200§1 po raz pierwszy i tymi, którzy popełnili go po raz kolejny w radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu nie jest istotna statystycznie.

5.2.4. Weryfikacja hipotez dotyczących związku między zaburzeniami regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem

Problem 5. Czy zachodzi związek między zaburzeniami regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem w grupie przestępców seksualnych?

H5. Istnieje związek między stylem skoncentrowanym na emocjach, unikaniu oraz radzenia sobie ze stresem poprzez seks a zaburzeniami regulacji emocji u przestępców seksualnych.

Dla weryfikacji hipotezy 5. zastosowano analizę korelacji z wykorzystaniem współczynnika r Pearsona (Tabela 5.65.).

Tab.5.65. Korelacja między zaburzeniami regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem – r Pearsona.

	Pomiar kwestionariuszowy			Pomiar quasi-eksperymentalny			
		trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	trudności w kontroli impulsów	zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny	PASAT- C	Stop Signal Task 1	Stop Signal Task 2
emocje	r	,686**	,504**	,703**	-,109	-,003	,070
	p	,000	,000	,000	,357	,979	,558
unikanie	r	,277*	,202	,215	,049	,014	,085
	p	,017	,085	,066	,677	,905	,474
czynności zastępcze	r	,358**	,257*	,282*	-,016	-,104	,010
	p	,002	,027	,015	,892	,380	,933
poszukiwanie kontaktów tow.	r	,058	,077	,079	,187	,178	,124
	p	,623	,515	,503	,110	,128	,296
radzenie poprzez czynności seksualne	r	,021	,144	,125	-,214	-,147	-,038
	p	,860	,221	,289	,067	,211	,752
sadomasochizm	r	-,080	-,022	,003	,053	,033	,002
	p	,496	,853	,981	,652	,781	,984
poszukiwanie wrażeń	r	-,037	,046	,074	,073	,120	,027
	p	,753	,698	,529	,538	,307	,822
zażyłość-intymność	r	,174	,058	,188	,024	-,198	-,138
	p	,139	,623	,109	,842	,090	,244
seks bezosobowy	r	,114	,045	,145	,026	,013	-,067
	p	,334	,702	,218	,828	,915	,574
radzenie poprzez fantazje seksualne	r	,048	,042	,129	,069	-,034	-,066
	p	,683	,720	,275	,560	,773	,577

Źródło: opracowanie własne.

Związki obserwuje się wyłącznie między zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez emocje, unikanie oraz czynności zastępcze. Zachodzi dodatnia korelacja między stylem radzeniami sobie ze stresem skoncentrowanym na emocjach a trudnościami w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel (umiarkowana), trudnościami w kontroli impulsów (umiarkowana) oraz ogólnym wynikiem w zakresie zaburzeń regulacji emocji (silna). Zachodzi dodatnia słaba korelacja między stylem radzeniami sobie ze stresem skoncentrowanym na unikaniu a trudnościami w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel. Zachodzi również dodatnia słaba korelacja między strategią radzenia sobie ze stresem polegającą na angażowaniu się w czynności zastępcze a trudnościami w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel, trudnościami w kontroli impulsów oraz ogólnym wynikiem w zakresie zaburzeń regulacji emocji.

Aby pogłębić informacje dotyczące związków między zaburzeniami regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem przeprowadzono analizę regresji metodą wprowadzania. Jej wyniki przedstawia Tabela 5.66.

Tab.5.66. Związki pomiędzy zaburzeniami regulacji emocji mierzonymi kwestionariuszowo a radzeniem sobie ze stresem – analiza regresji.

Zmienna zależna	Predyktor	Wyniki analizy regresji
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel		$F(4,69)=17,028; p< ,001$ $R= ,705 R^2= ,497$
	emocje	B t p ,647 7,073 ,000
trudności w kontroli impulsów		$F(4,69)=6,367; p< ,001$ $R= ,519 R^2= ,270$
	emocje	B t p ,470 4,262 ,000
zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny		$F(4,69)=17,991; p< ,001$ $R= ,714 R^2= ,511$
	emocje	B t p ,687 7,610 ,000

Źródło: opracowanie własne.

Analiza uzyskanych wyników dotyczących modeli w których zmiennymi zależnymi były poszczególne wymiary zaburzeń regulacji emocji oraz ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji mierzone kwestionariuszowo pozwoliła stwierdzić, iż:

1. **trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel** – Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest umiarkowana. Jeden predyktor okazał się istotny. Im większe nasilenie stylu skoncentrowanego na emocjach tym większe nasilenie trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel.
2. **trudności w kontroli impulsów** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest niska. Jeden predyktor okazał się istotny. Im większe nasilenie stylu skoncentrowanego na emocjach tym większe nasilenie trudności w kontroli impulsów.
3. **zaburzenia regulacji emocji – wynik ogólny** - Model jest istotny a jego wartość predykcyjna jest umiarkowana. Im większe nasilenie stylu skoncentrowanego na emocjach tym większe nasilenie ogólne zaburzeń regulacji emocji.

5.2.5. Weryfikacja hipotez dotyczących czynników pośredniczących w relacji między zaburzeniami regulacji emocji i cechami czynu

Problem 6. Jakie są czynniki pośredniczące w relacji między zaburzeniami regulacji emocji i cechami czynu w grupie przestępców seksualnych?

H₆. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i cechami czynu jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

H_{6.1}. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i liczbą ofiar jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

W celu weryfikacji hipotez dla problemu 6.1. przeprowadzono analizę mediacji. Procedurę zrealizowano zgodnie z następującymi etapami (Baron i Kenny, 1986):

Krok 1: Zmienna niezależna x zmienna zależna – Zmienna niezależna w sposób istotny statystycznie przewiduje wystąpienie zmiennej zależnej.

Krok 2: Zmienna niezależna x mediator - Zmienna niezależna w sposób istotny statystycznie przewiduje wystąpienie mediatora.

Krok 3: Zmienna zależna x mediator - Mediator przewiduje zmienną zależną, gdzie zmienna niezależna jest również uwzględniony jako predyktor. Związek między zmienną zależną i zmienną niezależną wcześniej znacząca w kroku 1 jest teraz znacznie zmniejszony, jeśli nie nieistotna.

Jeżeli w danym kroku nie odnotowano związków między zmiennymi, nie przechodzono do kroku następnego.

Model testujący hipotezę 6.1. przyjmujący radzenie sobie ze stresem jako mediator okazał się być nieistotny ze względu na brak związków między zaburzeniami regulacji emocji a liczbą ofiar (krok 1). Wyniki prezentuje Tabela 5.67.

Tab. 5.67. Współczynniki regresji dla relacji zmiennej niezależnej zaburzenia regulacji emocji i mediatora radzenie sobie ze stresem a zmienną zależną liczba ofiar.

	B	SE	β	t	p
Krok 1	,053	,195	,070	,271	,787
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel x liczba ofiar					
trudność w kontroli impulsów x liczba ofiar	-,135	,196	-,158	-,689	,493
ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji x liczba ofiar	-,013	,079	-,061	-,169	,866
PASAT-C x liczba ofiar	,003	,003	,128	,979	,331
Stop Signal Task 1 x liczba ofiar	,002	,006	,072	,418	,678
Stop Signal Task 2 x liczba ofiar	,000	,006	,011	,061	,952

Źródło: opracowanie własne.

H_{6.2}. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i czasem trwania czynu jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

Model testujący hipotezę 6.2. przyjmujący radzenie sobie ze stresem jako mediator okazał się być nieistotny ze względu na brak związków między zaburzeniami regulacji emocji a czasem trwania czynu (krok 1). Wyniki prezentuje Tabela 5.68.

Tab. 5.68. Współczynniki regresji dla relacji zmiennej niezależnej zaburzenia regulacji emocji i mediatora radzenie sobie ze stresem a zmienną zależną czas trwania czynu.

	B	SE	β	t	p
Krok 1	-,548	6,764	-,022	-,081	,936
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel x czas trwania czynu					
trudność w kontroli impulsów x czas trwania czynu	,133	6,886	,005	,019	,985
ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji x czas trwania czynu	-,453	2,748	-,062	-,165	,870
PASAT-C x czas trwania czynu	,043	,099	,065	,436	,665
Stop Signal Task 1 x czas trwania czynu	-,063	,196	-,059	-,320	,750
Stop Signal Task 2 x czas trwania czynu	-,084	,250	-,063	-,335	,739

Źródło: opracowanie własne.

H_{6.3}. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i surowością czynu jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

W modelu testującym hipotezę 6.3. uwzględniającym jednocześnie zmienną niezależną i mediator, rola zmiennej niezależnej (PASAT-C) nadal była istotna, co oznacza, że nie wystąpił efekt mediacji. Wyniki prezentuje Tabela 5.69.

Tab. 5.69. Współczynniki regresji dla relacji zmiennej niezależnej zaburzenia regulacji emocji i mediatora radzenie sobie ze stresem a zmienną zależną surowość czynu.

	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)
Krok 1						
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel x surowość czynu	-,155	,161	,930	1	,335	,856
trudność w kontroli impulsów x surowość czynu	,024	,139	,030	1	,864	1,024
ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji x surowość czynu	,004	,060	,004	1	,952	1,004
PASAT-C x surowość czynu	-,004	,002	4,047	1	,044	,996
Stop Signal Task 1 x surowość czynu	,000	,003	,012	1	,911	1,000
Stop Signal Task 2 x surowość czynu	,002	,004	,173	1	,678	1,002
	B	SE	β	t	p	
Krok 2						
PASAT-C x radzenie sobie ze stresem:						
Emocje	-2,148	2,171	-,125	-,990	,326	
Unikanie	-22,909	14,379	-1,119	-1,593	,116	
czynności zastępcze	24,136	16,149	,758	1,495	,140	
poszukiwanie kontaktów tow.	36,971	17,769	,787	2,081	,042	
radzenie poprzez czynności seksualne	-1,754	,921	-,234	-1,903	,062	
Sadomasochizm	-32,548	23,892	-,660	-1,362	,178	
poszukiwanie wrażeń	-30,038	29,151	-,512	-1,030	,307	
zażyłość-intymność	-21,538	20,435	-,658	-1,054	,296	
seks bezosobowy	-34,110	25,874	-,465	-1,318	,192	
radzenie poprzez fantazje seksualne	33,416	24,919	1,983	1,341	,185	
	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)
Krok 3						
emocje x surowość czynu	-,058	,047	1,516	1	,218	,944
unikanie x surowość czynu	-,777	,336	5,353	1	,021	,460
czynności zastępcze x surowość czynu	,772	,351	4,821	1	,028	2,163
poszukiwanie kontaktów tow. x surowość czynu	,884	,424	4,355	1	,037	2,421
radzenie poprzez czynności seksualne x surowość czynu	,020	,022	,827	1	,363	1,020
sadomasochizm x surowość czynu	1,128	,583	3,739	1	,053	3,089
poszukiwanie wrażeń x surowość czynu	1,099	,642	2,933	1	,087	3,002
zażyłość-intymność x surowość czynu	,959	,450	4,537	1	,033	2,609
seks bezosobowy x surowość czynu	,734	,583	1,586	1	,208	2,083
radzenie poprzez fantazje seksualne x surowość czynu	-1,087	,569	3,654	1	,056	,337
PASAT-C x surowość czynu	-,005	,003	3,898	1	,048	,995

Źródło: opracowanie własne.

H_{6.4}. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i inwazyjnością czynu jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

Model testujący hipotezę 6.4. przyjmujący radzenie sobie ze stresem jako mediator okazał się być nieistotny ze względu na brak związków między zaburzeniami regulacji emocji a inwazyjnością czynu (krok 1). Wyniki prezentuje Tabela 5.70.

Tab. 5.70. Współczynniki regresji dla relacji zmiennej niezależnej zaburzenia regulacji emocji i mediatora radzenie sobie ze stresem a zmienną zależną inwazyjność czynu.

	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)
Krok 1	,012	,109	,013	1	,910	1,012
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel x inwazyjność czynu						
trudność w kontroli impulsów x inwazyjność czynu	,113	,112	1,012	1	,314	1,120
ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji x inwazyjność czynu	- ,023	,044	,266	1	,606	,978
PASAT-C x inwazyjność czynu	-,001	,002	,646	1	,421	,999
Stop Signal Task 1 x inwazyjność czynu	,000	,003	,009	1	,923	1,000
Stop Signal Task 2 x inwazyjność czynu	,000	,003	,001	1	,981	1,000

Źródło: opracowanie własne.

H_{6.5}. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i wielopostaciowością wykorzystania jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.

Model testujący hipotezę 6.5. przyjmujący radzenie sobie ze stresem jako mediator okazał się być nieistotny ze względu na brak związków między zaburzeniami regulacji emocji (Stop Signal Task1) a radzeniem sobie ze stresem (krok 2). Wyniki prezentuje Tabela 5.71.

Tab. 5.71. Współczynniki regresji dla relacji zmiennej niezależnej zaburzenia regulacji emocji i mediatora radzenie sobie ze stresem a zmienną zależną wielopostaciowość wykorzystania.

	B	SE	β	t	p
Krok 1	-,007	,003	-,249	-2,055	,044
trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel x wielopostaciowość czynu					
trudność w kontroli impulsów x wielopostaciowość czynu					
ogólny poziom zaburzeń regulacji emocji x wielopostaciowość czynu					
PASAT-C x wielopostaciowość czynu					
Stop Signal Task 1 x wielopostaciowość czynu					
Stop Signal Task 2 x wielopostaciowość czynu					
Krok 2					
Stop Signal Task 1 x radzenie sobie ze stresem:					
Emocje	,535	,777	,051	,689	,491
Unikanie	-,573	5,320	-,048	-,108	,914
czynności zastępcze	-,692	6,118	-,036	-,113	,910
poszukiwanie kontaktów tow.	3,806	6,662	,137	,571	,568
radzenie poprzez czynności seksualne	-,098	,353	-,022	-,278	,781
Sadomasochizm	15,221	11,612	,631	1,311	,191
poszukiwanie wrażeń	17,744	12,367	,599	1,435	,153
zażyłość-intymność	10,306	8,880	,545	1,161	,247
seks bezosobowy	20,074	12,185	,457	1,648	,101
radzenie poprzez fantazje seksualne	-16,134	11,572	-1,747	-1,394	,165

Źródło: opracowanie własne.

5.2.6. Weryfikacja hipotez dotyczących różnic między poszczególnymi grupami w zakresie nasilenia zaburzeń regulacji emocji

Problem 7. Jakie różnice w zakresie regulacji emocji oraz radzenia sobie ze stresem występują między poszczególnymi grupami mężczyzn - przestępcami seksualnymi, przestępcami przeciw mieniu oraz mężczyznami niekaranymi?

Problem 7.1. Czy nasilenie zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych jest większe niż u przestępców przeciw mieniu i mężczyzn niekaranych?

H_{7.1.1}. Przestępcy seksualni przejawiają większe nasilenie zaburzeń regulacji emocji od przestępców przeciw mieniu i mężczyzn niekaranych.

W celu weryfikacji tej hipotezy posłużono się jednoczynnikową analizą wariancji z testami post hoc HSD Tuckey'a dla danych niezależnych. Tabela 5.72. zawiera zestawienie wyników tych analiz.

Tab.5.72. Różnice międzygrupowe w zakresie zmiennych zaburzenia regulacji emocji, w trzech podgrupach: przestępców seksualnych, przestępców przeciw mieniu oraz mężczyzn niekaranych – jednoczynnikowa analiza wariancji z testami post hoc HSD Tuckey'a.

		df1	df2	Średni kwadrat	Wielkość efektu η^2	F	Istotność	Charakter różnic
Pomiar kwestionariuszowy	trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel	2	216	47,727	,020	2,218	,111	-
	trudności w kontroli impulsów	2	216	37,745	,019	2,187	,115	-
	zaburzenia regulacji emocji – wynik łączny	2	215	415,554	,015	1,591	,206	-
Pomiar quasi-eksperymentalny	PASAT-C	2	215	116273,038	,036	4,012	,019	karani art. 286 < niekarani ²⁵
	Stop Signal Task 1	2	213	22475,506	,018	1,962	,143	-
	Stop Signal Task 2	2	212	92519,528	,061	6,881	,001	karani art. 286 > niekarani i karani art. 200

Źródło: opracowanie własne.

Różnice w zakresie natężenia zaburzeń regulacji emocji w pomiarze kwestionariuszowym okazały się nieistotne statystycznie.

Różnice w zakresie natężenia zaburzeń regulacji emocji w pomiarze eksperymentalnym przeanalizowano poniżej:

1. **Trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel (PASAT-C)** - Sprawcy przestępstw przeciwko mieniu cechują się istotnie większym nasileniem trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel od mężczyzn niekaranych. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są słabe. Brak istotnych różnic pomiędzy sprawcami wykorzystania seksualnego dziecka a pozostałymi grupami.
2. **Trudności w kontroli impulsów (Stop Signal Task 2)** - Badane grupy różnią się tylko w drugim pomiarze. Sprawcy przestępstw przeciwko mieniu cechują się istotnie

²⁵ Przestępcy przeciw mieniu osiągnęli istotnie statystycznie niższy wynik w zadaniu PASAT-C od mężczyzn niekaranych, co oznacza, że charakteryzuje ich wyższy poziom zaburzeń regulacji emocji w zakresie trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel.

większym nasileniem trudności w kontroli impulsów od sprawców wykorzystania seksualnego dziecka oraz mężczyzn niekaranych. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są na średnim poziomie. Brak istotnych różnic pomiędzy sprawcami wykorzystania seksualnego dziecka a mężczyznami niekaranymi.

Biorąc pod uwagę uzyskane wyniki należy odrzucić hipotezę zarówno dla zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo jak i eksperymentalnie.

Problem 6.2. Czy nasilenie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych jest większe niż u przestępców przeciw mieniu i mężczyzn niekaranych?

H_{6.2.1}. Przestępcy seksualni przejawiają większe nasilenie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu niż przestępcy przeciw mieniu i mężczyźni niekarani.

W celu weryfikacji tej hipotezy 6.2.1. posłużono się jednoczynnikową analizą wariancji z testami post hoc HSD Tuckeya dla danych niezależnych. Tabela 5.73. zawiera zestawienie wyników tych analiz.

Różnice w zakresie stylów oraz strategii radzenia sobie ze stresem przeanalizowano poniżej:

1. **Styl skoncentrowany na zadaniu** - Badane grupy nie różnią się istotnie.
2. **Styl skoncentrowany na emocjach** - Sprawcy wykorzystania seksualnego dziecka cechują się istotnie większym nasileniem stosowania stylu skoncentrowanego na emocjach od mężczyzn niekaranych. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są słabe. Brak istotnych różnic pomiędzy sprawcami przestępstw przeciwko mieniu a pozostałymi grupami.
3. **Styl skoncentrowany na unikaniu** - Sprawcy wykorzystania seksualnego dziecka oraz przestępstw przeciwko mieniu cechują się istotnie większym nasileniem stosowania stylu skoncentrowanego na unikaniu od mężczyzn niekaranych. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są na średnim poziomie. Brak istotnych różnic pomiędzy sprawcami wykorzystania seksualnego dziecka i przestępstw przeciwko mieniu.
4. **Angażowanie się w czynności zastępcze** - Sprawcy przestępstw przeciwko mieniu cechują się istotnie większym nasileniem stosowania strategii polegających na stosowaniu czynności zastępczych od mężczyzn niekaranych. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są słabe. Brak istotnych różnic pomiędzy sprawcami wykorzystania seksualnego dziecka i pozostałymi grupami.

5. **Angażowanie się w poszukiwanie kontaktów towarzyskich** - Sprawcy wykorzystania seksualnego dziecka oraz przestępców przeciwko mieniu cechują się istotnie większym nasileniem stosowania strategii polegającej na poszukiwaniu kontaktów towarzyskich od mężczyzn niekaranych. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są słabe. Brak istotnych różnic pomiędzy sprawcami wykorzystania seksualnego dziecka i przestępców przeciwko mieniu.

Tab.5.73. Różnice międzygrupowe w zakresie radzenia sobie ze stresem, w trzech podgrupach: przestępców seksualnych, przestępców przeciw mieniu oraz mężczyzn niekaranych – jednoczynnikowa analiza wariancji z testami post hoc HSD Tuckey'a.

	df1	df2	Średni kwadrat	Wielkość efektu η^2	F	Istotność	Charakter różnic
Style radzenia sobie ze stresem	zadanie	2	71,884	,008	,921	,400	-
	emocje	2	322,754	,028	3,109	,047	karani art. 200 > niekarani
	unikanie	2	788,404	,087	10,269	,000	karani art. 200 i art. 286 > niekarani
	czynności zastępcze	2	175,600	,051	5,799	,004	karani art. 286 > niekarani
	poszukiwanie kontaktów tow.	2	93,550	,057	6,477	,002	karani art. 200 i art. 286 > niekarani
Radzenie ze stresem poprzez seks	radzenie poprzez czynności seksualne	2	8455,701	,136	16,968	,000	karani art. 200 i art. 286 > niekarani
	sadomasochizm	2	59,796	,028	3,074	,048	karani art. 286 > karani art. 200
	poszukiwanie wrażeń	2	82,309	,057	6,523	,002	karani art. 286 > karani art. 200 i niekarani
	zażyłość-intymność	2	180,631	,051	5,844	,003	karani art. 286 > niekarani
	seks bezosobowy	2	1,347	,002	,220	,803	-
	radzenie poprzez fantazje seksualne	2	694,240	,047	5,327	,006	karani art. 286 > karani art. 200 i niekarani

Źródło: opracowanie własne.

6. **Radzenie poprzez czynności seksualne** - Sprawcy wykorzystania seksualnego dziecka oraz przestępstw przeciwko mieniu cechują się istotnie większym nasileniem stosowania strategii polegającej na radzeniu sobie poprzez seks od mężczyzn niekaranych. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są na średnim poziomie. Brak istotnych różnic pomiędzy sprawcami wykorzystania seksualnego dziecka i przestępstw przeciwko mieniu.
7. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze sadomasochistycznym** - - Sprawcy przestępstw przeciwko mieniu cechują się istotnie większym nasileniem stosowania radzenia sobie przez fantazje seksualne o charakterze sadomasochistycznym od sprawców wykorzystania seksualnego dziecka. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są słabe. Brak istotnych różnic pomiędzy mężczyznami niekaranymi a pozostałymi grupami.
8. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze poszukiwania wrażeń** - Sprawcy przestępstw przeciwko mieniu cechują się istotnie większym nasileniem stosowania radzenia sobie przez fantazje seksualne o charakterze poszukiwania wrażeń od sprawców wykorzystania seksualnego dziecka mężczyzn niekaranych. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są słabe. Brak istotnych różnic pomiędzy sprawcami wykorzystania seksualnego dziecka i mężczyznami niekaranymi.
9. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze zażyłości i intymności** - Sprawcy przestępstw przeciwko mieniu cechują się istotnie większym nasileniem radzenia sobie przez fantazje seksualne o charakterze zażyłości i intymności od mężczyzn niekaranych. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są słabe. Brak istotnych różnic pomiędzy sprawcami wykorzystania seksualnego dziecka i pozostałymi grupami.
10. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze bezosobowym** - badane grupy nie różnią się istotnie.
11. **Radzenie sobie poprzez fantazje seksualne – wynik łączny** - Sprawcy przestępstw przeciwko mieniu cechują się istotnie większym nasileniem ogólnego stosowania radzenia sobie poprzez fantazje seksualne od sprawców wykorzystania seksualnego dziecka mężczyzn niekaranych. Wielkość efektu wskazuje, iż różnice te są słabe. Brak istotnych różnic pomiędzy sprawcami wykorzystania seksualnego dziecka i mężczyznami niekaranym

Biorąc pod uwagę uzyskane wyniki hipotezę 6.2.1. należy częściowo odrzucić.

5.3. Podsumowanie

Tabela 5.74. zawiera podsumowanie wyników weryfikacji postawionych hipotez.

Tab. 5.74. Podsumowanie weryfikacji hipotez.

Problem badawczy	Hipotezy badawcze	Wynik weryfikacji hipotez	
		Pomiar kwestionariuszowy	Pomiar quasi-eksperymentalny
Problem 1. Czy różne metody (kwestionariuszowa i eksperymentalna) pomiaru zaburzeń regulacji emocji mierzą te same aspekty zaburzeń?	H _{1.1} . Nasilenie zaburzeń regulacji emocji w pomiarze kwestionariuszowym jest związane z nasileniem zaburzeń regulacji w pomiarach eksperymentalnych.	W całości odrzucona	
	H _{1.2} . Nasilenie jednego aspektu zaburzeń regulacji emocji jest związane z nasileniem innego aspektu zaburzeń regulacji emocji w pomiarze kwestionariuszowym.	W całości potwierdzona	
	H _{1.3} . Nasilenie jednego aspektu zaburzeń regulacji emocji jest związane z nasileniem innego aspektu zaburzeń regulacji emocji w pomiarze eksperymentalnym.	W całości potwierdzona	
	H _{1.4} . Istnieje związek między dwoma pomiarami eksperymentalnymi aspektu zaburzeń regulacji emocji w postaci trudność w kontroli impulsów.	W całości potwierdzona	
Problem 2. Jaką rolę w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dzieci pełnią zaburzenia regulacji emocji?			
Problem 2.1. Jakie czynniki determinują występowanie zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych?	H _{2.1.1} . Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z poziomem reaktywności emocjonalnej i wytrzymałości sprawcy.	W całości potwierdzona	W całości odrzucona
	H _{2.1.2} . Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z poziomem neurotyczności sprawcy.	W całości potwierdzona	W całości odrzucona
	H _{2.1.3} . Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się ze specyfiką rozwoju seksualnego sprawcy w okresie adolescencji.	Częściowo potwierdzona	Częściowo potwierdzona
	H _{2.1.4} . Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się ze stosowaniem używek przez sprawcę.	Częściowo potwierdzona	Częściowo potwierdzona
	H _{2.1.5} . Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z typem zakładu karnego, w którym przebywa sprawca.	Częściowo potwierdzona	Częściowo potwierdzona

	H2.1.6. Występowanie zaburzeń regulacji emocji wiąże się z długością pobytu sprawcy w zakładzie karnym.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
Problem 2.2. Czy poziom zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych związany jest z cechami popełnionego przez nich czynów?	H2.2.1. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a liczbą ofiar.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
	H2.2.2. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a czasem trwania czynu.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
	H2.2.3. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a poziomem surowości czynu.	W całości odrzucona	Częściowo potwierdzona
	H2.2.4. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a inwazyjnością czynu.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
	H2.2.5. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a wielopostaciowością czynu.	W całości odrzucona	Częściowo potwierdzona
Problem 2.3. Czy poziom zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych jest związany z recydywą w zakresie tego rodzaju czynów?	H2.3.1. Istnieje związek między poziomem zaburzeń regulacji emocji u przestępców seksualnych a wielokrotnymi skazaniami.	W całości odrzucona	Częściowo potwierdzona
Problem 3. Czy nasilenie zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych jest różnicowane?	H3.1. Istnieje grupa przestępców seksualnych cechujących się podwyższonym nasileniem zaburzeń regulacji emocji.	W całości potwierdzona	Częściowo potwierdzona
		Style radzenia sobie ze stresem	Radzenie ze stresem poprzez seks
Problem 4. Jaka rolę w mechanizmie wykorzystywania seksualnego dzieci pełnią radzenie sobie ze stresem poprzez emocje i unikanie oraz poprzez seks?			
Problem 4.1. Jakie czynniki determinują występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu w grupie przestępców seksualnych?	H4.1.1. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z poziomem reaktywności emocjonalnej i wytrzymałości sprawcy.	Częściowo potwierdzona	W całości odrzucona
	H4.1.2. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z poziomem neurotyczności sprawcy.	Częściowo potwierdzona	W całości odrzucona
	H4.1.3. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się ze specyfiką rozwoju seksualnego sprawcy w okresie adolescencji.	Częściowo potwierdzona	Częściowo potwierdzona
	H4.1.4. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się ze stosowaniem używek przez sprawcę.	Częściowo potwierdzona	Częściowo potwierdzona
	H4.1.5. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z typem zakładu karnego, w którym przebywa sprawca.	W całości odrzucona	W całości odrzucona

	H4.1.6. Występowanie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu wiąże się z długością pobytu sprawy w zakładzie karnym.	Częściowo potwierdzona	W całości odrzucona
Problem 4.2. Czy poziom radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych związany jest z cechami popełnionego przez nich czynów?	H4.2.1. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a liczbą ofiar.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
	H4.2.2. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a czasem trwania czynu.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
	H4.2.3. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a poziomem surowości czynu.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
	H4.2.4. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a poziomem inwazyjności czynu	W całości odrzucona	W całości odrzucona
	H4.2.5. Istnieje związek między radzeniem sobie poprzez seks oraz skoncentrowanym na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a wielopostaciowością czynu.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
Problem 4.3. Czy poziom radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu w grupie przestępców seksualnych jest związany z recydywą w zakresie tego rodzaju czynów?	H4.3.1. Istnieje związek między poziomem radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych a wielokrotnymi skazaniami.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
		Pomiar kwestionariuszowy	Pomiar quasi-eksperymentalny
Problem 5. Czy zachodzi związek między zaburzeniami regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem w grupie przestępców seksualnych ?	H5. Istnieje związek między stylem skoncentrowanym na emocjach, unikaniu oraz radzenia sobie ze stresem poprzez seks a zaburzeniami regulacji emocji u przestępców seksualnych.	Częściowo potwierdzona	W całości odrzucona
Problem 6. Jakie są czynniki pośredniczące w relacji między zaburzeniami regulacji emocji i cechami czynu w grupie przestępców seksualnych?	H6. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i cechami czynu jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.		
	H6.1. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i liczbą ofiar jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
	H6.2. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i czasem trwania czynu jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
	H6.3. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i przemocą fizyczną jest zapośredniczony przez	W całości odrzucona	W całości odrzucona

	radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.		
	H6.4. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i inwazyjnością czynu jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
	H6.5. W grupie przestępców seksualnych związek między zaburzeniami regulacji emocji i wielopostaciowością wykorzystania jest zapośredniczony przez radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach i unikaniu oraz radzeniem sobie ze stresem poprzez seks.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
Problem 7. Jakie różnice w zakresie regulacji emocji oraz radzenia sobie ze stresem występują między poszczególnymi grupami mężczyzn – przestępcami seksualnymi, przestępcami przeciw mieniu oraz mężczyznami niekaranymi?			
Problem 7.1. Czy nasilenie zaburzeń regulacji emocji w grupie przestępców seksualnych jest większe niż u przestępców przeciw mieniu i mężczyzn niekaranych?	H7.1.1. Przestępcy seksualni przejawiają większe nasilenie zaburzeń regulacji emocji przestępcy przeciw mieniu i mężczyźni niekarani.	W całości odrzucona	W całości odrzucona
Problem 7.2. Czy nasilenie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu u przestępców seksualnych jest większe niż u przestępców przeciw mieniu i mężczyzn niekaranych?	H7.2.1. Sprawcy wykorzystania seksualnego dziecka przejawiają większe nasilenie radzenia sobie poprzez seks oraz skoncentrowanego na emocjach i unikaniu niż przestępcy przeciw mieniu i mężczyźni niekarani.	Częściowo potwierdzona	Częściowo potwierdzona

Źródło: opracowanie własne.

ROZDZIAŁ 6. INTERPRETACJA WYNIKÓW I WNIOSKI

6.1. Interpretacja wyników dotyczących związków między metodami badania zaburzeń regulacji emocji

Wyniki badania udokumentowały brak możliwości przewidywania poszczególnych wymiarów zaburzeń regulacji emocji mierzonych kwestionariuszowo przez zaburzenia mierzone eksperymentalnie. Przyczyn takiego rezultatu należy upatrywać w ograniczeniach zastosowanych metod, które to ograniczenia choć różne i usytuowane w odmiennych czynnikach, dotyczą obu sposobów pomiaru. Dwie pierwsze uwagi odnoszą się do metody kwestionariuszowej. Jest ona - w przeciwieństwie do eksperymentalnej - metodą samoopisową, deklaratywną, a tym samym obciążoną błędem nadmiernej subiektywności. Badani posługując się nią mieli większe możliwości zafałszowania wyników, tak aby zaprezentować siebie w sposób pożądaný i akceptowany społecznie. Ponadto, odpowiadając na pytania kwestionariusza badani sięgali po informacje retrospektywne, często wymagające znaczącego wglądu we własne stany emocjonalne, co nie było konieczne w momencie wykonywania zadania. Metoda eksperymentalna również posiada potencjalne, specyficzne dla siebie, ograniczenia, które mogą wynikać np. z poczucia działania pod (rzeczywistą bądź wyobrażoną) presją, czy w niesprzyjających okolicznościach. Wykonanie zadań wymagało od badanych mobilizacji funkcji poznawczych. Ich poziom i efektywność zależy od wielu czynników – stanu psychofizycznego osoby w momencie wykonywania zadania, dystraktorów występujących w otoczeniu oraz szeregu innych zmiennych zakłócających, których badacz nie mógł kontrolować prowadząc badania w warunkach zakładu karnego.

Można przewidywać wyniki uzyskane w ramach metod eksperymentalnych to znaczy, wyniki uzyskane w zadaniu mierzącym zaburzenia kontroli impulsów pozwoliły przewidywać wyniki w zadaniu mierzącym zaburzenia w zakresie realizowania zachowań ukierunkowanych na cel. Oznacza to, że metody te zgodnie mierzyły tą samą naturę zjawiska, jakim są zaburzenia regulacji emocji.

Wystąpił związek w ramach poszczególnych metod, a więc między skalami kwestionariusza oraz między dwoma pomiarami w zadaniu mierzącym zaburzenia kontroli impulsów, co oznacza, że narzędzia cechowała odpowiednia rzetelność.

Biorąc pod uwagę opisane wyżej wyniki oraz charakterystyki metod, trudno jednoznacznie ocenić, która z nich uznana może być za metodę bardziej wartościową. Wydaje się, że żadnej nie należy jednoznacznie odrzucać, lecz używać ich w odpowiedni, przemyślany sposób. Można stosować je uzupełniająco (łącznie), bądź wybiórczo, biorąc pod uwagę ich

użyteczność w osiąganiu konkretnych, wyznaczanych przez badacza celów. Innymi słowy, ważna jest świadomość ograniczeń obu metod i ich kontrolowanie.

6.2. Interpretacja wyników dotyczących działania poszczególnych mechanizmów biorących udział w cyklu wykorzystania seksualnego dziecka

6.2.1. Interpretacja wyników dotyczących działania mechanizmu I: związków czynników istotnych w etiologii sprawstwa wykorzystania seksualnego dziecka z symptomami klinicznymi – nisza dalsza

Temperament. Temperament, zgodnie z uzyskanymi w badaniach własnych wynikami, sprzyja powstawaniu zaburzeń regulacji emocji oraz decyduje o kształtowaniu się dezadaptacyjnego stylu radzenia sobie ze stresem. W badaniu pod uwagę wzięto dwie energetyczne cechy temperamentu – reaktywność emocjonalną (uznaną za pierwotną cechę temperamentu), która decyduje o podatności na stres i napięcie oraz wytrzymałość, czyli zdolność do adekwatnego reagowania w sytuacjach długotrwałej aktywności lub w warunkach silnej stymulacji zewnętrznej (Strelau i Zawadzki, 2008; Zawadzki i Strelau, 1995)

Powstawaniu trudności w kontroli impulsów oraz trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel sprzyja wysoki poziom reaktywności oraz niski poziom wytrzymałości. Wynik ten znajduje potwierdzenie w licznych badaniach wskazujących, że istnieje związek między cechami temperamentu a zdolnością dążenia do celu w sytuacji dużego obciążenia emocjonalnego i wysokiej stymulacji, która zakłada zdolność samokontroli. Cechy temperamentu „aktywizują się w konkretnych sytuacjach, modyfikując wytrzymałość w działaniu” (Łukaszewski i Marszał-Wiśniewska, 2006, s. 147). Pozostaje on również w zgodzie z podejściem mówiącym o tym, że temperament oraz regulacja emocji są konstruktami silnie ze sobą powiązanymi, do tego stopnia, że część badaczy zakłada, że ten pierwszy obejmuje proces samoregulacji, również w zakresie afektu (Rothbart i Sheese, 2007; Rothbart i Bates, 2006, Shiner i in., 2012). Wysoki poziom reaktywności wiążący się z dużą pobudliwością jednostki stanowi znaczący czynnik ryzyka dla rozwoju zaburzeń w zakresie procesów samoregulacyjnych, a więc też regulacji emocji (Aldao, Nolen-Hoeksema i Schweizer, 2010; Gross i John, 2003; Troy, Wilhelm, Shallcross i Mauss, 2010). Dzieje się tak dlatego, że osoby, które charakteryzuje obniżony próg reagowania na bodźce, przy jednoczesnej zwiększonej intensywności odczuwanego afektu oraz wydłużonym czasie jego trwania, częściej znajdują się w sytuacji nieoptymalnego poziomu pobudzenia i konfrontują się z potrzebą modyfikowania go (Rothbart i Derryberry, 1981). Podobny mechanizm działa w przypadku obniżonej

wytrzymałości przejawiającej się w niewielkiej odporności emocjonalnej (w tym na sytuacje zagrażające).

Kształtowaniu się stylu radzenia sobie ze stresem skoncentrowanego na emocjach sprzyja niski poziom wytrzymałości oraz wysoki poziom reaktywności, natomiast stylu skoncentrowanego na unikaniu – wysoki poziom reaktywności. Wynik ten potwierdza założenie o temperamencie jako moderatorze relacji człowieka z otoczeniem. Wymienione właściwości energetyczne zachowania odnoszą się do działania jednostki w warunkach wymagających długiej i intensywnej pracy, odporności emocjonalnej na stres oraz tolerancji na silną stymulację fizyczną (Strelau, 2002). W związku z tym, będą miały ogromne znaczenie dla percepcji sytuacji przez jednostkę, a dalej – sposobu radzenia sobie z wyzwaniami (Strelau, 1995, 1996, 2000). Osoby, które charakteryzuje obniżony próg reagowania na bodźce, będą dążyć do unikania sytuacji o wysokim poziomie stymulacji, stąd kształtowanie się u nich stylu skoncentrowanego na unikaniu, natomiast osoby, które dodatkowo będą posiadać niewielką wytrzymałość będą częściej sięgać po strategie pochodzące ze stylu skoncentrowanego na emocjach (np. myślenie życzeniowe, fantazjowanie), gdyż będą dla nich łatwiejsze w realizacji, bardziej dostępne. Zaplanowanie i podjęcie efektywnego i racjonalnego działania, mającego na celu usunięcie lub zminimalizowanie bodźca stresowego, wymaga znacznie rozbudowanych zdolności działania pod presją, a więc posiadania odpowiednich zasobów m.in. w postaci wytrzymałości (Brudek, Steuden, Furmanek i Ciuła, 2018; Heszen, 2013; Jachnis, 2000; Szczepaniak i in., 1996; Terelak, 1997).

Neurotyczność. Neurotyczność sprzyja powstawaniu zaburzeń regulacji emocji oraz decyduje o kształtowaniu się dezadaptacyjnego stylu radzenia sobie ze stresem.

Brak stabilności emocjonalnej prowadzi do powstawania trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel i trudności w kontroli impulsów. Wniosek ten pozostaje w zgodzie z założeniem, że poszczególne cechy osobowości, w ujęciu modelu Wielkiej Piątki autorstwa Costy i McCrae (1992), kształtując określoną skłonność jednostki do reagowania, sprzyjają lub utrudniają adaptację jednostki (John i Gross, 2007). Neurotyzm obejmuje takie emocje jak niepokój, zmartwienie, smutek i napięcie. Jego negatywny związek ze zdolnością w zakresie reuglacji emocji wynika głównie z trzech powodów. Po pierwsze, osoby neurotyczne posiadają przekonanie, że jednostka nie ma wpływu na swoje emocje, po drugie, w rzeczywistości emocje osób neurotycznych są trudne do kontrolowania (wysoka intensywność i nieadekwatność), a po trzecie – obawa przed porażką powoduje niechęć do podejmowania prób regulowania emocji (Gross, 1998). Wiele badań potwierdza fakt, że

przestępcy seksualni są grupą cechującą się znaczącymi trudnościami z regulowaniem emocji (Gillespie i Beech, 2017; Ward i Beech, 2016; Gillespie, Garofalo i Velotti, 2018; Velotti i in., 2017). W tej grupie, owe trudności wiąże się często z neurotycznością - występowaniem dominującego, negatywnego doświadczenia afektywnego oraz częstym stosowaniem ruminacji (koncentracją na negatywnych doświadczeniach emocjonalnych) (Barnett, 2011; Gillespie, Mitchell, Fisher i Beech, 2012).

Brak stabilności emocjonalnej (neurotyczność) prowadzi do kształtowania się stylu skoncentrowanego na emocjach. Osoby cechujące się wysokim poziomem neurotyczności są podatne na psychiczną bezradność i irracjonalne myśli oraz mają mniejsze zdolności w zakresie kontroli impulsów (Costa, McCrae, 1992). Mają tendencję do silnego przeżywania negatywnych emocji i dlatego mogą kierować swoje wysiłki zaradcze w uporaniu się z tymi bolesnymi emocjami (Lee-Baggley, Preece i Delongis, 2005). W związku z tym jest bardziej prawdopodobne, że osoby te angażować będą się w pasywne i nieprzystosowawcze style radzenia sobie (Vollrath i Torgersen, 2000). Potwierdzają to liczne badania, które wskazują, że adaptacyjne cechy osobowości są istotnie pozytywnie związane z aktywnymi stylami radzenia sobie (Connor-Smith i Flaschbart, 2007; Penley i Tomaka, 2002; Watson i Hubbard, 1996), podczas gdy nieprzystosowawcze cechy osobowości (neurotyzm) są pozytywnie związane ze stylami pasywnymi, takimi jak radzenie sobie skoncentrowane na emocjach (Costa i in., 1996; Endler i Parker, 1990b; Penley i Tomaka, op.cit.; Bakker, Van der Zee, Lewig i Dollard, 2006).

Rozwój seksualny w okresie adolescencji. Odnotowano znikome związki specyfiki rozwoju seksualnego w okresie adolescencji z zaburzeniami regulacji emocji oraz bardziej liczne w przypadku radzenia sobie ze stresem.

Aktywność seksualna sprawców w okresie adolescencji nie pozwala przewidzieć w sposób jednoznaczny wpływu na rozwój zaburzeń regulacji emocji. Uzyskane wyniki pokazują, z jednej strony, że wczesna inicjacja w zakresie pewnych form aktywności (pettingu oraz stosunku analnego), sprzyja zaburzeniom regulacji emocji, a innych (stosunku oralnego), obniża ją. Zauważa się brak trendu w jednym kierunku, co tłumaczyć można faktem, że badania dotyczące wpływu momentu inicjacji na stan psychiczny jednostki są skomplikowane z powodu obecności działania wielu zmiennych tzw. zakłócających. Utrudnia to tworzenie jednoznacznych wyjaśnień przyczynowych. Dodatkowo, wiele badań ujawnia, że wpływ wieku inicjacji seksualnej na funkcjonowanie psychologiczne osoby zmniejsza się lub zanika we wczesnej dorosłości (Kaestle, Halpern, Milleri Ford 2005; Spriggs i Halpern, 2008).

Wysoka częstotliwość masturbacji w okresie adolescencji obniża natężenie stosowania strategii radzenia sobie ze stresem związanych z radzeniem poprzez seks oraz fantazje seksualne w dorosłości. Wynik ten zaprzecza założeniu, że zaabsorbowanie seksualne w okresie dojrzewania prowadzi do wykorzystywania czynności seksualnych jako strategii radzenia sobie w późniejszym okresie (Cortoni i Marshall, 2001). Uzyskany wynik można interpretować w taki sposób, że stosowanie w adolescencji masturbacji w momencie doświadczania napięcia i stresu nie zawsze ma efekt „wyuczenia” strategii seksualnych jako łatwych do znoszenia napięcia. Mianowicie, mężczyźni stosujący ją w dorastaniu, zauważają, że prowadzi do zniesienia napięcia (osiągnięcie natychmiastowej gratyfikacji), ale jednocześnie nie wspiera rozwiązywania trudności z jakimi mierzy się jednostka, jest nieadaptacyjna i dlatego w dorosłości poszukują innych strategii radzenia sobie.

Wiek podjęcia pierwszego pettingu wiąże się ze stosowaniem stylu skoncentrowanego na emocjach. Być może jedną z przyczyn późnej inicjacji jest trudność z konfrontacją z emocjami, które wiążą się niekiedy z tym zdarzeniem (lęk, niepokój, niepewność, ekscytacja), a więc możemy mieć do czynienia z osobami bardziej wrażliwymi i/lub bardziej koncertującymi się na emocjach, stąd związek z emocjonalnym stylem radzenia sobie ze stresem

Sprawcy przestępstw seksualnych, którzy korzystali z pornografii w okresie dorastania częściej niż sprawcy, którzy nie korzystali z pornografii stosują radzenie sobie ze stresem poprzez fantazje seksualne o charakterze sadomasochizmu, poszukiwania wrażeń oraz seksu bezosobowego, przy czym zależności takiej nie odnotowano na skali zażyłość/intymność. Oznacza, że korzystanie z pornografii w adolescencji może mieć wpływ na pewne aspekty funkcjonowania seksualnego dorosłych mężczyzn i kształtować rodzaje strategii seksualnych radzenia sobie ze stresem. Dla takiego wyniku, zdecydowanie duże znaczenie ma charakterystyka okresu dojrzewania mężczyzn. Pobudzenie seksualne w tym czasie charakteryzuje się znaczną siłą i uogólnionym charakterem. Stany napięcia (pozaseksualnego) i pobudzenia seksualnego nakładają się, a rozładowanie napięcia seksualnego powoduje wyraźną ulgę, która również ma charakter uogólniony – redukuje lęk i uspakaja (Beisert, 2012). Korzystanie z pornografii można uznać za jeden z takich sposobów, który jest dla nastolatka łatwo dostępny i redukując napięcie zostaje utrwalony jako radzenie sobie. Biorąc pod uwagę, że pornografia, zwłaszcza ta kierowana do mężczyzn, odbiega do pewnego stopnia od realnego obrazku aktu seksualnego i ukazuje hedonistyczną seksualność oderwaną od intymności, często prezentując przymus seksualny wobec kobiet, ich uległość i rozwiązłość seksualną (Kutchinsky, 1988; Fisher i Barak; 1989, 1991; Malamuth i Donnerstein, 1982; Ohbuchi, Ikeda

i Takeuchi, 1994), można upatrywać w tym przyczyny uzyskania różnic w skalach: sadomasochizmu, seksu bezoosobowego oraz poszukiwania wrażeń.

Stosowanie używek – alkoholu oraz narkotyków. Uzyskano wyniki, które wskazują, że stosowanie szczególnie dwóch rodzajów używek ma znaczenie dla zaburzeń regulacji emocji.

Nadużywanie alkoholu oraz narkotyków sprzyja powstawaniu zaburzeń regulacyjnych w zakresie kontroli impulsów. Wyniki pozostają w zgodzie z ugruntowanym w badaniach opisem mechanizmu działania uzależnienia, który mówi o tym, że intensywne spożywanie alkoholu może prowadzić do dysregulacji homeostatycznej, a w dalszej kolejności powstawania negatywnego afektu i osłabienia samoregulacji (Koob i LeMoal, 1997). Oznacza to, że wzrastający poziom uzależnienia może prowadzić do obniżenia poziomu samokontroli, a więc alkohol może nie tylko działać „doraźnie”, wywołując lub potęgując impulsywne zachowania, ale może również działać chronicznie, zwiększając prawdopodobieństwo impulsywności w wyniku działania procesu allostazy. Nie bez znaczenia pozostaje również wpływ używek na funkcjonowanie mózgu. Długotrwała ekspozycja na spożywanie alkoholu lub narkotyków może również skutkować upośledzeniem zdolności hamowania z powodu trwałych zmian neurologicznych (degradacja płatów czołowych) (Jentsch i Taylor 1999; Moselhy, Georgiou i Kahn 2001).

Używanie narkotyków sprzyja stosowaniu radzenia sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze poszukiwania wrażeń. Prawdopodobnie wynika to z faktu, że osoby te charakteryzuje generalnie wyższy poziom poszukiwania doznań - zróżnicowanych, nowych, złożonych i intensywnych wrażeń i doświadczeń na różnych polach. Potwierdzają to liczne badania, które wykazały, że nadużywanie narkotyków wiąże się z poszukiwaniem nowości (Belin i Deroche-Gamonet, 2012; Cloninger, 1987; i in., 1989; Zuckerman i Neeb, 1979). Dodatkowo, badania wykazały, że osoby, które charakteryzuje wysokie natężenie cechy poszukiwania nowości, używają więcej narkotyków niż te o niskim natężeniu tej cechy (Koob, 2000; Mahoney i in., 2015; Piazza Deminière, le Moal i Simon).

6.2.2. Interpretacja wyników dotyczących działania mechanizmu I: związków czynników istotnych w etiologii sprawstwa wykorzystania seksualnego dziecka z symptomami klinicznymi – nisza bliższa

Rodzaj Zakładu Karnego. Mężczyźni przebywający w zakładzie dla recydywistów penitencjarnych charakteryzują się wyższym poziomem zaburzeń regulacji emocji w zakresie realizowania zachowania ukierunkowanego na cel niż mężczyźni przebywający w zakładzie dla odbywających karę po raz pierwszy oraz przebywanie w zakładzie dla odbywających karę

po raz pierwszy sprzyja regulowaniu emocji w zakresie realizowania zachowania ukierunkowanego na cel.

Wynik dotyczący różnic międzygrupowych należy uzasadnić w takim sposób, że mężczyźni charakteryzujący się większym stopniem zaburzeń regulacji emocji mają większą trudność z przestrzeganiem norm prawnych, w związku z czym mają większą skłonność do recydywy. Z kolei drugi wynik prawdopodobnie wiąże się z faktem, że zakłady karne dla recydywistów penitencjarnych charakteryzują się większym stopniem izolacji i mniejszym zakresem uprawnień niż pozostałe jednostki penitencjarne, a osadzeni są bardziej surowo traktowani. Oznacza to, że warunki w zakładach dla odbywających karę po raz pierwszy generując mniejszy poziom obciążenia emocjonalnego, stwarzają lepsze warunki dla procesu regulowania emocji.

Jednocześnie sprzeczny z oczekiwaniami jest brak związków pomiędzy rodzajem zakładu karnego z pozostałymi aspektami zaburzeń regulacji emocji oraz radzeniem sobie ze stresem. Może to oznaczać, że cechy środowiska więziennego mają ograniczony wpływ na powstawanie zaburzeń regulacji oraz radzenie sobie ze stresem, gdyż kompetencje te kształtują się na wcześniejszych etapach rozwoju jednostki i pozostają względnie niezmiennie przez resztę jej życia (pomijając pewne fluktuacje w okresie adolescencji oraz późnej dorosłości) (por. Sroufe, 1996; Thomson, 1991; Lewis, Todd i Xu, 2010; Zimmer-Gembeck i Skinner, 2016). Dodatkowo, otoczenie sprawców cechuje pewien stopień niestałości - zmieniają oni cele (a co za tym idzie zmieniają, się ich współosadzeni), oddziały, a nawet zakłady, w których odbywają karę. Warunki panujące w poszczególnych celach, oddziałach i zakładach karnych często bardzo się od siebie różnią, co może zacierać wpływ cech otoczenia na zaburzenia regulacji emocji oraz proces radzenia sobie.

Długość kary. Im dłuższy czas pobytu w zakładzie karnym tym mniejsze natężenie stosowania stylu skoncentrowanego na unikaniu. Wynik ten pozostaje w sprzeczności z częścią badań, które dostarczyły wniosków mówiących o tym, że w miarę pobytu w zakładzie karnym, ekspresja niekontrolowanych emocji jako sposób radzenia sobie ze stresem maleje (Gullone i in., 2000; Ireland i in., 2005; Mohino i in., 2004; Zamble i Porporino, 1990) i ustępuje miejsca strategiom związanym z unikaniem. Jednocześnie, istnieje druga grupa badań, która ukazuje tendencje odwrotną, mianowicie – dłuższy pobyt w zakładzie karnym sprzyja przyswajaniu zasad w nim panujących, adaptacji, a co za tym idzie odzyskaniu poczucia kontroli i zdolności do przejawiania bardziej aktywnych strategii (Mohino i in., op.cit., Zamble i Porporino, 1988; Reed i in., 2009). Dodatkowo, należy zwrócić uwagę, iż system więzienny w Polsce stwarza

skazanym większą przestrzeń do przyjmowania postaw roszczeniowych, konfrontacyjnych. Skazani przebywający dłużej w zakładzie karnym uczą się aktywnych strategii, które wykorzystują do zabiegania o własne interesy, np. pisanie podań, roszczeń, zażaleń, itd. Warto zaznaczyć, że środowisko więzienne stanowi specyficzny kontekst funkcjonowania, w ramach którego jednostka może uruchamiać strategie, które okazują się przystosowawcze do tego kontekstu, ale zupełnie nieadaptacyjne do życia na wolności i na odwrót.

Brak związku z zaburzeniami regulacji emocji należy wytłumaczyć w ten sam sposób, co powyżej, tzn. kompetencje regulacyjne w okresie dorosłości są już dosyć dobrze skonsolidowane i zmienne związane z otoczeniem jednostki nie mają dużego znaczenia.

6.2.3. Interpretacja wyników dotyczących działania mechanizmu II: związków symptomów z cechami popełnionego czynu

Czas trwania czynu jest związany z nasileniem radzenia sobie poprzez fantazje seksualne o charakterze bezosobowym. Wystąpienie tego związku można tłumaczyć odwołując się do zjawiska uprzedmiotowienia ofiary wykorzystania. Prawdopodobnie mężczyźni mający tendencje do tworzenia fantazji pozbawionych intymnych relacji z drugą osobą, będą mieli większą łatwość, aby ofiarę traktować w sposób instrumentalny, a więc taki, który związany jest wyłącznie z zaspokajaniem własnych potrzeb (seksualnych, emocjonalnych). Uzasadnienie to znajduje potwierdzenie w wielu badaniach, które wiążą mechanizm depersonalizacji oraz uprzedmiotowienia z agresją seksualną, zakładając, że są one w dużej mierze niezbędne dla powstawania i podtrzymywania cyklu agresji seksualnej (Bastian, Jetten i Radke; 2012; Greitmeyer i McLatchie 2011; Leidner, Castano i Ginges; 2013; Vasquez, Osinnowo, Pina, Ball i Bell, 2017).

Brak zaburzeń regulacji emocji w postaci trudności realizacji zachowań ukierunkowanych na cel sprzyja mniejszej surowości czynu. Prawdopodobnie wynika to z faktu, że im większe zdolności w realizowaniu zachowań ukierunkowanych na cel posiada sprawca tym częściej doprowadza do czynu przy pomocy innych metod niż użycie przemocy fizycznej. Tego rodzaju działania, które polegają na budowaniu relacji z dzieckiem (tworzeniu emocjonalnej więzi), zdobywaniu jego zaufania i stopniowym oswojeniem z fizycznym kontaktem z dorosłym z intencją seksualnego wykorzystania, określane są mianem *groomingu* (Craven, Brown i Gilchrist, 2006).

Odnotowano ujemny związek zaburzeń regulacji emocji w zakresie trudności w kontroli impulsów a liczbą podjętych aktywności w ramach czynu (wielopostaciowość wykorzystania). Wystąpienie tego związku tłumaczyć można w taki sposób, że sprawcy cechujący się większą

impulsywnością w momencie wysokiego pobudzenia, reagują w sposób gwałtowny i niezaplanowany, a jednocześnie dążą do uzyskania natychmiastowej gratyfikacji w postaci obniżenia napięcia. Powoduje to, że sprawca rezygnuje z eksplorowania różnorodnych aktywności seksualnych z ofiarą na rzecz koncentrowania się na znanych, dotąd stosowanych (wyuczonych) jej formach i wybierania ich ze względu na pewność wywołania pożądanego efektu w postaci zniesienia przykrych emocji.

Nie odnotowano żadnych związków pomiędzy zaburzeniami regulacji emocji a liczbą ofiar, czasem trwania czynu, inwazyjnością czynu. Nie odnotowano również związków pomiędzy radzeniem sobie ze stresem a liczbą ofiar, inwazyjnością czynu oraz jego wielopostaciowością. Można wymienić kilka przyczyn opisanych braków związków.

Po pierwsze wymienione symptomy kliniczne mogą okazać się nieistotne z perspektywy wskazanych ekstensywnych cech czynu, czyli ilości ofiar, czasu trwania, inwazyjności oraz wielopostaciowości.

Po drugie, przebieg czynu zależy od wielu różnych czynników związanych ze stanem psychologiczno-fizycznym sprawcy, stanem psychologiczno-fizycznym ofiary, właściwościami otoczenia oraz zmiennymi sytuacyjnymi, a także tego jaka między tymi czynnikami zachodzi interakcja.

Po trzecie, dane na temat przebiegu czynu czerpano z prawomocnego wyroku skazującego, który powstaje w wyniku kontradiktoryjnej procedury karnej²⁶ oraz akt sprawy, które zawierają subiektywne opisy zdarzeń podawane przez sprawcę lub ofiarę, a tym samym mogą nie odzwierciedlać jego rzeczywistego przebiegu czynu.

6.2.4. Interpretacja wyników dotyczących działania mechanizmu III: związków między zaburzeniami regulacji emocji z cechami popełnionego czynu zapośredniczonymi przez radzenie sobie ze stresem

W świetle literatury empirycznej, która potwierdza związek między słabymi mechanizmami radzenia sobie a zaburzeniami regulacji emocji, Chambers, Ward, Eccleston i Brown (2009) zaproponowali w swoim modelu ścieżek, że przestępcy seksualni angażują się w niewłaściwe zachowania seksualne w wyniku ich problemów z samoregulacją, wywołaną negatywnymi stanami emocjonalnymi. Dodatkowo, Cortoni i Marshall (2001) dowiedli, że dorośli przestępcy seksualni częściej używali aktywności seksualnej jako strategii radzenia sobie ze stresem. Analiza zebranego materiału badawczego nie pozwoliła jednak na

---

²⁶ Negatywna ocena specjalistów procedury kontradiktoryjnej jako procedury pozwalającej na ustalenia stanu faktycznego (Mason, 1984; za: Walsh i Darby, 2008, s. 431).

potwierdzenie powyższych założeń w postaci mediującego efektu radzenia sobie ze stresem. Brak tego rodzaju zależności można tłumaczyć na kilka, niewykluczających się wzajemnie sposobów.

Po pierwsze, jak wspomniano wcześniej, przebieg czynu zależy od wielu różnych czynników. W ramach Zintegrowanej Teorii Przestępstw Seksualnych, obok zaburzeń regulacji emocji, wymienia się inne znaczące symptomy kliniczne: trudności w funkcjonowaniu społecznym, zniekształcenia poznawcze oraz dewiacyjne zainteresowania seksualne. Wskazane czynniki wchodzą ze sobą w interakcję tworząc dla każdego sprawcy specyficzny rys funkcjonowania (dominujące problematyczne przekonania, błędne oceny lub złe planowanie), który następnie decyduje o przebiegu przestępstwa seksualnego (Ward i Beech, 2016). Być może, inne czynniki niż te związane z radzeniem sobie ze stresem stanowią istotne mediatory relacji między zaburzeniami regulacji emocji a cechami czynu.

Po drugie, mogło dojść do zakłamania wyników badań, w taki sposób, że osadzeni odpowiadali tak, by zaniżyć wyniki w testach dotyczących radzenia sobie ze stresem poprzez seks. Wynikać to może z dwóch przyczyn. Po pierwsze, przestępców seksualnych cechuje niski status w społeczności osadzonych, czasem spotykają się w związku z tym z aktami przemocy fizycznej i emocjonalnej. Podstawową stosowaną przez nich strategią radzenia sobie z tym, jest ukrywanie faktu, iż zostali skazani za popełnienie przestępstwa seksualnego i udawanie, że popełnili inne przestępstwo. W związku z tym, mogli oni obawiać się powiązania wyników badań z rodzajem przewinienia. Po drugie, w Polsce wciąż funkcjonuje tabu kulturowe nałożone na sferę seksualności ludzkiej, które generuje poczucie wstydu w momencie konfrontowania się z treściami dotyczącymi tej sfery i negowanie jej obecności (bądź umniejszanie znaczenia) w życiu jednostki (Wejbert-Wąsiewicz i Pęczkowska, 2009).

Po trzecie, badania prowadzone w oparciu o koncepcję radzenia sobie przez aktywność seksualną przez sprawców przestępstw seksualnych autorstwa Cortoni (1998), która obejmuje trzy rodzaje tego radzenia sobie – zorientowane na aktywność seksualną z osobą dorosłą, przy jej świadomej zgodzie, aktywność seksualna z osobą dorosłą, bez jej zgody oraz aktywność seksualną z dzieckiem, ujawniły, że sprawcy przestępstw seksualnych charakteryzuje wyższy poziom wykorzystania strategii seksualnej w ogólnie w porównaniu z innymi mężczyznami (karanymi oraz niekaranymi), ale, co istotne, jako jedyni osiągają wysokie wyniki na skali związanej z aktywnością seksualną z dzieckiem (np. masturbacja podczas fantazjowania o seksie z dzieckiem). W badaniach prowadzonych w ramach niniejszej rozprawy, z powodów wymienionych w poprzednim akapicie, zrezygnowano z pomiaru skali związanej z aktywnością seksualną z dzieckiem. Być może, to właśnie ten rodzaj dewiacyjnego seksualnego

radzenia sobie jest kluczowy dla relacji między zaburzeniami regulacji emocji a przebiegiem czynu.

Po czwarte, na związek między zaburzeniami regulacji emocji a cechami popełnionego czynu mogą wpływać inne zmienne zakłócające (np. zdolność do empatii wobec ofiary), które nie zostały wzięte pod uwagę.

6.2.5. Interpretacja wyników dotyczących działania mechanizmu IV: związków symptomów z recydywą

Sprawcy skazani ponownie za wykorzystanie seksualne dziecka cechują się większym natężeniem zaburzeń w zakresie kontroli impulsów. Osiągnięte wyraźne różnice, przy tak nielicznej grupie recydywistów (10) oznaczają, że wszyscy albo większość z nich cechują się podwyższonym natężeniem wskazanych zaburzeń. Można to uzasadniać na dwa sposoby. Po pierwsze, znaczne nasilenie zaburzeń regulacji emocji zwiększa prawdopodobieństwo ponownego popełnienia przestępstwa, czy też wręcz jest warunkiem koniecznym, by do recydywy doszło. Z drugiej strony, wielokrotne popełnianie czynów doprowadzić może do wzmocnienia zaburzeń regulacji emocji. Przyjęcie zasadności obu tych wyjaśnień pozwala podkreślić cyrkularność mechanizmu łączącego zaburzenia regulacji emocji z popełnionym czynem. Większe natężenie zaburzeń prowadzi do kolejnych czynów, a te zwiększają natężenie zaburzeń.

6.3. Interpretacja wyników dotyczących związków zaburzeń regulacji emocji i radzenia sobie ze stresem

Radzenie sobie ze stresem skoncentrowane na emocjach sprzyja ogólnemu poziomowi zaburzeń regulacji emocji oraz jego aspektom – trudności w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel oraz trudności w zakresie kontroli impulsów. Wynik ten można wyjaśnić odwołując się do podejścia, które traktuje radzenie sobie jako proces obejmujący regulację emocji pod wpływem stresu. Regulacja emocji jest konceptualizowana jako ciągły proces, który zachodzi zarówno w warunkach stresowych, jak i niestresujących (np. Eisenberg i in., 2010). W związku z tym, jeśli sprawca w momencie doświadczania stresu, działając w sposób wolicjonalny, koncentruje się wyłącznie na dążeniu do znoszenia przykrych stanów emocjonalnych, takich jak: złość, poczucie winy, napięcie, poczucie porażki lub obwinianie siebie o przyczynę powstałej sytuacji, prowadzi do zwiększenia poczucia zdenerwowania i napięcia, a w rezultacie - pogłębienia istniejących zaburzeń w zakresie regulacji emocji.

Dodatkowo analiza wyników ujawniła związki między trudnościami w realizacji zachowań ukierunkowanych na cel a stylem skoncentrowanym na unikaniu oraz stosowaniem czynności zastępczych, a także trudnościami w kontroli impulsów oraz ogólnym poziomem zaburzeń regulacji emocji a czynnościami zastępczymi. Związek strategii unikowych z zaburzeniami regulacji emocji tłumaczyć można dwojako. Z jednej strony założyć można, że sprawcy, których charakteryzują trudności w zakresie regulacji emocji będą zaprzeczać, minimalizować lub w inny sposób unikać bezpośredniego radzenia sobie ze stresującymi wymaganiami, aby uniknąć konieczności konfrontowania się z własnymi trudnymi emocjami, z których regulowaniem mają kłopot (por. Beisert, 2012). Z drugiej, długotrwałe stosowanie strategii unikowych, które są formą nieadaptacyjnego radzenia sobie ze stresem, wywołuje negatywny afekt oraz w pewnych przypadkach, prowadzi do powstania symptomów depresyjnych (Cronkite i Moos, 1995; Penley, Tomaka i Wiebe, 2002; Penland, Masten, Zelhart, Fournet i Callahan 2000; Powers, Gallagher-Thompson i Kraemer, 2002). W rezultacie pojawiające się, narastające negatywne emocje odbierane są przez sprawcę jako coraz trudniejsze do regulowania i utrudniające kontrolę impulsów oraz działanie zgodnie z wyznaczonymi celami.

6.4. Interpretacja wyników dotyczących zróżnicowania zaburzeń regulacji emocji

Uzyskane wyniki wskazują, że, zgodnie z przewidywaniami opartymi na Zintegrowanej Teorii Przystępności Seksualnej i zbudowanym w oparciu o niego modelem teoretycznym, część sprawców cechuje się podwyższonym poziomem zaburzeń regulacji emocji. Centra wyróżnionych skupień są najbliższe sobie pod względem trudność w kontroli impulsów, co może być związane z faktem, że jest to wymiar zaburzeń regulacji emocji szczególnie istotny, jeśli nie konieczny, w kształtowaniu predyspozycji do popełnienia przestępstwa seksualnego (Cohen i in., 2002; Schiffer i Vonlaufen, 2011; Krasowska i in., 2013).

6.5. Interpretacja wyników dotyczących różnic między badanymi grupami

Uzyskane wyniki pozwoliły potwierdzić dezadaptacyjny schemat radzenia sobie ze stresem w grupie sprawców seksualnych. Pozostają one w zgodzie z obszerną literaturą empiryczną, której autorzy traktują nieefektywne procesy zaradcze w kategoriach istotnego czynnika ryzyka, specyficznego dla populacji sprawców wykorzystania seksualnego dziecka (np. Heffernan i Ward, 2019; Marshall i in., 2000; Serran i Marshall, 2006).

Sprawcy seksualni cechują się największym nasileniem stylu skoncentrowanego na emocjach ze wszystkich badanych grup oraz większym nasileniem stylu skoncentrowanego na

unikaniu niż mężczyźni niekarani. Zjawisko stosowania przez sprawców przestępstw seksualnych przeciw małoletnim strategii nieefektywnych do których zalicza się te skoncentrowane na emocjach oraz unikaniu posiada liczne potwierdzenie w badaniach (Cortoni i Marshall, 2001; Marshall i in., 2000; Laws, 1989; Neidigh i Tomiko, 1991). Sprawca kieruje swoją uwagę na emocjonalne konsekwencje doświadczania stresu, a nie na próby generowania rozwiązań bieżących trudności. W rezultacie doświadcza wysokiego poziomu smutku, lęku, złości oraz koncentruje się na własnych deficytach, co sprzyja angażowaniu się w nienormatywną aktywność seksualną, np. fantazjowanie o seksie z dzieckiem, które przynosi natychmiastową gratyfikację, a tym samym sprzyja wykorzystaniu. Innymi słowy, zachowania seksualne są wzmacniane i wyuczane, ponieważ są skuteczne w zmniejszeniu negatywnego afektu. Negatywne stany emocjonalne będące wynikiem m.in. stosowania strategii emocjonalnych zostały wskazane w literaturze dotyczącej zapobiegania recydywie seksualnej jako najczęściej identyfikowane czynniki wysokiego ryzyka (Howells i in., 2004).

Sprawców przestępstw seksualnych oraz sprawców przestępstw przeciwko mieniu charakteryzuje większe natężenie stosowania strategii radzenia sobie poprzez aktywność seksualną niż mężczyźni niekaranych, jednak to przestępcy przeciwko mieniu najczęściej ze wszystkich grup stosują strategię radzenia sobie poprzez fantazje seksualne. Jako, że strategia radzenia sobie ze stresem poprzez aktywność seksualną należy do strategii unikowych wynik pozostaje w zgodzie z rezultatem opisanym akapit wyżej. Związek tego rodzaju strategii ze stylem skoncentrowanym na emocjach oraz unikaniu również potwierdzają badania, co dodatkowo uwypukla ich nieefektywność (Cortoni i Marshall, op.cit.). Jednocześnie, nie potwierdziło się założenie dotyczące tego, że sprawcy przestępstw seksualnych będą wykorzystywać radzenie poprzez seks częściej niż mężczyźni z pozostałych grup. Wyniki te można interpretować na kilka sposobów. Po pierwsze, w badanej grupie sprawców seksualnych mogły nie wystąpić specyficzne czynniki, które mają znaczenie w kształtowaniu się radzenia sobie przez aktywność seksualną, a mogły pojawić się w rozwoju mężczyźni, którzy popełnili przestępstwa przeciwko mieniu, m.in. zwiększona częstotliwość masturbacji w okresie adolescencji oraz deficyty intymności oraz poczucie osamotnienia (Cortoni i Marshall, Ibidem). Druga i trzecia interpretacja są analogiczne do tych poczynionych przy wyjaśnianiu braku mediującego efektu radzenia ze stresem w ramach III mechanizmu, tzn. nie wzięto pod uwagę skali badającej radzenie sobie obejmujące dewiacyjną aktywność seksualną w postaci seksu z dzieckiem, na której sprawcy przestępstw seksualnych przeciw małoletnim osiągają najwyższe wyniki ze wszystkich badanych grup (przestępców oraz mężczyźni niekaranych) oraz, być może sprawcy seksualni tak manipulowali wynikami, by osiągnąć niższe natężenie opisywanej

strategii. Po czwarte, podwyższony wynik wyłącznie w grupach mężczyzn osadzonych, może oznaczać, że jest to pewna ogólna tendencja wynikająca z cech otoczenia, a więc strategie te są dla nich dostępne warunkach zakładu karnego (np. fantazje i masturbacja) i wybierane z powodu zablokowania innych.

Wyniki dotyczące różnic między badanymi grupami w zakresie zaburzeń regulacji emocji nie pozwoliły potwierdzić hipotezy zakładającej obecność największego poziomu tego rodzaju deficytów w grupie sprawców seksualnych. Sprawcy seksualni okazali się być bardziej podobni do mężczyzn niekaranych niż innych sprawców. Największym poziomem zaburzeń regulacji emocji cechują się sprawcy przestępstw przeciw mieniu (w postaci oszustwa). Charakteryzuje ich większe natężenie zaburzeń regulacji w zakresie kontroli impulsów – niż mężczyzn niekaranych oraz większe natężenie zaburzeń regulacji emocji w postaci trudności w realizowaniu zachowań ukierunkowanych na cel niż pozostałe dwie grupy (mężczyzn niekaranych i sprawców przestępstw seksualnych przeciw małoletnim). Tego rodzaju wynik należy interpretować w odwołaniu do Zintegrowanej Teorii Przestępstw Seksualnych oraz licznych badań dotyczących etiologii przestępstw seksualnych, które, jak wcześniej w rozdziale wskazano, wymieniają wiele różnych czynników wchodzących ze sobą w interakcję, wywołując konsekwencje w postaci cierpienia osoby, bądź angażowania się w aktywność seksualną z dzieckiem. Do czynników tych należą: predyspozycje genetyczne (Siegert i Ward, 2003), niekorzystne doświadczenia rozwojowe, np. znęcanie się, odrzucanie, trudności w przywiązaniu (Beech i Michell, 2005), psychologiczne dyspozycje/cechy, np. dewiacyjne preferencje seksualne, zniekształcenia poznawcze sprzyjające napaści seksualnej, deficyty empatii, deficyty umiejętności emocjonalnych, problemy interpersonalne, struktury i procesy społeczne i kulturowe (Cossins, 2000), czynniki kontekstualne / sytuacyjne, takie jak odurzenie, silny stres (Hanson i Harris, 2000, 2001). Wymienione czynniki oraz trajektorie rozwojowe powstające w wyniku ich działania wydają się być znacznie bardziej złożone w przypadku sprawców przestępstw w postaci wykorzystania seksualnego dziecka niż przestępstw przeciwko mieniu. W związku z tym, prawdopodobnie zaburzenia regulacji emocji sprzyjają przekraczaniu norm społecznych (prawnych) w postaci popełniania przestępstwa w przypadku sprawców przeciwko mieniu, ale są niewystarczające w przypadku sprawstwa wykorzystania seksualnego dziecka. Wyjaśnienie to znajduje również oparcie w Ogólnej Teorii Przestępczości autorstwa Gottfredson i Hirschi (1990), która sugeruje, że przestępczość można wyjaśnić połączeniem dwóch zmiennych – możliwości sytuacyjnych i braku samokontroli.

6.6. Podsumowanie

Uzyskane wyniki pozwoliły w pewnym zakresie potwierdzić istnienie i działanie opisanych w rozdziale 3 niniejszej pracy mechanizmów działania zaburzeń regulacji emocji w cyklu przestępstwa seksualnego. Przemawiają za tym:

a. liczne związki zaburzeń regulacji emocji a zmiennymi etiologicznymi - niszą ekologiczną dalszą (cechy temperamentalne, neurotyczność, specyfika rozwoju seksualnego w okresie adolescencji oraz natężenie stosowania używek) oraz bliższą (rodzaj zakładu karnego, w którym przebywa sprawca), powstałe w skutek działania mechanizmu pierwszego; jednocześnie nie potwierdzono, że mechanizm ten jest specyficzny dla sprawców wykorzystania seksualnego dziecka;

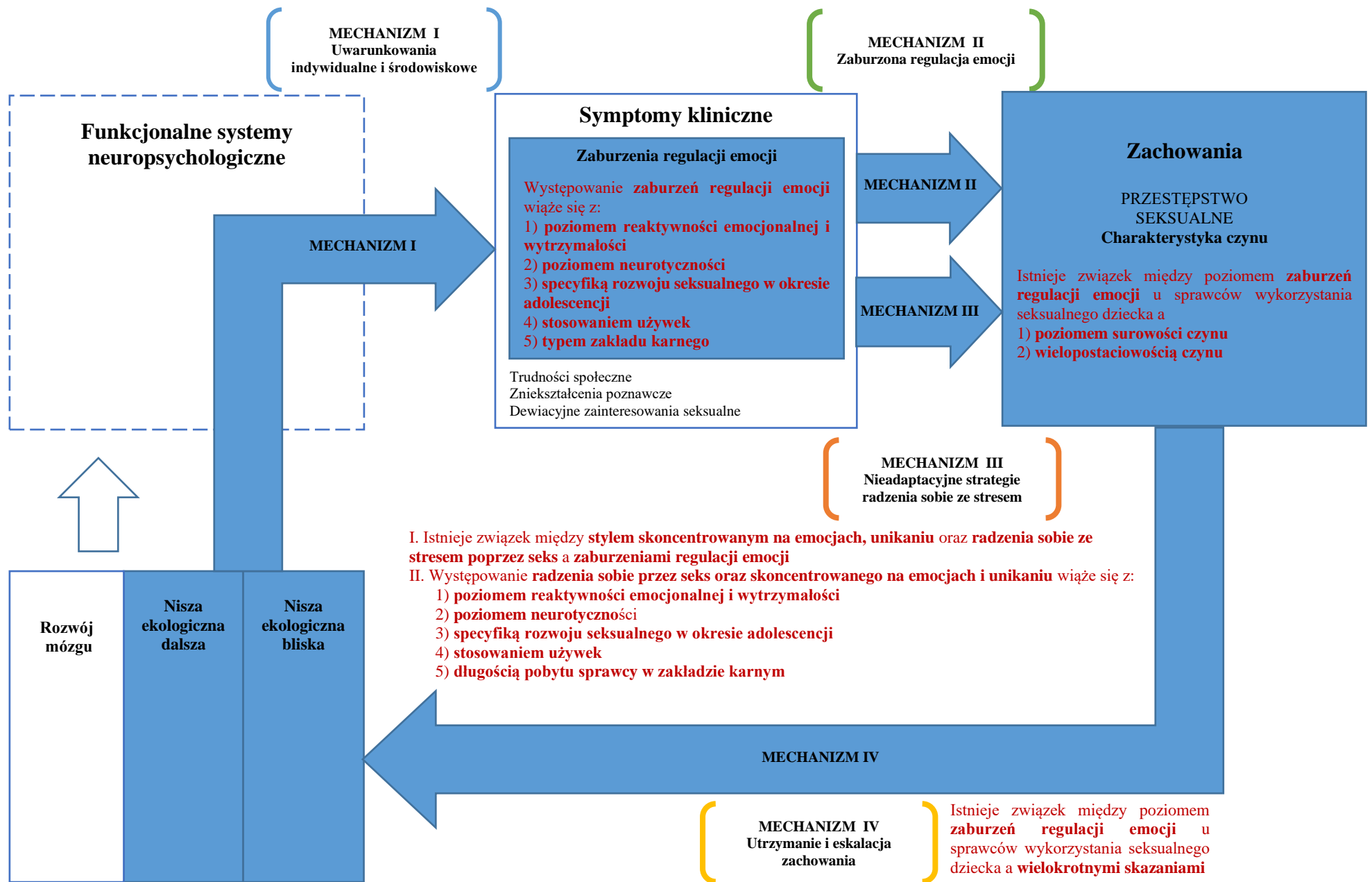
b. związki zaburzeń regulacji emocji z cechami popełnionych czynów (natężenie przemocy oraz wielopostaciowość czynu) powstałe w skutek działania mechanizmu drugiego;

c. związki zaburzeń regulacji emocji z recydywą powstałe w skutek działania mechanizmu trzeciego.

Dodatkowo odnotowano związki między radzeniem sobie ze stresem a zmiennymi etiologicznymi – niszą dalszą (cechy temperamentalne, neurotyczność, specyfika rozwoju seksualnego w okresie adolescencji oraz natężenie stosowania używek) oraz bliższą (długość kary), a także w obrębie samych symptomów, a więc między zaburzeniem regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem.

Uzyskane wyniki nie pozwoliły natomiast potwierdzić działania mechanizmu czwartego - mediacyjnej roli radzenia sobie ze stresem we wpływie zaburzeń regulacji emocji na cechy czynu.

Podsumowanie uzyskanych wyników przedstawia Rysunek 6.1.

Rys. 6.1. Podsumowanie wyników badań.
Źródło: opracowanie własne.

6.7. Ograniczenia zastosowanej procedury badawczej

Zaprezentowane wyniki oraz przedstawione w oparciu o nie wnioski należy interpretować z ostrożnością wynikającą z ograniczeń w zakresie metodologii przeprowadzonych badań oraz specyfiki badań nad seksualnością człowieka.

Jako pierwsze z nich wymienić należy to związane z ograniczoną reprezentatywnością badanej grupy, a co za tym idzie - ograniczoną możliwość generalizacji wyników. Mianowicie na etapie planowania badań podjęto decyzję, że dobór do grupy sprawców wykorzystania seksualnego dziecka, obejmie mężczyzn, którzy zostali skazani prawomocnym wyrokiem sądowym i odbywają karę pozbawienia wolności. W związku z tym, wyniki badań odnieść można wyłącznie do tej populacji sprawców, a nie wszystkich mężczyzn, którzy popełnili przestępstwo w postaci wykorzystania seksualnego dziecka.

Kolejne ograniczenie stanowi stosunkowo niska liczebność w grupie sprawców wykorzystania seksualnego dziecka. Ma ona wpływ na wspomnianą wyżej generalizację wyników, ale również sposób weryfikacji hipotez. Nie stanowiło to utrudnienia w przypadku weryfikacji hipotez dotyczących zależności oraz porównań międzygrupowych – ze sprawcami przestępstw przeciwko mieniu oraz mężczyznami niekaranymi. Ograniczenia ujawniły się natomiast podczas analiz obejmujących porównania wewnątrz grupy sprawców wykorzystania seksualnego dziecka, co skutkowało koniecznością zastosowania mniej czułych testów nieparametrycznych.

Dalsze ograniczenia wiążą się z zastosowanymi narzędziami badawczymi. Po pierwsze, źródłem danych opisujących czyn były akta penitencjarne, które jak wskazano w punkcie 6.2.3., charakteryzowały się podstawową wadą w postaci niekompletności. Po drugie, przeważającą część metod stanowiły metody samoopisowe, które są podatne na świadome i nieświadome dążenie do prezentowania siebie w sposób pożądaný i akceptowany społecznie (Johnson i Fendrich, 2002)²⁷. Dodatkowo, badania poruszające tematy związane z seksualnością, uznawane za „drażliwe” społecznie, są szczególnie podatne na uprzedzenia ze względu na niechęć uczestników do ujawniania sfery objętej tabu i/lub historii przestępczej (Fenton i in., 2001; King i Brunner, 2000). Po trzecie, zastosowano metody eksperymentalne, które również obarczone są pewnymi ograniczeniami, w dużej mierze związanymi z czynnikami, na które badacz nie miał wpływu²⁸. Po czwarte, w badaniu do pomiaru zmiennych: radzenie sobie poprzez seks oraz radzenie sobie przez fantazje seksualne zastosowano narzędzia własnej

---

²⁷ Charakterystykę innych ograniczeń związanych z metodami samoopisowymi zawarto również w punkcie 6.1., s. 138.

²⁸ Specyfikę badań eksperymentalnych opisano w punkcie 6.1., s. 138.

konstrukcji. Badania własne były pierwszymi badaniami przeprowadzonymi z ich użyciem (nie licząc pilotażu).

Kolejne ograniczenie wypływa z motywacji populacji mężczyzn osadzonych do udziału w badaniu. Pomimo pełnej dobrowolności i możliwości rezygnacji z udziału w badaniu w każdym momencie, można było odnieść wrażenie, że część osób badanie traktowało jako część diagnozy penitencjarnej i upatrywało w nim szansę na poprawę swojej sytuacji, co sprzyjało udzielaniu odpowiedzi w taki sposób, aby przyjęły kształt maksymalnie akceptowanych społecznie.

Jak wspomniano wcześniej, znaczenie mają również czynniki, które wprost wpływają z badań psychologicznych (seksuologicznych) oraz cech osób badanych. Zwrócić należy m.in. uwagę na istnienie pewnego zakresu niejednoznaczności niektórych pojęć pojawiających się w kwestionariuszach dotyczących sfer psychologicznego i seksuologicznego funkcjonowania człowieka, ich skomplikowanie (zawiłość), a także niechęć do udzielania odpowiedzi na pewne tematy, co skutkuje pomijaniem odpowiedzi, a wpływa na możliwość wyciągania wniosków (Izdebski, 2012). Ograniczeniom związanym z semantyką starano się w znacznym stopniu zapobiec tworząc jasne definicje pojęć, z których następnie korzystał zespół badawczy. Jeśli chodzi natomiast o właściwości badanych wskazać należy: wcześniejsze doświadczenia osób w zakresie udziału w badaniach, oczekiwania wobec badania, nastawienie wobec instytucji zatrudniającej badacza, lęk przed oceną, motywacja (Brzeziński, 2004).

6.8. Aplikacyjne znaczenie uzyskanych wyników

Przeprowadzone badania wspierają założenie o występujących w grupie sprawców przestępstw seksualnych trudności w zakresie regulowania emocji, poczynione przez innych badaczy oraz klinicystów (Langton i Marshall, 2000; Marshall, Cripps, Anderson i Cortoni, 1999; Smallbone, Dadds, 2000; Ward i Hudson, 2000; Ward i in., 1998).

Badania potwierdziły również cyrkularność mechanizmu działania zaburzeń regulacji emocji w tej grupie. Mianowicie, deficyty w regulacji stanów afektywnych nie tylko przyczyniają się do procesu przestępczego, lecz stanowią również czynnik ryzyka związany z późniejszą recydywą przestępstwa seksualnego (por. Howells i in., 2004; Hanson i Harris, 2000, 2001; Thornton, 2002).

Otrzymane rezultaty badań własnych, związane z faktem, że grupa sprawców przestępstw seksualnych przeciw małoletnim charakteryzuje się najwyższym poziomem stosowania strategii skoncentrowanych na emocjach, dowodzą, że taki sposób radzenia sobie ze stresem i napięciem przy obecności pewnych dodatkowych uwarunkowań (np.

zniekształcenia poznawcze, trudności społeczne, czy dewiacyjna seksualność) jest istotnym czynnikiem w cyklu agresji seksualnej. Koncentracja na doświadczanych, nieprzyjemnych emocjach oraz niewielka odporność na ich tolerowanie wzbudza dążenie do ich natychmiastowego znoszenia i sięganie po wyuczone, bądź łatwo dostępne (choć dezadaptacyjne) strategie.

Uzyskany wynik dotyczący związku czasu trwania czynu z radzeniem sobie poprzez fantazje seksualne dowodzi, że dewiacyjne fantazje odrywają istotną rolę w przestępstwie seksualnym. W literaturze mówi się o dwóch ścieżkach ich działania – z jednej strony podsycają podniecenie seksualne oraz stymulują potrzebę rozładowania go (poprzez odtworzenie wyobrażanych czynności bądź realizację innych, ale o charakterze seksualnym), a z drugiej prowadzą do „znieczulenia” osoby na dewiacyjne zachowanie, co obniża ich wewnętrzne zahamowania przed angażowaniem się w takie zachowanie, a zatem zwiększa prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa (por. Deu i Edelman, 1997; Gee, Devilly i Ward, 2004; MacCulloch, Snowden, Wood i Mills, 1983; Ward i Hudson, 2000; Wilson i Jones, 2008).

Opisane wyniki badań uzasadniają konieczność tworzenia nowych obszarów oddziaływań terapeutycznych, obok tych które koncentrują się na takich kwestiach, jak empatia ofiary, odpowiedzialność za przestępstwo oraz zniekształcenia poznawcze, w formie uczenia skutecznych (adaptacyjnych) strategii regulacji stanów emocjonalnych (por. Webster i in., 2006). Dodatkowo, pomaganie klientom w zrozumieniu i zarządzaniu ich stanami emocjonalnymi może mieć nie tylko funkcję ochronną w zakresie recydywy seksualnej, ale mieć znaczenie z perspektywy terapii, tzn. może wpływać na ich zaangażowanie w leczenie, postępy w leczeniu oraz stopień, w jakim z niego skorzystają.

6.9. Kierunki dalszych badań

Kierunki dalszych badań sprowadzić należy do dwóch grup – pierwsza obejmować będzie działania na zebranych danych oraz udoskonalanie projektu i ponowne przeprowadzenie badań po usunięciu wykrytych ograniczeń, druga – poszerzanie badań poprzez wprowadzanie zagadnień, które z różnych przyczyn zostały pominięte w niniejszym projekcie badawczym oraz modyfikacje dotyczące grup osób badanych.

W obrębie pierwszej grupy, czynności związane z dalszą eksploracją zebranych danych będą obejmować kwestie związane z etiologicznymi czynnikami wpływającymi na sposób radzenia sobie ze stresem przez sprawców wykorzystania seksualnego dziecka (dane zebrane podczas rozmowy ustrukturowanej), analizę mechanizmu kształtowania się zaburzeń regulacji

emocji oraz strategii radzenia sobie ze stresem w poszczególnych badanych grupach, a także czynników obiektywnych (wskaźników fizjologicznych) oraz subiektywnych (odczucia badanych) podczas realizacji zadań określających poziom zaburzeń regulacji emocji. Z kolei czynności związane ze znoszeniem wad projektu w pewnym zakresie będą ograniczone. Dotyczyć to będzie przede wszystkim możliwości badania sprawców poza kontekstem więziennym, a co za tym idzie próbą zmiany ich nastawienia (motywacji) oraz zwiększenia kompletności informacji zawartych w aktach. Istnieją jednak takie ograniczenia, które można znieść, mianowicie - udoskonalić narzędzia badawcze oraz zwiększyć liczebność mężczyzn w grupie sprawców wykorzystania seksualnego dziecka.

Jeżeli chodzi o drugą grupę kierunków badań to wyłaniają się cztery podstawowe kwestie. Po pierwsze, należy poszerzyć grupę czynników etiologicznych, szczególnie tych związanych ze sferą seksualnego funkcjonowania sprawców. Z perspektywy prowadzonych badań istotne wydawałyby się m.in. następujące: doświadczenie wykorzystania seksualnego w dzieciństwie, obecność (lub brak) i jakość edukacji seksualnej na przestrzeni życia, aktywność seksualna oraz historia związków intymnych na przestrzeni życia, a także rodzaj materiałów pornograficznych, z którymi sprawca miał kontakt w okresie adolescencji.

Po drugie, wskazane wydaje się, aby doprecyzować z regulowaniem jakich konkretnie emocji sprawcy mają problem, tzn. czy deficyty te mają charakter globalny, czy wybiórczy. Dotychczasowe badania pokazują, że pomimo różnorodności w grupie osób, które popełniają przestępstwa seksualne, przestępcy seksualni w porównaniu z innymi grupami - przestępców i osób niebędących sprawcami, częściej i intensywniej doświadczają emocji negatywnych (Gillespie i in., 2012; Howells i in., 2004). Wiadomo również, że stany afektywne mogą spowodować, że ktoś podejmie decyzję o popełnieniu przestępstwa, a także wpłynąć na sposób jego popełnienia (por. Ward i in., 2006). Istotne byłoby więc określenie, co dokładnie czują sprawcy bezpośrednio przed popełnieniem przestępstwa oraz w jego trakcie, czy są to emocje, które towarzyszą im również wcześniej, a także w jaki sposób wpływają one na działania sprawcy.

Po trzecie, należy zbadać związki zaburzeń regulacji emocji z tymi czynnikami wyróżnionymi w modelu teoretycznym skonstruowanym na podstawie Zintegrowanej Teorii Przestępczości Seksualnej, które nie były przedmiotem badania, czyli, na poziomie symptomów - zniekształceniami poznawczymi, trudnościami społecznymi oraz dewiacyjnymi zainteresowaniami seksualnymi, a także rozwojem mózgu i funkcjonalnymi systemami neuropsychologicznymi.

Po czwarte, istotnych informacji na temat zaburzeń regulacji emocji w grupie sprawców przestępstw seksualnych mogłyby dostarczyć badania prowadzone wśród mężczyzn, którzy popełnili je wobec dorosłych, a więc wśród gwałcicieli.

ZAKOŃCZENIE

Głównym celem niniejszej pracy było określenie udziału zaburzeń regulacji emocji w mechanizmie wykorzystania seksualnego dziecka w odwołaniu do Zintegrowanej Teorii Przystępczości Seksualnej. Dla jego realizacji zdefiniowano istnienie czterech mechanizmów, które podtrzymują działanie zaburzeń regulacji emocji w cyklu przestępczym. W wyniku analiz udało potwierdzić się zasadność trzech wyróżnionych mechanizmów. Pozostałe problemy badawcze dotyczyły: zróżnicowania nasilenia zaburzeń regulacji emocji w grupie sprawców, związku między zaburzeniami regulacji emocji a radzeniem sobie ze stresem, zróżnicowania między badanymi grupami (sprawców wykorzystania seksualnego dziecka, sprawców przestępstw przeciwko mieniu oraz mężczyzn niekaranych) pod względem zaburzeń w regulacji emocji oraz radzenia sobie ze stresem. Wyniki przeprowadzonych badań pozwoliły potwierdzić część założonych hipotez.

Analiza literatury, dotychczasowych doniesień empirycznych oraz wyników badań własnych pozwala stwierdzić, iż sprawstwo wykorzystania seksualnego dziecka jest zjawiskiem będącym efektem działania wielu uwarunkowań, stąd niezwykle niejednorodnym i złożonym. Jednocześnie podjęcie wątku związanego z funkcjonowaniem emocjonalnym sprawców oraz uzyskane wyniki wydają się wskazywać na zasadność prowadzenia dalszych badań w tej sferze oraz włączania do programów terapeutycznych pracy nad emocjami.

LITERATURA

Abel, G.G. i Harlow, N. (2001) The Abel and Harlow child molestation prevention study. www.childmolestationprevention.org/pdfs/study.pdf (dostęp 06.05.2020)

Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S. i Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 30(2), 217–237. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cpr.2009.11.004>

Aldao, A., Sheppes, G. i Gross, J. J. (2015). Emotion regulation flexibility. *Cognitive Therapy and Research*, 39(3), 263–278. <https://doi.org/10.1007/s10608-014-9662-4>

American Psychiatric Association (2013). Paraphilic Disorders. <http://www.dsm5.org/Documents/Paraphilic%20Disorders%20Fact%20Sheet.pdf> (dostęp 29.12.2020)

Andrade, L. F., Petry, N. M. (2012). Delay and probability discounting in pathological gamblers with and without a history of substance use problems. *Psychopharmacology*, 219(2), [https://doi.org/491–499](https://doi.org/491-499). 10.1007/s00213-011-2508-9

Arce, E. i Santisteban, C. (2006). Impulsividad: Una revisión [Impulsivity: A review]. *Psicothema*, 18(2), 213–220.

Aspinwall, L. G. i Taylor, S. E. (1997). A stitch in time: Self-regulation and proactive coping. *Psychological Bulletin*, 121(3), 417–436. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.121.3.417>

Bailey, R.C. (1988). The significance of hypergyny for understanding subsistence behavior among contemporary hunters and gatherers. [w:] B.V. Kennedy i G.M. LeMoine (red.), *Diet and Subsistence: Current Archaeological Perspectives* (s. 57–65). Calgary, AB: University of Calgary Press.

Bakker, A. B., Van der Zee, K. I., Lewig, K. A. i Dollard, M. F. (2006). The relationship between the big five personality factors and burnout: A study among volunteer counselors. *Journal of Social Psychology*, 146(1). <https://doi.org/31-50>. 10.3200/SOCP.146.1.31-50

Baltieri, D. i Boer, D.(2015). Two clusters of child molesters based on impulsiveness. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 37(2). <https://doi.org/139-145>. 10.1590/1516-4446-2014-1568

Bargh, J. A. i Chartrand, T. L. (1999). The unbearable automaticity of being. *American Psychologist*, 54(7), 462–479. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.7.462>

Barnett, G. D. (2011). What is grievance thinking and how can we measure this in sexual offenders? *Legal and Criminological Psychology*, 16(1), 37–61. <https://doi.org/10.1348/135532509X480339>

Baron, R. M. i Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173–1182. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173>

Barratt, E. S. (1994). Impulsiveness and aggression. [w:] J. Monahan i H. J. Steadman (red.), *The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation series on mental health and development. Violence and mental disorder: Developments in risk assessment* (s. 61–79). The University of Chicago Press.

Bartholomew, K. i Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226–244. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>

Bastian, B., Jetten, J. i Radke, H.R.M. (2012). Cyber-dehumanization: Violent video game play diminishes our humanity. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(2), [https://doi.org/486–491](https://doi.org/486-491). 10.1016/j.jesp.2011.10.009

Baumeister, R. F. i Scher, S. J. (1988). Self-defeating behavior patterns among normal individuals: Review and analysis of common self-destructive tendencies. *Psychological Bulletin*, 104(1), 3–22. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.104.1.3>

Baumeister, R. F. i Heatherton, T. F. (1996). Self-regulation failure: An overview. *Psychological Inquiry*, 7(1), 1–15. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0701_1

Baumeister, R. F., Heatherton, T. F. i Tice, D. M. (1993). When ego threats lead to self-regulation failure: Negative consequences of high self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(1). [https://doi.org/141–156](https://doi.org/141-156). 10.1037/0022-3514.64.1.141

Beckett, R. C. (1987). The children and sex questionnaire. Niepublikowany artykuł.

Beech, A. R. i Mitchell, I. J. (2005). A neurobiological perspective on attachment problems in sexual offenders and the role of selective serotonin re-uptake inhibitors in treatment of such problems. *Clinical Psychology Review*, 25(2). [https://doi.org/153–182](https://doi.org/153-182). 10.1016/j.cpr.2004.10.002

Beech, A.R. i Mitchell, I.J. (2005). A neurobiological perspective on attachment problems in sexual offenders and the role of selective serotonin re-uptake inhibitors in the treatment of such problems. *Clinical Psychology Review*, 25(2), 153-82. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2004.10.002>.

Beech, A. R. i Ward, T. (2004). The integration of etiology and risk in sexual offenders: A theoretical framework. *Aggression and Violent Behavior*, 10(1), 31–63. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2003.08.002>

Beeghly, M. i Cicchetti, D. (1994). Child maltreatment, attachment, and the self-system: Emergence of an internal state lexicon in toddlers at high social risk. *Development and Psychopathology*, 6(1). <https://doi.org/5-30>. 10.1017/S095457940000585X

Behr, M. i Becker, M. (2004). Skalen zum Erleben von Emotionen SEE [Scales for experiencing emotions]. Hogrefe.

Beisert M (2006). Trud dorastania seksualnego [w:] M. Beisert (red.), *Seksualność w cyklu życia człowieka*, PWN.

Beisert, M. (2011). Udział środowiska rodzinnego w procesie rozwoju pedofilii. *Roczniki Socjologii Rodziny*, 21. 145-168.

Beisert, M. (2012). *Pedofilia. Geneza i mechanizm zaburzenia*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Beisert, M. i Izdebska, A. (2012). Wykorzystywanie seksualne dzieci. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 2(39), 48-66.

Belin, D. i Deroche-Gamonet V. (2012). Responses to novelty and vulnerability to cocaine addiction: contribution of a multi-symptomatic animal model. *Cold Spring Harbor Perspectives in Medicine*, 2(11):a011940-a011940. <https://doi.org/10.1101/cshperspect.a011940>

Blair, K. A., Denham, S. A., Kochanoff, A. i Whipple, B. (2004). Playing it cool: Temperament, emotion regulation, and social behavior in preschoolers. *Journal of School Psychology* 42(6), 419-443. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2004.10.002>

Blanchard, R., Barbaree, H.E., Bogaert, A.F., Dickey, R., Klassen, P., Kuban, M.E. i Zucker, K.J. (2001). Fraternal birth order and the maternal immune hypothesis of male homosexuality. *Hormones and Behavior*, 40 (2). <https://doi.org/105-114>. 10.1006/hbeh.2001.1681

Blanchard, R., Lykins, A.D., Wherrett, D., Kuban, M.E., Cantor, J.M., Blak, T., Dickey, R. i Klassen P.E. (2009). Pedophilia, hebephilia, and the DSM-V. *Archives of Sexual Behavior*, 38(3). <https://doi.org/335-350>. 10.1007/s10508-008-9399-9

Bojanowska, A. i Zalewska, A. (2011). Subjective well-being among teenagers of different ages: the role of emotional reactivity and social support from various sources. *Studia Psychologiczne*, 49(5), 5-21. <https://doi.org/10.2478/v10167-010-0037-5>

Bojanowska, A. i Zalewska, A. M. (2017). Temperamental predictors of subjective wellbeing from early adolescence to mid-life: *The role of temporal and energetic regulation*. *International Journal of Psychology*, 0(0). <https://doi.org/1-10>. 10.1002/ijop.12414

Boland, A. i Cappeliez, P. (1997). Optimism and neuroticism as predictors of coping and adaptation in older women. *Personality and Individual Differences*, 22(6), 909–919. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(96\)00251-6](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(96)00251-6)

Bolger, K. E. i Patterson, C. J. (2001). Developmental pathways from child maltreatment to peer rejection. *Child Development*, 72(2), 549–568. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00296>

Bolger, N. i Zuckerman, A. (1995). A framework for studying personality in the stress process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(5), 890–902. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.5.890>

Bonanno, G. A. i Burton, C. L. (2013). Regulatory flexibility: An individual differences perspective on coping and emotion regulation. *Perspectives on Psychological Science*, 8(6). [https://doi.org/591–612](https://doi.org/591-612). 10.1177/1745691613504116

Bradley, B., DeFife, J. A., Guarnaccia, C., Phifer, J., Fani, N., Ressler, K. J. i Westen, D. (2011). Emotion dysregulation and negative affect: Association with psychiatric symptoms. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 72(5). [https://doi.org/685–691](https://doi.org/685-691). 10.4088/JCP.10m06409blu

Bradley, S.J. (1990). Affect regulation and psychopathology: bridging the mind-body gap. *Canadian Journal of Psychiatry*, 35(6), 540-570. <https://doi.org/10.1177/070674379003500613>

Bremner, J.D., Bolus, R. i Mayer, E.A. (2007). Psychometric properties of the Early Trauma Inventory-Self Report. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 195(3), 211-218. <https://doi.org/10.1097/01.nmd.0000243824.84651.6c>

Brennan, K. A., Clark, C. L. i Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. [w:] J. A. Simpson i W. S. Rholes (red.), *Attachment theory and close relationships*. Guilford Press.

Bretherton, I., Fritz, J., Zahn-Waxler, C. i Ridgeway, D. (1986). Learning to talk about emotions: A functionalist perspective. *Child Development*, 57(3), 529-548. <https://doi.org/10.2307/1130334>

Brudek, P., Steuden, S., Furmanek, M. i Ciuła, G. (2018). Cechy temperamentu i style radzenia sobie ze stresem jako predyktory wypalenia zawodowego u pielęgniarek psychiatrycznych. *Annales Universitatis Mariae Curie Skłodowska. Sectio J. Paedagogia-Psychologia*, 31(2), s. 285-299.

Brzeziński, J. (red.). (2004). *Metodologia badań psychologicznych. Wybór tekstów*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Calkins, L. (1994). *The Art. Of Teaching Writing*. Heinemann.

Calkins, S.D. (1994). Origins and Outcomes of Individual Differences in Emotion Regulation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 53-72.

Calkins, S.D., Gill, K.L., Johnson, M.C. i Smith, C.L. (1999). Emotional reactivity and emotional regulation strategies as predictors of social behavior with peers during toddlerhood. *Social Development*, 8(3), 310–334.

Camras, L., Sachs-Alter, E. i Ribordy, S. (1996). Emotion understanding in maltreated children: Recognition of facial expressions and integration with other emotion cues. [w:] M. Lewis i M. Sullivan (red.), *Emotional development in atypical children* (s. 203-225). Erlbaum. <https://doi.org/10.1080/15374418309533152>

Canli T., Zhao Z., Desmond J.E., Kang E., Gross J. i Gabrieli J.D. (2001). An fMRI study of personality influences on brain reactivity to emotional stimuli. *Behavioral Neuroscience*, 115(1), 33–42. <https://doi.org/10.1037/0735-7044.115.1.33>

Carver, C. S. i Scheier, M. F. (1999). Stress, coping, and self-regulatory processes. [w:] L. A. Pervin i O. P. John (red.), *Handbook of personality: Theory and research* (s. 553–575). Guilford Press.

Carver, C. S. i Scheier, M. F. (1981). *Attention and self-regulation: A control theory approach to human behavior*. Springer-Verlag.

Carver, C. S. i Scheier, M. F. (1982). Control theory: A useful conceptual framework for personality-social, clinical and health psychology. *Psychological Bulletin*, 92(1), 111–135. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.92.1.111>

Carver, C. S. i Scheier, M. F. (1998). *On the self-regulation of behavior*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139174794>

Chambers, J. C., Ward, T., Eccleston, L. i Brown, M. (2009). The Pathways Model of Assault A Qualitative Analysis of the Assault Offender and Offense. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(9), 1423-1449. <https://doi.org/10.1177/0886260508323668>

Chen, L., Xu, L., You, W., Zhang, X. i Ling, N. (2017). Prevalence and associated factors of alexithymia among adult prisoners in China: A cross-sectional study. *BMC Psychiatry*, 17(287), 1-13. <https://doi.org/10.1186/s12888-017-1443-7>

Cloitre, M., Miranda, R., Stovall-McClough, K.C. i Han, H. (2005). Beyond PTSD: Emotion regulation and interpersonal problems as predictors of functional impairment in survivors of childhood abuse. *Behavior Therapy*, 26(2), 119–124. [https://doi.org/10.1016/S0005-7894\(05\)80060-7](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(05)80060-7)

Cloninger, C. R. (1987). Neurogenetic adaptive mechanisms in alcoholism. *Science*, 236(4800), 410–416. [10.1126/science.2882604](https://doi.org/10.1126/science.2882604)

Cohen L.J. i Galynker, I.I. (2002). Clinical Features of Pedophilia and Implications for Treatment. *Journal of Psychiatric Practice*, 8(5), 276-289. <https://doi.org/10.1097/00131746-200209000-00004>

Cohen, L., Gans, S., McGeoch, P., Poznansky, O., Itskovich, Y., Murphy, S., Klein, E., Cullen, K. i Galynker I. I. (2002). Impulsive personality traits in male pedophiles versus healthy controls: is pedophilia an impulsive-aggressive disorder? *Comprehensive Psychiatry*, 43(2). <https://doi.org/127-134>. 10.1053/comp.2002.30796

Cole, P. M. i Kaslow, N. J. (1988). Interactional and cognitive strategies for affect regulation: Developmental perspective on childhood depression. [w:] L. B. Alloy (red.), *Cognitive processes in depression* (s. 310 – 343). Guilford Press.

Cole, P.M., Michel, M.K. i O'Donnell- Teti, L.O. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: a clinical perspective. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 73-100.

Compas, B. E., Connor-Smith, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H. i Wadsworth, M. E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: Problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological Bulletin*, 127(1), 87–127. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.1.87>

Compas, B., Jaser, S., Bettis, A., Watson, K., Gruhn, M., Dunbar, J. Williams, E. i Thigpen, J. (2017). Coping, Emotion Regulation, and Psychopathology in Childhood and Adolescence: A Meta-Analysis and Narrative Review. *Psychological Bulletin*, 143(9), 939–991. <https://doi.org/10.1037/bul0000110>

Compas, B.E., Jaser S.S., Dunbar, J.P., Watson K.H., Bettis A. H., Gruhn, M.A. i Williams, E.K. (2014) Coping and Emotion Regulation from Childhood to Early Adulthood: Points of Convergence and Divergence. *Australian Journal of Psychology*, 66(2), 71-81. <https://doi.org/10.1111/ajpy.12043>

Congdon, E. i Canli, T. (2008). Genomic imaging of personality: Towards a molecular neurobiology of impulsivity. [w:] G. J. Boyle, G. Matthews i D. H. Saklofske (red.), *The SAGE handbook of personality theory and assessment, Vol. 2. Personality measurement and testing* (s. 334–351). Sage Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781849200479.n16>

Connor-Smith, J.K. i Fläschbart, C. (2007). Relations between personality and coping: A meta-analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(6), 1080–107. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.6.1080>

Contreras, J.M., Kerns, K. A., Weimer, B. L., Gentzler, A. L. i Tomich, P. L. (2000). Emotion regulation as a mediator of associations between mother-child attachment and peer

relationships in middle childhood. *Journal of Family Psychology*, 14(1), 111 - 124.
<https://doi.org/10.1037//0893-3200.14.1.111>

Cordovil De Sousa Uva M., Luminet, O., Cortesi, M., Constant, E., Derely, M. i De Timary, P. (2010) Distinct effects of protracted withdrawal on affect, craving, selective attention and executive functions among alcohol-dependent patients. *Alcohol and Alcoholism*, 45(3), 241-6. <https://doi.org/10.1093/alcalc/agq012>

Cortoni, F. A. (1998). The relationship between attachment styles, coping, the use of sex as a coping strategy, and juvenile sexual history in sexual offences. Niepublikowana praca doktorska. Queen's University, Kingston, Ontario, Canada.

Cortoni, F. i Marshall, W. L. (2001). Sex as a coping strategy and its relationship to juvenile sexual history and intimacy in sexual offenders. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 13(1), 27-43. <https://doi.org/10.1177/107906320101300104>

Cossins, A. (2000). *Masculinities, sexualities and child sexual abuse*. Kluwer Law International.

Costa, P. T. i McCrae, R. R. (1992). Normal personality assessment in clinical practice: The NEO Personality Inventory. *Psychological Assessment*, 4(1), 5–13. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.4.1.5>

Costa, P.T., Somerfield, M. i McCrae, R. (1996). Personality and coping: A reconceptualization. [w:] M. Zeidner i N.S. Endler (red.), *Handbook of Coping* (s. 44-61). John Wiley & Sons.

Craven, S., Brown, S. i Gilchrist, E. (2006). Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. *Journal of Sexual Aggression*, 12(3), 287–299. <https://doi.org/10.1080/13552600601069414>

Crewe, B., Warr, J., Bennett, P. i Smith, A. (2013). The emotional geography of prison life. *Theoretical Criminology*, 18(1), 56-74. <https://doi.org/10.1177/1362480613497778>

Cronbach, L.J. (1951) Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika* 16, 297–334. <https://doi.org/10.1007/BF02310555>

Cronkite, R. C. i Moos, R. H. (1995). Life context, coping processes, and depression. [w:] E. E. Beckham i W. R. Leber (red.), *Handbook of Depression* (s. 569–587). Guilford Press.

Cyniak – Cieciora M, Zawadzki B. i Strelau J. (2016). Formalna charakterystyka zachowania - kwestionariusz temperamentu: Wersja Zrewidowana FCZ-KT (R) . Polskie Towarzystwo Psychologiczne.

Czub, T. (2004). Możliwości regulacji emocji u dzieci w środowisku szkolnym. *Kwartalnik Pedagogiczny*, 4(194), 53-74.

Czub, T. (2012). Opis Kwestionariusza Trudności w Regulacji Emocji – DERS/PL. Niepublikowany artykuł. Poznań: Instytut Psychologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

Psychologiczne. Czub, M. (2003). Znaczenie wczesnych więzi społecznych dla rozwoju emocjonalnego dziecka. *Forum Oświatowe*, 2(29), s. 31-49.

Dafoe, T. (2011). Mindfulness meditation: a new approach to working with sexual offenders. Niepublikowana praca magisterska. Toronto: Department of Adult Education & Counselling Psychology at University of Toronto.

Danni, K. A. i Hampe, G. D. (2000). An analysis of predictors of child sex offender types using presentence investigation reports. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 44(4), 490-504.

Davidson, R.J., Putnam, K.M. i Larson, C.L. (2000). Dysfunction in the neural circuitry of emotion regulation - a possible prelude to violence. *Science*, 289(5479), 591-594. <https://doi.org/10.1126/science.289.5479.591>

Davis, M. H. (1980). A multi-dimensional approach to individual differences in empathy. *JSAS Catalogue of Selected Documents in Psychology*, 10, 85.

De Doncker D., Koeck S., Huys W. i Winter J. (2007). Klasyfikacja sprawców molestowania seksualnego dzieci – zastosowanie zmodyfikowanej typologii MTC: CM3. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 6(1), 41-58.

de Timary, P., Luts, A., Hers, D. i Luminet, O. (2008). Absolute and relative stability of alexithymia in alcoholic inpatients undergoing alcohol withdrawal: Relationship to depression and anxiety. *Psychiatry Research*, 157(15). <https://doi.org/105-113.10.1016/j.psychres.2006.12.008>

Deu, N. i Edelman, R. J. (1997). The role of criminal fantasy in predatory and opportunistic sex offending. *Journal of Interpersonal Violence*, 12(1), 18-29. <https://doi.org/10.1177/088626097012001002>

Diener, E., Oishi, S. i Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54(1), 403–425. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145056>

Dix, T. (1991). The affective organisation of parenting: Adaptive and maladaptive processes. *Psychological Bulletin*, 110(1), 3–25. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.3>

Dynes, M. (2010). Neuroticism and emotion regulation. The Ohio State University https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/45449/Morgan_Dynes_Honors_Thesis.pdf?sequence=11&isAllowed=y (dostęp 03.01.2021)

Eastvold, A., Suchy, Y. i Strassberg, D. (2011). Executive Function Profiles of Pedophilic and Nonpedophilic Child Molesters. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 17(2), 295-307. <https://doi.org/10.1017/S1355617710001669>

Eisenberg, N., Sadovsky, A., Spinrad, T.L., Fabes, R.A., Losoya, S.H. i Valiente, C. (2005). The relations of problem behavior status to children's negative emotionality, effortful control, and impulsivity: Concurrent relations and prediction of change. *Developmental Psychology*, 41(1), 193–211. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.41.1.193>

Eisenberg, N. i Morris, A. S. (2002). Children's emotion-related regulation [w:] H. Reese i R. Kail (red.), *Advances in child development and behavior* (tom 30, s.189–229). Academic Press.

Eisenberg, N., Cumberland, A. i Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241–273. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0904_1

Eisenberg, N., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C. i Reiser, M. (1999). Parental reactions to children's negative emotions: Longitudinal relations to quality of children's social functioning. *Child Development*, 70(2), 513–534. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00037>

Eisenberg, N., Fabes, R.A. i Guthrie, I.K. (1997). Coping with stress: The roles of regulation and development. [w:] S.A. Wolchik i I.N. Sandler (red.), *Handbook of children's coping: Linking theory and intervention* (s.41-70). Plenum.

Eisenberg, N., Guthrie, I.K., Fabes, R.A., Shepard, S., Losoya, S., Murphy, B.C., Jones, S., Poulin, R., Reiser, M. (2000). Prediction of elementary school children's externalizing problem behaviors from attentional and behavioral regulation and negative emotionality. *Child Development*, 71(5), 1367-82. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00233>

Eisenberg, N., Hofer, C. i Vaughan, J. (2007). Effortful Control and Its Socioemotional Consequences. [w:] J. J. Gross (red.), *Handbook of emotion regulation* (s. 287–306). Guilford Press.

Eisenberg, N., Smith, C. L., Sadovsky, A. i Spinrad, T. L. (2004). Effortful control: Relations with emotion regulation, adjustment, and socialization in childhood. [w:] R. F. Baumeister, K. D. Vohs (red.), *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications* (s. 259–282). Guilford Press.

Eisenberg, N., Spinrad, T. L. i Eggum, N. D. (2010). Emotion-related self-regulation and its relation to children's maladjustment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6(1), 495–525. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131208>

Eisenberg, N., Valiente, C. i Champion, C. (2004). Empathy-related responding: Moral, social, and socialization correlates. [w:] A. G. Miller (red.), *The social psychology of good and evil* (s. 386–415). Guilford Press.

Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T.L., Valiente, C., Fabes, R.A. i Liew, J. (2005). Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: a three-wave longitudinal study. *Child Development*, 76(5), 1055–71. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2005.00897.x>

Endler, N. S. i Parker, J. D. (1990a). *Coping Inventory for Stressful Situations (CISS)*. Multi-Health Systems, Inc.

Endler, N. S. i Parker, J. D. (1990b). Multidimensional assessment of coping: A critical evaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(5), 844–854. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.5.844>

Endler, N. S. i Parker, J. D. A. (1994). Assessment of multidimensional coping: Task, emotion, and avoidance strategies. *Psychological Assessment*, 6(1), 50–60. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.6.1.50>

Erickson, M. F., Egeland, B. i Pianta, R. (1989). The effects of maltreatment on the development of young children. [w:] D. Cicchetti, V. Carlson (red.), *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect* (s. 647–684). Cambridge University Press.

Faller, K. C. (1988). *Child sexual abuse: An interdisciplinary manual for diagnosis, case management, and treatment*. Columbia University Press.

Feelgood, S., Cortoni, F. i Thompson, A. (2005). Sexual coping, general coping and cognitive distortions in incarcerated rapists and child molesters. *Journal of Sexual Aggression*, 11(2), 157–170. <https://doi.org/10.1080/13552600500073657>

Fenton, K.A., Johnson, A.M., McManus, S. i Erens, B. (2001). Measuring sexual behaviour: methodological challenges in survey research. *Sexually Transmitted Infections*, 77(2), 84–92. <https://doi.org/10.1136/sti.77.2.84>

Figueredo, A.J., Sales, B.D., Becker, J.V. i Kaplan, M. (2000). A Brunswikian evolutionary-developmental theory of adolescent sexual offending. *Behavioral Sciences and the Law*, 18(2-3), 309–329. [https://doi.org/10.1002/1099-0798\(200003/06\)18:2/3<309::AID-BSL394>3.0.CO;2-5](https://doi.org/10.1002/1099-0798(200003/06)18:2/3<309::AID-BSL394>3.0.CO;2-5)

Finkelhor, D. (2009). The Prevention of Childhood Sexual Abuse. *The future of children*, 19(2), 169–194. <https://doi.org/10.1353/foc.0.0035>

Finkelhor, D. i Araji, S. (1986). Explanations of pedophilia: A four factor model. *Journal of Sex Research*, 22(2), 145–161. <https://doi.org/10.1080/00224498609551297>

Finkenauer, C., Engels, R.C.M.E. i Baumeister, R.F. (2005). Parenting behaviour and adolescent behavioural and emotional problems : The role of self-control. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 58-69. <https://doi.org/10.1080/01650250444000333>

Fisher, D., Beech, A. i Browne, K. (1999). Comparison of sex offenders to nonoffenders on selected psychological measures. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 43(4), 473–491. <https://doi.org/10.1177/0306624X99434006>

Fisher, W. A. i Barak, A. (1989). Sex Education as a Corrective: Immunizing Against Possible Effects of Pornography, [w:] D. Zillmann i J. Bryant (red.), *Pornography: Research Advances and Policy Considerations* (s. 289 - 320). Routledge.

Fisher, W. A. i Barak, A. (1991). Pornography, Erotica and Behavior: More Questions than Answers. *International Journal of Law and Psychiatry*, 14(1-2), 65 - 83. [https://doi.org/10.1016/0160-2527\(91\)90025-I](https://doi.org/10.1016/0160-2527(91)90025-I)

Fluderska, G. i Sajkowska, M. (2001). Problem krzywdzenia dzieci. Postawy i doświadczenia dorosłych Polaków. Raport z badań. Fundacja Dzieci Niczyje.

Foisy, M.L., Kornreich, C., Fobe A., D'Hondt, L, Pelc, I., Hanak, C., Verbanck, P. i Philippot, P. (2007). Impaired emotional facial expression recognition in alcohol dependence: do these deficits persist with midterm abstinence? *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 31(3), 404-410.

Folkman, S. i Moskowitz, J. T. (2000). Positive affect and the other side of coping. *American Psychologist*, 55(6), 647–654. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.6.647>

Folkman, S. i Moskowitz, J.T. (2004). Coping: Pitfalls and promise. *Annual Review of Psychology*, 55, 745–774. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141456>

Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. i Target, M. (2004). *Affect Regulation, Mentalization, and the Development of the Self*. Karnack Books.

Fox, H. C., Hong, K. A. i Sinha, R. (2008). Difficulties in emotion regulation and impulse control in recently abstinent alcoholics compared with social drinkers. *Addictive Behaviors*, 33(2), 388–394.

Freund K., Watson R. i Dickey R. (1990). Does sexual abuse in childhood cause pedophilia: an exploratory study. *Archives of Sexual Behavior*, 19(6), 557-68. <https://doi.org/10.1007/BF01542465>

Freund, K. (1990). Courtship disorder. [w:] W.L. Marshall, D.R. Laws i H.E. Barbaree (red.), *Handbook of Sexual Assault: Issues, Theories, and Treatment of the Offender* (s. 195–207). Plenum Press.

Freund, K. i Watson, R.J. (1992). The proportions of heterosexual and homosexual pedophiles among sex offenders against children. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 18, 34–43.

Freund, K., Scher, H. i Hucker, S. (1983). The courtship disorders: A further investigation. *Archives of Sexual Behavior*, 12(5), 369–379. <https://doi.org/10.1007/BF01542881>

Frodi, A.M. i Lamb, M.E.,(1980). Child abusers' responses to infant smiles and cries. *Child Development*, 51(1), 238-241. <https://doi.org/10.2307/1129612>

Fujita, F., Diener, E. i Sandvik, E. (1991). Gender differences in negative affect and well-being: The case for emotional intensity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(3), 427–434. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.3.427>

Fuller, A.K.(1989) Child molestation and pedophilia: an overview for the physician. *The Journal of the American Medical Association*, 261(4), 602-606. <https://doi.org/10.1001/jama.1989.03420040140034>

Gaensbauer, T.J. (1982). The differentiation of discrete affects: A case report. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 37, 29–66. <https://doi.org/10.1080/00797308.1982.11823357>

Gambin, M. i Świącicka, M. (2009). Relation between response inhibition and symptoms of inattention and hyperactivity-impulsivity in children. *British Journal of Clinical Psychology*, 48, 425–430. <https://doi.org/10.1348/014466509X449765>

Gannon T.A., Terriere R. i Leader T. (2012). Ward and Siegert’s Pathways Model of Child Sexual Offending: A Cluster Analysis Evaluation. *Psychology, Crime, & Law*, 18(2), 129-153. <https://doi.org/10.1080/10683160903535917>

Gans S.W., McGeoch P.G., Poznansky O., Itskovich Y., Murphy S., Klein E., Cullen K. i Galynker I.I. (2002). Impulsive personality traits in male pedophiles versus healthy controls: is pedophilia an impulsive-aggressive disorder? *Comprehensive Psychiatry*, 43(2), 127-134. <https://doi.org/10.1053/comp.2002.30796>

Garber, J. i Dodge, K. A. (red.)(1991). *The development of emotion regulation and dysregulation*. Cambridge University Press.

Gee, D., Ward, T. i Eccleston, L. (2003). The function of sexual fantasies for sexual offenders: A preliminary model. *Behaviour Change*, 20(1), 44–60. <https://doi.org/10.1375/behc.20.1.44.24846>

Gee, D.G., Devilly, G. J. i Ward, T. (2004). The content of sexual fantasies for sexual offenders. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 16, 315-331. <https://doi.org/10.1023/B:SEBU.0000043326.30841.74>

George, W.H. (1989). Marlatt and Gordon's relapse prevention model: A cognitive-behavioral approach to understanding and preventing relapse. *Journal of Chemical Dependency Treatment*, 2(2), 125-152.

Gillespie, S. M. i Beech, A. R. (2017). Theories of emotion regulation. [w:] D. P. Boer, A. R. Beech, T. Ward, L. A. Craig, M. Rettenberger, L. E. Marshall i W. L. Marshall (red.), *The Wiley Handbook On The Theories, Assessment, And Treatment Of Sexual Offending* (w. 245–263). Wiley Blackwell.

Gillespie, S. M., Garofalo, C. i Velotti, P. (2018). Emotion regulation, mindfulness, and alexithymia: Specific or general impairments in sexual, violent, and homicide offenders? *Journal of Criminal Justice*, 58, 56-66. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.07.00>

Gillespie, S. M., Mitchell, I. J., Fisher, D. i Beech, A. R. (2012). Treating disturbed emotional regulation in sexual offenders: The potential applications of mindful self-regulation and controlled breathing techniques. *Aggression and Violent Behavior*, 17(4), 333-343. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.03.005>

Glaser, D. i Frosh, S. (1995). *Dziecko seksualnie wykorzystywane*. PZWL.

Glasser, M., Campbell, D. Glasser, A., Leitch, I. i Farrelly, S. (2001). Cycle of child sexual abuse: links between being a victim and becoming a perpetrator. *The British Journal of Psychiatry*, 179(6), 482-494. <https://doi.org/10.1192/bjp.179.6.482>

Goldsmith, H.H. i Davidson, R.J. (2004). Disambiguating the components of emotion regulation. *Child Development*, 75(2), 361–365. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00678.x>

Gottfredson, M. R. i Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press.

Gottman, J.M. i Katz, L.F. (2002). Children's emotional reactions to stressful parent-child interactions: The link between emotion regulation and vagal tone. *Marriage & Family Review*, 34(3-4), 265-283. https://doi.org/10.1300/J002v34n03_04

Gratz, K. L. i Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: development, factor structure, and initial validation of the Difficulties in

Emotion Regulation Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41-54. <https://doi.org/10.1007/s10862-008-9102-4>

Gratz, K. L., Bornovalova, M. A., Delany-Brumsey, A., Nick, B. i Lejuez, C. W. (2007). A laboratory-based study of the relationship between childhood abuse and experiential avoidance among inner-city substance users: The role of emotional non-acceptance. *Behavior Therapy*, 38(3), 256-268. <https://doi.org/10.1016/j.beth.2006.08.006>

Gratz, K.L., Tull, M.T., Baruch, D.E., Bornovalova, M.A. i Lejuez, C.W. (2008). Factors associated with co-occurring borderline personality disorder among inner-city substance users: the roles of childhood maltreatment, negative affect intensity/reactivity, and emotion dysregulation. *Comprehensive Psychiatry*, 49(6), 603-15. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2008.04.005>

Greitmeyer, T. i McLatchie, N. (2011). Denying humanness to others: a newly discovered mechanism by which violent video games increase aggressive behavior. *Psychological Science*, 22(5), 659–665. <https://doi.org/10.1177/0956797611403320>

Gross, J. J. i John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: Implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(2), 348–362. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.2.348>

Gross, J.J. (1998). The emerging field of emotion regulation: an integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271>

Gross, J.J. (2013). Emotion regulation: Taking stock and moving forward. *Emotion*, 13(3), 359–365. <https://doi.org/10.1037/a0032135>

Gross, J.J. (2014). Emotion regulation: Conceptual and empirical foundations. [w:] J.J. Gross (red.), *Handbook of emotion regulation* (s. 3-20). Guilford Press.

Gross, J.J. (2015). The Extended Process Model of Emotion Regulation: Elaborations, Applications, and Future Directions. *Psychological Inquiry*, 26(1), 130–137. <https://doi.org/10.1080/1047840X.2015.989751>

Gross. (1998a). Antecedent-and response-focused emotion regulation: divergent consequences for experience, expression, and physiology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1), 224-237. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.1.224>

Gross. (1998b). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 7(3), 271-237. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271>

Groth, A. N. i Birnbaum, H. J. (1979). *Men who rape: The psychology of the offender*. Plenum Press.

Groth, A.N., Hobson, W.F. i Gary, T.S. (1982). The child molester: Clinical observations. *Journal of Social Work and Human Sexuality*, 1(1-2), 129–144. https://doi.org/10.1300/J291v01n01_08

Guerrero, L. K. i Andersen, P. A. (1998). Jealousy experience and expression in romantic relationships. [w:] P. A. Andersen i L. K. Guerrero (red.), *Handbook Of Communication And Emotion: Research, Theory, Applications, And Contexts* (s. 155–188). Academic Press.

Guerrero, L. K. i Andersen, P. A. (1998). The dark side of jealousy and envy: Desire, delusion, desperation, and destructive communication. [w:] B. H. Spitzberg i W. R. Cupach (red.), *The dark side of relationships* (s. 33-70). Lawrence Erlbaum Associates.

Gullone, E., Jones, T. i Cummins, R. (2000) Coping styles and prison experience as predictors of psychological well-being in male prisoners, *Psychiatry, Psychology and Law*, 7(2), 170-181. <https://doi.org/10.1080/13218710009524983>

Haga, S. M., Kraft, P. i Corby, E.K. (2009). Emotion regulation: Antecedents and well-being outcomes of cognitive reappraisal and expressive suppression in cross-cultural samples. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 10(3), 271–291. <https://doi.org/10.1007/s10902-007-9080-3>

Hall, G. C. N. i Hirschman, R. (1991). Toward a theory of sexual aggression: A quadripartite model. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(5), 662-669. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.59.5.662>

Hall, G. C. N. i Hirschman, R. (1992). Sexual aggression against children: A conceptual perspective of etiology. *Criminal Justice and Behavior*, 19, 8 – 23. <https://doi.org/10.1177/0093854892019001003>

Hall, R.C. (2007). A profile of pedophilia: definition, characteristics of offenders, recidivism, treatment outcomes, and forensic issues. *Mayo Clinic Proceedings* 82(4), 457-471. <https://doi.org/10.4065/82.4.457>

Haller, J., Kruk, M.R. (2006). Normal and abnormal aggression: human disorders and novel laboratory models. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 30(3), 292-303. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2005.01.005>

Hallion, L. S., Steinman, S. A., Tolin, D. F. i Diefenbach, G. J. (2018). Psychometric properties of the Difficulties in Emotion Regulation Scale (DERS) and its short forms in adults with emotional disorders. *Frontiers in Psychology*, 19(9), 539. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00539>

Hanson, R. K. (2000). Will they do it again? Predicting sex-offense recidivism. *Current Directions in Psychological Science*, 9(3), 106–109. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00071>

Hanson, R. K. i Bussière, M. T. (1998). Predicting relapse: A meta-analysis of sexual offender recidivism studies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(2), 348–362. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.66.2.348>

Hanson, R. K. i Harris, A. (2001). The sex offender need assessment rating (SONAR): A method for measuring change in risk levels (User Report 2000-01). Department of the Solicitor General Canada

Hanson, R. K. i Thornton, D. (2000). Improving risk assessments for sex offenders: A comparison of three actuarial scales. *Law and Human Behavior*, 24(1), 119-136. <https://doi.org/10.1023/A:1005482921333>

Hanson, R. K., Bourgon, G., Helmut, L. i Hodgson, S. (2009). The Principles of Effective Correctional Treatment Also Apply To Sexual Offenders : A Meta-Analysis. *Criminal Justice and Behavior*, 36(9), 865-891. <https://doi.org/10.1177/0093854809338545>

Hanson, R.K. i Harris, A.J.R. (2000). Where should we intervene? Dynamic predictors of sex offense recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, 27, 6–35. <https://doi.org/10.1177/0093854800027001002>

Harenski, C. L., Kim, S. H. i Hamann, S. (2009). Neuroticism and psychopathy predict brain activation during moral and nonmoral emotion regulation. *Cognitive, Affective & Behavioral Neuroscience*, 9(1), 1–15. <https://doi.org/10.3758/CABN.9.1.1>

Harris, A., Phenix, A., Hanson, R.K., Thornton, D. (2003). *Static-99 coding rules revised: 2003*. Public Safety and Emergency Preparedness Canada.

Hastings, T., Anderson, S.J. I Hemphill, P.(1997). Comparisons of daily stress, coping, problem behavior, and cognitive distortions in adolescent sexual offenders and conduct-disordered youth. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 9(1), 29–42. <https://doi.org/10.1177/0093854800027001002>

Heffernan, R. i Ward T. (2019) Dynamic Risk Factors, Protective Factors and Value-Laden Practices. *Psychiatry, Psychology and Law*, 26(2), 312-328. <https://doi.org/10.1080/13218719.2018.1506721>

Helmus, L., Thornton, D., Hanson, R. K. i Babchishin, K. M. (2012). Improving the predictive accuracy of Static-99 and Static-2002 with older sex offenders: revised age weights. *Sexual abuse : a journal of research and treatment*, 24(1), 64–101.

Heszen I. (2013). *Psychologia stresu. Korzystne i niekorzystne skutki stresu życiowego*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Heszen-Niejodek, I. (1996). Stres i radzenie sobie – główne kontrowersje [w:] I. Heszen-Niejodek i Z. Ratajczak (red.), *Człowiek w sytuacji stresu. Problemy teoretyczne i metodologiczne* (s. 12–43). Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Howells, K., Day, A., Wright, S. (2004) Affect, Emotions And Sex Offending, *Psychology, Crime and Law*, 10(2), 179-195. <https://doi.org/10.1080/10683160310001609988>

Hudson, S. M., Ward, T. i McCormack, J. C. (1999). Offense pathways in sexual offenders. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(8), 779–798. <https://doi.org/10.1177/088626099014008001>

Imieliński K. (1970). *Dynamiczna teoria zbroczeń płciowych*. PZWL.

Ireland, J. L., Boustead, R. i Ireland, C. A. (2005). Coping style and psychological health among adolescent prisoners: A study of young and juvenile offenders. *Journal of Adolescence*, 28(3), 411–423. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.11.002>

Izard, C. E. (1977). *Human emotions*. Plenum.

Izdebski Z. (2007). The Baltic Sea Regional Study on Adolescents' Sexuality, [w:] S. Mossige, M. Ainsaar, C. G. Svedin (red.), *National report for Polen, NOVA Report 18/07* (s. 121-139).

https://fagarkivet.oslomet.no/bitstream/handle/20.500.12199/4939/2812_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (dostęp 28.12.2020)

Izdebski, Z. (2012). *Seksualność Polaków na początku XXI wieku: Studium badawcze*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Jabeen, F., Anis-ul-Haque, M. i Riaz, M. (2013). Naveed Parenting Styles as Predictors of Emotion Regulation Among Adolescents. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 28(1), 85-105.

Jachnis, A. (2000). Cechy temperamentalne a style radzenia sobie ze stresem. *Studia Psychologica 1*, 53-68.

Jentsch, J. D. i Taylor, J. R. (1999). Impulsivity resulting from frontostriatal dysfunction in drug abuse: Implications for the control of behavior by reward-related stimuli. *Psychopharmacology*, 146(4), 373–390. <https://doi.org/10.1007/pl00005483>

Jespersen, A. F., Lalumière, M. L. i Seto, M. C. (2009). Sexual abuse history among adult sex offenders and non-sex offenders: A meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, 33(3), 179-92. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2008.07.004>

John, O.P. i Gross, J.J. (2004). Healthy and unhealthy emotion regulation: Personality processes, individual differences, and lifespan development. *Journal of Personality*, 72, 1301–1334. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2004.00298.x>

Johnson, T. i Fendrich, M. (2002). *A validation of the Crowne-Marlowe Social Desirability Scale*. Wystąpienie podczas 57th Annual Meeting of the American Association for Public Opinion Research, St. Pete Beach, FL.

Kadzikowska-Wrzosek, R (2011). Postawy rodzicielskie a zdolności w zakresie samoregulacji: Wychowawcze uwarunkowania gratyfikacji podstawowych potrzeb, internalizacji standardów oraz siły woli. *Psychologia Rozwojowa*, 16(4), 89-108.

Kaestle, C. E., Halpern, C. T., Miller, W. C. i Ford, C. A. (2005). Young age at first sexual intercourse and sexually transmitted infections in adolescents and young adults. *American Journal of Epidemiology*, 161, 774-780. <https://doi.org/10.1093/aje/kwi095>

Kagan, J. (1994). *Galen's prophecy: Temperament in human nature*. Basic Books.

Karbowa, M. (2012). Samotność w świetle teorii przywiązania. *Studia Psychologiczne*, 50(1), 27 –38.

Kassel, J.D., Bornovalova, M. i Mehta, N.(2007). Generalized expectancies for negative mood regulation predict change in anxiety and depression among college students. *Behaviour Research and Therapy*, 45(5), 939-950. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2006.07.014>

Katz, L. F., Gottman, J. M. (1991). Marital discord and child outcomes: A social psychophysiological approach. [w:] J. Garber i K. A. Dodge (red.), *The development of emotion regulation and dysregulation* (s. 129-155). Cambridge University Press.

Kaufman, J., Plotsky, P.M., Nemeroff, C.B. i Charney, D.S. (2000). Effects of early adverse experiences on brain structure and function: Clinical implications. *Biological Psychiatry*, 48(8), 778–790. [https://doi.org/10.1016/S0006-3223\(00\)00998-7](https://doi.org/10.1016/S0006-3223(00)00998-7)

Keiley, M.K., Howe, T.R., Dodge, K.A., Bates, J.E. i Pettit, G.S. (2001). The timing of child physical maltreatment: A cross-domain growth analysis of impact on adolescent externalizing and internalizing problems. *Development and Psychopathology*, 13(4), 891–912.

Keltner, A. A., Marshall, P. G. i Marshall, W. L. (1981). Measurement and correlation of assertiveness and social fear in a prison population. *Corrective and Social Psychiatry*, 27, 41-47. <https://doi.org/10.1007/BF02260199>

Kim, J. i Cicchetti, D. (2010). Longitudinal pathways linking child abuse and neglect, emotion regulation, peer rejection, and psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(6), 706–716. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2009.02202.x>

King, M. F. i Bruner, G. C. (2000). Social desirability bias: A neglected aspect of validity testing. *Psychology & Marketing*, 17(2), 79–103. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1520-6793\(200002\)17:2<79::AID-MAR2>3.0.CO;2-0](https://doi.org/10.1002/(SICI)1520-6793(200002)17:2<79::AID-MAR2>3.0.CO;2-0)

Kingston, D. A., Yates, P. M. i Firestone, P. (2012). The self-regulation model of sexual offending: Relationship to risk and need. *Law and Human Behavior*, 36(3), 215–224. <https://doi.org/10.1037/h0093960>

Kmieciak-Baran, K. (1999). *Młodzież i przemoc. Mechanizmy socjologiczno-psychologiczne*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Kober, H. (2014). Emotion Regulation in Substance Use Disorders. [w:] J. J. Gross (red.), *Handbook of Emotion Regulation* (s. 428–446). The Guilford Press.

Koenig, H. G., Johnson, S., Bellard, J., Denker, M. i Fenlon, R. (1995). Depression and anxiety disorder among older male inmates at a federal correctional facility. *Psychiatric Services*, 46(4), 399–401. <https://doi.org/10.1176/ps.46.4.399>

Koob, G. F. (2000). Neurobiology of addiction: Toward the development of new therapies. [w:] S. D. Glick i I. M. Maisonneuve (red.), *Annals of the New York Academy of Sciences: Vol. 909. New medications for drug abuse* (s. 170–185). New York Academy of Sciences.

Koob, G.F. i LeMoal, M. (1997). Drug abuse: hedonic homeostatic dysregulation. *Science*, 278(5335), 52–58. <https://doi.org/10.1126/science.278.5335.52>

Koole, S. L. i Kuhl, J. (2008). Dealing with unwanted feelings: The role of affect regulation in volitional action control. [w:] J. Y. Shah i W. L. Gardner (red.), *Handbook of Motivation Science* (s. 295–307). Guilford Press.

Kopp, C.B. (1989). Regulation of distress and negative emotions: A developmental view. *Developmental Psychology*, 25(3), 343–354. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.25.3.343>

Kornreich, C., Blairy, S., Philippot, P., Hess, U., Noël, X., Streel, E., Le Bon, O., Dan, B., Pelc, I. i Verbanck, P. (2001). Deficits in recognition of emotional facial expression are still present in alcoholics after mid- to long-term abstinence. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 62(4), 533–42. <https://doi.org/10.15288/jsa.2001.62.533>

Kozłowski, L.T. i Herman, C. P. (1984). The interaction of psychosocial and biological determinants of tobacco use: More on the boundary model. *Journal of Applied Social Psychology*, 14, 244–256. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1984.tb02234.x>

Kramer, U. i Drapeau, M. (2009). The Cognitive Errors and Coping Patterns of Child Molesters as Assessed by External Observers: a Pilot Study. *The Open Criminology Journal*, 2, 24–28. <https://doi.org/10.2174/1874917800902010024>

Krasowska, A., Jakubczyk, A., Czernikiewicz, W., Wojnar, M., Nasierowski, T.(2013). Impulsivity in sexual offenders. New ideas or back to basics? *Psychiatria Polska*, 47(4), 727–744.

Krug, E.G. (red.) (2002). World report on violence and health. Summary. World Health Organization.

Kuhl, J. i Fuhrmann, A. (1998). Decomposing self-regulation and self-control: The Volitional Components Inventory. [w:] Heckhausen, J. i Dweck, C.S. (red.). Motivation and self-regulation across the life span (s. 15-49). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527869.003>

Kulkarni, M.R. (2010). Childhood Violence Exposure on Emotion Regulation and PTSD in Adult Survivors. Niepublikowana praca doktorska.

Kuper, L.E., Gallop, R. i Greenfield, S.F. (2010) Changes in coping moderate substance abuse outcomes differentially across behavioral treatment modality. *The American Journal on Addictions*, 19(6), 543-549.

Kupfer, J., Brosig, B., Brähler, E. (2000). Überprüfung und Validierung der 26-Item Toronto Alexithymie-Skala anhand einer repräsentativen Bevölkerungsstichprobe [Testing and validation of the 26-Item Toronto Alexithymia Scale in a representative population sample]. *Psychosomatic Medicine and Psychotherapy*, 46(4), 368-384. <https://doi.org/10.13109/zptm.2000.46.4.368>

Kutchinsky, B. (1988). Eroticism, erotica, and pornography. An essay on gender, culture, love and romantic literature. *Nordisk Sexologi*, 6, 108-128.

Langevin, R. (1990). Sexual anomalies and the brain. [w:] L. Marshall, D.R. Laws i H.E. Barbaree (red.), *Handbook Of Sexual Assault: Issues, Theories And Treatment Of The Offender* (s. 103-113). Plenum Press.

Langton, C.M. i Marshall, W.L. (2000). The role of cognitive distortions in relapse prevention programs. [w:] D. R. Laws , S. M. Hudson i T. Ward (red.), *Remaking Relapse Prevention With Sex Offenders: A Source Book* (s. 167-186). Sage.

Laws, B. i Crewe, B. (2016). Emotion regulation among male prisoners. *Theoretical Criminology*, 20(4), 529-547. <https://doi.org/10.1177/1362480615622532>

Lazarus, R S. (1966). *Psychological Stress and the Coping Process*. McGraw-Hill.

Lazarus, R. S. (1986). Paradygmat stresu i radzenia sobie. *Nowiny psychologiczne*, 3-4, 2-39.

Lazarus, R. S. i Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Nowy Jork: Springer.

Lee-Baggley D, Preece M. i Delongis A. (2005). Coping With Interpersonal Stress: Role Of Big Five Traits. *Journal of Personality*, 73, 1141–80. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00345.x>

Leeman, R.F. i Potenza, M.N. (2012) Similarities and differences between pathological gambling and substance use disorders: a focus on impulsivity and compulsivity. *Psychopharmacology (Berl)*, 219(2), 469-90. <https://doi.org/10.1007/s00213-011-2550-7>

Leidner, B., Castano, E. i Ginges, J. (2013). Dehumanization, retributive and restorative justice, and aggressive versus diplomatic intergroup conflict resolution strategies. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(2), 181–192. <https://doi.org/10.1177/0146167212472208>

Lejuez, C.W., Kahler, C.W. i Brown, R.A. (2003). A modified computer version of the Paced Auditory Serial Addition Task (PASAT) as a laboratory-based stressor. *The Behavior Therapist*, 26(4), 290–293.

Leventhal, H. (1982). A perceptual motor theory of emotion. *Social Science Information*, 21(6), 819-845. <https://doi.org/10.1177/053901882021006003>

Lewis, M.D., Todd, R. i Xu, X. (2010). The Development of Emotion Regulation: A Neuropsychological Perspective. [w:] R.M. Lerner, M.E. Lamb i A.M. Freund, *The Handbook of Life-Span Development* (s. 51-78), Wiley. <https://doi.org/10.1002/9780470880166.hlsd002003>

Lew-Starowicz, Z. (2000). *Seksuologia sądowa*. PZWL.

Lew-Starowicz, Z. (2002). Raport o seksualności Polaków 2002. Instytut Millward- Brown SMG/KRC.

Lichev, V. i Wolfradt, U. (2016). Alexithymia and Depersonalization in Child Sex Offenders: The Role of Emotion Regulation. *International Journal of Forensic Mental Health*, 15(3), 274-282. [10.1080/14999013.2016.1193074](https://doi.org/10.1080/14999013.2016.1193074)

Loas, G., Fremaux, D., Otmani, O., Lecercle, C. i Delahousse, J. (1997). Is alexithymia a negative factor for maintaining abstinence? A follow-up study. *Comprehensive Psychiatry*, 38(5), 296–299. [https://doi.org/10.1016/S0010-440X\(97\)90063-8](https://doi.org/10.1016/S0010-440X(97)90063-8)

Logan, G. D. (1982). On the ability to inhibit complex movements: A stop-signal study of typewriting. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 8(6), 778–792. <https://doi.org/10.1037/0096-1523.8.6.778>

Logan, G. i Cowan, W. B. (1984). On the ability to inhibit thought and action: A theory of an act of control. *Psychological Review*, 91(3), 295–327. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.91.3.295>

Looman, J. (1995). Sexual fantasies of child molesters. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 27(3), 321–332. <https://doi.org/10.1037/0008-400X.27.3.321>

Lucas, R. E. i Fujita, F. (2000). Factors influencing the relation between extraversion and pleasant affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(6), 1039–1056. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.6.1039>

Łukaszewski, W. i Marszał-Wiśniewska, M. (2006). *Wytrwałość w działaniu: wyznaczniki sytuacyjne i osobowościowe*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

MacCulloch, M. J., Snowden, P. R., Wood, P. J. W. i Mills, H. E. (1983). Sadistic fantasy, sadistic behavior, and offending. *British Journal of Psychiatry*, 143(1), 20-29. <https://doi.org/10.1192/bjp.143.1.20>

Madden, C., Hinton, E., Holman, C. P., Mountjouris, S. i King, N. (1995). Factors associated with coping in persons undergoing alcohol and drug detoxification. *Drug and Alcohol Dependence*, 38(3), 229–235. [https://doi.org/10.1016/0376-8716\(95\)01105-8](https://doi.org/10.1016/0376-8716(95)01105-8)

Mahoney, J.J., Thompson-Lake, D.G.Y., Cooper, K., Verrico, C.D., Newton, T.F i De La Garza, R. A. (2015). Comparison of impulsivity, depressive symptoms, lifetime stress and sensation seeking in healthy controls versus participants with cocaine or methamphetamine use disorders. *Journal of Psychopharmacology*, 29(1), 50–56. <https://doi.org/10.1177/0269881114560182>

Malamuth, N. M. i Donnerstein, E. (1982). The Effects of Aggressive-Pornographic Mass Media Stimuli, [w:] L. Berkowitz (red.), *Advances in Experimental Social Psychology*, vol. 15(s. 103-136). Academic Press.

Malamuth, N.M. i Heilmann, M.F. (1998). Evolutionary psychology and sexual aggression. [w:] C. Crawford i D.L. Krebs (red.), *Handbook of Evolutionary Psychology: Ideas, Issues, and Applications* (s. 515–542). Erlbaum.

Malamuth, N.M., Sockloskie, R.J., Koss, M.P. i Tanaka, J.S. (1991). Characteristics of aggressors against women: Testing a model using a national sample of college students. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(5), 670-681. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.59.5.670>

Markey, M. A. i Vander Wal, J. S. (2007). The role of emotional intelligence and negative affect in bulimic symptomatology. *Comprehensive Psychiatry*, 48(5), 458–464. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2007.05.006>

Marshall, H.E., Laws, D. R. i Barbaree, H. E. (red.) (1990), *Handbook Of Sexual Assault: Issues, Theories And Treatment Of The Offender*. Plenum Press.

Marshall, W. L. (1989). Invited essay: Intimacy, loneliness & sexual offenders. *Behaviour Research and Therapy*, 27, 491–503. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(89\)90083-](https://doi.org/10.1016/0005-7967(89)90083-1)

Marshall, W. L. (1993). The role of attachment, intimacy, and loneliness in the etiology and maintenance of sexual offending. *Sexual and Marital Therapy*, 8, 109–121. <https://doi.org/10.1080/02674659308408187>

Marshall, W. L., Anderson, D. i Fernandez, Y. M. (1999). *Cognitive Behavioral Treatment of Sexual Offenders*. Wiley.

Marshall, W. L., Cripps, E., Anderson, D. i Cortoni, F. A. (1999). Self-esteem and coping strategies in child molesters. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(9), 955–962. <https://doi.org/10.1177/088626099014009003>

Marshall, W. L., Serran, G. A. i Cortoni, F. A. (2000). Childhood attachments, sexual abuse, and their relationship to adult coping in child molesters. *Sexual Abuse*, 12(1), 17-26. <https://doi.org/10.1177/107906320001200103>

Martinotti, G., Nicola, M., di Giannantonio i M., Janiri, L.(2009). Aripiprazole in the treatment of patients with alcohol dependence: A double-blind, comparison trial vs. Naltrexone. *Journal of Psychopharmacology*, 23(2), 123-9. <https://doi.org/10.1177/0269881108089596>

Matsumoto, D., Hirayama, S. i LeRoux, J.A. (2006). Psychological skills related to intercultural adjustment. [w:] P.T.P. Wong i L.C.J. Wong., (red.), *Handbook Of Multicultural Perspectives On Stress And Coping* (s. 387-405). Kluwer Academic/Plenum. https://doi.org/10.1007/0-387-26238-5_16

Maughan, A. i Cicchetti, D. (2002). Impact of child maltreatment and interadult violence on children's emotion regulation and socioemotional adjustment. *Child Development*, 73(5), 1525-1542. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00488>

Mauss, I., Bunge, S. i Gross, J. (2007). Automatic Emotion Regulation. *Social and Personality Psychology Compass*, 1(1), 146 - 167. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00005.x>

Mayer, J. D., Salovey, P. i Caruso, D. R. (2004). Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inquiry*, 60, 197– 215.

Mayes, L.C. i Zigler, E. (1992). An observational study of the affective concomitants f mastery in infants. *Journal of Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines* 33(4), 659-667. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1992.tb00903.x>

McCoy, K. i Fremouw, W. (2010) The relation between negative affect and sexual offending: a critical review. *Clinical Psychology Review*, 30(3), 317-325. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.12.006>

McKibben, A., Proulx, J. i Lusignan, R. (1994). Relationships between conflict, affect and deviant sexual behaviors in rapists and pedophiles. *Behavior research and therapy*, 32(5), 571- 575. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(94\)90147-3](https://doi.org/10.1016/0005-7967(94)90147-3)

McKibben, A., Proulx, J. i Lussier, P. (2001). Sexual Aggressors' Perceptions of Effectiveness of Strategies to Cope with Negative Emotions and Deviant Sexual Fantasies. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 13(4), 257-273. <https://doi.org/10.1177/107906320101300404>

Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych (2007). *Klasyfikacja zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w ICD – 10. Opisy przypadków klinicznych*. Medical Press.

Millon, T., Davis, R., Millon, C. (1997). *MCMI-III Manual (2nd ed.)*. Minneapolis, MN National Computer Systems.

Millon, T., Simonsen, E., Davis, R.D. i Birket-Smith, M. (red.) (2002). *Psychopathy: Antisocial, Criminal, and Violent Behavior*. Guilford Press.

Mischel, W. (1974a). Processes in delay of gratification. [w:] L. Berkowitz (red.), *Advances in experimental social psychology*, (Tom 7, s. 249–292). Academic Press.

Mischel, W. (1974b). Instrumental Ideation in Delay of Gratification. *Child Development* 45(4), 1083-1088.

Mischel, W., Shoda, Y. i Rodriguez, M.I. (1989). Delay of gratification in children. *Science*, 244(4907), 933-938.

Moeller, F. G., Barratt, E. S., Dougherty, D. M., Schmitz, J. M. i Swann, A. C. (2001). Psychiatric aspects of impulsivity. *The American Journal of Psychiatry*, 158(11), 1783–1793. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.158.11.1783>

Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674–701. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.4.674>

Mohino, S., Kirchner, T. i Santacana, M. (2004). Coping Strategies in Young Male Prisoners. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(1), 41-49. <https://doi.org/10.1023/A:1027382229951>

Morris, A., Silk, J.S., Steinberg, L., Myers, S.S. i Robinson, L.R. (2007). The Role of the Family Context in the Development of Emotion Regulation. *Social Development*, 16(2), 361–388. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00389.x>

Moselhy, H. F., Georgiou, G. i Kahn, A. (2001). Frontal lobe changes in alcoholism: A review of the literature. *Alcohol and Alcoholism*, 36(5), 357–368. <https://doi.org/10.1093/alcalc/36.5.357>

Moster, A., Wnuk, D. W. i Jeglic, E. L. (2008). Cognitive behavioral therapy interventions with sex offenders. *Journal of Correctional Health Care*, 14(2), 109–121. <https://doi.org/10.1177/1078345807313874>

Murray, J.B. (2000). Psychological profile of pedophiles and child molesters. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 134, 211–224. <https://doi.org/10.1080/00223980009600863>

Neidigh, L. W. i Tomiko, R. (1991). The coping strategies of child sexual abusers. *Journal of Sex Education & Therapy*, 17(2), 103–110. <https://doi.org/10.1080/01614576.1991.11074011>

Neumann, I. D., Veenema, A. H., Beiderbeck, D. I. (2010). Aggression and anxiety: Social context and neurobiological links. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 4(12), 1–16. <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2010.00012>

Nezu, C. M., D'Zurilla, T. J. i Nezu, A. M.(2005). Problem-Solving Therapy: Theory, Practice, and Application to Sex Offenders. [w:] M. McMurrin i J. McGuire (red.), Wiley Series In Forensic Clinical Psychology. Social Problem Solving And Offending: Evidence, Evaluation And Evolution (s. 103–123). John Wiley & Sons Ltd. <https://doi.org/10.1002/9780470713488.ch6>

Ohbuchi, K I., Ikeda, T. i Takeuchi, G. (1994). Effects of violent pornography upon viewer's rape myth beliefs: A study of Japanese males. *Psychology, Crime and Law*, 1, 71 – 81. <https://doi.org/10.1177/0886260515613343>

Patterson, J. M. i McCubbin, H. I. (1987). Adolescent Coping Orientation for Problem Experiences (ACOPE) [Database record]. APA PsycTests. <https://doi.org/10.1037/t01546-000>

Penland, E. A., Masten, W. G., Zelhart, P., Fournet, G. P. i Callahan, T. A. (2000). Possible selves, depression and coping skills in university students. *Personality and Individual Differences*, 29(5), 963–969. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(99\)00247-0](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(99)00247-0)

Penley, J. A. i Tomaka, J. (2002). Associations among the Big Five, emotional responses and coping with acute stress. *Personality and Individual Differences*, 32(7), 1215–1128. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00087-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00087-3)

Penley, J. A., Tomaka, J. i Wiebe, J. S. (2002). The association of coping to physical and psychological health outcomes: A meta-analytic review. *Journal of Behavioral Medicine*, 25(6), 551–603. <https://doi.org/10.1023/a:1020641400589>

Pennington, B. F. (2002). *The development of psychopathology: nature and nurture*. Guilford Press.

Perley-Robertson, B., Helmus, L.M, Derkzen, D. i Serin, R. (2016). Do Sex Offenders Against Adults, Sex Offenders Against Children, and Non-sex Offenders Differ in Impulsivity? *Sexual Offender Treatment, 11*(2), 1-21.

Petry, N.M. (2001). Substance abuse, pathological gambling, and impulsiveness. *Drug and Alcohol Dependence, 63*(1), 29-38. [https://doi.org/10.1016/s0376-8716\(00\)00188-5](https://doi.org/10.1016/s0376-8716(00)00188-5)

Philippot, P., Baeyens, C., Douilliez, C. i Francart, B. (2004). Cognitive regulation of emotion: Application to clinical disorders. [w:] P. Philippot i R. S. Feldman (red.), *The regulation of emotion* (s. 71–97). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Piazza, P. V., Deminière, J.-M., le Moal, M. i Simon, H. (1989). Factors that predict individual vulnerability to amphetamine self-administration. *Science, 245*(4925), 1511–1513. <https://doi.org/10.1126/science.2781295>

Pithers, W. D., Kashima, K. M., Cumming, G. F., Beal, L. S. i Buell, M. M. (1988). Relapse prevention of sexual aggression. [w:] R. A. Prentky i V. L. Quinsey (red.), *Human sexual aggression: Current perspectives. Annals of the New York Academy of Sciences, 528* (s. 244-260). The New York Academy of Sciences. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1988.tb50868.x>

Pithers, W. D., Marques, J. K., Gibat, C. C. i Marlatt, G. A. (1983). Relapse prevention with sexual aggressors: A self-control model of treatment and maintenance of change. [w:] J. G. Greer i I. R. Stuart (red.), *The Sexual Aggressor: Current Perspectives on Treatment* (s. 214-239). Van Nostrand Reinhold. <https://doi.org/10.1177/107906320501700405>

Pithers, W. D., Martin, G. R. i Cumming, G. F. (1989). Vermont treatment program for sexual aggressors. [w:] R. Laws (red.), *Relapse prevention with sex offenders* (s. 292-310). Guilford Press.

Plutchik, R. (1980). *Emotion: A Psychoevolutionary Synthesis*. Harper and Row.

Polaschek, D. L. L. i Ward, T. (2002). The implicit theories of potential rapists: what our questionnaires tell us. *Aggression and Violent Behaviour, 7*, 395-406. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(01\)00063-5](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(01)00063-5)

Polaschek, D. L. L., Hudson, S. M., Ward, T. i Siegert, R. J. (2001). Rapists' offense processes: A preliminary descriptive model. *Journal of Interpersonal Violence, 16*(6), 523-544. <https://doi.org/10.1177/088626001016006003>

Pollak, S.D., Cicchetti, D., Hornung, K. i Reed, A. (2000). Recognizing emotion in faces: Developmental effects of child abuse and neglect. *Developmental Psychology*, 36(5), 679-688. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.36.5.679>

Pospiszyl, K. (2005). *Przestępstwa seksualne. Geneza, postacie, resocjalizacja oraz zabezpieczenia przed powrotnością*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Postulski, K. (2012). *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*. Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Power, M. i Dalglish, T. (1997). *Cognition and emotion: From order to disorder*. Psychology Press.

Power, T.G. (2004). Stress and coping in childhood: The parents' role. *Parenting: Science and Practice*, 4(4), 271–317. https://doi.org/10.1207/s15327922par0404_1

Powers, D. V., Gallagher-Thompson, D. i Kraemer, H. C. (2002). Coping and depression in Alzheimer's caregivers: Longitudinal evidence of stability. *The Journals of Gerontology: Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 57(3), 205–211. <https://doi.org/10.1093/geronb/57.3.P205>

Powers, W. T. (1973). *Behavior: The control of perception*. Aldine.

Proulx, J., McKibben, A. i Lusignan, R. (1996). Relationships between affective components and sexual behaviors in sexual aggressors. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 8(4), 279–289. <https://doi.org/10.1007/BF02260164>

Quinsey, V.L. i Lalumiere, M.L. (1995). Evolutionary perspectives on sexual offending. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 7, 301–315. <https://doi.org/10.1007/BF02256834>

Reed, P., Alenazi, Y. i Potterton, F. (2009). Effect of time in prison on prisoners' use of coping strategies. *International Journal of Prisoner Health*, 5(1), 16-24. <https://doi.org/10.1080/17449200802692060>

Rettenberger, M., Briken, P., Turner, D. i Eher, R. (2014). Sexual Offender Recidivism Among a Population-Based Prison Sample. *International Journal Of Offender Therapy And Comparative Criminology*, 59(4), 1-21. <https://doi.org/10.1177/0306624X13516732>

Robinson, M. D., Ode, S., Wilkowski, B. M. i Amodio, D. M. (2007). Neurotic contentment: A self-regulation view of neuroticism-linked distress. *Emotion*, 7(3), 579–591. <https://doi.org/10.1037/1528-3542.7.3.579>

Rode, D. (2010). *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Rogosch, F.A, Cicchetti, D. i Aber, J.L. (1995). The role of child maltreatment in early deviations in cognitive and affective processing abilities and later peer relationship problems. *Development and Psychopathology*, 7(4), 591–609. <https://doi.org/10.1017/S0954579400006738>

Ross, T. (2008). Current issues in self-regulation research and their significance for therapeutic intervention in offender groups. *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy* 4(1), 68-81. <https://doi.org/10.1037/h0100833>

Ross, T. i Fontao, M. I. (2006). Self-regulation and emotional experience: Preliminary findings in non-sexual and sexual offenders. *Sexual Offender Treatment*, 1(2). <http://www.sexual-offender-treatment.org/46.html> (dostęp 12.06.2019)

Rothbart, M. K. i Derryberry, D. (1981). Development of Individual Difference in Temperament. [w:] M. E. Lamb i A. L. Brown (red.), *Advances in Developmental Psychology* (s. 37-86). Lawrence Erlbaum Associates.

Rothbart, M. K. i Sheese, B. E. (2007). Temperament and Emotion Regulation. [w:] J. J. Gross (red.), *Handbook of emotion regulation* (s. 331–350). Guilford Press.

Rothbart, M.K. i Bates, J.E. (2006) Temperament. [w:] W. Damon i N. Eisenberg, (red.), *Handbook of Child Psychology: Volume 3, Social, Emotional, and Personality Development* (s. 105-176). Wiley.

Russell, D., Peplau, L. A. i Cutrona, C. A. (1980). The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 472-480.

Saarni, C. (1999). Kompetencja emocjonalna i samoregulacja w dzieciństwie. [w:] P. Salovey i D. Sluyter (red.), *Rozwój emocjonalny a inteligencja emocjonalna. Problemy edukacyjne* (s. 75–125). Dom Wydawniczy Rebis.

Saeed, A. I. (2016). The Role of Neuroticism in the Maintenance of Chronic Baseline Stress Perception and Negative Affect. *Spanish Journal of Psychology*, 19(9), 1-9. <https://doi.org/10.1017/sjp.2016.7>

Sajkowska, M. (2002). Wykorzystanie seksualne dzieci. Ustalenia terminologiczne, skala zjawiska, oblicza problemu społecznego. *Fundacja Dzieci Niczyje*, 1-24.

Sajkowska, M. (2002). Wykorzystywanie seksualne dzieci. Ustalenia terminologiczne, skala zjawiska, oblicza problemu społecznego. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 1(1), 5–28.

Sajkowska, M. (2009). Wiktyimizacja dzieci i młodzieży. Doświadczenia Młodych Polaków. Raport z badań.

Sajkowska, M. (2010). Wiktyimizacja dzieci i młodzieży. Raport z badań. Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.

Sartorius, A., Ruf, M. i Kief, Ch. (2008). Abnormal amygdala activation profile in pedophilia. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 258(5), 271-277.

Schaffer, R.H. (2005). *Psychologia dziecka*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Schiffer B. i Vonlaufen C. Executive dysfunctions in pedophilic and nonpedophilic child molesters. *The Journal of Sexual Medicine*, 8(7), 1975-1984. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2010.02140.x>

Schiffer, B., Peschel, T., Paul T., Gizewski, E., Forsting, M., Leygraf, N., Schedlowski, M. i Krueger, T.H. (2007). Structural brain abnormalities in the frontostriatal system and cerebellum in pedophilia. *Journal of Psychiatric Research*, 41(9), 753-762. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2006.06.003>

Schiltz, K., Witzel, J., Northoff, G., Zierhut, K., Gubka, U., Fellmann, H., Kaufmann, J., Tempelmann, C., Wiebking, C. i Bogerts, B. (2002). Brain pathology in pedophilic offenders: evidence of volume reduction in the right amygdala and related diencephalic structures. *Archives of General Psychiatry*, 64(6), 737-46. https://doi.org/10.1007/978-3-540-79288-8_12

Schorsch, E. (1975). Sexuelle Deviationen: Ideologie, Klinik, Kritik [w:] E. Schorsch I G. Schmidt (red.), *Ergebnisse zur Sexualforschung* (s. 48-92), Koln.

Schuckit, M.A. (1994). Low level of response to alcohol as a predictor of future alcoholism. *American Journal of Psychiatry*, 151(2), 184-9. [10.1176/ajp.151.2.184](https://doi.org/10.1176/ajp.151.2.184)

Serran, G. A. i Marshall, L. E. (2006). Coping and mood in sexual offending. [w:] W. L. Marshall, Y. M. Fernandez, L. E. Marshall, G. A. Serran (red.), *Sexual offender treatment: Controversial issues* (s. 109-124). John Wiley & Sons.

Seto, M.C. (2008). *Pedophilia and Sexual Offending Against Children. Theory, Assessment and Intervention*. American Psychology Association.

Sheppes, G., Scheibe, S., Suri, G., Radu, P., Blechert, J., Gross, J. J. (2014). Emotion regulation choice: A conceptual framework and supporting evidence. *Journal of Experimental Psychology: General*, 143(1), 163–181. <https://doi.org/10.1037/a0030831>

Sheppes, G., Suri, G., Gross, J.J. (2015). Emotion regulation and psychopathology. *Annual Review of Clinical Psychology*, 11(1), 379-405. [10.1146/annurev-clinpsy-032814-112739](https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-032814-112739)

Sher, K. J. i Grekin, E. R.(2007). Alcohol and Affect Regulation. [w:] J. J. Gross (red.), *Handbook Of Emotion Regulation* (s. 560–580). Guilford Press.

Shields, A. i Cicchetti, D. (1998). Reactive aggression among maltreated children: The contributions of attention and emotion dysregulation. *Journal of Clinical Child Psychology*, 27(4), 381-395. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2704_2

Shiner, R. L., Buss, K. A., McClowry, S. G., Putnam, S. P., Saudino, K. J. i Zentner, M. (2012). What is temperament now? Assessing progress in temperament research on the twenty-fifth anniversary of Goldsmith et al. (1987). *Child Development Perspectives*, 6(4), 436–444.

Shipman, K. L. i Zeman, J. (1999). Emotional understanding: A comparison of physically maltreating and nonmaltreating mother–child dyads. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28(3), 407–417. <https://doi.org/10.1207/S15374424jccp280313>

Shipman, K. L. i Zeman, J. (2001). Socialization of children's emotion regulation in mother–child dyads: A developmental psychopathology perspective. *Development and Psychopathology*, 13(2), 317–336. <https://doi.org/10.1017/S0954579401002073>

Shipman, K., Zeman, J., Penza, S. i Champion, K. (2000). Emotion management skills in sexually maltreated and nonmaltreated girls: A developmental psychopathology perspective. *Developmental Psychopathology*, 12, 47-62. <https://doi.org/10.1017/s0954579400001036>

Siegert, R. i Ward, T. (2003). Back to the future? Evolutionary explanations of sexual offending. [w:] T. Ward, D. R. Laws i S. H. Hudson (red.), *Sexual Deviance: Issues And Controversies* (s. 45–64). Sage

Sitarz, O. (2018). *Kodeks karny ze schematami*. Warszawa : Wolters Kluwer.

Skinner, E.A. i Zimmer-Gembeck, M.J. (2007). The development of coping. *Annual Review of Psychology*, 58, 119–144. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085705>

Smallbone, S. W. i Dadds, M. R. (1998). Childhood attachment and adult attachment in incarcerated adult male sex offenders. *Journal of Interpersonal Violence*, 13(5), 555–573. <https://doi.org/10.1177/088626098013005001>

Smith, C.A. i Kirby, L.D. (2000). Consequences require antecedents: towards a process model of emotion elicitation. [w:] J.D. Forgas (red.), *Feeling and thinking: the role of affect in social cognition* (s 83-106). Cambridge University Press.

Snoyman, P. i Aicken, B. (2011). Self-reported impulsivity in male offenders with low cognitive ability in New South Wales prisons. *Psychology, Crime and Law*, 17(2), 151–164. <https://doi.org/10.1080/10683160903392541>

Somerfield, M. R. i McCrae, R. R. (2000). Stress and coping research: Methodological challenges, theoretical advances, and clinical applications. *American Psychologist*, 55(6), 620–625. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.6.620>

Spitz, R.A. (1965). *The First Year Of Life : A Psychoanalytic Study Of Normal And Deviant Development Of Object Relations*. International Universities Press.

Spriggs, A. L. i Halpern, C. T. (2008). Sexual debut timing and depressive symptoms in emerging adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(9), 1085–1096. <https://doi.org/10.1007/s10964-008-9303-x>

Sroufe, A.L. (1996). *Emotional development. The organization of emotional life in the early years*. Cambridge University Press.

Stein, D., Black, D., Pienaar, W. (2000). Sexual Disorders Not Otherwise Specified: Compulsive, Addictive, or Impulsive? *CNS Spectrums*. 5(1). 60-4. <https://doi.org/10.1017/S1092852900012670>.

Stinson, J. D., Becker, J. V. i Sales, B. D. (2008). Self-regulation and the etiology of sexual deviance: Evaluating causal theory. *Violence and Victims*, 23(1), 35–51. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.23.1.35>

Stinson, J.D., Robbins, S.B. i Crow, C.W. (2011). Self-regulatory deficits as predictors of sexual, aggressive, and self-harm behaviors in a psychiatric sex offender population. *Criminal Justice and Behavior*, 38(9), 885-895. <https://doi.org/10.1177/0093854811409872>

Strelau J. (2000). Temperament a stres. Temperament jako czynnik moderujący stresory, stan i skutki stresu oraz radzenie sobie ze stresem, [w:] I. Heszen-Niejodek i Z. Ratajczak (red.), *Człowiek w sytuacji stresu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Strelau J. (2002). *Psychologia różnic indywidualnych*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Strelau, J. (1995). Temperament and stress: Temperament as a moderator of stressors, emotional states, coping, and costs. [w:] C.D. Spielberger i I.G. Sarason (red.). *Stress and emotion: Anxiety, anger, and curiosity vol. 15* (s. 315- 354). Taylor & Francis.

Strelau, J. (1996). Temperament a stres: Temperament jako czynnik moderujący stresory, stan i skutki stresu oraz radzenie sobie ze stresem. [w:] I. Heszen-Niejodek i Z. Ratajczak (red.). *Człowiek w sytuacji stresu. Problemy teoretyczne i metodologiczne* (s. 88-132). Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Strelau, J. (2001). *Psychologia temperamentu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Strelau, J. i Zawadzki, B. (2008). Temperament from a psychometric perspective: Theory and measurement. [w:] G.J. Boyle, G. Matthews i D.H. Saklofske (red.), *Handbook Of Personality Theory And Assessment. Personality Theories And Models* (s. 352–373). Sage.

Strelau, J., Jaworowska, A., Wrześniewski, K. i Szczepaniak, P. (2005). *Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych CISS: Podręcznik do polskiej normalizacji*. Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.

Strus, W., Ciecuch, J. i Rowiński, T. (2014). Polska adaptacja kwestionariusza IPIP-BFM-50 do pomiaru pięciu cech osobowości w ujęciu leksykalnym. *Roczniki Psychologiczne*, 17(2), 327-346.

Suls, J., Green, P. i Hillis, S. (1998). Emotional reactivity to everyday problems, affective inertia, and neuroticism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(2), 127–136. <https://doi.org/10.1177/0146167298242002>

Szczepaniak, P., Strelau, J. i Wrześniewski, K. (1996). Diagnoza stylów radzenia sobie ze stresem za pomocą polskiej wersji Kwestionariusza CISS Endlera i Parkera. *Przegląd Psychologiczny*, 1, 187-210.

Szumski, F. (2013). Zniekształcenia poznawcze u sprawców wykorzystania seksualnego dziecka. Niepublikowana praca doktorska. Poznań: Instytut Psychologii UAM.

Teasdale, J.D. i Barnard, P.J. (1993). *Affect, Cognition And Change: Re-Modelling Depressive Thought*. Lawrence Erlbaum Associates.

Terelak, J. F. (1997). *Studia z psychologii stresu*. Wydawnictwa ATK.

Thoits, P. A. (1985). Self-labeling processes in mental illness: The role of emotional deviance. *American Journal of Sociology*. 92(2), 221-249. <https://doi.org/10.1086/228276>

Thompson, R. A. (1991). Emotional regulation and emotional development. *Educational Psychology Review*, 3(4), 269–307. <https://doi.org/10.1007/BF01319934>

Thompson, R. A. i Calkins, S. D. (1996). The double-edged sword: Emotional regulation for children at risk. *Development and Psychopathology*, 8(1), 163–182. <https://doi.org/10.1017/S0954579400007021>

Thompson, R.A. (1994). Emotion regulation: a theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 25-52. <https://doi.org/10.2307/1166137>

Thornhill, R. i Palmer, C.T. (2000). *A Natural History of Rape: Biological Bases of Sexual Coercion*. MIT Press.

Thornton, D. (1989). Self-esteem scale. Artykuł niepublikowany.

Thornton, D. (2002). Constructing and testing a framework for dynamic risk assessment. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 14(2), 139 –154. <https://doi.org/10.1177/107906320201400205>

Thornton, D. (2006). Age and sexual recidivism: A variable connection. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 18(2), 123-135. <https://doi.org/10.1177/107906320601800202>

Tice, D.M. i Bratslavsky, E. (2000). Giving in to Feel Good: The Place of Emotion Regulation in the Context of General Self-Control. *Psychological Inquiry* 11(3), 149-159. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1103_03

Tice, D. M., Bratslavsky i Baumeister, R. F. (2001). Emotional distress regulation takes precedence over impulse control: If you feel bad, do it! *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(1), 53–67. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.80.1.53>

Timary, P., Luts, A., Hers, D. i Luminet, O.(2008). Absolute and relative stability of alexithymia in alcoholic in patients undergoing alcohol withdrawal: Relationship to depression and anxiety. *Psychiatry Research*, 157(1-3), 105-13. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2006.12.008>

Tobin, D. L., Holroyd, K. A., Reynolds, R. V. i Wigal, J. K. (1989). The hierarchical factor structure of the Coping Strategies Inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 13(4), 343–361. <https://doi.org/10.1007/BF01173478>

Topolewska, E., Skimina, E., Strus, W., Ciecuch, J., i Rowiński, T. (2014). Krótki Kwestionariusz Do Pomiaru Wielkiej Piątki IPIP-BFM-20. *Roczniki Psychologiczne* 17(2), 367-384.

Trapnell, P. D. i Campbell, J. D. (1999). Private self-consciousness and the five-factor model of personality: Distinguishing rumination from reflection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(2), 284–304. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.2.284>

Troy, A. S., Wilhelm, F. H., Shallcross, A. J. i Mauss, I. B. (2010). Seeing the silver lining: Cognitive reappraisal ability moderates the relationship between stress and depressive symptoms. *Emotion*, 10(6), 783–795. <https://doi.org/10.1037/a0020262>

Tugade, M. M. (2011). Positive emotions and coping: Examining dual-process models of resilience. [w:] S. Folkman (red.), *The Oxford Handbook Of Stress, Health, And Coping* (s. 186–199). Oxford University Press.

Tugade, M.M., Fredrickson, B.L. i Feldman Barrett, L. (2004). Psychological Resilience and Positive Emotional Granularity: Examining the Benefits of Positive Emotions on Coping and Health. *Journal of Personality*, 72, 1161-1190. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2004.00294.x>

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1999 r. (I KZP 17/99).

Unver, Y., Yuce, M., Bayram, N. i Bilgel, N. (2013). Prevalence of depression, anxiety, stress, and anger in Turkish prisoners. *Journal of Forensic Sciences*, 58(5), 1210-1218. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.12142>

Valtonen, K., Sogren, M. i Cameron-Padmore, J. (2006). Coping Styles in Persons Recovering from Substance Abuse. *British Journal of Social Work*, 36(1), 57-73. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch247>

van Wingen, G.A., Ossewaarde, L., Bäckström, T., Hermans, E.J. i Fernández, G. (2011). Gonadal hormone regulation of the emotion circuitry in humans. *Neuroscience*, 15(191), 38-45. 10.1016/j.neuroscience.2011.04.042

Vasquez, E., Osinnowo, K., Pina, A., Ball, L. i Bell, C. (2017). The Sexual Objectification of Girls and Aggression Towards Them in Gang and Non-Gang Affiliated Youth. *Psychology, Crime & Law*, 23(5), 459-471. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2016.1269902>

Veenema, A. H., Blume, A., Niederle, D., Buwalda, B. i Neumann, I. D. (2006). Effects of early life stress on adult male aggression and hypothalamic vasopressin and serotonin. *European Journal of Neuroscience*, 24(6), 1711-1720. <https://doi.org/10.1111/j.1460-9568.2006.05045.x>

Velotti, P., Garofalo, C., Callea, A., Bucks, R. S., Roberton, T. i Daffern, M. (2017). Exploring anger among offenders: The role of emotion dysregulation and alexithymia. *Psychiatry, Psychology and Law*, 24(1), 128–138. <https://doi.org/10.1080/13218719.2016.1164639>

Velten, E. (1968). A laboratory task for induction of mood states. *Behaviour Research and Therapy*, 6(4), 473–482. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(68\)90028-4](https://doi.org/10.1016/0005-7967(68)90028-4)

Vitiello, B. i Stoff, D.M. (1997). Subtypes of aggression and their relevance to child psychiatry. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36, 307-31. <https://doi.org/10.1177/108705479700200107>

Vollrath, M. i Torgersen, S., (2000). Personality types and coping. *Personality and Individual Differences*, 29, 367–78. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(99\)00199-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(99)00199-3)

Wakeling, H. C., Webster, S. D. i Mann, R. E. (2005). Sexual offenders' treatment experience: A qualitative and quantitative investigation. *Journal of Sexual Aggression*, 11(2), 171–186. <https://doi.org/10.1080/13552600412331321323>

Waldinger, R.J., Toth, S.L. i Gerber, A. (2001). Maltreatment and internal representations of relationships: core relationship themes in the narratives of abused and

neglected preschoolers. *Social Development*, 10(1), 41–58. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00147>

Walsh, K. i Darby, D. (2008). *Neuropsychologia kliniczna Walsha*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Walter, M., Witzel, J., Wiebking, C., Gubka, U., Rotte, M., Schiltz, K., Bermpohl, F., Tempelmann, C., Bogerts, B., Heinze, H. J. i Northoff, G. (2007). Pedophilia is linked to reduced activation in hypothalamus and lateral prefrontal cortex during visual erotic stimulation. *Biological Psychiatry*, 62(6), 698–701. <https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2006.10.018>

Ward, T., & Beech, A. R. (2004). The etiology of risk: A preliminary model. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 16(4), 271–284. <https://doi.org/10.1177/107906320401600402>

Ward, T. i Beech, A.R. (2006). An Integrated Theory Of Sexual Offending. *Aggression And Violent Behavior*, 11(1), 44-63. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2005.05.002>

Ward, T. i Beech, A. R. (2008). An integrated theory of sexual offending. [w:] D. R. Laws i W. T. O'Donohue. *Sexual Deviance* (s. 21-36). Guilford Press.

Ward, T. i Beech, A.R. (2016). The Integrated Theory of Sexual Offending – Revised: A Multifield Perspective. [w:] D. P. Boer (red.), *The Wiley Handbook on the Theories, Assessment and Treatment of Sexual Offending* (s. 123-137). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781118574003.wattso006>

Ward, T. i Hudson, S. M. (2000). Sexual offenders' implicit planning: A conceptual model. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 12(3), 189-202. <https://doi.org/10.1177/107906320001200303>

Ward, T. i Siegert, R.J. (2002). Toward a Comprehensive Theory of Child Sexual Abuse: A Theory Knitting Perspective. *Psychology, Crime and Law*, 8(4), 319-351. <https://doi.org/10.1080/10683160208401823>

Ward, T., Bickley, J., Webster, S. D., Fisher, D., Beech, A. i Eldridge, H. (2004). *The Self-regulation Model of the Offense and Relapse Process: A Manual, Tom 1: Assessment*. Psychological Assessment Corporation. <https://doi.org/10.1080/13552600701365613>

Ward, T., Hudson, S, Marshall, W. i Siegert, R. (1995). Attachment style and intimacy deficits in sex offenders: A theoretical framework. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 7(4), 317-335. <https://doi.org/10.1007/BF02256835>

Ward, T., Hudson, S. M. i Keenan, T. (1998). A self-regulation model of the sexual offense process. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 10(2), 141-157. <https://doi.org/10.1023/A:1022071516644>

Ward, T., Hudson, S. M., Johnston, L. i Marshall, W. L. (1997). Cognitive distortions in sex offenders: An integrative review. *Clinical Psychology Review*, 17(5), 479–507. [https://doi.org/10.1016/s0272-7358\(97\)81034-3](https://doi.org/10.1016/s0272-7358(97)81034-3)

Ward, T., Polaschek, D.L.L. i Beech, A.R. (2005). *Theories of Sexual Offending*. John Wiley's& Sons, Ltd.

Ward, T., Polaschek, D.L.L. i Beech, A.R. (2006). Toward a Unified Theory of Sexual Offending [w:] T. Ward, D.L.L. Polaschek, A.R. Beech, *Theories of Sexual Offending* (s. 331-340). John Wiley's& Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9780470713648.ch20>

Warylewski, J. (2001). *Przestępstwa seksualne*. Gdańsk: Wydawnictwo naukowe PWN.

Watson D i Hubbard B. Adaptational style and dispositional structure: Coping in the context of the five-factor model. *Journal of Personality*, 64, 737–74. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1996.tb00943.x>

Wciórka, J. (2008). *Kryteria diagnostyczne według DSM-IV-TR*. Wydawnictwo Elsevier.

Webb, T.L., Miles, E. i Sheeran, P. (2012). Dealing with feeling: A meta-analysis of the effectiveness of strategies derived from the process model of emotion regulation. *Psychological Bulletin*, 138(4), 775–808. <https://doi.org/10.1037/a0027600>

Webster, C., MacDonald, R. i Simpson, M. (2006). Predicting Criminality? Risk Factors, Neighbourhood Influence and Desistance. *Youth Justice*, 6(1), 7-22. <https://doi.org/10.1177/1473225406063449>

Wejbert-Wąsiewicz, E. i Pęczkowska, E.(2009). Problemy edukacji seksualnej w Polsce. *Przegląd Socjologiczny: Kwartalnik Polskiego Instytutu Socjologicznego*, 58(3), 173-192.

Westen D. (1998). Affect regulation and psychopathology: applications to depression and borderline personality disorder. [w:] W. Flack i J. Laird (red.). *Affect and Psychopathology* (s. 394–406). Oxford University Press.

White, J. L., Moffitt, T. E., Caspi, A., Bartusch, D. J., Needles, D. J. i Stouthamer-Loeber, M. (1994). Measuring impulsivity and examining its relationship to delinquency. *Journal of Abnormal Psychology*, 103(2), 192-205. <https://doi.org/10.1037//0021-843x.103.2.192>.

Wilson, D. i Jones, T. (2008). 'In my own world': A case study of a paedophile's thinking and doing and his use of the internet. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 47(2), 107-120. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.2008.00512.x>

Wilson, G. (1978). *The Secrets Of Sexual Fantasy*. J. M. Dent & Sons

Włodarczyk, J., Makaruk, K., Michalski, P. i Sajkowska, M. (2018). Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci. Raport z badania. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.

Wolfradt, U. (1998). The Scale of Depersonalization Experiences. Niepublikowana praca doktorska. University Halle, Germany.

Yoon, K. L., Maltby, J. i Joormann, J. (2013). A pathway from neuroticism to depression: examining the role of emotion regulation. *Anxiety Stress & Coping*, 26(5), 558-572. 10.1080/10615806.2012.734810

Zamble, E. i Porporino, F. (1990). Coping, imprisonment, and rehabilitation: Some data and their implications. *Criminal Justice and Behavior*, 17(1), 53-70. <https://doi.org/10.1177/0093854890017001005>

Zamble, E. i Porporino, F. J. (1988). *Research in criminology. Coping, behavior, and adaptation in prison inmates*. Springer-Verlag Publishing. 10.1007/978-1-4613-8757-2

Zamble, E. i Quinsey, V. L. (1997). The criminal recidivism process. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527579>

Zawadzki, B. i Strelau, J. (1995). Podstawy teoretyczne, konstrukcja i własności psychometryczne inwentarza „Formalna Charakterystyka Zachowania – Kwestionariusz Temperamentu”. *Studia Psychologiczne* 33, 44-96.

Zawadzki, B. i Strelau, J. (1997). *Formalna Charakterystyka Zachowania - Kwestionariusz Temperamentu (FCZ-KT)*. Podręcznik. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

Zimmer-Gembeck, M. J. i Skinner, E. A. (2011). The development of coping across childhood and adolescence: An integrative review and critique of research. *International Journal of Behavioral Development*, 35, 1-17.

Zimmer-Gembeck, M.J. and Skinner, E.A. (2016). The Development of Coping: Implications for Psychopathology and Resilience. [w:] D. Cicchetti (red.), *Developmental Psychopathology* (s. 1-61). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781119125556.devpsy410>

Zuckerman, M. i Neeb, M. (1979). Sensation seeking and psychopathology. *Psychiatry Research*. 1(3), 255-264. [https://doi.org/10.1016/0165-1781\(79\)90007-6](https://doi.org/10.1016/0165-1781(79)90007-6)

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1 - Kwestionariusz Radzenia Sobie Poprzez Fantazje Seksualne

Większość ludzi doświadcza w wyobraźni przygód seksualnych. Czasami po to, żeby oderwać się od problemów, czy nieprzyjemnych sytuacji. Proszę, aby postawił się Pan na miejscu kogoś, kto właśnie doznał czegoś stresującego, przykrego. Którą z poniższych myśli mógłby on wykorzystać, aby poczuć się lepiej?

Odpowiedzi udzielał Pan będzie poprzez zaznaczenie krzyżykiem odpowiedniego pola na skali od 0 do 6. Sposób udzielania odpowiedzi został zaprezentowany poniżej.

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	~~4 Raczej tak~~	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------------------	----------	--------------------------

1. Stosunek seksualny z ukochaną osobą

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

2. Oglądanie filmów pornograficznych

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

3. Wymienianie się seksualnymi partnerami w czasie stosunku

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

4. Namiętne pocałunki z drugą osobą

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

5. Uczestniczenie w zbiorowym seksie

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

6. Kochanie się z partnerką/partnerem w romantycznych okolicznościach

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

7. Poddawanie się partnerce seksualnej/partnerowi seksualnemu, który zadaje ból podczas uprawiania seksu

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

8. Dostawanie klapsów lub bycie biczowanym przez partnerkę seksualną/partnera seksualnego podczas uprawiania seksu

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

9. Stosunek seksualny z dwiema osobami naraz

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

10. Bycie wiązany podczas uprawiania seksu

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

11. Oglądanie zdjęć erotycznych

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

12. Uprawianie seksu pod wpływem substancji psychoaktywnych (alkoholu, narkotyków)

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

13. Zadawanie bólu partnerowi seksualnemu/partnerce seksualnej podczas uprawiania seksu

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

14. Prowadzenie czulej gry wstępnej z partnerką/partnerem – przytulanie, głaskanie

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

15. Wiązanie partnerki seksualnej/partnera seksualnego podczas uprawiania seksu

1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Raczej tak	5 Tak	6 Zdecydowanie tak
--------------------------	----------	-----------------	-----------------	----------	--------------------------

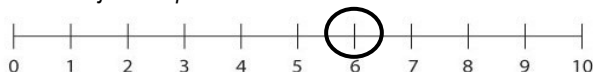

Załącznik 2 – Skala Radzenia Sobie Poprzez Seks

Poniżej znajdzie Pan opisy sytuacji, w których osoba doświadcza **silnych negatywnych emocji**. Proszę postawić się na miejscu bohatera przedstawionej historii oraz wyobrazić sobie jakich emocji doświadcza. Emocje, których doświadcza mężczyzna są nie do wytrzymania. Mężczyzna zastanawia się, co zrobić, żeby poczuć się lepiej. Niektórzy ludzie, w takich sytuacjach oglądają filmy erotyczne, myślą o seksie, masturbują się, wysyłają sprośne smsy, wchodzą na strony erotyczne albo uprawiają seks. Czy myśli Pan, że mężczyzna mógłby zrobić którąś z tych rzeczy pod wpływem negatywnych emocji, których doświadcza?

Odpowiedzi na pytania udzielał będzie Pan poprzez zaznaczenie kółkiem cyfry na skali od **0 do 10**. Sposób udzielania odpowiedzi został zaprezentowany poniżej.

Na pewno nie raczej nie być może raczej tak na pewno tak

- I. Mężczyznę od kilku tygodni mocno bolał brzuch. Poszedł z tym do lekarza. Lekarz zbadał brzuch i powiedział, że nie jest dobrze. To może być nawet rak, ale żeby się dowiedzieć, trzeba zrobić badania. Mężczyzna czeka teraz na badania i jest cały roztrzęsiony.

NA PEWNO NIE

NA PEWNO TAK

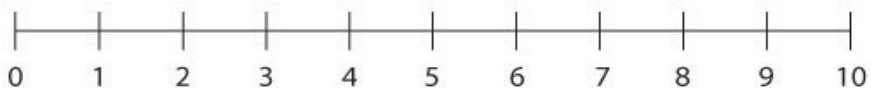
- II. Miesiąc temu mężczyźnie zmarła mama, którą bardzo kochał. Mężczyzna nie odwiedził jej w szpitalu, bo robił inne rzeczy. Mężczyzna jest załamany. Bardzo chciałby, żeby mama nadal żyła.

NA PEWNO NIE

NA PEWNO TAK

- III. Mężczyzna przed chwilą rozmawiał z szefem. Został zwolniony z pracy. W firmie nie było zamówień i pieniędzy na pensje. Co teraz z nim będzie? Co będzie dalej? Za co kupi jedzenie i jak zapłaci rachunki? Czy nie wyląduje teraz na ulicy?

NA PEWNO NIE

NA PEWNO TAK

- IV. Pół roku temu mężczyzna dowiedział się o śmierci swojego najbliższego przyjaciela. Zginął w wypadku samochodowym. Przez cały pogrzeb płakał. Do dziś chce mu się płakać, gdy myśli, że został kompletnie sam.

NA PEWNO NIE

NA PEWNO TAK

- V. Mężczyzna poszedł z kumplem do baru na piwo. Nagle jakiś pijak wylał mu na głowę cały kufel piwa! Gdy mężczyzna wstał wkurzony, żeby zobaczyć o co chodzi, tamten gość zaśmiał mu się prosto w twarz i odszedł, jak gdyby nigdy nic. Mężczyzna stał cały mokry i czuł, że zaraz wybuchnie z wściekłości!

NA PEWNO NIE

NA PEWNO TAK

- VI. Mężczyzna na randce opowiadał kobiecie jakim jest super mechanikiem samochodowym. Powiedział, że wszystko w swoim aucie potrafi sam naprawić. Nigdy nie jeździ do serwisu. Po randce odwoził kobietę do domu. Pechowo przebiła się opona. Przez godzinę próbował zmienić koło i nawet nie potrafił podnieść auta na lewarku. Kobieta zaczęła się z niego śmiać. Mężczyzna zrobił się czerwony jak burak.

NA PEWNO NIE

NA PEWNO TAK

- VII. Mężczyzna w dzieciństwie przewrócił się na rowerze i bardzo mocno uderzył się w krocze. W szpitalu okazało się, że jedno jądro jest zmiażdżone i trzeba je usunąć. Przez całe życie nikt poza rodziną nie wiedział, że mężczyzna ma tylko jedno jądro. W wieku 18 lat stanął przed Komisją Wojskową i musiał rozebrać się do naga. Kiedy ściągnął majtki, zrobiło mu się bardzo głupio. Czuł, że robi się czerwony na twarzy, kiedy dwie lekarki i jeden lekarz z Komisji patrzyli ze zdziwieniem na jego krocze.

NA PEWNO NIE

NA PEWNO TAK

- VIII. Mężczyzna długo szukał pracy i wreszcie znalazł coś ekstra. Powiedział o tym swojemu kumplowi. Gdy pojechał do przyszłego szefa, aby dowiedzieć się kiedy zaczyna pracę, bardzo się zdziwił, bo pracy już nie było. Okazało się, że kumpel sprzątnął mu ją sprzed nosa. Był naprawdę na gościa wściekły!

NA PEWNO NIE

NA PEWNO TAK

Załącznik 3 – Wystandaryzowana Rozmowa Kliniczna – wersja dla badacza

Elementy wytluszczone widzi na swojej kartce badany

Ta część badania przyjmie formę rozmowy i będzie dotyczyć wybranych aspektów historii Pana życia. Pytania, które będą Panu zadawać, znajdują się również na kartce przed Panem. Część pytań dotyczyć będzie okresu dorastania, a część – dorosłości. W razie wątpliwości może Pan w każdym momencie zapytać o wszystko.

Jako, że część pytań będzie dotyczyć Pana rodziców – na wstępie chciałabym zapytać, czy wychowywał się Pan w rodzinie z dwojgiem rodziców, czy może wychowywał Pana jeden rodzic, dziadkowie, bądź dorastał Pan w instytucji (domy dziecka, ośrodki szkolno-wychowawcze)?

1a. W jaki sposób Pana matka radziła sobie zwykle ze stresem:

- a) podejmowała działania, mającego na celu rozwiązanie problemu
- b) podejmowała działania, mające na celu unikanie myślenia o problemie, np. spożywali alkohol, oglądali telewizję
- c) poszukiwała wsparcia u innych osób
- d) złościła się, krzyczała
- e) była smutna
- f) inne:.....

1b. W jaki sposób Pana ojciec radził sobie zwykle ze stresem:

- a) podejmował działania, mającego na celu rozwiązanie problemu
- b) podejmował działania, mające na celu unikanie myślenia o problemie, np. spożywali alkohol, oglądali telewizję
- c) poszukiwał wsparcia u innych osób
- d) złościł się, krzyczał
- e) był smutny
- f) inne:.....

2. W okresie dorastania (czyli mniej więcej po 12 roku życia) doświadczamy wielu trudnych, stresujących sytuacji, które spowodowane są różnymi zdarzeniami w domu, szkole oraz tym, że dojrzewamy, zmieniamy się.

2a. Jak w okresie dorastania Pana matka reagowała, gdy doświadczał Pan stresu:

- a) pomagała mi nazwać to, co czuję
- b) zachęcała do okazywania przeżyć
- c) rozmawiała ze mną
- d) podsuwała sposoby radzenia sobie – jeśli tak, jakie?
  - wyładowanie na innych
  - wyładowanie poprzez aktywność fizyczną
  - stosowanie używek
  - unikanie myślenia o stresie - zajęcie czymś myśli
  - analizowanie sytuacji i próba znalezienia rozwiązania
  - podjęcie działań ukierunkowanych na przeciwstawianie się trudnościom

- szukanie pozytywnych stron sytuacji

e) denerwowała się na mnie

f) nic nie robiła

g) inne:.....

2b. Jak w okresie dorastania Pana ojciec reagował, gdy doświadczał Pan stresu:

a) pomagał mi nazwać to, co czuję

b) zachęcał do okazywania przeżyć

c) rozmawiał ze mną

d) podsuwał sposoby radzenia sobie – jeśli tak, jakie?

- wyladowanie na innych
- wyladowanie poprzez aktywność fizyczną
- stosowanie używek
- unikanie myślenia o stresie - zajęcie czymś myśli
- analizowanie sytuacji i próba znalezienia rozwiązania
- podjęcie działań ukierunkowanych na przeciwstawianie się trudnościom
- szukanie pozytywnych stron sytuacji

e) denerwował się na mnie

f) nic nie robił

g) inne:.....

3. Jak często rodzice korzystali z następujących używek:

	Papierosy	Alkohol	Narkotyki
Matka	a) w ogóle nie paliła b) paliła kilka razy w roku c) paliła kilka razy w miesiącu d) paliła kilka razy w tygodniu e) paliła codziennie	a) w ogóle nie piła b) piła kilka razy w roku c) piła kilka razy w miesiącu d) piła kilka razy w tygodniu e) piła codziennie	a) w ogóle nie zażywała b) zażywała kilka razy w roku c) zażywała kilka razy w miesiącu d) zażywała kilka razy w tygodniu e) zażywała codziennie
Ojciec	a) w ogóle nie palił b) palił kilka razy w roku c) palił kilka razy w miesiącu d) palił kilka razy w tygodniu e) palił codziennie	a) w ogóle nie pił b) pił kilka razy w roku c) pił kilka razy w miesiącu d) pił kilka razy w tygodniu e) pił codziennie	a) w ogóle nie zażywał b) zażywał kilka razy w roku c) zażywał kilka razy w miesiącu d) zażywał kilka razy w tygodniu e) zażywał codziennie

4. W jakim był Pan wieku, kiedy po raz pierwszy rozpoczął Pan stosowanie następujących używek?

	Papierosy	Alkohol	Narkotyki
Wiek w latach	a) mniej niż 10 lat b) między 10 – 15 rokiem życia c) po 15 roku życia d) nie próbowałem	a) mniej niż 10 lat b) między 10 – 15 rokiem życia c) po 15 roku życia d) nie próbowałem	a) mniej niż 10 lat b) między 10 – 15 rokiem życia c) po 15 roku życia d) nie próbowałem

5a. Jaki stosunek do zażywania przez Pana używek przejawiała Pana matka:

Papierosy	Alkohol	Narkotyki
a) pozytywny b) negatywny c) neutralny	a) pozytywny b) negatywny c) neutralny	a) pozytywny b) negatywny c) neutralny

5b. Jaki stosunek do zażywania przez Pana używek przejawiał Pani ojciec:

Papierosy	Alkohol	Narkotyki
a) pozytywny b) negatywny c) neutralny	a) pozytywny b) negatywny c) neutralny	a) pozytywny b) negatywny c) neutralny

6. W jakiej sytuacji miało to miejsce:

Papierosy	Alkohol	Narkotyki
a) na prywatce b) w domu c) w szkole d) w innej (jakiej?).....	a) na prywatce b) w domu c) w szkole d) w innej (jakiej?).....	a) na prywatce b) w domu c) w szkole d) w innej (jakiej?).....

7. Jak często po osiągnięciu pełnoletniości korzystał Pan będąc poza Zakładem Karnym z następujących używek?

Papierosy	Alkohol	Narkotyki
a) kilka razy w roku b) raz w miesiącu c) raz w tygodniu d) kilka razy w tygodniu e) kilka razy dziennie	a) kilka razy w roku b) raz w miesiącu c) raz w tygodniu d) kilka razy w tygodniu e) kilka razy dziennie	a) kilka razy w roku b) raz w miesiącu c) raz w tygodniu d) kilka razy w tygodniu e) kilka razy dziennie

8. Z jakiego powodu najczęściej sięga Pan po używki:

Papierosy	Alkohol	Narkotyki
a) z ciekawości b) z powodu problemów w pracy c) z powodu problemów w domu d) chciałem zaimponować kolegom b) rodzice często po nie sięgali c) żeby mieć dobry humor d) żeby nie wyróżniać się ze środowiska e) nuda f) żeby się odstresować g) inne, (jakie?).....	a) z ciekawości b) z powodu problemów w pracy c) z powodu problemów w domu d) chciałem zaimponować kolegom b) rodzice często po nie sięgali c) żeby mieć dobry humor d) żeby nie wyróżniać się ze środowiska e) nuda f) żeby się odstresować g) inne, (jakie?).....	a) z ciekawości b) z powodu problemów w pracy c) z powodu problemów w domu d) chciałem zaimponować kolegom b) rodzice często po nie sięgali c) żeby mieć dobry humor d) żeby nie wyróżniać się ze środowiska e) nuda f) żeby się odstresować g) inne, (jakie?).....

9. Czy kiedykolwiek zdarzyło się, że – nie pamiętał Pan tego, co Pan robił po wypiciu alkoholu:

- a) Tak, wiele razy
- b) Tak, kilka razy
- c) Tak, raz
- d) Nie

10. Czy kiedykolwiek zdarzyło się, że – nie pamiętał Pan tego, co Pan robił po spożyciu narkotyków:

- a) *Tak, wiele razy*
- b) *Tak, kilka razy*
- c) *Tak, raz*
- d) *Nie*

11. Skąd dowiadywał się Pan wtedy (gdy już Pan zaczął dojrzewać a więc zwykle po 12 roku życia) o sprawach związanych z seksualnością:

- a) *Dowiadywałem się od kolegów*
- b) *Mogłem pytać rodziców (matka, ojciec) i rozmawiać z nimi*
- c) *Obserwowałem jak się bawią dzieci*
- d) *Czytałem książki*
- e) *Oglądałem pornografię (zdjęcia, filmy)*
- f) *Rozmawiałem z rodzeństwem*
- g) *Szukałem informacji w Internecie*
- h) *Obserwowałem zachowania seksualne innych osób, to się dowiadywałem jak to wygląda*
- i) *Oglądałem telewizję*
- j) *Podglądałem jak to robią inni.*
- k) *Uczyłem się o tym na religii*
- l) *Dorośla osoba pokazała mi jak się to robi*
- ł) *Dowiadywałem się w szkole*
- m) *Nikt mi nic nie mówił, sam eksperymentowałem*
- n) *Inne odpowiedzi.....*

12. Czy korzystał Pan z materiałów pornograficznych?

13. Jak często się Pan w tym czasie masturbował?

- a) **Częściej niż raz dziennie**
- b) **Raz dziennie**
- c) **5-6 razy na tydzień**
- d) **3-4 razy na tydzień**
- e) **2 razy na tydzień**
- f) **Raz w tygodniu**
- g) **Raz na 2 tygodnie**
- h) **Raz na miesiąc**
- i) **Tylko kilka razy w ogóle**

14. W jakim był Pan wieku, kiedy po raz pierwszy doszło do następujących form aktywności seksualnej?

	Petting	Stosunek w pochwie	Stosunek oralny	Stosunek analny	Jakieś inne zachowania seksualne (jakie?)
<i>Wiek w latach</i>					

Załącznik 4 - Wystandaryzowana Rozmowa Kliniczna – wersja dla badanego

Ta część badania przyjmie formę rozmowy i będzie dotyczyć wybranych aspektów historii Pana życia. Pytania, które będą Panu zadawać, znajdują się również na kartce przed Panem. Część pytań dotyczyć będzie okresu dorastania, a część – dorosłości. W razie wątpliwości może Pan w każdym momencie zapytać o wszystko.

1a. W jaki sposób Pana matka radziła sobie zwykle ze stresem?

1b. W jaki sposób Pana ojciec radził sobie zwykle ze stresem?

W okresie dorastania (czyli mniej więcej od 12 do 18 roku życia) doświadczamy wielu trudnych, stresujących sytuacji, które spowodowane są różnymi zdarzeniami w domu, szkole oraz tym, że dojrzewamy, zmieniamy się.

2a. Jak w okresie dorastania Pana matka reagowała, gdy doświadczał Pan stresu?

2b. Jak w okresie dorastania Pana ojciec reagował, gdy doświadczał Pan stresu?

3. Jak często rodzice korzystali z następujących używek?

	Papierosy	Alkohol	Narkotyki
Matka	a) w ogóle nie paliła b) paliła kilka razy w roku c) paliła kilka razy w miesiącu d) paliła kilka razy w tygodniu e) paliła codziennie	a) w ogóle nie piła b) piła kilka razy w roku c) piła kilka razy w miesiącu d) piła kilka razy w tygodniu e) piła codziennie	a) w ogóle nie zażywała b) zażywała kilka razy w roku c) zażywała kilka razy w miesiącu d) zażywała kilka razy w tygodniu e) zażywała codziennie
Ojciec	a) w ogóle nie palił b) palił kilka razy w roku c) palił kilka razy w miesiącu d) palił kilka razy w tygodniu e) palił codziennie	a) w ogóle nie pił b) pił kilka razy w roku c) pił kilka razy w miesiącu d) pił kilka razy w tygodniu e) pił codziennie	a) w ogóle nie zażywał b) zażywał kilka razy w roku c) zażywał kilka razy w miesiącu d) zażywał kilka razy w tygodniu e) zażywał codziennie

4. W jakim był Pan wieku, kiedy po raz pierwszy rozpoczął Pan stosowanie następujących używek?

Papierosy

Alkohol

Narkotyki

5a. Jaki stosunek do zażywania przez Pana używek przejawiała Pana matka?

5b. Jaki stosunek do zażywania przez Pana używek przejawiał Pani ojciec?

6. W jakiej sytuacji po raz pierwszy spróbował Pan używek?

7. Jak często po osiągnięciu pełnoletniości korzystał Pan będąc poza Zakładem Karnym z następujących używek?

Papierosy	Alkohol	Narkotyki
a) kilka razy w roku	a) kilka razy w roku	a) kilka razy w roku
b) raz w miesiącu	b) raz w miesiącu	b) raz w miesiącu
c) raz w tygodniu	c) raz w tygodniu	c) raz w tygodniu
d) kilka razy w tygodniu	d) kilka razy w tygodniu	d) kilka razy w tygodniu
e) codziennie	e) codziennie	e) codziennie

8. Z jakiego powodu najczęściej sięga Pan po używki?

Papierosy

Alkohol

Narkotyki

9. Czy kiedykolwiek zdarzyło się, że – nie pamiętał Pan tego, co Pan robił po wypiciu alkoholu?

10. Czy kiedykolwiek zdarzyło się, że – nie pamiętał Pan tego, co Pan robił po spożyciu narkotyków?

Rozwój seksualny zajmuje ważne miejsce w okresie dorastania. Kolejne pytanie dotyczyć będą właśnie tej sfery w czasach, gdy był Pan nastolatkiem.

11. Skąd dowiadywał się Pan wtedy (gdy już Pan zaczął dojrzewać a więc zwykle po 12 roku życia) o sprawach związanych z seksualnością?

12. Czy korzystał Pan z materiałów pornograficznych?

13. Jak często w okresie dojrzewania stosował Pan masturbację?

- a) Częściej niż raz dziennie
- b) Raz dziennie
- c) 5-6 razy na tydzień
- d) 3-4 razy na tydzień
- e) 2 razy na tydzień
- f) Raz w tygodniu
- g) Raz na 2 tygodnie
- h) Raz na miesiąc
- i) Tylko kilka razy w ogóle

14. W jakim był Pan wieku, kiedy po raz pierwszy doszło do następujących form aktywności seksualnej?

	Petting	Stosunek w pochwie	Stosunek oralny	Stosunek analny
Wiek w latach				

Załącznik 5 - Ankieta Informacji z Akt Penitencjarnych

- Numer badanego:
- ZK
- Data badania
- Osoby badające
- Osoba wypełniająca ankietę

CZĘŚĆ I: Kara

1. Wyrok (dokładna kwalifikacja prawna)
2. Długość kary
3. Zastosowane środki karne
4. Początek odbywania kary
5. Koniec odbywania kary
6. Oddział
  - zwykły
  - specjalny/terapeutyczny
7. Cella (ilu osobowa)
8. Czy podlega w ZK terapii?
  - tak, jak długo?   Charakter terapii:
  - nie

CZĘŚĆ II: Dane demograficzne

9. Wiek (rocznik) .
10. Wykształcenie
  - podstawowe
  - gimnazjalne
  - zawodowe
  - średnie
  - wyższe
11. Miejsce zamieszkania
  - wieś

- miasto do 10 000
- miasto do 50 000
- miasto od 50 do 100 000
- miasto ponad 100 000

12. Stan cywilny

- kawaler
- żonaty
- w separacji
- rozwiedziony
- konkubinat
- wdowiec

13. Rodzina

- bezdzietny
- dzieci (płeć, rocznik)

14. Karalność

- Niekarany
- Recydywista (wcześniej karany z art.

CZĘŚĆ III: Czyn

15. Opis czynu

16. Bycie pod wpływem alkoholu w czasie popełniania przestępstwa: TAK NIE

17. Bycie pod wpływem narkotyków w czasie popełniania przestępstwa: TAK NIE

18. Motyw popełnienia przestępstwa

- seksualny: oportunistyczny kompensacyjny
- gniewny
- sadystyczny

Uzasadnienie:

19. Dostęp do dziecka

- bez ograniczeń
- z ograniczeniami

20. Ciągłość czynu

- jednokrotny
- dwukrotny
- wielokrotny (ile?)

21. Ilość ofiar

22. Cechy ofiar

1. Płeć....., wiek.....

2. Płeć....., wiek.....

3. Płeć....., wiek.....

4. Płeć....., wiek.....

5. Płeć....., wiek.....

23. Związek sprawcy z ofiarą

24. Rozpiętość czasowa czynu:

- dni
- tygodnie
- miesiące
- lata

25. Czas popełniania czynu (daty)

26. Stopień przygotowania czynu (kontekst, historia kontaktów)

- czyn niezaplanowany
- czyn zaplanowany

27. Kontekst popełnienia czynu

CZĘŚĆ IV: Dokładne dane o sprawcy

28. Poziom funkcjonowania poznawczego sprawcy

29. Zburzenia preferencji seksualnych

30. Inne zaburzenia

31. Inne dane z opinii/diagnoz

32. Istotne dane o rodzinie pochodzenia

33. Istotne dane o rodzinie prokreacyjnej